

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ & ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»**

**«Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και
φοροδιαφυγή»**

Διπλωματική Εργασία

*που υποβλήθηκε στο τμήμα «Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής»
του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική & Ελεγκτική*

Από την

Κουρκούτη Σπυριδούλα

Επιβλέπουσα

Επ. καθηγήτρια κα Σαμαρά Αγγελική

Ηράκλειο, Νοέμβριος 2019

ΔΗΛΩΣΗ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΖΗΤΗΜΑΤΑ COPYRIGHT

«Η μεταπτυχιακή φοιτήτρια που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη – εμπορικός, μη – κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός – ερευνητικός), της φύσης και του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες κ.τ.λ.) του ποσοστού και αυτής σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών αυτής χρήσης αυτής στην αγορά ή τη γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου.»

Κουρκούτη Σπυριδούλα

ΣΕΛΙΔΑ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από τη ΓΣΕΣ του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομική της Σχολής Διοίκησης & Οικονομίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου, σύμφωνα με το νόμο και τον εγκεκριμένο Οδηγό Σπουδών του ΔΠΜΣ « Λογιστική και Ελεγκτική ». Τα μέλη της επιτροπής ήταν:

- Επ. Καθηγήτρια κα Σαμαρά Αγγελική (Επιβλέπουσα),
- Αν. Καθηγητής κος Αρβανίτης Σταύρος (Μέλος),
- Επ. Καθηγητής κος Λαδάς Ανέστης (Μέλος).

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομική της Σχολής Διοίκησης & Οικονομίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστώ από τα βάθη της καρδιάς μου τους ανθρώπους εκείνους που η συνδρομή τους υπήρξε καθοριστική στη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα μου, Επ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, κα Σαμαρά Αγγελική γιατί χωρίς τη δική της βοήθεια και την πολύτιμη καθοδήγηση της, το αποτέλεσμα δεν θα ήταν ποτέ το ίδιο!

Επίσης, τη συνάδελφο μου, κα Μιντζά Σοφία, για τη βοήθεια της στην επιλογή του θέματος αλλά και στη συλλογή του υλικού.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το φαινόμενο της νομιμοποίησης των εσόδων που προέρχονται από παράνομες και εγκληματικές δραστηριότητες, οι οποίες εμπίπτουν στη σφαίρα της παραοικονομίας, δεν αποτελεί αποκλειστικό φαινόμενο των καιρών μας. Η απαρχή του θα πρέπει να αναζητηθεί στις Η.Π.Α. στη δεκαετία του 1920 και στη δράση των συμμοριών του δρόμου.

Ωστόσο, οι διεθνείς διαστάσεις που έλαβε στην πορεία του χρόνου καθώς και οι πολυδιάστατες δυσμενείς οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις που επιφέρει τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο, οδήγησαν τους θεσμικούς παράγοντες, αλλά και τους ακαδημαϊκούς κύκλους να στρέψουν το ενδιαφέρον τους στο φαινόμενο, αποσκοπώντας στην εκτενή μελέτη και τελικά στην πάταξη του.

Από την άλλη, η φύση της διαδικασίας της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων δημιουργεί, επιπλέον, σημαντικά φορολογικά ζητήματα και συνδέεται ποικιλοτρόπως με το επίσης δυσμενές φαινόμενο της φοροδιαφυγής.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, επιχειρείται να παρουσιαστεί το φαινόμενο της νομιμοποίησης των παράνομα αποκτηθέντων χρημάτων καθώς και του τρόπου που αυτό συνδέεται με εκείνο της φοροδιαφυγής.

Από την εργασία προκύπτει ότι οι υφιστάμενες προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας για την καταστολή και πάταξη του φαινομένου, δεν έχουν αποδώσει στον αναμενόμενο βαθμό, γεγονός που καθιστά αναγκαία την επανεξέταση του αντίστοιχου ρόλου των εθνικών εγκληματικών συστημάτων και της διεθνούς συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, ιδίως σε εγκλήματα που λόγω της φύσης τους, παρουσιάζουν τις πιο επιζήμιες απομακρυσμένες εκδηλώσεις.

Ιδιαίτερη, ωστόσο, αναφορά γίνεται στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου το άνευ προηγουμένων επίπεδο του δημοσίου χρέους καθιστά τη δημοσιονομική προσαρμογή επιτακτική ανάγκη και την πάταξη των φαινομένων της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική εξυγίανση και ανάπτυξη της χώρας. Καταλήγουμε σε μία σειρά μέτρων πολιτικής δράσης τα οποία, θεωρούμε ότι θα συμβάλλουν στη βελτίωση του φορολογικού συστήματος και τελικά θα οδηγήσουν στην καταστολή και κυρίως στην πρόληψη της σκιώδους οικονομίας.

Λέξεις κλειδιά: Νομιμοποίηση εσόδων, ξέπλυμα χρήματος, παραοικονομία, φοροδιαφυγή, φορολογικοί παράδεισοι.

SUMMARY

Money laundering, which falls within the sphere of the black economy, is not a phenomenon of our times. Its origin should be sought in the United States, in the 1920s and in the action of street gangs.

However, the international dimensions it has taken over the years, as well as the multidimensional adverse economic, social and political repercussions that has brought on both national and international levels have led political and academic circles to re-focus their interest on the phenomenon, aiming at its extensive study and ultimately fight.

On the other hand, the nature of the procedure of money laundering also creates important tax issues and is linked in various ways to the adverse phenomenon of tax evasion.

The purpose of this issue is the theoretical investigation of the phenomenon of money laundering and the presentation of the way it is linked to the phenomenon of tax evasion.

We conclude that the existing efforts of the international community to combat the phenomenon have not yielded to the expected extent and it is necessary to reconsider the respective role of national criminal systems and international cooperation in criminal matters, especially those which due to their nature, cause the most damaging distant effects.

However, a particular reference is made to Greece, where the unprecedented level of public debt makes fiscal adjustment imperative and countering the phenomena of the black economy and tax evasion a prerequisite for economic consolidation and development of the country. We end up with a series of policy measures which we believe that they will contribute to the improvement of the tax system and ultimately will lead to repression and mostly to the prevention of the shadow economy.

Keywords: Money Laundering, Shadow Economy, Tax Evasion, Tax Heaven.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΔΗΛΩΣΗ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΖΗΤΗΜΑΤΑ COPYRIGHT	σελ. 1
ΣΕΛΙΔΑ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.....	σελ. 2
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	σελ. 3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	σελ. 4
SUMMARY	σελ.5

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	σελ. 10
---------------	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 13
-------------------	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:

2. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 18
2.2 ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ WALKER.....	σελ. 18
2.3 ΑΛΛΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	σελ. 21
2.4 ΜΕΘΟΔΟΙ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	σελ. 22
2.5 ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΠΑΤΑΞΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	σελ. 26
2.6 ΤΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ Ο ΒΑΘΜΟΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥΣ ΣΤΙΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ FATF.....	σελ. 28
2.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	σελ. 30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ:

3. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 ΔΙΕΘΝΕΣ	σελ. 31
3.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ.....	σελ. 33
3.3 ΕΘΝΙΚΟ	σελ. 37
3.3.1 Ν.2145/1993.....	σελ. 37
3.3.2 Ν. 2331/1995.....	σελ. 37
3.3.3 Ν. 3424/2005.....	σελ. 39
3.3.4 Ν.3691/2008.....	σελ. 40
I. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ Ν.3691/2008.....	σελ. 42
II. ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΒΑΣΙΚΑ ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ.....	σελ. 43
III. ΥΠΟΧΡΕΑ ΠΡΟΣΩΠΑ.....	σελ. 44

IV. ΑΡΜΟΔΙΕΣ ΑΡΧΕΣ	σελ. 46
Α. Η ΑΡΧΗ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ (ΑΡΘΡΟ 7)	σελ. 46
Β. Η ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	σελ. 51
Γ. Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ.....	σελ. 53
Δ. Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΩΝ – ΕΛΤΕ.....	σελ. 56
Ε. ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ (ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ).....	σελ. 58
ΣΤ. Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΠΑΙΓΝΙΩΝ –Ε.Ε.Ε.Π. ΤΟΥ Ν.3229/2004.....	σελ. 58
Ζ. ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.....	σελ. 60
Η. ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	σελ. 60
3.3.5 ΟΔΗΓΙΕΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....	σελ. 63
3.3.6 ΠΡΑΞΕΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΕΤΠΘ/ΕΠΑΘ.....	σελ. 63
3.3.7 ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ.....	σελ. 68
3.3.8 Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ:Ν.4557/2018.....	σελ. 70
3.4 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΑΓΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ.....	σελ. 74
3.4.1 ΔΙΕΘΝΕΙΣ – ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΙ	σελ. 74
I. ΕΙΔΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (FINANCIAL ACTION TASK FORCE ON MONEY LAUNDERING) – FATF.....	σελ. 74
II. ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ (INTERNATIONAL MONETARY FUND) – I.M.F.....	σελ. 75
III. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ – WORLD BANK.....	σελ. 75
IV. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ – BASEL INSTITUTE ON GOVERNANCE.....	σελ. 75
V. ΟΜΙΛΟΣ WOLFSBERG – WOLFSBERG GROUP.....	σελ. 76
VI. ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ – (International Criminal Police Organization, ICPO) – INTERPOL.....	σελ. 77
VII. EGMONT GROUP OF FINANCIAL INTELLIGENCE UNITS.....	σελ. 77
VIII. ΟΜΑΔΑ ΑΣΙΑΣ / ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ASIA / PACIFIC GROUP ON MONEY LAUNDERING (APG).....	σελ. 78
3.4.2 ΑΛΛΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΔΙΕΘΝΩΣ.....	σελ. 79
3.4.3 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ.....	σελ. 80

I. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ – COMMITTEE OF EXPERTS ON THE EVALUATION OF ANTI-MONEY LAUNDERING MEASURES (MONEYVAL).....σελ. 80	σελ. 80
II. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΧΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ – EUROPEAN BANKING AUTHORITY (EBA).....σελ. 80	σελ. 80
III. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΧΗ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ – EUROPEAN INSURANCE AND OCCUPATION PENSIONS AUTHORITY (ΕΙΟΡΑ).....σελ. 81	σελ. 81
IV. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΧΗ ΚΙΝΗΤΩΝ ΑΓΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΞΙΩΝ – EUROPEAN SECURITIES AND MARKETS AUTHORITY (ESMA).....σελ. 81	σελ. 81
V. EUROPOL.....σελ. 82	σελ. 82

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ:

4. Η ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΩΣ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

4.1 ΟΙ ΦΑΣΕΙΣ	σελ. 83
4.1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 83
4.1.2 ΜΟΝΤΕΛΑ	σελ. 83
4.2 ΤΡΟΠΟΙ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	
4.2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 87
4.2.2 ΤΕΧΝΙΚΕΣ.....	σελ. 87
Α. ΑΜΕΣΗ ΔΙΟΧΕΤΕΥΣΗ.....	σελ. 88
I. ΛΑΘΡΑΙΑ ΦΥΣΙΚΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΝΟΜΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (CURRENCY SMUGGLING).....	σελ. 89
II. Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ «ΜΥΡΜΗΓΚΙΟΥ» (SMURFING).....	σελ. 89
Β. ΕΜΜΕΣΗ ΔΙΟΧΕΤΕΥΣΗ	
I. Ο ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	σελ. 90
II. ΤΑ ΥΠΕΡΑΚΤΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ (OFFSHORE FINANCIAL CENTERS) – ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΙ (TAX HAVENS).....	σελ. 93
III. ΟΙ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ Ή ΕΞΩΧΩΡΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ.....	σελ. 95
IV. ΤΟ ΥΠΕΡΑΚΤΙΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ (OFFSHORE BANKING).....	σελ. 98
V. Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ	σελ. 100
VI. Η ΑΓΟΡΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ (REAL ESTATE)	σελ. 103
VII. ΟΙ ΕΞΩΧΩΡΙΕΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ	σελ. 103
VIII. ΤΑ ΨΗΦΙΑΚΑ ΚΡΥΠΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	σελ. 105
IX. ΟΙ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΜΕΤΟΧΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΟΜΟΛΟΓΑ.....	σελ. 106
X. ΤΑ ΤΥΧΕΡΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ.....	σελ. 108
4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	σελ. 109

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ:

5. ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ	
5.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	σελ. 112
5.2 ΙΣΧΥΟΝ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	σελ. 112
5.2.1 ΚΩΔΙΚΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ (Κ.Φ.Ε.) – ΝΟΜΟΣ 4172/2013.....	σελ. 112
5.2.2 ΚΩΔΙΚΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ (Κ.Φ.Δ.) – ΝΟΜΟΣ 4174/2013.....	σελ. 113
5.3 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ, ΦΟΡΟΚΛΟΠΗΣ & ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	σελ. 115
5.4 ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ & ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ.....	σελ. 117

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ:

6. ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ & ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 121
6.2 Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
6.2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 123
6.2.2 ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.....	σελ. 125
6.2.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	σελ. 127
6.3 Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	σελ. 128
6.3.1 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	σελ. 129
6.4 ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	
6.4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 130
6.4.2 ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΕΝ ΜΕΣΩ ΚΡΙΣΗΣ.....	σελ. 131
6.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	σελ. 134

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ:

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
7.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ. 137
7.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	σελ. 141
7.2.1 ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΑ.....	σελ. 141
7.2.2 ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ	σελ. 143
7.2.3 ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ	σελ. 146

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ:

8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ. 150
----------------------	----------

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή «ξέπλυμα βρώμικου ή μαύρου ή παράνομου χρήματος», όπως συνήθως αναφέρεται, αφορά στη διαδικασία νομιμοφάνειας οποιουδήποτε είδους εσόδου από παράνομη πράξη, ή ακόμα κι από νόμιμη το οποίο, όμως, δεν δηλώνεται κατά παράβαση της υφιστάμενης φορολογικής νομοθεσίας αναγόμενο, έτσι, σε οικονομικό έγκλημα.¹

Οι ρίζες του όρου «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» θα πρέπει να αναζητηθούν στις Η.Π.Α. τη δεκαετία του 1920, όταν οι συμμορίες του δρόμου αναζητούσαν μία φαινομενικά εύλογη εξήγηση για την προέλευση των χρημάτων από τις παράνομες δραστηριότητες τους. Για το σκοπό αυτό αναλάμβαναν επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στον τομέα της παροχής υπηρεσιών, και κυρίως σε πλυντήρια ρούχων και αυτοκινήτων, οπότε το παράνομο χρήμα αναμειγνύονταν με το νόμιμο και τελικά εμφανίζονταν ως κέρδη της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Αν και η διαδικασία της νομιμοποίησης των εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες σήμερα διεξάγεται σε τρία στάδια αντί του ενός και μέσω ποικίλων τεχνικών, έχει τον ίδιο ακριβώς στόχο με εκείνο των συμμοριών των Η.Π.Α. και ο όρος χρησιμοποιείται έως και σήμερα.

Επίσης, ενώ παραδοσιακά η νομοθεσία εστίαζε στην ποινικοποίηση της παράνομης πράξης από την οποία προέρχονταν τα προς νομιμοποίηση έσοδα, από το 1986 και με αφετηρία ξανά τις Η.Π.Α., η ποινική δίωξη ασκείται και στην καθ' αυτό πράξη της νομιμοποίησης των παράνομων χρημάτων, ανεξάρτητα από το αδίκημα από το οποίο προέρχονται και χωρίς να αποκλείεται οι ποινικές κυρώσεις για την πράξη αυτή να είναι αυστηρότερες από εκείνες του βασικού εγκλήματος. Ο κυριότερος λόγος για αυτή την στροφή είναι η αποδοχή της θεωρίας ότι δεν γίνεται να τιμωρείς τον εγκληματία, αφήνοντας ανέπαφα τα έσοδα, τα οποία αφενός αποτελούν το κίνητρο για την παράνομη πράξη του και αφετέρου το μέσο – κεφάλαιο κίνησης του για περαιτέρω εγκληματικές δραστηριότητες.

Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι ανεξάρτητα από τον τύπο της εγκληματικής δραστηριότητας από την οποία προέρχονται τα παράνομα χρήματα, η νομιμοποίηση τους θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως μία δυναμική τρίπτυχη διαδικασία που περιλαμβάνει τις ακόλουθες φάσεις: την αποσύνδεση των αποκτηθέντων κερδών από την παράνομη πηγή τους, την απόκρυψη των ιχνών της παράνομης πράξης και τέλος την εκ νέου διάθεση του ποσού στον εγκληματία ως νόμιμο, δηλαδή μετά την απόκρυψη της επαγγελματικής και γεωγραφικής προέλευσης τους.

Προκειμένου να γίνει πλήρως αντιληπτή η έννοια της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων θα πρέπει να τονίσουμε τη διαφορά που υπάρχει μεταξύ της απόκρυψης της ύπαρξης παράνομων χρημάτων και της συγκάλυψης της φύσης τους. Απόκρυψη της ύπαρξης των παράνομων αποκτηθέντων χρημάτων επέρχεται όταν αυτά δαπανώνται με τη μορφή «ανώνυμων» μετρητών ή μετακινούνται σε καθεστώτα όπου δεν υπάρχουν κυρώσεις κατά της χρήσης παράνομα αποκτηθέντων χρημάτων. Η συγκάλυψη της παράνομης φύσης τους, από την άλλη, έγκειται στη χρήση ποικίλων τεχνικών με τις οποίες τα παράνομα χρήματα αποκτούν νομιμοφάνεια και μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε καθεστώτα όπου απαγορεύεται η χρήση χρήματος που προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες. Είναι προφανές, ότι η έννοια του «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος» αφορά μόνο τη δεύτερη περίπτωση.

¹ www.inefan.gr

Η φύση της διαδικασίας νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων δημιουργεί, επίσης, σημαντικά φορολογικά ζητήματα και συνδέεται ποικιλοτρόπως με την έννοια της φοροδιαφυγής. Ως φοροδιαφυγή θα μπορούσε να οριστεί κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογούμενου που αποσκοπεί στην καταστρατήγηση των διατάξεων των φορολογικών νόμων και τελικά στη μείωση της φορολογικής του επιβάρυνσης ή την αποφυγή καταβολής βεβαιωμένων φόρων.² Έτσι, ενώ εξ' ορισμού τα παρανόμως αποκτηθέντα χρήματα επιδιώκουν να μην γίνουν αντιληπτά από τις αρχές, συμπεριλαμβανομένης της φορολογικής, μόλις αυτά νομιμοποιηθούν η αρχή αυτή παύει να υφίσταται. Επίσης, παρά τις κοινές τεχνικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη διαδικασία της νομιμοποίησης των παράνομων χρημάτων και της απόκρυψης φορολογητέας ύλης, από επιχειρησιακή άποψη πρόκειται για δύο ξεχωριστές διαδικασίες. Έτσι, ενώ στην περίπτωση της φοροδιαφυγής το νομίμως αποκτηθέν χρήμα είτε αποκρύπτεται είτε συγκαλύπτεται η φύση του (με την εμφάνιση του σε μη φορολογητέα κατηγορία) και μετατρέπεται σε παράνομο, στην περίπτωση του ξεπλύματος το παράνομο αποκτηθέν χρήμα μετατρέπεται, μέσω ποικίλων τεχνικών, σε νόμιμο. Επίσης, αντίθετες είναι και οι επιπτώσεις που τα δύο αυτά φαινόμενα έχουν στη δημοσιονομική κατάσταση του κράτους, καθώς ενώ οι φοροφυγάδες δηλώνουν μικρότερα έσοδα προκειμένου να μειώσουν τον αναλογούντα φόρο, οι εγκληματίες προκειμένου να επιτύχουν τη νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων τους όχι μόνο δηλώνουν όλα τα έσοδα τους από τις νόμιμες επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν για κάλυψη, αλλά επιπλέον με ποικίλες τεχνικές, τα εμφανίζουν αυξημένα προκειμένου να συμπεριλάβουν σε αυτά και μέρος των παράνομων εσόδων και να τους αποδώσουν νομιμότητα. Το γεγονός αυτό έρχεται σε αντίφαση με το μέχρι τώρα στερεότυπο της παράνομης δραστηριότητας, το οποίο την ήθελε μη καταγεγραμμένη και συνεπώς αφορολόγητη.³

Στην παρούσα εργασία, επιχειρείται αρχικά να οριστεί και να παρουσιαστεί το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες και εγκληματικές δραστηριότητες, περιγράφοντας τα διάφορα μοντέλα που έχουν αναπτυχθεί, τις φάσεις από τις οποίες διέρχεται η διαδικασία της νομιμοποίησης καθώς και τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτό. Επίσης, μέσα από την παρουσίαση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, γίνεται εκτενής αναφορά στην ακαδημαϊκή προσπάθεια αποτύπωσης και μελέτης του φαινομένου, που λόγω της πολυπλοκότητας αλλά και της παράνομης φύσης του, κρίνεται ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα.

Στη συνέχεια της εργασίας περιγράφεται η νομοθετική προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ισχύουσα νομοθεσία και τις μεταβολές που επέφερε σε αυτήν το νεοεισαχθέν νομοθέτημα του Ν.4557, που δημοσιεύτηκε και τέθηκε σε ισχύ στις 30/07/2018 (ΦΕΚ 139/30-07-2018, ΤΕΥΧΟΣ Α'). Ιδιαίτερα δε αναφορά γίνεται στους οργανισμούς και τους φορείς που είναι ταγμένοι στην πάταξη του φαινομένου τόσο σε διεθνές όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Στο επόμενο κεφάλαιο επιχειρείται να παρουσιαστεί η έννοια της φοροδιαφυγής, να περιγράψει το ισχύον θεσμικό πλαίσιο που διέπει το φαινόμενο, με σαφή αναφορά στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ – Ν.4172/2013) καθώς και στον Κώδικα Φορολογικών Διαδικασιών (ΚΦΔ – Ν.4174/2013), να διαχωριστεί από τις συναφείς έννοιες της φοροαποφυγής, της φοροκλοπής και της παραοικονομίας αλλά και να συσχετιστεί με αυτή του ξεπλύματος του «βρώμικου» χρήματος. Ιδιαίτερα δε μνεία γίνεται

² Ernst & Young (EY) (2016), «Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις καταπολέμησης της» - διαΝΕΟσις

³ Jack A. Blum, Esq., Prof. Michael Levi, Prof. R. Thomas Naylor, Prof. Phil Williams “Financial Heavens, Banking Secrecy and Money Laundering” – United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention.

στην περίπτωση της Ελλάδας, με σαφή αναφορά στους παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση και ανάπτυξη των φαινομένων της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της φοροδιαφυγής, σε μελέτες που έχουν διεξαχθεί και αφορούν την έκταση που τα δύο αυτά φαινόμενα έχουν λάβει στη χώρα καθώς και στις δυσμενείς συνέπειες που επιφέρουν στην Ελλάδα της κρίσης και του υπέρογκου δημοσιονομικού ελλείμματος. Η εργασία κλείνει με τα συμπεράσματα και τις προτάσεις πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ως «βρώμικο» ή «μαύρο» χρήμα, έχει καθιερωθεί να χαρακτηρίζεται οποιαδήποτε μορφή εσόδου που προέρχεται από παράνομη ή ακόμα κι από νόμιμη πράξη η οποία, κατά παράβαση της φορολογικής νομοθεσίας, δεν δηλώνεται στις φορολογικές αρχές. Φορείς μαύρου χρήματος μπορεί να είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ακόμα και κυβερνήσεις χωρών!⁴

Με τον όρο δε «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος», εννοούμε τη διαδικασία μέσω της οποίας αποκρύπτεται η ύπαρξη, η παράνομη πηγή ή χρήση εσόδων, με τρόπο τέτοιο ώστε τελικά η προέλευση τους να εμφανίζεται νόμιμη (President's Commission on Organized Crime, 1986). Έτσι, ο όρος αναφέρεται στο σύνολο των πράξεων ή παραλήψεων με τις οποίες αποκρύπτεται η πραγματική προέλευση και ο δικαιούχος των παράνομα αποκτημένων περιουσιακών στοιχείων. Γενικά το "βρώμικο" χρήμα και οι όποιες δραστηριότητες επ' αυτού συνιστούν ευρύτερα την έννοια της παραοικονομίας και αποτελούν οικονομικό έγκλημα.⁵

Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, η διαδικασία της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες περιλαμβάνει τρία βασικά στάδια. Κατά το πρώτο, ιδιαίτερα ριψοκίνδυνο στάδιο, το μαύρο χρήμα «τοποθετείται» με κατάθεση σε ένα νόμιμο τραπεζικό ίδρυμα, συνήθως για μία εκτεταμένη χρονική περίοδο, διαιρούμενο σε μικρά χρηματικά ποσά και σε πολλούς τραπεζικούς λογαριασμούς, ώστε να μη γίνεται αντιληπτό από τις αρμόδιες αρχές. Το δεύτερο στάδιο είναι η στρωματοποίηση, όπου μέσω πολλαπλών συναλλαγών σε διάφορους επενδυτικούς στόχους το χρήμα διοχετεύεται, με απώτερο στόχο την απομάκρυνση κάθε ύποπτου ίχνους που θα παρέπεμπε στην παράνομη πηγή προέλευσης του. Τέλος, στη φάση της ενσωμάτωσης το χρήμα επανέρχεται στην οικονομία μεταμφιεσμένο καθόλα νόμιμο και ηθικό.

Για το σκοπό της νομιμοποίησης των παράνομης προέλευσης εσόδων, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ποικίλες τεχνικές οι οποίες ακολουθώντας τις αντίστοιχες εξελίξεις της κοινωνικοοικονομικής σφαίρας, της τεχνολογίας καθώς και των ελεγκτικών μηχανισμών, παρουσιάζουν διαχρονικά έντονη μεταβλητότητα και μπορεί να συνδέονται μόνο με μία από τις τρεις φάσεις ή να χρησιμοποιηθούν σε οποιαδήποτε από αυτές.

Ο ρόλος των φορολογικών παραδείσων και του υπεράκτιου τραπεζικού συστήματος στη διαδικασία αυτή κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικός. Έτσι, τα τελευταία, κυρίως, χρόνια για την επίτευξη της νομιμοποίησης των εσόδων από παράνομες και εγκληματικές δραστηριότητες εφαρμόζεται εκτενώς η τακτική των μαζικών καταθέσεων σε τράπεζες που εδρεύουν σε κράτη που δεν έχουν συμφωνίες δικαστικής συνδρομής τόσο σε διμερές επίπεδο με τη χώρα του ενδιαφερόμενου όσο και σε περιφερειακό και εφαρμόζουν πιστά το τραπεζικό απόρρητο, το οποίο εγγυάται απόλυτη ανωνυμία για τον καταθέτη και καθιστά δύσκολο έως ανέφικτο τον εντοπισμό της αρχικής πηγής των χρημάτων από τις αρχές. Επίσης, η χρήση του υπεράκτιου τραπεζικού συστήματος, μέσω του οποίου πραγματοποιούνται συνεχείς καταθέσεις και αναλήψεις από και προς εξωχώριες τράπεζες, επιτρέπει τη μεγαλύτερη δυνατή συσκότιση της προέλευσης των προς νομιμοποίηση παράνομων χρημάτων.

⁴ Νικόλαος Αγγελινός (2014), <http://www.creteplus.gr/news/xepluma-bromikou-hrimatos-i-istoriki-proeleusitoutou-orou-kai-i-methodos-tou-murmigkiou-81411.html>

⁵ <https://powerpolitics.eu>

Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η έκταση του φαινομένου, αρκεί να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με τις εκθέσεις διεθνών οργανισμών το μέγεθος του χρήματος που ξεπλένεται ετησίως φαίνεται να προσεγγίζει το 5% του παγκόσμιου Α.Ε.Π.!

Ακριβώς, λόγω του μεγέθους καθώς και των βαρυσήμαντων αρνητικών επιπτώσεων που επιφέρει στη διεθνή οικονομία το φαινόμενο της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων αλλά κι εκείνο της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, οι κυβερνήσεις των κρατών προκειμένου να το ελέγξουν και να κατορθώσουν να το καταστείλουν προέβησαν στη σύσταση μίας σειράς φορέων και οργανισμών οι οποίοι λειτουργούν τόσο σε διεθνές, ευρωπαϊκό και περιφερειακό επίπεδο όσο και σε εθνικό. Έτσι, με πρωτοβουλία των επτά πιο ανεπτυγμένων βιομηχανικά χωρών, G-7, και σε συνεργασία με τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η διεθνής κοινότητα προέβη στη σύσταση ενός διεθνούς κυβερνητικού οργανισμού (IGO), την «Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (Financial Action Task Force on Money Laundering, F.A.T.F.), η οποία αποτελεί τον κύριο φορέα δημιουργίας κανόνων διεθνούς δικαίου κατά του ξεπλύματος του βρώμικου χρήματος. Μέλη της F.A.T.F. είναι 31 κράτη και περιοχές, 2 περιφερειακές οργανώσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Συμβούλιο Συνεργασίας των Αραβικών Κρατών του Κόλπου), ενώ συμμετέχουν και άλλοι με την ιδιότητα του συνδεδεμένου μέλους και του παρατηρητή.

Σκοπός του εν λόγω οργανισμού, αποτελεί, αφενός, η αξιολόγηση μέσω των ετήσιων εκθέσεων των αποτελεσμάτων της διεθνούς συνεργασίας για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του τραπεζικού συστήματος στη διαδικασία της νομιμοποίησης των παράνομης προέλευσης κεφαλαίων και, αφετέρου, η μελέτη των αναγκαίων μέτρων προς ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας. Παράλληλα, η F.A.T.F., μεριμνά για την εισαγωγή διεθνών προτύπων, την εξασφάλιση διεθνούς δράσης και την εισαγωγή στο νομικό πλαίσιο των κρατών-μελών των μέτρων που αφορούν την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Για το σκοπό αυτό, ο οργανισμός εκδίδει έγγραφα που έχουν τη μορφή συστάσεων του οργανισμού προς τα κράτη-μέλη. Τον Απρίλιο του 1990 εξέδωσε έκθεση με κατάλογο 40 Συστάσεων (Recommendations), οι οποίες αποτελούν τη βάση για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η έκθεση αυτή έχει αναθεωρηθεί προκειμένου να εναρμονιστεί με τις τελευταίες εξελίξεις πολλές φορές, με τελευταία αναθεώρηση το 2012, με την οποία ορίζονται ιδιαίτερα συγκεκριμένες και αυστηρές οδηγίες οι οποίες μάλιστα θεωρούνται από τη διεθνή κοινότητα ως ένα διεθνές νομικό πλαίσιο δεσμευτικού χαρακτήρα για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος του μαύρου χρήματος, της χρηματοδότησης των τρομοκρατικών οργάνων και της χρηματοδότησης της διάδοσης των πυρηνικών όπλων.⁶

Οι Συστάσεις της F.A.T.F. ενσωματώθηκαν γρήγορα από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ενώ ταυτόχρονα, προκειμένου να προσαρμοστούν στις εκάστοτε Συστάσεις του οργανισμού αλλά και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κρατών της Γηραιάς Ηπείρου, ενισχύθηκαν με επιπλέον Οδηγίες, Αποφάσεις – Πλαίσιο προς τα κράτη – μέλη αυτής. Το ισχύον κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας βασίζεται στην Οδηγία 2005/60/EK καθώς και σε εκείνη της 2006/70/EK, τον Κανονισμό 1781/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ε.Ε. και την Απόφαση – Πλαίσιο του

⁶ Νίκος Στεργίου, 2016 “Ξέπλυμα μαύρου χρήματος και ο ρόλος της F.A.T.F.”, Πηγή: <https://powerpolitics.eu>

Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2001 για το ξέπλυμα χρήματος, τον εντοπισμό, την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος.⁷

Στη χώρα μας, η νομοθεσία που αφορά στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, αρχής γενομένης το 1993 με τον Ν.2145, έχει αποτελέσει τα τελευταία χρόνια αντικείμενο αλλεπάλληλων τροποποιήσεων και βελτιώσεων. Η ισχύουσα νομοθεσία, αποτελείται από τον Ν.4557/2018, ο οποίος ενσωματώνει τις διατάξεις της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2015 «σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.» (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 141/73/05.06.2015)⁸, τον Ν.4174/2013, καθώς και μία σειρά πράξεων του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, αποφάσεις ΕΤΠΘ/ΕΠΑΘ και διευκρινιστικών εγκυκλίων (ΠΟΛ).

Αντίφαση, ωστόσο, αποτελεί το γεγονός ότι ενώ η χώρα μας, ύστερα από αξιολόγηση της F.A.T.F. το 2011, βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες που εφαρμόζουν τις συστάσεις της με συνέπεια και καταγράφει σημαντικές επιδόσεις στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, το φαινόμενο της παραοικονομίας, στη σφαίρα του οποίου εμπίπτουν και οι παράνομες δραστηριότητες, εξακολουθεί να σημειώνει αξιοσημείωτα υψηλά ποσοστά. Η επόμενη αξιολόγηση της από τον οργανισμό έχει προγραμματιστεί για το δίμηνο Οκτωβρίου – Νοεμβρίου 2018.⁹

Από την άλλη, τα φορολογικά έσοδα εξασφαλίζουν στις κυβερνήσεις των χωρών τους αναγκαίους πόρους για την ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία τους. Επιπλέον, η φορολογική νομοθεσία κάθε κράτους αντικατοπτρίζει τις θεμελιώδεις επιλογές του σε σημαντικούς τομείς δημοσίων δαπανών όπως η παιδεία, η υγεία και οι συντάξεις ενώ ταυτόχρονα επηρεάζει βασικά μακροοικονομικά μεγέθη όπως την ιδιωτική κατανάλωση και αποταμίευση καθορίζοντας έτσι το δημοσιονομικό πλαίσιο για την επιχειρηματική δραστηριότητα, τα περιβαλλοντικά ζητήματα, την μακροπρόθεσμη πορεία της οικονομίας και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών.¹⁰

Ως συνέπεια αυτών, οι λόγοι για τους οποίους επιβάλλεται η ενδελεχής μελέτη της φοροδιαφυγής και η εύρεση αποτελεσματικών μέτρων για την πάταξη της, είναι προφανείς και άπτονται της κοινωνικής διάστασης του φαινομένου, της επίδρασης που ασκεί στο επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης και της παραγωγικότητας καθώς και των επιπτώσεων που έχει στα δημοσιονομικά έσοδα και κατ' επέκταση στην αποτελεσματικότητα της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής.

Στην Ελλάδα, η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση στην οποία έχει βυθιστεί η χώρα από το 2008, έχει έντονο οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό αντίκτυπο. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) τον Μάρτιο του 2016, από την έναρξη της κρίσης έχει σημειωθεί σημαντική πτώση του βιοτικού επιπέδου των Ελλήνων με κύρια χαρακτηριστικά τη δραματική αύξηση της

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>

⁹ Θανάσης Κουκάκης, 2018 «Αξιολογούνται τον Οκτώβριο οι επιδόσεις της Ελλάδας στην καταπολέμηση του “Ξεπλύματος” χρήματος.»

Πηγή:<https://www.cnn.gr/oikonomia/story/134758/axiologoyntai-ton-oktovrio-oi-epidoseis-tis-elladas-stin-katapolemisi-toy-xeplymatos-xrimatos>

¹⁰ <https://publications.europa.eu>

φτώχειας, ιδίως των νέων, της ανεργίας αλλά και τη ραγδαία αύξηση του δημοσίου χρέους και των αναγκών χρηματοδότησης της χώρας.¹¹

Η αναγνώριση του δημοσιονομικού προβλήματος και η προσφυγή της χώρας στο μηχανισμό στήριξης που συγκροτείται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), τον Απρίλιο του 2010, οδήγησαν στη λήψη μίας σειράς μέτρων λιτότητας και δημοσιονομικής εξυγίανσης. Ανάμεσα στις παθογένειες της Ελληνικής οικονομίας, που επιδιώκεται να αντιμετωπιστούν με τα μέτρα αυτά, συμπεριλαμβάνεται και το μείζον πρόβλημα της φοροδιαφυγής. Η έκταση του φαινομένου αλλά και η συμβολή του στη δημοσιονομική εξυγίανση και την έξοδο της χώρας από την κρίση, το κατέστησαν αντικείμενο συνεχών νομοθετικών εξελίξεων, τροποποιήσεων και πολιτικών δεσμεύσεων. Ωστόσο, παρά τις όποιες προσπάθειες για την πάταξή του, σύμφωνα με την ίδια έρευνα του ΟΟΣΑ, το πρόβλημα της φοροδιαφυγής παραμένει μείζον μέχρι και σήμερα.

Από την άλλη, η προσπάθεια της αποτύπωσης του φαινομένου της νομιμοποίησης του μαύρου χρήματος σε μία χώρα, είναι άμεσα συνδεδεμένη με την περιγραφή και εκτίμηση του μεγέθους της παραοικονομίας που αυτή παρουσιάζει. Η άμεση αυτή σχέση, απορρέει από το γεγονός ότι η παρουσία της σκιώδους οικονομίας στην ουσία αντανακλά την προσπάθεια των ατόμων να αποκρύψουν την οικονομική τους δραστηριότητα, είτε γιατί αν αυτή λάμβανε χώρα στην επίσημη οικονομία θα ήταν λιγότερο επωφελής, είτε επειδή είναι παράνομη. Ακριβώς, λόγω της παράνομης φύσης του φαινομένου, που απαιτεί αξιολόγηση της οικονομικής δραστηριότητας που απορρέει από ανεπίσημες συναλλαγές, η εκτίμηση του μεγέθους της παραοικονομίας αποτελεί ένα πολύ δύσκολο εγχείρημα.

Εννοιολογικά, ως «παραοικονομία» ή «υπόγεια οικονομία» και «σκιώδης οικονομία», μπορούμε να χαρακτηρίσουμε την οικονομική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα εντός ενός δεδομένου χρονικού διαστήματος και δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς και στις υπόλοιπες επίσημες στατιστικές. Η δραστηριότητα αυτή, μπορεί να περιλαμβάνει τόσο νόμιμες οικονομικές πράξεις οι οποίες, όμως, έλαβαν χώρα παράνομα, όπως η πώληση προϊόντων χωρίς την έκδοση του αντίστοιχου παραστατικού και η αδήλωτη εργασία, όσο και παράνομες, όπως το εμπόριο όπλων και ναρκωτικών.¹² Η εμφάνιση και έκταση του φαινομένου στην ελληνική οικονομική πραγματικότητα, θα πρέπει να αποδοθεί στα σημαντικά δομικά προβλήματα που χαρακτηρίζουν την οικονομία της χώρας, την ποιότητα διακυβέρνησης, το εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο στις αγορές προϊόντος, εργασίας και χρήματος, στη φορολογική πολιτική που εφαρμόζεται και την επιβάρυνση που αυτή αποφέρει, τόσο υπό τη μορφή του άμεσου κόστους στην επιχειρηματική δραστηριότητα όσο κι αυτού της φορολογικής συμμόρφωσης, καθώς και σε άλλους κοινωνικούς και ατομικούς παράγοντες.¹³

Όσον αφορά την φοροδιαφυγή που θα μπορούσε να αποδοθεί στην παράνομη οικονομική δραστηριότητα, σύμφωνα με ερευνά του ΟΟΣΑ (2011), υπολογίζεται ότι τα διαφυγόντα έσοδα του ελληνικού δημοσίου, τα οποία οφείλονται κυρίως στις σκιώδεις οικονομικές

¹¹ <http://www.oecd.org>

¹² <https://athens.indymedia.org>

¹³ Ligita Gaspareniene, Jekaterina Kartasova, Rita Remeikiene (2014), “Evaluation of Shadow Economy Emergence and Development. Factors in Service Sector: Greek Case”

δραστηριότητες που το σύστημα αδυνατεί να εντοπίσει, κυμαίνονται από 2 έως 4% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) ανά έτος.¹⁴

Όπως θα περίμενε κανείς, το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, δεν αποτελεί αποκλειστική παθογένεια της Ελληνικής οικονομίας. Η εντύπωση, ωστόσο, ότι πρόκειται για ιδιαίτερα εκτεταμένο φαινόμενο, καθώς και η εξέλιξη που αυτό παρουσιάζει στη διαχρονία αλλά και η σημασία του για την οικονομική εξυγίανση και την έξοδο της χώρας από την κρίση, έχουν οδηγήσει στη συντήρηση του στην επικαιρότητα και σε έντονη κυβερνητική και ακαδημαϊκή ενασχόληση με αυτό. Η ανάγκη για λήψη κατάλληλων μέτρων πολιτικής δράσης με σκοπό την πάταξη του φαινομένου κρίνεται επιτακτική καθώς αυτό συνδέεται αφενός με την απώλεια εσόδων του δημοσίου και τη συνεπαγόμενη δυσκολία του κράτους να καλύψει τα χρόνια δημόσια ελλείμματα και αφετέρου με την φορολογική ανισότητα και τον αθέμιτο ανταγωνισμό μεταξύ των φοροφυγάδων και των ειλικρινών φορολογουμένων, φυσικών και νομικών προσώπων. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να δίνουν προτεραιότητα στους παράγοντες εκείνους που επηρεάζουν το μέγιστο δυνατό εύρος πολιτών, να αποσκοπούν στη βελτίωση του φορολογικού συστήματος και τελικά να οδηγούν στην καταστολή και κυρίως στην πρόληψη της σκιώδους οικονομίας και της φοροδιαφυγής.¹⁵

¹⁴ διαΝΕΟσις (Ιούνιος 2016) “Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και προτάσεις καταπολέμησης της”.

¹⁵ Nikolaos Artavanis, Adair Morse και Margarita Tsoutsoura (2015), “Tax Evasion across Industries: Soft Credit Evidence from Greece”.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Λόγω της σημασίας αλλά και της έκτασης του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, έχει αποτελέσει πολλές φορές αντικείμενο επιστημονικής μελέτης. Οι έρευνες αυτές επικεντρώνονται στην προσπάθεια υπολογισμού και καταγραφής του μεγέθους του εν λόγω φαινομένου, αποτύπωσης των μηχανισμών που διέπουν τη δράση των ατόμων που εμπλέκονται σε αυτό καθώς και την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της εφαρμοστέας πολιτικής για την καταπολέμηση του.¹⁶

2.2 ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ WALKER:

Το μοντέλο “Walker” (Walker, 1995, 1999, 2002, 2003a,b), το οποίο ανήκει στην κατηγορία των μοντέλων βαρύτητας, αποτέλεσε την πρώτη σοβαρή προσπάθεια ποσοτικοποίησης του ξεπλύματος χρήματος παγκοσμίως. Η εφαρμογή του «πρωτότυπου» μοντέλου, παρουσίασε ένα όγκο νομιμοποίησης της τάξεως των \$2,85 δις. παγκοσμίως, ποσό που υπερέβαινε το ανώτατο όριο που είχε αναφερθεί σε δήλωση του εκτελεστικού διευθύνοντος συμβούλου του Δ.Ν.Τ. Michel Camdessus (\$ 1,5δισ.)¹⁷, θέτοντας πολλά ερωτήματα σχετικά με την υποεκτίμηση της συνολικής έκτασης της απάτης.

Το μοντέλο αυτό, έγινε ξανά δημοφιλές το 2005, όταν ο Walker χρησιμοποιώντας μία παρόμοια μεθοδολογία με αυτή του αρχικού του μοντέλου, επιχείρησε να προβλέψει την παγκόσμια ροή χρημάτων από τα ναρκωτικά.

Σύμφωνα με το μοντέλο, προκειμένου κάποιος να προσδιορίσει το πώς πραγματοποιείται η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τον αντίκτυπο που έχει στην κοινωνία, θα πρέπει αρχικά να απαντήσει στα ερωτήματα: «πόσο έγκλημα υπάρχει;», «πόσο κέρδος υπάρχει στο έγκλημα;» και «ποιες οι αναλογίες του στα ποσά που ξεπλένονται;». Επίσης, το εν λόγω μοντέλο στηρίζεται στο αξίωμα ότι καθώς το κόστος του εγκλήματος είναι μέρος της οικονομίας, κατά συνέπεια και τα έσοδα που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες αποτελούν υποσύνολο του κόστους αυτού. Μερικά από τα έσοδα που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες νομιμοποιούνται ενώ άλλα απλά δαπανώνται χωρίς να περάσουν από τη διαδικασία της νομιμοποίησης. Επιπλέον, ορισμένα από τα χρήματα που ξεπλένονται εισέρχονται στην εθνική οικονομία από εγκλήματα που διαπράττονται σε άλλες χώρες. Συνεπώς, χρησιμοποιώντας το μοντέλο, όχι μόνο μπορούμε να προσδιορίσουμε ανώτερα και κατώτερα όρια στις εκτιμήσεις για το μέγεθος του φαινομένου, αλλά μπορούμε, επιπλέον, να τις ενισχύσουμε σε αξιοπιστία χρησιμοποιώντας ένα ευρύ φάσμα άλλων οικονομικών δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων των εκτιμήσεων για το μέγεθος της οικονομίας, των εισαγωγών και των εξαγωγών.

¹⁶ Καραδήμας Θ., Καραδήμα Π., «Η έκταση του φαινομένου του ξεπλύματος χρήματος με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία», e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας

¹⁷ Schneider Friedrich, (2011), “The Financial Flows of the Transnational Crime: Some Preliminary Empirical Results”, Economist of Security working Paper, No 53.

Πιο συγκεκριμένα, το μοντέλο του Walker αποτελείται από δύο μέρη: Πρώτα υπολογίζει τα έσοδα από το εγκώριο έγκλημα και έπειτα τα έσοδα που εισέρχονται στην εγκώρια οικονομία από εγκλήματα που διαπράττονται στην αλλοδαπή. Ένα σημαντικό σημείο του εν λόγω μοντέλου αποτελεί το γεγονός ότι υπολογίζει μόνο την πρώτη συναλλαγή που περιλαμβάνει την τοποθέτηση κεφαλαίων. Έτσι, ενώ τα χρήματα μπορούν να μετακινηθούν σε πολλές περιπτώσεις στην προσπάθεια των εγκληματιών να συγκαλύψουν την παράνομη δράση τους, το μοντέλο δεν υπολογίζει καθεμία από αυτές τις συναλλαγές ή κινήσεις κεφαλαίων αποφεύγοντας, με αυτό τον τρόπο, την πολλαπλή καταμέτρηση τους.

Ένα χρόνο μετά, οι Unger et al. (2006), χρησιμοποιώντας το μοντέλο του Walker στην εκτίμηση του ξεπλύματος χρήματος για την Ολλανδία, υπολόγισαν τον όγκο του χρήματος που ξεπλύθηκε στη χώρα μεταξύ των \$18 έως 25 δις. για το έτος 2004-2005, ποσότητα που αντιστοιχεί περίπου στο 5% του ΑΕΠ της χώρας. Στο ίδιο μοντέλο γίνονται προσπάθειες για περαιτέρω βελτίωση του, από το Δ.Ν.Τ., καθώς παραμένει το κορυφαίο μοντέλο μέτρησης της διεθνούς νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.¹⁸

Επίσης, η Unger (2007), αναπαρήγαγε την ποσότητα χρήματος που ξεπλύθηκε κατά τα έτη 1995 έως 2005 καθώς και τις 20 σημαντικότερες χώρες εισροής των κεφαλαίων αυτών. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας της, η κατάταξη των χωρών που ξεπλυναν το 67,1% της συνολικής ποσότητας χρήματος από παράνομες δραστηριότητες για το έτος 2005, έχει ως εξής:

Ηνωμένες Πολιτείες (18,9%), Νήσοι Κάιμαν (4,9%), Ρωσία (4,2%), Ιταλία (3,7%), Κίνα (3,3%), Ρουμανία (3,1%), Καναδάς (3,0%), Βατικανό (2,8%), Λουξεμβούργο (2,8%), Γαλλία (2,4%), Μπαχάμες (2,3%), Γερμανία (2,2%), Ελβετία (2,1%), Βερμούδες (1,9%), Κάτω Χώρες (1,7%), Λιχτενστάιν (1,7%), Αυστρία (1,7%), Χονγκ Κονγκ (1,6%), Ηνωμένο Βασίλειο (1,6%), Ισπανία (1,2%).

Αίσθηση προκαλεί το γεγονός ότι οι περισσότερες από τις χώρες αυτές είναι πολύ αναπτυγμένες με αξιοσημείωτες νόμιμες/επίσημες οικονομίες, ενώ στη λίστα υπάρχουν μόνο μερικά μικρά υπεράκτια κέντρα (OFCS) καθώς και φορολογικοί παράδεισοι: Νήσοι Κάιμαν, Βατικανό, Βερμούδες και Λιχτενστάιν. Ωστόσο, δεν διευκρινίζεται αν τα χρήματα από παράνομες δραστηριότητες απλά ξεπλύθηκαν στις χώρες ή αν παρέμειναν σε αυτές.¹⁹

Ο Reuter (2007), επικρίνοντας το μοντέλο του Walker, παρουσιάζει έντονο σκεπτικισμό σε συνολικές εκτιμήσεις καθώς και σε κάθε προσπάθεια εκτίμησης του μεγέθους του οργανωμένου εγκλήματος και του ξεπλύματος χρήματος, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Σύμφωνα με την έρευνα του, ο συνολικός όγκος του χρήματος που ξεπλένεται ετησίως ανέρχεται σε εκατοντάδες δις. δολάρια, χωρίς ωστόσο να καθίσταται δυνατή η ακριβής εκτίμηση του. Αναφέρει, επίσης, ότι η ασάφεια αυτών των εκτιμήσεων είναι αποτέλεσμα αμφότερων διαφωνιών ως προς τον τρόπο που γίνεται αντιληπτή η νομιμοποίηση εσόδων καθώς και των αδυναμιών που παρουσιάζουν οι τεχνικές ποσοτικοποίησης του φαινομένου, καταλήγοντας ότι εκτιμώμενες αλλαγές στον όγκο του χρήματος που ξεπλένεται δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέτρο της αποτελεσματικότητας των μέτρων που εφαρμόζονται. Έτσι, κατά τον Reuter, τα συνολικά αριθμητικά στοιχεία είναι μηδαμινής αξίας για τους συντάχτες των μέτρων, καθώς στόχος

¹⁸ Friedrich Schneider, "Turnover of Organized Crime and Money Laundering: Some Preliminary Empirical Findings"

¹⁹ Schneider Friedrich (2012), "the Financial Flows of Transnational Crime and Tax Fraud in OECD Countries: What Do we (Don't) know?"

των μέτρων για τη νομιμοποίηση των εσόδων δεν είναι τόσο η μείωση του φαινομένου αυτό καθ' αυτό, αλλά κυρίως των εγκλημάτων που παράγουν εισόδημα, η ενίσχυση της ακεραιότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και ο έλεγχος της διαφθοράς και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.²⁰

Από την άλλη η Unger (2007) υποστήριξε με σθένος την έρευνα του Walker, αναφέροντας ότι από την πρωτοποριακή μελέτη του το 1994, είναι δυνατό να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο μέτρησης του φαινομένου τόσο σε εθνική όσο και σε διεθνή κλίμακα, ενώ ταυτόχρονα το χαρακτηρίζει ως ένα θετικό παράδειγμα διεπιστημονικής εργασίας μεταξύ της εγκληματολογίας και των οικονομικών. Επίσης, στην έρευνα της προσπάθησε να αποδώσει ένα θεωρητικό υπόβαθρο στο μοντέλο του Walker, χρησιμοποιώντας το παλιό μοντέλο βαρύτητας του Tinbergen, σύμφωνα με το οποίο οι εξαγωγικές ροές μεταξύ δύο χωρών, εξαρτώνται τόσο από το ΑΕΠ των δύο χωρών όσο και από την μεταξύ τους απόσταση. Αντίστοιχα, λοιπόν, η Unger απέδειξε ότι η ελκυστικότητα μίας χώρας για σκοπούς νομιμοποίησης παράνομων εσόδων εξαρτάται μεταξύ άλλων από το τραπεζικό απόρρητο που εφαρμόζεται και τη στάση της κυβέρνησης απέναντι στη διαφθορά και το έγκλημα.²¹ Σύμφωνα, λοιπόν, με το μοντέλο αυτό, ανάμεσα στους παράγοντες που επηρεάζουν την ποσότητα του χρήματος που μεταφέρεται μεταξύ των χωρών με σκοπό τη νομιμοποίηση τους, ανήκουν τόσο η ελκυστικότητα της χώρας προορισμού και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της, όσο και η γεωγραφική, κοινωνική και πολιτιστική απόσταση της από τη χώρα προέλευσης των παράνομων εσόδων. Έτσι, καθεστώτα με αυστηρή πολιτική καταπολέμησης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, υψηλά ποσοστά διαφθοράς καθώς και πολιτική αστάθεια, είναι λιγότερα ελκυστικά έναντι εκείνων που διαθέτουν μεγάλες χρηματοπιστωτικές αγορές και υψηλό τραπεζικό απόρρητο. Επίσης, ιδιαίτερα ελκυστικές είναι οι χώρες με υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, καθώς η απόκρυψη των προς νομιμοποίηση παράνομων εσόδων καθίσταται ευκολότερη σε μεγάλες και πλούσιες χώρες. Λιγότερο ελκυστικές, από την άλλη, εμφανίζονται οι χώρες που είναι απομακρυσμένες μεταξύ τους, χωρίς έντονους εμπορικούς δεσμούς και μεγάλες πολιτιστικές διαφοροποιήσεις.²²

Στην τελευταία κοινή έρευνα τους, οι Walker και Unger (2009), επιχείρησαν ξανά να εκτιμήσουν το όγκο του παράνομου χρήματος που ξεπλένεται παγκοσμίως καθώς και/ή τα έσοδα από τα διακρατικά εγκλήματα που αντλούνται μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος, παρουσιάζοντας ένα μοντέλο το οποίο καθιστά δυνατή την εκτίμηση των ροών παράνομων κεφαλαίων από και προς κάθε δικαιοδοσία παγκοσμίως. Στην ουσία, πρόκειται για μία προσπάθεια αναβάθμισης του μοντέλου Walker (“Walker Model”), το οποίο αναπτύχθηκε αρχικά το 1994 και ισχυροποίησης της αξιοπιστίας του, καθώς οι εκτιμήσεις του αρχικού αυτού μοντέλου αποδείχτηκαν συμβατές με τα πρόσφατα ευρήματα για το ξέπλυμα χρήματος. Σύμφωνα λοιπόν με τους Walker και Unger, εφόσον η κλίμακα του φαινομένου καταστεί γνωστή, θα μπορούν επίσης να μετρηθούν τα μακροοικονομικά του αποτελέσματα, ο αντίκτυπος του στην πρόληψη του εγκλήματος καθώς και τα αποτελέσματα των νομοθετικών προσπαθειών. Καταλήγουν, επίσης, στο συμπέρασμα ότι το μοντέλο τους αποτελεί την πιο αξιόπιστη και εύρωστη μέθοδο

²⁰ Peter Reuter (2007), “Are estimates of the volume of money laundering either feasible or useful?”

²¹ Friedrich Schneider, “Turnover of Organized Crime and Money Laundering: Some Preliminary Empirical Findings”

²² Brigitte Unger (2009) “The Gravity Model for Measuring Money Laundering and Tax Evasion”

υπολογισμού του φαινομένου παγκοσμίως και συνεπώς του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτικού αντίκτυπου που αυτό επιφέρει.²³

2.3 ΑΛΛΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ:

Επίσης, οι Bagella et al (2009), χρησιμοποιώντας ένα θεωρητικό, δύο τομέων, δυναμικό μοντέλο γενικής ισορροπίας για να μετρήσουν το ξέπλυμα χρήματος στις Η.Π.Α. και δεκαπέντε χώρες της ΕΕ σε δείγματα τριμηνιαίας βάσης από το 2000 έως το 2007, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το ξέπλυμα χρήματος αντιπροσωπεύει περίπου το 19% του ΑΕΠ (GPD) για τις 15 Ευρωπαϊκές χώρες και το 13% για αυτές των ΗΠΑ, παρουσιάζοντας ταυτόχρονα μικρότερη μεταβλητότητα σε σύγκριση με το ΑΕΠ των χωρών αυτών.²⁴

Ένα χρόνο μετά, οι Schneider και Windischbauer, (2010), σε μία προσπάθεια προσέγγισης του φαινομένου, διακρίνουν την οικονομία σε επίσημη (“official economy”) και ανεπίσημη (“Underground Economy”). Η δεύτερη, περιλαμβάνει όλα τα είδη εγκληματικής δραστηριότητας, ενώ τα παραγόμενα από αυτές τις δραστηριότητες κέρδη αποτελούν το αντικείμενο της νομιμοποίησης εσόδων. Κατέληξαν, επίσης, ότι το ξέπλυμα χρήματος αποτελεί μία απαραίτητη διαδικασία, καθώς όλες οι παράνομες δραστηριότητες πραγματοποιούνται με τη χρήση μετρητών, εξαφανίζοντας με αυτό τον τρόπο τα ίχνη της συναλλαγής.

Επιπλέον, επισημαίνουν ότι οι εκτιμήσεις αναφορικά με το μέγεθος του φαινομένου τόσο σε εθνικό, αλλά πολύ περισσότερο σε παγκόσμιο επίπεδο, πλήττονται από μεγάλη αβεβαιότητα, την οποία αποδίδουν στους αποκλίνοντες ορισμούς του όρου «ξέπλυμα χρήματος» που παρατηρείται σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, στην ενδεχόμενη πολλαπλή καταμέτρηση των συναλλαγών κατά το στάδιο της στρωματοποίησης, αλλά και στο γεγονός ότι τα περισσότερα στοιχεία προέρχονται από εκτιμήσεις ή άλλα στοιχεία τα οποία αναφέρονται εσφαλμένα ή έχουν παρερμηνευτεί.

Τέλος, διακρίνουν τις μεθόδους ποσοτικοποίησης σε άμεσες και έμμεσες. Οι πρώτες, παρά το γεγονός ότι εστιάζουν στην καταγεγραμμένη ροή αναφορών και ως εκ τούτου θα έπρεπε να παρέχουν, τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως, ακριβή δεδομένα, είναι συχνά λανθασμένα λόγω των εκτιμήσεων που γίνονται για τις μη καταγεγραμμένες περιπτώσεις. Εξάιρεση, αποτελεί η προσθήκη των κατασχεθέντων περιουσιακών στοιχείων και η αντιπαράθεση τους με το ξέπλυμα χρήματος που έχει εντοπιστεί. Ωστόσο, καθώς αφορά μεμονωμένες περιπτώσεις, η προβολή της στον πληθυσμό δεν είναι εφικτή.²⁵

Το ίδιο έτος, 2010, ο Schneider, σε έρευνα του, με τη βοήθεια μίας εκτίμησης MIMIC, επιδίωξε να ποσοτικοποιήσει και τελικά να εκτιμήσει τον όγκο και την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων οργανωμένου εγκλήματος, για τα χρόνια 1995 έως 2005 για είκοσι ανεπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ, μεταξύ των οποίων και της Ελλάδας.

Ως αποτέλεσμα της έρευνας αυτής μπορεί να αναφερθεί ότι η ανάγκη για τη νομιμοποίηση εσόδων εξηγείται από το γεγονός ότι σχεδόν όλες οι παράνομες (εγκληματικές)

²³ John Walker, Brigitte Unger, Measuring Global Money Laundering: “The Walker Gravity Model” (2009), University of Wollongong, Australia; Utrecht University School of Economics

²⁴ Bagella, Busato και Argentiero (2009), “Money Laundering in a Microfounded Dynamic Model: Simulations for the U.S. and the EU-15 Economies”

²⁵ Schneider, Friedrich; Windischbauer, Ursula (February 2010), “Money Laundering: Some Facts” Economics of Security Working Paper, No 25, www.economics-of-security.eu

δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα με τη χρήση των μετρητών, τα οποία θα πρέπει να ξεπλυθούν, να πραγματοποιηθεί κάποια επένδυση ή κατανάλωση στη νόμιμη/επίσημη οικονομία, προκειμένου να υπάρχει κάποιο νόμιμο κέρδος. Επίσης, με τη χρήση διαφόρων αιτιωδών μεταβλητών ως δείκτες κατασχεθέντων χρημάτων (διαδικασία εκτίμησης MIMIC), για τα διάφορα είδη εγκληματικών δραστηριοτήτων, τη λειτουργία του νομικού συστήματος, το κατά κεφαλήν εισόδημα αλλά και μετρητά, καθώς και τον αριθμό των διωκόμενων προσώπων, παρατήρησε μία αύξηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, από \$270 δις. το 1995, σε \$614 δις. το 2006, στις 20 υπό εξέταση χώρες.

Από τα ανωτέρω αποτελέσματα ο Schneider, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το συνολικό ποσό των εσόδων του οργανωμένου εγκλήματος που πρόκειται να ξεπλυθεί είναι εξαιρετικά δύσκολο να καθοριστεί, καθώς υπάρχουν διαφοροποιήσεις μεταξύ των χωρών ως προς τον ορισμό και τα λαμβανόμενα μέτρα, οι οποίες καθιστούν ασαφείς τις έννοιες των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της νομιμοποίησης τους, ενώ απέδωσε, την αδυναμία καταπολέμησης του φαινομένου, κυρίως, στην έλλειψη αποτελεσματικών διεθνών οργανισμών.²⁶

Οι Ferwerda et al.(2011), χρησιμοποιώντας το μοντέλο των Walker και Unger, επιχείρησαν να προβλέψουν τις ροές του χρήματος που ξεπλένεται μέσω του διεθνούς εμπορίου, όπου τα παράνομα έσοδα μεταφέρονται ανά την υφήλιο με πλαστά τιμολόγια, με τα οποία υπερτιμολογούνται ή υποτιμολογούνται τα εισαγόμενα και εξαγόμενα προϊόντα. Χρησιμοποιώντας τα δεδομένα των εμπορικών συναλλαγών των ΗΠΑ με 199 χώρες, κατέληξαν ότι η τεχνική αυτή νομιμοποίησης των παράνομης προέλευσης εσόδων, είναι ευρέως διαδεδομένη σε χώρες οι οποίες εφαρμόζουν αυστηρή πολιτική ενάντια στο ξέπλυμα.²⁷

Επίσης, σύμφωνα με τον Schneider (2012), η συνολική ποσότητα του χρήματος που ξεπλύθηκε μέσω του χρηματοοικονομικού συστήματος κατά το έτος 2009, ισοδυναμεί με 2,7% του παγκόσμιου ΑΕΠ, ποσό που αντιστοιχεί σε 1,6 \$ τρις. Από το ποσό δε αυτό, εκείνο που αφορά στις δραστηριότητες του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος και στην εμπορία ναρκωτικών, που αποτελεί και την κυριότερη πηγή των παράνομων εσόδων που προορίζονται προς νομιμοποίηση, με ποσοστό περίπου 20%, υπολογίζεται στα 650 \$ δις. ετησίως για την πρώτη δεκαετία της νέας χιλιετίας και αντιστοιχεί στο 1,5% του παγκόσμιου ΑΕΠ.²⁸

2.4 ΜΕΘΟΔΟΙ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έντονο ερευνητικό ενδιαφέρον προκαλούν, επίσης, οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται για το σκοπό της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων αλλά και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

²⁶ Friedrich Schneider (2010), “Turnover of Organized Crime and Money Laundering: Some Preliminary Empirical Findings”

²⁷ Joras Ferwerda, Mark Kattenberg, Han-Hsin Chang, Brigitte Unger, Loek Groot, and Jacob A. Bikker (2011), “Gravity Models of Trade-based Money Laundering”

²⁸ Schneider Friedrich (2012), “the Financial Flows of Transnational Crime and Tax Fraud in OECD Countries: What Do we (Don’t) know?”

Σύμφωνα με τους Masciandaro (2004, 2005, 2006), Picarelli (2006), Shelley (2005) and Yepes (2008), τα εγκλήματα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας έχουν τις ακόλουθες κοινές πτυχές:

- ✓ Οι διακρατικές εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις χρησιμοποιούν τα τραπεζικά εμβάσματα και τα συστήματα ηλεκτρονικών πληρωμών μέσω πολλαπλών δικαιοδοσιών.
- ✓ Οι διενεργούντες τα ανωτέρω εγκλήματα, εμπλέκονται σε διάφορες εγκληματικές δραστηριότητες με παρόμοιο τρόπο με αυτό των διακινητών άλλων εγκληματικών συνδικάτων.
- ✓ Οι δύο αυτές κατηγορίες εγκληματιών επωφελούνται από τις εξωχώριες τραπεζικές διευκολύνσεις (offshore bank facilities) και τις εταιρείες “κέλυφος” (shell corporations)²⁹.

Επίσης, οι Unger (2007) και Zdankowicz (2004), ως κυριότερες μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος, αναγνωρίζουν τις ακόλουθες:

- ✓ Μεταφορές, μέσω του επίσημου τραπεζικού συστήματος,
- ✓ Καταθέσεις στα πιστωτικά ιδρύματα (smurfing),
- ✓ Μεταφορές, μέσω του ανεπίσημου τραπεζικού συστήματος,
- ✓ Φυσική διασυννοριακή μεταφορά των χρημάτων,
- ✓ Ιδιοκτησία εταιρειών,
- ✓ Παράνομα τυχερά παιχνίδια,
- ✓ Υποτιμολογήσεις και υπερτιμολογήσεις των εισαγωγών και των εξαγωγών.³⁰

Ο Yepes (2008), σε μία προσπάθεια εξήγησης του τρόπου διείσδυσης του διακρατικού εγκλήματος στη νόμιμη οικονομία, διακρίνει τις μεθόδους της βίας ή απειλής για χρήση βίας, τη χρήση οικονομικών πόρων καθώς και τη συνεργασία με διεφθαρμένους υπαλλήλους και στελέχη. Περαιτέρω, μέσα από τη χρήση των οικονομικών πόρων που μπορεί να αφορά τη συμμετοχή σε εταιρείες που εποπτεύονται από το οργανωμένο έγκλημα, τη μεταφορά των χρημάτων μέσω των ανεπίσημων τραπεζικών συστημάτων, τη διεξαγωγή εμπορικής δραστηριότητας αλλά και συνήθων εγκληματικών δραστηριοτήτων, επιτυγχάνεται τελικά ο διεθνής έλεγχος εταιρειών και η διοχέτευση του παράνομου χρήματος στη διεθνή χρηματοοικονομική αγορά.³¹

Όσον αφορά τα ανεπίσημα συστήματα διοχέτευσης των παράνομων εσόδων, ο Schneider (2012), θεωρεί το ανεπίσημο τραπεζικό σύστημα ελκυστικό μέσο για τη νομιμοποίηση των εσόδων αυτών, καθώς καθιστά δυσκολότερο τον εντοπισμό τους από τις αρχές.³² Το πιο διάσημο και παλαιότερο ανεπίσημο τραπεζικό σύστημα είναι το Hawala. Σύμφωνα με τον Bunt (2007), οι τραπεζίτες του Hawala είναι πάροχοι χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, οι οποίοι διεξάγουν συναλλαγές χωρίς άδεια και συνεπώς χωρίς κρατικό έλεγχο. Λαμβάνουν μετρητά, επιταγές και αγαθά αξίας (π.χ. διαμάντια και χρυσό) από μία τοποθεσία και

²⁹ Πρόκειται για εταιρείες που υπάρχουν μόνο στα χαρτιά. Δεν έχουν γραφεία ή υπαλλήλους, αλλά μπορούν να έχουν τραπεζικό λογαριασμό ή να κατέχουν παθητικές επενδύσεις ή να είναι οι εγγεγραμμένοι ιδιοκτήτες περιουσιακών στοιχείων, όπως η πνευματική ιδιοκτησία ή τα πλοία (Wikipedia).

³⁰ Haigner Stefan, Schneider Friedrich και Wakolbinger, Florian (2012), “The Financial Flows of Terrorism and Transnational Crime”.

³¹ Schneider Friedrich (2011), “The Financial Flows of Transnational Crime: Some Preliminary Empirical Result”

³² Schneider Friedrich (2012), “The Financial Flows of Transnational Crime and Tax Fraud in OECD Countries: What Do we (Don’t) know?”

καταβάλλουν την αντίστοιχη αξία σε μετρητά ή άλλη ανταμοιβή σε κάποια άλλη. Παρά τον αυξανόμενο ανταγωνισμό από τις επίσημες υπηρεσίες εμβασμάτων, η δράση τους διατηρείται σε ίδια επίπεδα με εκείνα του επίσημου, καθώς φαίνεται να το εμπιστεύονται περισσότερο οι χαμηλόμισθοι εργάτες και οι μετανάστες για τη μεταφορά χρημάτων στις χώρες προέλευσης τους. Ο Bunt καταλήγει ότι θα πρέπει να εφαρμοστούν και σε αυτό το «υπόγειο τραπεζικό σύστημα» οι έλεγχοι περί εξακρίβωσης της ταυτότητας του πελάτη, της καταγραφής και της αναφοράς ασυνήθων συναλλαγών, προκειμένου να μην μετατραπεί σε καταφύγιο των εγκληματιών και των τρομοκρατών.³³

Αναφορικά με την έκταση του χρήματος που διακινείται και τελικά ξεπλένεται μέσω του Hawala, ο Fischer (2002) εκτίμησε ότι για τη Σαουδική Αραβία, ανέρχεται στα \$40 δισ. ετησίως, ενώ τα αντίστοιχα ποσά για το Πακιστάν και το Αφγανιστάν, ανέρχονται σε \$2,5 και 3,0 δισ. το χρόνο. Σε μεταγενέστερη έρευνα των Page και Plaza (2006), υπολόγισαν το αντίστοιχο ποσό σε \$57,53 δισ. παγκοσμίως, για το 2004, γεγονός που καταδεικνύει μία σαφέστατη πτώση στη διαχρονική χρήση του συστήματος.³⁴

Επίσης, οι Anderson et al. (2012), σε έρευνα τους σχετικά με το κόστος του διαδικτυακού εγκλήματος και των εσόδων που αυτό αποφέρει, παρατήρησαν μία ραγδαία αύξηση του φαινομένου τα τελευταία δέκα με δεκαπέντε χρόνια. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή επιτροπή (2007), ως διαδικτυακά εγκλήματα ορίζονται εκείνα που αφορούν παραδοσιακά εγκλήματα, όπως η απάτη και η πλαστογραφία, τα οποία διαπράττονται μέσω ηλεκτρονικών μέσων, δικτύων και πληροφοριακών συστημάτων, η δημοσίευση παράνομου υλικού σε ηλεκτρονική μορφή και τα διάφορα εγκλήματα που λαμβάνουν χώρα αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικών δικτύων. Στη συνέχεια στην κατηγορία αυτή προστέθηκαν και άλλες μορφές εγκλημάτων όπως η ηλεκτρονική τραπεζική απάτη (phishing). Όσον αφορά το κόστος των εν λόγω εγκλημάτων, σε παγκόσμιο επίπεδο, οι Anderson et al. εκτίμησαν ότι ανέρχεται σε \$ 222.697 δισ., με εκείνο της διαδικτυακής φορολογικής απάτης να καλύπτει το 67,5% αυτού, ενώ για το μέλλον προέβλεψαν περαιτέρω αύξηση του καθώς η χρήση του διαδικτύου για την τέλεση εγκληματικών δραστηριοτήτων καθίσταται, με την πάροδο του χρόνου, όλο και πιο ελκυστική.

Σε έρευνα των Dobovsek και Slak (2013) αναφορικά με τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται προς την επίτευξη της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων και μελετώντας τη διαχρονική εξέλιξη της «τέχνης» του εγκλήματος, συμπέραναν ότι τα άτομα που διαπράττουν οργανωμένα εγκλήματα έχουν μετακινηθεί από την ανάπτυξη εγκληματικών οργανώσεων στη σφαίρα της οικονομίας (δεύτερη φάση), σε εκείνη της πολιτικής (τρίτη φάση) και επισημαίνουν ότι προκειμένου να καταστεί δυνατή η πρόβλεψη της εξέλιξης του φαινομένου, απαιτείται μία εις βάθος ανάλυση του τρόπου που αναπτύσσεται.³⁵

Ο Knoor (2017), ερευνώντας τους κινδύνους που εγκυμονεί ο τομέας των τυχερών παιχνιδιών στο ξέπλυμα χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας σε τέσσερις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και τις ΗΠΑ, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο εν λόγω τομέας χρησιμοποιείται κυρίως για σκοπούς νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων, παρά για εκείνους που αφορούν τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Περαιτέρω διακρίνει τις

³³ Schneider F. (2010). "Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Findings". Economics of Security Working Paper 26

³⁴ Schneider Friedrich (2012), "the Financial Flows of Transnational Crime and Tax Fraud in OECD Countries: What Do we (Don't) know?"

³⁵ Bojan Dobovšek, Boštjan Slak (2013), "The Significance of Studying and Investigation Art Crime: Old reason, New World"

μεθόδους που χρησιμοποιούνται για το ξέπλυμα στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών σε δύο κατηγορίες: Στην πρώτη, περιλαμβάνονται τεχνικές, όπως ο ισχυρισμός ψεύτικων κερδών, που αφορούν αμιγώς τον τομέα αυτό, ενώ στη δεύτερη εκείνες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σε άλλους τομείς, αλλά διευκολύνονται από τις ιδιαίτερες συνθήκες που χαρακτηρίζουν τον εν λόγω τομέα (πολλές και γρήγορες συναλλαγές με τη χρήση μετρητών). Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει είναι ότι οι λαχειοφόρες αγορές, τα τυχερά παιχνίδια καθώς και τα αθλητικά στοιχήματα που διεξάγονται σε εθνικό επίπεδο εμφανίζονται λιγότερο ευάλωτα σε κινδύνους νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, λόγω των περιορισμένων ευκαιριών που παρέχουν για το σκοπό αυτό αλλά και της αυξημένης δυνατότητας για καθιέρωση αποτελεσματικών μέτρων αντιμετώπισης του κινδύνου. Τα αντίθετα αποτελέσματα εμφανίζονται για τα καζίνο, τα παράνομα εθνικά αθλητικά στοιχήματα και ιδίως τα παράνομα διαδικτυακά τυχερά παιχνίδια.³⁶

Μία σύγχρονη τεχνική νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων, αποτελεί η χρήση των κρυπτονομισμάτων. Πρόκειται για διαδικτυακά συστήματα πληρωμών, με τα οποία οι συναλλασσόμενοι μπορούν να πραγματοποιήσουν διαδικτυακές συναλλαγές. Διαθέτουν τη δική τους μονάδα λογαριασμού, όπως το BTC για το BITCOIN, ενώ η αξία τους δεν συνδέονται με κάποιο επίσημο νόμισμα, αλλά καθορίζεται από τις δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης και την εμπιστοσύνη που οι χρήστες αποδίδουν στο σύστημα (Velde 2013, Descôteaux 2014). Ο κάθε συναλλασσόμενος συνδέεται με ένα λογαριασμό μέσω ενός ασύμμετρου σχεδίου κρυπτογράφησης κλειδιών, οι οποίοι διαφέρουν από τους παραδοσιακούς καθώς στην ουσία πρόκειται για ζευγάρια από ιδιωτικά και δημόσια κλειδιά και η μεταφορά των κεφαλαίων στους λογαριασμούς αυτούς, πραγματοποιείται χωρίς τη μεσολάβηση κάποιου κεντρικού οργανισμού (Dostov και Shust 2014). Η κατοχή ενός τέτοιου λογαριασμού συνδέεται με τη γνώση του αντίστοιχου ιδιωτικού κλειδιού, ενώ κάποιος μπορεί να κατέχει περισσότερους από ένα ταυτόχρονα, χωρίς να υποχρεούται στη γνωστοποίηση των προσωπικών του στοιχείων (Möser et al. 2013).³⁷

Η καταλληλότητα τους για τον σκοπό αυτό έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης ερευνητών διαφόρων επιστημονικών κλάδων, όπως εκείνων της επιστήμης των υπολογιστών (Meiklejohn et al. 2013), της νομικής (Stockes, 2012) αλλά και της οικονομικής επιστήμης (Dostov και Shust, 2014). Αν και οι περισσότερες από τις μελέτες αυτές παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τα κρυπτονομίσματα, την ενσωμάτωσή τους στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και τις προκλήσεις που αυτά δημιουργούν στις πολιτικές που εφαρμόζονται για την καταπολέμηση του φαινομένου της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων (Brezo και Brínga 2012), εμφανίζουν σημαντικές ελλείψεις ως προς την ανάλυση των ιδιαίτερων παραγόντων που τα χαρακτηρίζουν και που τελικά ευνοούν τη χρησιμοποίησή τους στη διαδικασία ξεπλύματος του παράνομου χρήματος. Επίσης, ενώ οι υπάρχουσες μελέτες αποδίδουν την ελκυστικότητα των κρυπτονομισμάτων για τη χρήση τους στη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων στα ιδιαίτερα τεχνικά χαρακτηριστικά τους καθώς και στα λίγα περιστατικά ξεπλύματος που έχουν υποπέσει στην αντίληψη των αρχών, ωστόσο, αυτά θα αποτελέσουν απειλή στις πολιτικές για την πάταξη του φαινομένου, μόνο εφόσον οι νομιμοποιούντες παράνομα έσοδα αποκομίζουν ιδιαίτερα οικονομικά οφέλη από τη χρήση τους, όπως είναι η επίτευξη υψηλού βαθμού ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ αυτών και των εποπτικών αρχών με το μικρότερο δυνατό κόστος.

³⁶ Dr. J. Van Der Knoop (2017), “Risk of Money Laundering and the financing of Terrorism in the gambling sector”

³⁷ Brenig et al. (2015), “Economic Analysis of Cryptocurrency Backed Money Laundering”

Μεταξύ των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των κρυπτονομισμάτων που τα καθιστούν ελκυστικότερα μέσα ξεπλύματος χρήματος, έναντι των παραδοσιακών, ο Hochstein (2014), αναφέρει την ευελιξία που τα χαρακτηρίζει και η οποία αφενός επιτρέπει την άμεση διεθνή μεταφορά τους και αφετέρου δυσχεραίνει τον εντοπισμό τους από τις εποπτικές αρχές.

Επίσης, οι Brenig et al. (2015), σε έρευνα τους για το πως τα ιδιαίτερα γνωρίσματα διαφόρων κρυπτονομισμάτων, όπως τα Bitcoin, Litecoin, Peercoin, συμβάλουν τελικά στη χρησιμοποίησή τους στη διαδικασία της νομιμοποίησης των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η πλειοψηφία των χαρακτηριστικών τους παρέχουν θετικά κίνητρα προς τον σκοπό αυτό. Πιο συγκεκριμένα, η ανωνυμία των συναλλασσόμενων, ο υψηλός βαθμός ευελιξίας τους, η έλλειψη μεσαζόντων και η δυνατότητα πραγματοποίησης απεριόριστου πλήθους άμεσων συναλλαγών με ελάχιστο ή μηδαμινό κόστος, ακόμα και διεθνώς, αποτελούν χαρακτηριστικά που συμβάλλουν θετικά στη χρησιμοποίηση των κρυπτονομισμάτων στο ξέπλυμα χρήματος. Αντίθετα, αποτρεπτικά ως προς τη χρήση τους λειτουργούν η περιορισμένη αποδοχή που απολαμβάνουν καθώς και η υψηλή μεταβλητότητα της τιμής τους.³⁸

2.5 ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΠΑΤΑΞΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ:

Τέλος, η αποτελεσματικότητα της πολιτικής που εφαρμόζεται ενάντια στη νομιμοποίηση των εσόδων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες, έχει, επίσης, αποτελέσει αντικείμενο έντονης μελέτης και σχολιασμού.

Ο Στεφανίδης (2006), επικεφαλής συμμόρφωσης και ελέγχου της τράπεζας HSBC, σε άρθρο του σχετικά με τις «επιπτώσεις στα πιστωτικά ιδρύματα από την εφαρμογή στην πράξη των διατάξεων του παραρτήματος 4 της ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006» στο αφιέρωμα της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, αναφέρεται τόσο στις θετικές όσο και στις αρνητικές συνέπειες της απόφασης.

Στις θετικές συνέπειες της Απόφασης εντάσσει την ενίσχυση της εκτίμησης που απολαμβάνει η Ελλάδα από τους αρμόδιους φορείς της ΕΕ, επισημαίνοντας, ωστόσο, τις σημαντικές προκλήσεις στις οποίες ο τραπεζικός τομέας καλείται να ανταποκριθεί στην προσπάθειά του να επιτύχει μία αρμονική ισορροπία μεταξύ της πιστής εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων και της διατήρησης της ανταγωνιστικότητας του τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο. Σχολιάζοντας τα επί μέρους σημεία της Απόφασης, αναφέρεται στην υποχρέωση της αναγνώρισης και πιστοποίησης της ταυτότητας του πελάτη, αρχή που, όπως αναφέρει, έρχεται σε αντίθεση με την επιτακτική ανάγκη των τραπεζών να αυξήσουν ή έστω να διατηρήσουν το μερίδιό τους σε μία αυξανόμενη ανταγωνιστική αγορά, με το μικρότερο δυνατό κόστος και βαθμό γραφειοκρατίας. Επίσης, η υποχρέωση προσέγγισης με βάση τον κίνδυνο (risk-based approach), η οποία αν και παρέχει στα πιστωτικά ιδρύματα την ευκαιρία να προσαρμόσουν στα δικά τους δεδομένα την πολιτική και τις διαδικασίες που απαιτούνται για την εφαρμογή της, συνεπάγεται, ωστόσο, μία σημαντική, από πλευράς κόστους, εργασίας και οργάνωσης, επένδυση σε μηχανογραφικά συστήματα και εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού, προκειμένου να οικοδομηθεί ο μηχανισμός που απαιτείται για την κατάταξη της πελατείας τους σε κατηγορίες κινδύνου, τον εντοπισμό των ειδικών κινδύνων κατά πελάτη, προϊόν και συναλλαγή και τη διαρκή παρακολούθηση και έλεγχο των λογαριασμών και συναλλαγών. Τέλος, όσον αφορά την

³⁸ Brenig et al. (2015), “Economic Analysis of Cryptocurrency Backed Money Laundering”

υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων για την ανάπτυξη και εφαρμογή μίας πολιτικής αποδοχής πελατών (customer acceptance policy), αναφέρει ότι αν και μία τέτοιου είδους πολιτική εφαρμόζονταν ανέκαθεν από τις τράπεζες καθώς δεν δέχονταν τη σύναψη συμβατικών σχέσεων με πελάτες που δεν πληρούσαν κάποια, μη καθορισμένα πάντοτε, κριτήρια, η καταγραφή της σε ενιαίο κείμενο θα εξασφαλίσει την ενιαία εφαρμογή της και θα προφυλάξει τα πιστωτικά ιδρύματα από λάθη και παραλήψεις που θα επέτρεπαν την αποδοχή πελατών επικινδύνων για τη φήμη και την ακεραιότητα τους.

Συμπερασματικά, τάσσεται υπέρ της ενισχυμένης εποπτείας του τραπεζικού τομέα από την ΤτΕ καθώς αποτελεί παράγοντα ομαλής και εύρυθμης λειτουργίας του αλλά και προστασίας των συμφερόντων των πελατών του. Ωστόσο, όπως αναφέρει, η επιβολή κανονιστικών μέτρων οφείλει να είναι πάντοτε εστιασμένη σε συγκεκριμένα προβλήματα και να είναι πρακτικά εφαρμόσιμη και αποτελεσματική και κυρίως να συμβάλει στην εθνική και διεθνή ανταγωνιστικότητα των τραπεζών που λειτουργούν στη χώρα.³⁹

Για το ίδιο θέμα, οι Alkaabi et al. (2010), σε ερευνά τους απέδωσαν την έξαρση του φαινομένου στην έλλειψη μίας κοινής άποψης σχετικά με τους τύπους συμπεριφορών που πρέπει να οριστούν ως εγκλήματα «πληροφορικής» καθώς και νομικού ορισμού των εγκλημάτων αυτής της κατηγορίας και προβαίνουν στην παρουσίαση μίας ολοκληρωμένης ταξινόμησης των εγκλημάτων αυτών.

Για τις ανάγκες της έρευνας τους, διακρίνουν τα εγκλήματα που διαπράττονται μέσω υπολογιστή σε δύο τύπους, βάσει του ρόλου που συντελεί στη διάπραξη τους καθώς και τη καθ' αυτό φύση του εγκλήματος. Στον τύπο I, περιλαμβάνονται εγκλήματα στα οποία ο Η/Υ είναι ο στόχος μίας εγκληματικής δραστηριότητας όπως το χακάρισμα του και η μετάδοση ιών, ενώ σε αυτά του τύπου II, ανήκουν τα εγκλήματα που χρησιμοποιούν τον Η/Υ, σαν μέσο για τη διάπραξη τους. Στην κατηγορία αυτού του τύπου υπάγονται μεταξύ άλλων η διαδικτυακή απάτη και εμπορία ναρκωτικών καθώς και το διαδικτυακό ξέπλυμα χρήματος.⁴⁰

Τέλος, όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της πολιτικής που εφαρμόζεται για την πάταξη του φαινομένου, οι Halliday et al. (2014), υποστηρίζουν ότι υπάρχει έντονος σκεπτικισμός για την αποτελεσματικότητα των παγκόσμιων συστημάτων και των εθνικών καθεστώτων που αφορούν στον έλεγχο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Αναφορικά με τους διεθνείς οργανισμούς, εντοπίζουν τις κυριότερες αδυναμίες τους στην έλλειψη συστηματικής μεθοδολογίας συλλογής δεδομένων από τους διαφόρους, κρατικούς και μη, οργανισμούς κάθε χώρας, αλλά και ανάλυσης των αποτελεσμάτων τους, καθώς και στην ύπαρξη μεροληψίας ως προς την επιλογή των πηγών συγκέντρωσης στοιχείων για την αξιολόγηση της ιδιωτικής συμμόρφωσης. Επίσης, σε εθνικό επίπεδο, επισημαίνουν ότι η πιστή προσήλωση προς τις Συστάσεις της FATF και υιοθέτηση ενός αυστηρού καθεστώτος από το 2003, άφησαν ελάχιστα περιθώρια για δημιουργικές εναλλακτικές παρεμβάσεις,

³⁹ Θάνος Στεφανίδης (2006), «οι επιπτώσεις στα πιστωτικά ιδρύματα από την εφαρμογή στην πράξη των διατάξεων του παραρτήματος 4 της ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006», Ελληνική Ένωση Τραπεζών: Αφιέρωμα για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας

⁴⁰ Alkaabi, Ali and Mohay, George M. and McCullagh, Adrian J. and Chantler, Alan N. (2010) Dealing with the problem of cybercrime

που ενδεχομένως θα ήταν καλύτερα προσαρμοσμένες στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε χώρας, ενώ ταυτόχρονα καθιστά εφικτό τον εμπαιγμό του συστήματος και τελικά την παράκαμψη του νόμου.

Προκειμένου, να ξεπεραστούν τα προβλήματα αυτά, καταλήγουν σε μία σειρά από συστάσεις για την περαιτέρω δράση της FATF καθώς και του ΔΝΤ, που η υιοθέτηση τους από τους εν λόγω οργανισμούς θα οδηγήσει σε ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της δράσης τους. Πιο συγκεκριμένα, θεωρούν ότι η FATF, θα πρέπει να προβεί σε καθορισμό της σημασίας των στόχων και των αποτελεσμάτων της, σε στόχους υψηλού επιπέδου, ενδιάμεσοι στόχοι ή άμεσα αποτελέσματα καθώς και σε αποσαφήνιση των μεταξύ τους σχέσεων. Επίσης, σκόπιμος κρίνεται ο προσδιορισμός της τεχνικής συμμόρφωσης με τα ανεξάρτητα μετρούμενα αποτελέσματα, καθώς και ο καθορισμός διάφανων κριτηρίων που θα καθιστούν εφικτή την μέτρηση και αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων. Το ΔΝΤ, από την άλλη, θα πρέπει να προβεί σε παραγωγή και συγκέντρωση των στοιχείων εκείνων που θα καθιστούν εφικτή την αντικειμενική αξιολόγηση της σχέσης μεταξύ των παρεμβάσεων που επιτυγχάνονται με τους στόχους που έχουν τεθεί, και την αντικατάσταση αυτών όπου κρίνεται αναγκαίο.⁴¹

2.6 ΤΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ Ο ΒΑΘΜΟΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ FATF

Σε μεταγενέστερη έρευνα των Alkaabi et al. (2010), επισημαίνοντας τη δυσκολία ακριβής μέτρησης του φαινομένου, την οποία απέδωσαν στην παράνομη φύση του, επιχείρησαν να μελετήσουν τη συμμόρφωση της Αυστραλίας, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, του Ηνωμένου Βασιλείου και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, στις Συστάσεις της FATF για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, καθώς και να εξετάσουν την επίπτωση που έχουν ορισμένα πολιτιστικά και ηθικά ζητήματα των χωρών αυτών στο βαθμό συμμόρφωσης, αλλά και την εν γένει χρηστή διακυβέρνηση τους.

Χρησιμοποιώντας τις αναφορές της FATF, καταλήγουν ότι ο μεγαλύτερος βαθμός συμμόρφωσης εμφανίζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο σε αντίθεση με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα που εμφανίζουν τον μικρότερο. Όσον αφορά την Αυστραλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ, αν και κατά το 2008, σύμφωνα με το US Department of State, έχουν καταταχτεί, μεταξύ άλλων στις κυριότερες χώρες ξεπλύματος χρήματος, η αναμόρφωση που υπέστη η νομοθεσία των χωρών αυτών προκείμενου να ενσωματώσει τις Συστάσεις της FATF, φαίνεται να επέφερε ένα ικανοποιητικό βαθμό συμμόρφωσης.

Αναφορικά με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, οι σημαντικότερες αποκλίσεις προς τις Συστάσεις της FATF, εντοπίζονται στη μη ενσωμάτωση αδικημάτων όπως η διακίνηση ναρκωτικών και η διαφθορά στα βασικά αδικήματα καθώς και η μη συμπερίληψη στα μέτρα πρόληψης αυτά της δέουσας επιμέλειας και της αναφοράς ύποπτων συναλλαγών. Άλλες ελλείψεις του Ομοσπονδιακού κράτους, αποτελούν η μη δημοσίευση ετήσιας έκθεσης των στατιστικών στοιχείων αναφορικά με την αναληφθείσα δράση στον τομέα αυτό καθώς και η εμφάνιση του μικρότερου βαθμού διεθνούς συνεργασίας. Ειδικά ως προς το τελευταίο στοιχείο (της διεθνούς συνεργασίας), οι υπόλοιπες υπό εξέταση χώρες παρουσιάζουν πλήρη συμμόρφωση.

⁴¹ Terence C. Halliday, Michael Levi και Peter Reuter: “Global Surveillance of Dirty Money: Assessing Assessment of Regimes to Control Money-Laundering and Combat the Financing of Terrorism.”

Ο μικρότερος αυτός βαθμός συμμόρφωσης που εμφανίζεται στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, θα μπορούσε να αποδοθεί στους ιδιαίτερους θρησκευτικούς και πολιτιστικούς παράγοντες που χαρακτηρίζουν τις Ισλαμικές περιοχές. Οι Kanatas και Stefanadis (2005), υποστηρίζουν ότι καθώς η κουλτούρα και το νομικό σύστημα μίας περιοχής αλληλοϋποστηρίζονται, η οικονομική ανάπτυξη και οι χρηματοοικονομικές δομές της, δεν επηρεάζονται μόνο από το νομικό της σύστημα, αλλά και την επικρατούσα κουλτούρα, ενώ απέδειξαν ότι η ανάπτυξη του νομικού και χρηματοοικονομικού συστήματος σχετίζεται με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις της περιοχής. Επίσης, οι Kwok και Tadesse (2005), υποστηρίζουν ότι οι διαφορές που εντοπίζονται στα χρηματοπιστωτικά συστήματα μεταξύ των χωρών, οφείλονται κυρίως στη διαφορετική κουλτούρα των χωρών αυτών.⁴²

Επιπροσθέτως, σε μελέτη που πραγματοποίησαν οι Choo et al. (2014), σχετικά με την εφαρμοστέα πολιτική για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και την αποτελεσματικότητα της στην Μαλαισία, επισημαίνουν ότι η αδυναμία ποσοτικοποίησης του φαινομένου, παρά τη πληθώρα των υποδειγμάτων που έχουν αναπτυχθεί για το σκοπό αυτό (Alkaabi et al., 2010), δυσχεραίνει την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των ληφθέντων μέτρων (Walker, 1999) αναγύροντας την σε ένα διαχρονικό επίμαχο ζήτημα (Tang et al. 2010). Επίσης αδύνατη, χαρακτηρίζει την εύρεση ενός αξιόπιστου τρόπου συσχέτισης του κόστους και των ωφελειών των εφαρμοζόμενων μέτρων. Γενικά, ένα σύστημα αντιμετώπισης του φαινομένου θεωρείται αποτελεσματικό, εφόσον τα οφέλη που απορρέουν από αυτό, υπερτερούν το κόστος εφαρμογής του (Biagoli, 2008).

Όσον αφορά τη Μαλαισία, ως μέλος της Ένωσης των Εθνών της Νοτιανατολικής Ασίας (Association of Asian Nations –ASEAN), έχει προβεί στη λήψη διαφόρων μέτρων για την πάταξη του φαινομένου τόσο σε εθνικό όσο και περιφερειακό επίπεδο, μεταξύ των οποίων και η θέσπιση ειδικού νόμου ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή την 15.1.2002. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Choo et al. (2014), καθώς η μέτρηση της αποτελεσματικότητας της εφαρμοστέας πολιτικής έρχεται αντιμέτωπη με την έλλειψη επαρκών στοιχείων για το φαινόμενο, εκτιμήσεις, όπως τα αντιληπτά κόστη της εφαρμογής της, θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμες προς την κατεύθυνση αυτή.⁴³

Επίσης, οι Halliday et al. (2014), σε έρευνα τους αναφορικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, επισημαίνουν ότι παρά τη γενικότερη επιθυμία για μείωση του φαινομένου μέσω της λήψης μέτρων τα οποία αποσκοπούν στη δυσχερή χρηματοδότηση των εγκληματικών δραστηριοτήτων και την απολαβή οφέλους από τη διάπραξη τους αλλά και την αναστολή της ικανότητας για δράση των τρομοκρατών και λαμβάνοντας υπόψη πρόσφατες αποκαλύψεις αναφορικά με την παραβίαση των καθεστώτων αντιμετώπισης ακόμα και από τις σημαντικότερες τράπεζες στον κόσμο, την εμπλοκή του ξεπλύματος χρήματος στη χρηματοπιστωτική κρίση της Κύπρου καθώς και τις παρόμοιες εκθέσεις αξιολόγησης χωρών με υψηλά επίπεδα διαφθοράς και ροές χρημάτων με αυτών που εμφανίζουν μικρότερα ποσοστά στους τομείς αυτούς, καταλήγουν ότι υπάρχει ουσιαστικός

⁴² Ali Alkaabi, George Mohay, Adrian McCullagh, and Nicholas Chantler (2010), “ Money Laundering and FATF Compliance by the International Community”

⁴³ Huang Ching Choo, Mira Susanti Amirrudin, Nur Adura Ahmad Noruddin και Rohana Othman (2014), “Anti-Money Laundering and its effectiveness”, MALAYSIAN ACCOUNTING REVIEW, VOLUME 13 No.2, 2014

σκεπτικισμός αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των διεθνών συστημάτων και εθνικών καθεστώτων για τον έλεγχο του φαινομένου.⁴⁴

2.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι παρά το γεγονός ότι έχουν αναπτυχθεί ποικίλα μοντέλα προκειμένου να εκτιμηθεί η ποσότητα του χρήματος από παράνομες δραστηριότητες που ξεπλένεται, κανένα από αυτά δεν είναι συνολικά αποδεκτό για την ποσοτικοποίηση του φαινομένου σε ένα δεδομένο χρηματοοικονομικό σύστημα (Norwen, 2008).⁴⁵ Μεταξύ των παραγόντων που δυσχεραίνουν την εκτίμηση του μεγέθους του φαινομένου, αναφέρονται τόσο η καθ' αυτό παράνομη φύση του όσο και οι διαφοροποιήσεις στον ορισμό των εγκληματικών δραστηριοτήτων που έχει αποδώσει η κάθε χώρα αλλά και στα μέτρα που έχει λάβει για την πάταξη του. Επίσης, η αδυναμία προσδιορισμού του μέρους των εσόδων αυτών που παραμένουν στην κάθε χώρα και εκείνου που μεταφέρεται σε άλλες, ελλοχεύει τον κίνδυνο πολλαπλών μετρήσεων τους (Schneider, 2012).

Από την άλλη, η νομιμοποίηση των εσόδων από παράνομες και εγκληματικές δραστηριότητες αποτελεί μονόδρομο για τους κατόχους τους, καθώς οι δραστηριότητες αυτές λαμβάνουν χώρα σχεδόν αποκλειστικά με τη χρήση των μετρητών τα οποία πρέπει να διοχετεύσουν στο νόμιμο οικονομικό σύστημα προκειμένου να είναι σε θέση να επικαρπωθούν τα οφέλη των προσόδων αυτών. Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτό είναι πάρα πολλές, ενώ η επιλογή της κατάλληλης εξαρτάται από τον τύπο της εγκληματικής δραστηριότητας και το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει στη χώρα προέλευσης τους (Schneider, 2012). Η τεχνολογική πρόοδος που παρατηρείται και η συνακόλουθη ανάπτυξη του διαδικτύου, φυσικά δεν άφησε ανεπηρέαστο το φαινόμενο του ξεπλύματος, όπου στις υπάρχουσες τεχνικές προστέθηκαν κι άλλες που αφορούν στη χρήση των νέων τεχνολογιών. Το διαδικτυακό έγκλημα που αναπτύχθηκε πρόσφατα αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της χρήσης των νέων τεχνολογιών από τους εγκληματίες, ενώ η περαιτέρω ανάπτυξη του στο μέλλον είναι σχεδόν βέβαιη (Anderson et al., 2012).

Έντονα επικριτικοί εμφανίζονται οι ερευνητές, αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των διεθνών οργανισμών που είναι ταγμένοι στην καταπολέμηση του φαινομένου. Ενώ θεωρούν ότι η πάταξη της φορολογικής απάτης και της παράνομης διασυνοριακής μεταφοράς κεφαλαίων, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, θα πρέπει να αποτελέσουν προτεραιότητα τόσο των εθνικών κυβερνήσεων όσο και των διεθνών οργανισμών (Schneider, 2012), ισχυρίζονται ότι η προσήλωση στις Συστάσεις της FATF, δεν επαρκεί για τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού καθεστώτος για την καταπολέμηση του φαινομένου (Reddington, 2011) και προτείνουν την ύπαρξη αντικειμενικών και γενικά αποδεχτών κριτηρίων καταγραφής και επιμέτρησης του αλλά και ευελιξίας ως προς την επιβολή των μέτρων και προσαρμογής αυτών στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε χώρας.

⁴⁴ Terence C. Halliday, Michael Levi και Peter Reuter (2014), «GLOBAL SURVEILLANCE OF DIRTY MONEY: ASSESSING ASSESSMENTS OF REGIMES TO CONTROL MONEY-LAUNDERING AND COMBAT THE FINANCING OF TERRORISM»

⁴⁵ Huang Ching Choo, Mira Susanti Amirrudin, Nur Adura Ahmad Noruddin και Rohana Othman (2014), “Anti-Money Laundering and its effectiveness”, MALAYSIAN ACCOUNTING REVIEW, VOLUME 13 No.2, 2014

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 ΔΙΕΘΝΕΣ:

Η εκρίζωση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες θεωρείται διαχρονικά από τους εμπνευστές των σχετικών νομοθετικών πρωτοβουλιών, ως απολύτως αναγκαία. Μέσα στα πλαίσια αυτής τους της προσπάθειας, έχουν λάβει μία σειρά από μέτρα με απώτερο στόχο την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, των ναρκωτικών και της τρομοκρατίας, τόσο σε διεθνές, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.⁴⁶

Η δραματική διάσταση του οργανωμένου εγκλήματος και ιδιαιτέρως του εμπορίου των ναρκωτικών που έλαβε στις Η.Π.Α. σε συνδυασμό με την αντίληψη της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ως «υπηρεσία υποστήριξης» (“support service”) που δίνει τη δυνατότητα στον εγκληματία να συνεχίζει ανεμπόδιστα την επιδίωξη των μέσο-μακροπρόθεσμων εγκληματικών του στόχων, οδήγησε τη χώρα στην ανάπτυξη μίας σειράς νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών μέτρων για την καταπολέμηση της, οι οποίες εκτείνονται από το εμπόριο ναρκωτικών και όπλων μέχρι τη διάπραξη καθαρά οικονομικών εγκλημάτων, όπως η απάτη και η πλαστογραφία, καθιστώντας τις Η.Π.Α. παγκοσμίως πρωτοπόρες στην καθιέρωση προτύπων για την αντιμετώπιση του φαινομένου.⁴⁷

Η πρώτη προσπάθεια ποινικοποίησης του φαινομένου που έλαβε χώρα στις Η.Π.Α. αφορά τη ψήφιση του νόμου “ Black Secrecy Act” το 1970, ο οποίος αντικατοπτρίζει την πεποίθηση ότι βασικό όπλο για την πάταξη του φαινομένου της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες αποτελεί η εποπτεία των δραστηριοτήτων του χρηματοοικονομικού τομέα. Με τον νόμο αυτό, ουσιαστικά επιβλήθηκε η κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου, θεσπίζοντας εξαιρέσεις από την υποχρέωση εχεμύθειας μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμάτων και των δικαιούχων των τραπεζικών λογαριασμών, καθιστώντας τους τραπεζικούς υπαλλήλους υπόχρεους να αναφέρουν χρηματικές συναλλαγές που υπερέβαιναν το ποσό των 10.000 \$ (Currency Transaction Report).⁴⁸

Η ίδια χώρα, το 1986, προέβη στη θέσπιση ειδικού νόμου για την καταπολέμηση εγκληματικών πράξεων σχετικών με τη χρήση και το εμπόριο ναρκωτικών και των συναφών εγκληματικών δραστηριοτήτων, γνωστός ως “Anti-Drug Abuse Act”. Με το νομοθέτημα αυτό τυποποιήθηκαν τα «δίδυμα εγκλήματα», της «νομιμοποίησης χρηματοοικονομικών εργαλείων» (“Laundering of monetary instruments”) και της «εμπλοκής σε χρηματοοικονομικές συναλλαγές προερχόμενες από συγκεκριμένη παράνομη δραστηριότητα» (“Engaging in monetary transaction derived from specified unlawful activity”) και επιχειρήθηκε να καλυφθεί το ευρύ φάσμα και η μεγάλη ποικιλομορφία συμπεριφορών που εμπίπτουν στην έννοια του ξέπλυματος.⁴⁹

Η ραγδαία σχετικοποίηση της έννοιας των εθνικών συνόρων και της λεγόμενης «παγκοσμιοποίησης» είχε ως αποτέλεσμα την έξαρση του φαινομένου και την συνακόλουθη εντατικοποίηση της νομοθετικής προσπάθειας για την καταπολέμηση του.

⁴⁶ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 1)

⁴⁷ Σταύρος Α. Κάτσιος « Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 243).

⁴⁸ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 2)

⁴⁹ Σταύρος Α. Κάτσιος « Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 248).

Ο κύριος φορέας από τον οποίο εκπορεύονται οι κανόνες διεθνούς δικαίου για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι η «Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης» (Financial Action Task Force – FATF). Πρόκειται για μία ανεξάρτητη ομάδα δράσης της οποίας η νομιμοποιητική βάση είναι η πολιτική δέσμευση των κυβερνήσεων των κρατών – μελών που συμμετέχουν σε αυτήν. Συγκροτήθηκε τον Ιούνιο του 1989 στη διάσκεψη κορυφής των G-7 στο Παρίσι και εξυπηρετείται γραμματειακά από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Μέλη της FATF είναι 37 κράτη, στα οποία περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων τα επτά ιδρυτικά κράτη του G-7, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο Συνεργασίας του Περσικού Κόλπου. Σκοπός της FATF είναι η καθιέρωση και εφαρμογή, από τα κράτη μέλη της, διεθνών προτύπων που κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της αφορούσαν αποκλειστικά την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, ενώ πλέον αφορούν και την καταστολή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Αναφορικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες η FATF, εξέδωσε το 1990, 40 Συστάσεις (“Forty Recommendations of Money Laundering”), οι οποίες ισχύουν σήμερα όπως διαμορφώθηκαν μετά την τροποποίηση τους το 1996 και το 2003, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι εξελίξεις που έλαβαν χώρα εν τω μεταξύ στις πρακτικές και τις μεθόδους νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, αλλά και την πρόνοια ως προς την αντιμετώπιση μελλοντικών κινδύνων.

Ως προς το δεύτερο σκέλος, δηλαδή εκείνο της καταστολής της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, εξέδωσε το 2001, 9 Ειδικές Συστάσεις (“Nine Special Recommendations on Terrorist Financing”), οι οποίες ισχύουν όπως τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν, με την έκδοση της ενάτης που αφορά τη διασυνοριακή μεταφορά κεφαλαίων, το 2004.⁵⁰

Οι βασικότερες κατευθύνσεις των Συστάσεων αυτών αφορούν στην άρση του τραπεζικού απορρήτου, στην εντατικοποίηση της συνεργασίας και της αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής, στην ποινικοποίηση του φαινομένου του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, στη μη τήρηση από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ανώνυμων και ψευδών, ως προς τα στοιχεία της ταυτότητας, τραπεζικών λογαριασμών καθώς και στην αναφορά ύποπτων συναλλαγών.⁵¹

Οι ανωτέρω Συστάσεις της FATF, ως μία μορφή «ήπιου διεθνές οικονομικού δικαίου» (soft International economic law), κυβερνητικής δικαιοθεσίας, λόγω της πολιτικής επίδρασης των κρατών που μετέχουν στο συγκεκριμένο οργανισμό, πήραν πολύ γρήγορα δεσμευτικό χαρακτήρα και σταθεροποιήθηκαν μέσα από συμβάσεις του Ο.Η.Ε., του Συμβουλίου της Ευρώπης και της νομοθεσίας της Ε.Ε. . Χαρακτηριστικά αναφέρονται:

- Η Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1988, «Σύμβαση της Βιέννης», η οποία επικεντρώνεται εξειδικευμένα στα ζητήματα που αφορούν την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών.
- Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990, «Σύμβαση του Στρασβούργου», για τη νομιμοποίηση, ανίχνευση, κατάσχεση και δήμευση των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και με την οποία επιδιώκεται η

⁵⁰ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ.3-5)

⁵¹ <http://www.fatf-gafi.org>

διαμόρφωση ενός διεθνούς πλαισίου συνεργασίας σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

- Η Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1999 για την καταστολή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2002 και έχει κυρωθεί από 132 κράτη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.⁵²

Περαιτέρω, σε διεθνές επίπεδο η Επιτροπή της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία, στο πλαίσιο ενός εκ των επικουρικών της στόχων, έχει διατυπώσει κατά καιρούς τις θέσεις της σε θέματα πρόληψης της χρησιμοποίησης του τραπεζικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και καταστολής της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Στόχος της είναι η προώθηση της ομοιόμορφης ερμηνείας και η αντιμετώπιση, από της εθνικές εποπτικές αρχές των κρατών μελών της, των βασικών ζητημάτων που ανακύπτουν. Στο πλαίσιο αυτό εκδόθηκε, μεταγενέστερα της Εγκυκλίου Διοίκησης 16/2.8.2004, η έκθεση με τίτλο “Consolidated KYC (Know Your Customer) Risk Management”, η οποία περιέχει διεξοδικές αρχές αναφορικά με τη διαχείριση του κινδύνου στο πλαίσιο της ακολουθούμενης διαδικασίας αναγνώρισης και πιστοποίησης της ταυτότητας των πελατών των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.⁵³

3.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ:

Αντίστοιχη νομοθετική πρωτοβουλία για την κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου στην Ευρώπη, παρατηρείται στις αρχές του 1980, οπότε και έγινε κοινή πεποίθηση μεταξύ των κρατών – μελών ότι η ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων και η παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών που συνεπάγεται ο ενιαίος χρηματοπιστωτικός χώρος, διευκολύνει τους μετερχόμενους τη νομιμοποίηση των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες να συνεχίζουν την εγκληματική τους δραστηριότητα. Έτσι, με αιτιολογική βάση την απώλεια της εμπιστοσύνης του κοινού στα τραπεζικά ιδρύματα, λόγω της πιθανής σχέσης τους με εγκληματίες και τον σοβαρό κλονισμό της φερεγγυότητας και σταθερότητας του ενεχόμενου ιδρύματος ή οργανισμού, αλλά και της αξιοπιστίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο σύνολο του, το τραπεζικό απόρρητο καταργήθηκε. Οι τραπεζικοί οργανισμοί αποκτούν το δικαίωμα να απαιτούν τα στοιχεία ταυτότητας των πελατών με τους οποίους έχουν εμπορικές σχέσεις ή πραγματοποιούν συναλλαγές οι οποίες υπερβαίνουν ορισμένο ποσό, ενώ ταυτόχρονα οι τραπεζικοί υπάλληλοι καθίστανται υπόχρεοι να αναφέρουν αρμοδίως τις ύποπτες συναλλαγές και τα εμπλεκόμενα πρόσωπα.

Οι συνακόλουθες εξελίξεις ως προς την αντιμετώπιση του φαινομένου στον Ευρωπαϊκό χώρο, ακολουθεί σχεδόν κατά γράμμα τις επιταγές των Συστάσεων της FATF. Έτσι:

Η πρώτη Οδηγία **91/308/ΕΚ** του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 10^{ης} Ιουνίου 1991 «για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες» (“Money Laundering Directive”), όριζε τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ως αδίκημα σχετικό με τα ναρκωτικά και υπέβαλε υποχρεώσεις μόνο στον χρηματοπιστωτικό τομέα.⁵⁴ Στην ουσία με την Οδηγία αυτή υιοθετούνταν οι αρχικές 40 Συστάσεις της FATF με μόνη διαφορά ότι ενώ οι Συστάσεις προέβλεπαν προαιρετική γνωστοποίηση των περιπτώσεων

⁵² Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ.4-5)

⁵³ <https://www.bis.org>

⁵⁴ <https://eur-lex.europa.eu>

νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, με την Οδηγία αυτή καθίσταται υποχρεωτική.⁵⁵

Ως τα πιο κρίσιμα και αμφισβητούμενα σημεία της Οδηγίας θεωρούνται ο ορισμός της έννοιας της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (άρθρο 1), η διαβάθμιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ως ποινικά κολάσιμης πράξης (άρθρα 2, 14), η γνωστοποίηση της ταυτότητας περιστασιακών πελατών (άρθρο 3 Π) και η υποχρέωση καταγγελίας (αναφοράς) εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων.⁵⁶

Η Οδηγία αυτή, θεωρείται ως «η απαρχή εγέρσεως απαιτήσεων για κοινοτική ανάμειξη σε εσωτερικά ζητήματα των κρατών – μελών, τα οποία άπτονται ολόκληρου του φάσματος της ποινικής δικαιοσύνης, αναγόμενες αναλογικά την –απεριορίστου ισχύος - αρχή της προλήψεως του εγκλήματος σε νομικό θεμέλιο απονομής αστυνομικών αρμοδιοτήτων και λήψης κατασταλτικών μέτρων, τουλάχιστον για εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες σημαντικές κερδοσκοπικές εγκληματικές δραστηριότητες κάνουν σε κάποιο στάδιο χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος»⁵⁷

Η αναθεώρηση των Συστάσεων της FATF το 1996 και η συνακόλουθη επέκταση του καταλόγου των κύριων αδικημάτων του ξέπλυματος χρήματος καθώς και η διεύρυνση των καθηκόντων πρόληψης και αναφοράς των ύποπτων συναλλαγών σε φορείς εκτός του χρηματοπιστωτικού τομέα, αλλά και η χρήση σύγχρονων τεχνολογιών στην εξακρίβωση της ταυτότητας του πελάτη, είχαν ως αποτέλεσμα την έκδοση της δεύτερης Οδηγίας **2001/97/ΕΚ** στις 4.12.2001, από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ε.Ε., η οποία τροποποιεί την πρώτη (Οδηγία 91/308/ΕΚ).

Σύμφωνα με την Οδηγία αυτή, ως βασικό αδίκημα θεωρείται κάθε αδίκημα που μπορεί να αποφέρει ουσιώδεις προσόδους και το οποίο, σύμφωνα με την ποινική νομοθεσία κάθε κράτους – μέλους, επαπειλείται in abstracto με ελάχιστο όριο ποινής φυλάκισης ανώτερης των 6 μηνών. Ως σοβαρά εγκλήματα λογίζονται, εκτός από εκείνα των δραστηριοτήτων των εγκληματικών οργανώσεων, της βαριάς απάτης κατά των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της δωροδοκίας και κάθε άλλο αδίκημα, το οποίο μπορεί να επιφέρει ουσιώδεις προσόδους και το οποίο σύμφωνα με την εθνική ποινική νομοθεσία κάθε κράτους – μέλους, τιμωρείται με σοβαρή ποινή φυλάκισης. Με αυτό τον τρόπο, επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια κάθε κράτους – μέλους να ορίσει τόσο τα βασικά όσο και τα σοβαρά εγκλήματα.

Επιπλέον, η Οδηγία αυτή, επεξέτεινε τις υποχρεώσεις των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και οργανισμών σε μία σειρά νέων υπόχρεων προσώπων, μεταξύ των οποίων συμπεριελήφθησαν οι δικηγόροι και οι συμβολαιογράφοι, όταν αυτοί συμμετέχουν στο σχεδιασμό ή την υλοποίηση συναλλαγών σχετικών με την αγορά και πώληση επιχειρήσεων ή ακινήτων, τη διαχείριση χρηματικών τίτλων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων, το άνοιγμα ή τη διαχείριση τραπεζικών λογαριασμών, λογαριασμών ταμειευτηρίου ή λογαριασμών τίτλων, την οργάνωση των εισφορών που απαιτούνται για τη δημιουργία, λειτουργία ή διοίκηση των εταιρειών ή τη σύσταση, λειτουργία ή διοίκηση καταπιστευματικών εταιρειών, επιχειρήσεων ή αναλόγων μονάδων καθώς και όταν

⁵⁵ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 5)

⁵⁶ Σταύρος Α. Κάτσιος « Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 198).

⁵⁷ Σταύρος Α. Κάτσιος « Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 213).

ενεργούν εξ' ονόματος και για λογαριασμό των πελατών τους στο πλαίσιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών ή συναλλαγών επί ακινήτων.⁵⁸

Η τρίτη Οδηγία **2005/60/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ε.Ε. της 26^{ης} Οκτωβρίου 2005, ενσωματώνει στο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο τις αναθεωρημένες 40 Συστάσεις του 2003 και ορισμένες από τις Ειδικές Συστάσεις της FATF και κωδικοποιεί τη σχετική κοινοτική νομοθεσία για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Επίσης, αντικαθίσταται πλήρως η πρώτη Οδηγία (91/308/ΕΚ), όπως αυτή ίσχυε μετά τις τροποποιήσεις που επήλθαν το 2001 με την Οδηγία 2001/97/ΕΚ της 4^{ης} Δεκεμβρίου 2001 και καλούνται τα κράτη – μέλη να ευθυγραμμιστούν προς τα νέα διεθνή δεδομένα έως την 15^η Νοεμβρίου 2007.

Με την Οδηγία αυτή (2005/60/ΕΚ), εισήχθησαν πρόσθετες υποχρεώσεις για τα «υπόχρεα πρόσωπα» λήψης επιπλέον μέτρων «δέουσας επιμέλειας» (due diligence) ως προς τον πελάτη και αυξημένης δέουσας επιμέλειας σε περιπτώσεις συναλλαγών που ενέχουν υψηλό κίνδυνο. Παράλληλα, παρέχονταν στις εθνικές αρμόδιες αρχές η δυνατότητα να ορίσουν διαφοροποιημένες υποχρεώσεις στα νέα υπόχρεα πρόσωπα, συνεκτιμώντας τη φύση της επαγγελματικής σχέσης.⁵⁹

Η Οδηγία **2006/70/ΕΚ** της Επιτροπής, της 1^{ης} Αυγούστου 2006, αφορά στη θέσπιση μέτρων εφαρμογής της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου αναφορικά με τον ορισμό του «πολιτικώς εκτεθειμένου προσώπου» και τα τεχνικά κριτήρια για την εφαρμογή της απλουστευμένης δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη καθώς και της εξαίρεσης σε περιπτώσεις άσκησης χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας σε περιστασιακή ή πολύ περιορισμένη βάση.

Η Οδηγία αυτή, όπως και η προηγούμενη (Οδηγία 2005/60/ΕΚ), ενσωματώνει την αναθεώρηση των Συστάσεων της FATF που έλαβε χώρα τον Ιούνιο 2003 και η οποία προκειμένου να καλύψει τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας προέβλεπε λεπτομερέστερες απαιτήσεις όσον αφορά την εξακρίβωση και τον έλεγχο της ταυτότητας των πελατών, τις καταστάσεις όπου ο υψηλότερος κίνδυνος νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας μπορεί να δικαιολογεί τη λήψη ενισχυμένων μέτρων, καθώς και τις καταστάσεις όπου ο μειωμένος κίνδυνος ενδέχεται να δικαιολογεί λιγότερο αυστηρούς ελέγχους.⁶⁰ Ταυτόχρονα ρυθμίζει ορισμένα μέτρα εφαρμογής της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ καθώς και την ενσωμάτωση της στην έννομη τάξη των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έως την 15^η Νοεμβρίου 2007.⁶¹

Σε Κοινοτικό επίπεδο, η σχετική νομοθεσία για την αντιμετώπιση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, εκτός των ανωτέρω Οδηγιών συμπληρώθηκε και με μία σειρά από Αποφάσεις – Πλαίσιο αλλά και κανονισμούς. Ενδεικτικά αναφέρονται οι:

- ✓ Η **Απόφαση-Πλαίσιο** του Συμβουλίου **2001/500/ΔΕΥ**, η οποία κατά κύριο λόγο ρυθμίζει ζητήματα εφαρμογής της Σύμβασης του Στρασβούργου.

⁵⁸ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 7-8)

⁵⁹ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 8-9)

⁶⁰ <https://eur-lex.europa.eu>

⁶¹ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 13-39)

- ✓ Η **Απόφαση-Πλαίσιο 2003/577/ΔΕΥ**, η οποία προωθεί την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και επιδιώκει τη διευκόλυνση της εκτέλεσης των αποφάσεων δέσμευσης και δήμευσης που προέρχονται από άλλα κράτη-μέλη.
- ✓ Η **Απόφαση-Πλαίσιο 2005/212/ΔΕΥ**, για τη δήμευση προϊόντων, οργάνων και περιουσιακών στοιχείων του εγκλήματος, με την οποία επιδιώκεται η διευκόλυνση της δήμευσης με μετριασμό του βάρους απόδειξης της προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων των προσώπων που έχουν καταδικαστεί για αδικήματα τα οποία συνδέονται με το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία.
- ✓ Ο **Κανονισμός 1889/2005** αφορά τους ελέγχους των ρευστών διαθεσίμων εντός της Ε.Ε., και επιβάλλει την υποχρέωση δήλωσης για κάθε πρόσωπο που εισέρχεται ή εξέρχεται από το έδαφος της Ε.Ε. με ποσό ίσης ή μεγαλύτερης αξίας των 10.000 €.

Ο **Κανονισμός 1781/2006** της 15^{ης} Νοεμβρίου 2006 και με ημερομηνία έναρξης ισχύος την 1^η Ιανουαρίου 2007, ενσωματώνει στο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο την 7^η Ειδική Σύσταση (SR VII) της FATF. Η Ειδική αυτή Σύσταση αφορά στις πληροφορίες που πρέπει να συνοδεύουν τον πληρωτή μίας μεταφοράς χρηματικού ποσού σε οποιοδήποτε νόμισμα και οποιαδήποτε χώρα, από και προς τον πάροχο υπηρεσιών πληρωμών εγκατεστημένο στην Ευρωπαϊκή Ένωση.⁶²

Το ισχύον κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, μέχρι πρότινος βασίζονταν στην Οδηγία 2005/60/ΕΚ καθώς και σε εκείνη της 2006/70/ΕΚ, τον Κανονισμό 1781/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ε.Ε. και την Απόφαση – Πλαίσιο του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2001 για το ξέπλυμα χρήματος, τον εντοπισμό, την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος.⁶³

Ωστόσο, στις 20 Δεκεμβρίου 2017 οι πρέσβεις της ΕΕ επιβεβαίωσαν την πολιτική συμφωνία στην οποία είχαν καταλήξει νωρίτερα η Προεδρία και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την καθιέρωση αυστηρότερων ενωσιακών κανόνων για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η πρόταση αυτή είναι μέρος του σχεδίου δράσης κατά της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας το οποίο κατέστρωσε η Επιτροπή το 2016, έπειτα από τις αλληπάλληλες τρομοκρατικές επιθέσεις που σημειώθηκαν στην Ευρώπη. Τροποποιώντας, για το σκοπό αυτό, την οδηγία 2015/849, το κείμενο που τελικά συμφωνήθηκε επιχειρεί να εξισορροπήσει την ανάγκη αυξημένης ασφάλειας με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των οικονομικών ελευθεριών. Οι κυριότερες τροποποιήσεις της οδηγίας 2015/849 αφορούν:

- ✓ Στην ευκολότερη πρόσβαση στα μητρώα πραγματικών δικαιούχων, με σκοπό να βελτιωθεί η διαφάνεια σχετικά με την κυριότητα εταιρειών και καταπιστευμάτων,
- ✓ στην αντιμετώπιση των κινδύνων που συνδέονται με τις προπληρωμένες κάρτες και τα εικονικά νομίσματα,
- ✓ στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των μονάδων χρηματοοικονομικών πληροφοριών (ΜΧΠ) των κρατών μελών, και

⁶² <https://www.hba.gr>

⁶³ <https://eur-lex.europa.eu>

- ✓ στη βελτίωση των ελέγχων όσον αφορά τις τρίτες χώρες υψηλού κινδύνου.⁶⁴

3.3 ΕΘΝΙΚΟ:

Στη χώρα μας η νομοθεσία που αφορά στην καταπολέμηση της νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας έχει αποτελέσει τα τελευταία χρόνια αντικείμενο αλληπάλλληλων τροποποιήσεων και βελτιώσεων. Η νομοθετική αυτή προσπάθεια ενσωματώνεται στους εξής νόμους:

3.3.1 Ν.2145/1993

Η πρώτη νομοθετική προσπάθεια προς την κατεύθυνση της πάταξης του φαινομένου, πραγματοποιήθηκε το 1993 με τον νόμο 2145 «Ρύθμιση θεμάτων εκτελέσεως ποινών, επιταχύνσεως και εκσυγχρονισμού των διαδικασιών απονομής της δικαιοσύνης και άλλων θεμάτων» (ΦΕΚ 88/Α/1993), ο οποίος άρχισε να ισχύει από την 28^η Μαΐου 1993 και στο τρίτο κεφάλαιο του νόμου, άρθρα 5 και 6, γίνεται μνεία στην καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Στην ουσία, πρόκειται για μία προσπάθεια ενσωμάτωσης της πρώτης Οδηγίας 91/308/ΕΚ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Έτσι, στο άρθρο 5 του εν λόγω νόμου, ορίζεται η έννοια της περιουσίας ως τα «κινητά και ακίνητα πράγματα, δικαιώματα και έγγραφα που αποτελούν τίτλο ιδιοκτησίας ή ενσωματώνουν ή αποδεικνύουν περιουσιακά δικαιώματα, το τίμημά τους και τα αντικείμενα που αποκτήθηκαν μέσω αυτών» καθώς και οι ποινικές κυρώσεις στις οποίες υπόκειται όποιος καθίσταται δικαιούχος, μετατρέπει ή μεταβιβάζει οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο που προέρχεται από μία σειρά εγκλημάτων, ανεξάρτητα από το αν είναι τιμωρητέος ή όχι ο υπαίτιος του εγκλήματος ή αν το έγκλημα τελέστηκε στην αλλοδαπή.⁶⁵ Επίσης, στο επόμενο άρθρο, 6, ορίζεται ρητά η αρμοδιότητα της δικαστικής εξουσίας, να διατάσσει την άρση του απορρήτου προς οποιοδήποτε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό καθώς και την απαγόρευση ανοίγματος θυρίδων σε περίπτωση που κατά την διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασεως, προανακρίσεως, ή ανακρίσεως για οποιοδήποτε έγκλημα προκύψουν υπόνοιες για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Ορίζονται, επίσης, οι ποινές που επισύρει η μη συμμόρφωση των τραπεζικών υπαλλήλων στις προαναφερόμενες επιταγές.⁶⁶

3.3.2 Ν.2331/1995

Η κοινή διαπίστωση περί μη ικανοποιητικής ενσωμάτωσης της Οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη,⁶⁷ σε συνδυασμό με την απελευθέρωση του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος στα πλαίσια της ολοκλήρωσης της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Εσωτερικής Αγοράς και την αυτονόητη θέση ότι καμία χώρα δεν είναι ασφαλής από τις διασυνοριακές δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος, υποχρέωσε την Ελλάδα, ως κοινοτικό εταίρο, στην ανάληψη ενός νέου, πολύ πιο αποφασιστικού ρόλου στον αγώνα ενάντια στη

⁶⁴ <http://www.consilium.europa.eu>

⁶⁵ <https://www.lawspot.gr>

⁶⁶ <https://www.lawspot.gr>

⁶⁷ Σταύρος Α. Κάτσιος «Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 270).

νομιμοποίηση εσόδων που προέρχονται, κυρίως, από το εμπόριο όπλων και ναρκωτικών, τουλάχιστον όσον αφορά την βαλκανική σφαίρα συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁶⁸ Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, στις 24.8.1995 εκδόθηκε από το θερινό τμήμα της Βουλής ο πρώτος ειδικός ποινικός νόμος για την πρόληψη και την καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.⁶⁹

Ο νέος νόμος, Ν.2331/1995 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες Ποινικές διατάξεις – Ολομέλεια Αρείου Πάγου – Διαιτησίες και άλλες διατάξεις», ενσωματώνει και μεταφέρει στην ελληνική έννομη τάξη τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όπως αυτές διατυπώνονταν στην πρώτη Οδηγία 91/308/ΕΚ του Συμβουλίου. Στόχος του εν λόγω νομοθετήματος, αποτέλεσε ο εντοπισμός και η δέσμευση των προερχόμενων από βαριάς μορφής εγκλήματα περιουσιακά στοιχεία καθώς και η παροχή στις δικωτικές αρχές χρήσιμων στοιχείων για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος.⁷⁰

Η νομοθετική αυτή διάταξη, η οποία εισάγει για πρώτη φορά στο ελληνικό δίκαιο την έννοια του «οργανωμένου εγκλήματος» ως παράγοντα αποσταθεροποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος και του κοινωνικού ιστού καθώς και την ανάγκη καταπολέμησης του, εμπεριέχει καθήκοντα και υποχρεώσεις που αφορούν τα πιστωτικά ιδρύματα και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς με κύριους άξονες την αναγνώριση της ταυτότητας των πελατών τους (Άρθρο 4 Ι - “Know your customer”) και την υποχρέωση διατήρησης αρχείου των στοιχείων για μία πενταετία (Άρθρο 4 VII). Επίσης, σύμφωνα με την Οδηγία 91/308/ΕΟΚ, εισάγεται «η υποχρέωση αναφοράς» κάθε συναλλαγής ύποπτης για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Άρθρο 4 X), καθώς και η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων και των χρηματοπιστωτικών οργανισμών να θεσπίσουν διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και επικοινωνίας, ώστε να προλαμβάνουν και να εμποδίζουν τη διενέργεια συναλλαγών που συνδέονται με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.⁷¹

Τέλος, στο άρθρο 7, του Ν.2331/1995, προβλέπονταν η σύσταση, η λειτουργία καθώς και οι αρμοδιότητες της Εθνικής Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, ως Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή που δέχεται, αξιολογεί και διερευνά κάθε πληροφορία σχετική με συναλλαγές νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες που καταφτάνουν σε αυτήν τόσο από ημεδαπούς όσο και αλλοδαπούς φορείς. Επιπλέον, στο άρθρο 8 του ίδιου νόμου, ορίζονταν οι ρητές υποχρεώσεις περί γνωστοποίησης των άρθρων 4 και 6, οι οποίες εμφανίζονται να υπερισχύουν οποιαδήποτε τυχόν άλλης συντρέχουσας αντίθετης υποχρέωσης εχεμύθειας καθώς και οι περιπτώσεις εξαιρέσεως από την υποχρέωση αυτή.⁷²

Ο Ν.2331/1995, από τη ψήφισή του τροποποιήθηκε διαδοχικά, από τον νόμο **Ν.2479/1997** «Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, επιτάχυνση των δικών, δικονομικές απλουστεύσεις και άλλες διατάξεις»⁷³ καθώς και από το άρθρο 6 του **Ν.2515/1997**⁷⁴. Άλλες τροποποιήσεις στον εν λόγω νόμο επήλθαν με το **Ν.2655/1998** «Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες»⁷⁵, το **Ν.2656/1998** «Κύρωση της Σύμβασης για την

⁶⁸ Σταύρος Α. Κάτσιος « Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 267).

⁶⁹ ΦΕΚ Α 173/ 24-08-1995

⁷⁰ Σταύρος Α. Κάτσιος « Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 269).

⁷¹ Σταύρος Α. Κάτσιος « Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 274-275).

⁷² Ν.2331/1995 (ΦΕΚ Α 173/24-08-1995).

⁷³ ΦΕΚ Α 67/6-5-1997

⁷⁴ ΦΕΚ Α 154/25-7-1997

⁷⁵ ΦΕΚ Α 264/1-12-1998

καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών σε διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές»⁷⁶, το **N.2733/1999** «Σύσταση Νέας Χρηματιστηριακής Αγοράς (ΝΕ.Χ.Α.), ρυθμίσεις γενικότερων θεμάτων της Κεφαλαιαγοράς, των Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, της Ανώνυμης Εταιρείας Διώρυγας Κορίνθου και άλλες διατάξεις»⁷⁷, το **N.2803/2000** «Κύρωση της Σύμβασης σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των συναφών με αυτήν Πρωτοκόλλων»⁷⁸, το **N.2928/2001** «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες εγκληματικών οργανώσεων»⁷⁹. Τροποποιήσεις στο Ν.2331/1995, επήλθαν, επίσης, με το **N.3028/2002** «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»⁸⁰ καθώς και το **N.3148/2003** «Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, Ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος, προστασία ευρώ, επιχειρήσεις διαμεσολάβησης μεταφοράς κεφαλαίων»⁸¹.

3.3.3 N.3424/2005

Με το Ν.3424/2005 «Τροποποίηση, συμπλήρωση και αντικατάσταση διατάξεων του Ν.2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α΄) και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες διατάξεις»⁸², επήλθε μία γενικευμένη αναθεώρηση στον Ν.2331/1995.

Αξιοσημείωτα στοιχεία του εν λόγω νόμου, αποτελούν αφενός ότι εκτός από τη διεύρυνση της λίστας με τα βασικά αδικήματα, σύμφωνα με το προοίμιο της 2^{ης} Οδηγίας, εντάχθηκαν στα βασικά αδικήματα κάθε πλημμέλημα το οποίο τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας άνω των έξι μηνών και από την τέλεση του προέκυπτε περιουσία αξίας τουλάχιστον 15.000 €, διευρύνοντας έτσι το πεδίο εφαρμογής της διάταξης,⁸³ και αφετέρου το γεγονός ότι ο Νομοθέτης, χωρίς να υπάρχει αντίστοιχη υποχρέωση, εκτιμώντας ότι με τον τρόπο αυτό «θα βελτιώνει σημαντικά την αντεγκληματική πολιτική μας στο τομέα αυτό που δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ιδιαίτερα αποτελεσματική, με τα διεθνή κριτήρια, ως προς το θέμα των ελαχίστων καταδικαστικών αποφάσεων», και με το επιχείρημα ότι στη χώρα μας δεν υπάρχουν δίκτυα και εταιρείες που συστηματικά και οργανωμένα «ξεπλένουν» το χρήμα άλλων προσώπων και η νομιμοποίηση των εσόδων διενεργείται από τον δράστη, τα μέλη της οικογένειάς του ή τους συνεργάτες τους (αυτοξέπλυμα), τάχθηκε τελικά υπέρ της πρόβλεψης ποινικής ευθύνης του αυτουργού του βασικού εγκλήματος και για την πράξη της νομιμοποίησης των παραχθέντων εσόδων από τη διάπραξη της.⁸⁴

Σημαντική αλλαγή, ως προς τον Ν.2331/1995, που επήλθε με τον νέο νόμο, ήταν η προαπαιτούμενη γνώση μετά βεβαιότητας του δράστη ότι η προς νομιμοποίηση περιουσία

⁷⁶ ΦΕΚ Α 265/1-12-1998

⁷⁷ ΦΕΚ Α 155/30-7-1999

⁷⁸ ΦΕΚ Α 48/3-3-2000

⁷⁹ ΦΕΚ Α 141/27-9-2001

⁸⁰ ΦΕΚ Α 153/28-6-2002

⁸¹ ΦΕΚ Α 136/6-5-2003

⁸² ΦΕΚ Α 305/13-12-2005

⁸³ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 43 και σελ.51)

⁸⁴ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 75)

αποτελεί προϊόν βασικού αδικήματος, ενώ δεν αρκεί ο ενδεχόμενος δόλος του υπαιτίου ως προς την προέλευση της προς νομιμοποίησης περιουσίας.⁸⁵

Επίσης, ο έλληνας νομοθέτης, αντιγράφοντας τον αντίστοιχο ορισμό που δόθηκε για πρώτη φορά στη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών (Ν.1990/91), και ο οποίος επαναλαμβάνεται έκτοτε αυτολεξεί σε όλα τα διεθνή κείμενα που αφορούν τη νομιμοποίηση εσόδων, εισήγαγε τρεις διαφορετικές υποστάσεις: της επιδίωξης, της συγκάλυψης και της κατοχής/απομόνωσης. Κάθε μία από τις υποστάσεις αυτές περιλαμβάνει διαφορετικές μορφές συμπεριφοράς, όπως η μετατροπή, μεταβίβαση, απόκρυψη, αποδοχή, χρήση και κατοχή, οι οποίες μπορούν να καταταγούν σε δύο κύριες κατηγορίες: σε αυτές που σκοπό έχουν να ματαιώνουν τη δίωξη ή την εξιχνίαση της πρότερης πράξης και στις οποίες περιλαμβάνονται η υπόσταση της συγκάλυψης και της επιδίωξης καθώς και σε εκείνες που αποσκοπούν να διασφαλίσουν την περαιτέρω διάθεση της περιουσίας που προήλθε από την πρότερη πράξη και περιλαμβάνει την υπόσταση της απομόνωσης.⁸⁶

Επιπλέον, με τον Ν.3424/2005, δόθηκαν νέοι ορισμοί των βασικών ορισμών του νόμου Ν.2331/1995 και συμπληρώθηκαν οι μορφές νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ενώ, με στο άρθρο 3, προβλέπονταν νέες ποινικές κυρώσεις. Επίσης, διευρύνονταν ο κατάλογος των υποχρέων εφαρμογής των διατάξεων του πρώτου κεφαλαίου του Ν.2331/1995 και γνωστοποίησης των προβλεπόμενων στο νόμο στοιχείων, συμπεριλαμβάνοντας και ανεξάρτητα νομικά επαγγέλματα, δικηγόρους και συμβολαιογράφους,⁸⁷ καθώς και τις ταχυδρομικές εταιρείες.⁸⁸

Επίσης, με το άρθρο 7 του Ν.3424/2005, το οποίο αντικατέστησε πλήρως το αντίστοιχο άρθρο του 2331/1995, συγκροτήθηκε η Εθνική Αρχή καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, επίσης, ως Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή, ενώ στον πρόεδρο της Αρχής, εκχωρήθηκε η αρμοδιότητα να επιβάλλει απαγόρευση κίνησης λογαριασμών καθώς και μεταβίβασης ή εκποίησης οποιουδήποτε άλλου περιουσιακού στοιχείου.⁸⁹

Τέλος, με το άρθρο 10, με το οποίο συμπληρώθηκε το άρθρο 8 του Π.Δ. 178/2000⁹⁰, ορίζεται η αξιολόγηση της εφαρμογής της νομοθεσίας για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, από τους αρμόδιους εποπτικούς φορείς και τα υποκείμενα στις υποχρεώσεις της νομοθεσίας αυτής φυσικά και νομικά πρόσωπα, η εισήγηση για τη λήψη σχετικών μέτρων για το μη κερδοσκοπικό τομέα καθώς και η λειτουργία ειδικού Τμήματος Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης στη Διεύθυνση πιστωτικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων του Υπουργείου Οικονομικών.⁹¹

3.3.4 Ν.3691/2008

Ο Ν. 3691/05.08.2008, ενσωματώνοντας τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από

⁸⁵ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 99)

⁸⁶ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 56)

⁸⁷ Άρθρο 4, Ν.3424/2005

⁸⁸ Άρθρο 8, Ν.3424/2005

⁸⁹ Άρθρο 6, Ν.3424/2005

⁹⁰ ΦΕΚ Α 165/4-7-2000

⁹¹ <https://www.forin.gr>

παράνομες δραστηριότητες και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας» (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 309/15/25.11.2005)⁹², καθώς και της Οδηγίας 2006/70/EK της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 214/29/4.8.2006)⁹³ που, όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί εφαρμοστικό μέτρο της Οδηγίας 2005/60/EK, αποτέλεσε επί σειρά ετών τη βάση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου αναβαθμίζοντας σημαντικά τους μηχανισμούς πρόληψης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας στη χώρα μας. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι ενώ η 3^η Οδηγία (2005/60/EK) επανέλαβε τις αυτές ρυθμίσεις με την 2^η, ως προς την τυποποίηση των μορφών νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, στο δεύτερο άρθρο του Ν.3691/2008, ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή από τις 5.8.2008, προβλέπεται η τυποποίηση και άλλων πράξεων νομιμοποίησης, καθ' υπέρβαση της Οδηγίας.⁹⁴

Σημαντικές τροποποιήσεις του Ν. 3691/2008 πραγματοποιήθηκαν μεταγενέστερα με το **Ν.3875/2010** (αφορούν κυρίως στο ποινικό αδίκημα της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας), το **Ν.3932/2011** (αφορούν στη διάρθρωση της Αρχής Καταπολέμησης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και τις διαδικασίες δέσμευσης των περιουσιακών στοιχείων των υποκείμενων σε συγκεκριμένες οικονομικές κυρώσεις προσώπων, ομάδων ή οντοτήτων), το άρθρο 74 του **Ν.4170/2013**, αναφορικά με την εφαρμογή μέτρων αυξημένης δέουσας επιμέλειας στα Πολιτικώς Εκτεθειμένα Πρόσωπα που είναι εγκατεστημένα στην Ελλάδα καθώς και τον **Ν.4174/2013**, αναφορικά με την υποχρέωση επαλήθευσης των εισοδημάτων των πελατών από τα εποπτευόμενα ιδρύματα, βάσει του εκκαθαριστικού σημειώματος.⁹⁵

Τέλος, με τον **Ν.4478/2017** (ΦΕΚ Α'91/23.6.2017) «Κύρωση και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας για τη νομιμοποίηση, ανίχνευση, κατάσχεση και δήμευση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις», ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2014/42/ΕΕ και οδήγησε σε τροποποίηση του Ν.3691/2008. Πιο συγκεκριμένα, με τον εν λόγω νόμο προστέθηκαν στα εγκλήματα νομιμοποίησης εσόδων οι αμετάκλητες καταδικαστικές αποφάσεις που εκδίδουν δικαστήρια άλλων κρατών – μελών της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης του έτους 2005, για τη νομιμοποίηση, ανίχνευση, κατάσχεση και δήμευση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Με τον ίδιο νόμο, ορίζονταν, επίσης, οι λεπτομέρειες κατάσχεσης και δήμευσης της περιουσίας που αποτελεί προϊόν εγκλήματος. Έτσι, σε περίπτωση ανάμειξης του προϊόντος του αδικήματος με περιουσία που προέρχεται από νόμιμες πηγές, η κατάσχεση και η δήμευση επιβάλλονται μέχρι του ποσού της αξίας του προϊόντος αυτού, ενώ το Δημόσιο διατηρεί τη δυνατότητα, ύστερα από γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, για αξίωση κάθε άλλης περιουσίας που ο αμετακλήτως καταδικασμένος σε στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον τριών ετών για τη διάπραξη ενός από τα βασικά αδικήματα, έχει αποκτήσει διαπράττοντας άλλο αδίκημα της κατηγορίας αυτής, έστω κι αν για το αδίκημα αυτό δεν ασκήθηκε ή η δίωξη που ασκήθηκε έπαυσε οριστικά. Επίσης, σε περίπτωση που το προϊόν του εγκλήματος έχει μεταβιβαστεί σε τρίτο, ο καταδικασμένος υποχρεούται σε αποζημίωση ίση με την αξία του, ενώ αν η μεταβίβαση έλαβε χώρα με χαριστική αιτία ή σε χρόνο μεταγενέστερο της άσκησης της ποινικής δίωξης κατά του καταδικασμένου, τόσο ο

⁹² <http://www.e-forologia.gr>

⁹³ <http://www.e-forologia.gr>

⁹⁴ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009 (σελ. 58)

⁹⁵ <http://www.bankofgreece.gr>

καταδικασμένος όσο και ο τρίτος ευθύνονται εις ολόκληρον. Τέλος, με τον Ν.4478/2017, ως Κεντρική Αρχή για την παραλαβή και αποστολή αιτημάτων που υποβάλλονται στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας για την εφαρμογή της Σύμβασης, καθώς και για τη διαβίβασή τους στις αρμόδιες προς εκτέλεση αρχές, ορίζεται το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.⁹⁶

Ως τα κυριότερα σημεία του Ν.3691/2008, ο οποίος αποτέλεσε τη βάση της ισχύουσας νομοθεσίας για περίπου δέκα συναπτά έτη, όπως αυτά διαμορφώνονται μετά τις τροποποιήσεις που υπέστη από τους προαναφερόμενους νόμους, θα μπορούσαμε να επισημάνουμε τα ακόλουθα:

I. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ Ν.3691/2008 (ΑΡΘΡΟ 2)

Ως αντικείμενο του εν λόγω νόμου, ορίζεται η πρόληψη και η καταστολή των αδικημάτων της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας καθώς και η προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος από τους κινδύνους που ενέχουν.

Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος), αποτελούν οι ακόλουθες πράξεις:

- ✓ Η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες ή από πράξεις συμμετοχής σε τέτοιες δραστηριότητες, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσης της ή την παροχή συνδρομής στον διαπράττων αυτές, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες των πράξεων του.
- ✓ Η απόκρυψη ή συγκάλυψη της αλήθειας με οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο, όσον αφορά στη φύση, προέλευση, διάθεση, διακίνηση ή χρήση περιουσίας ή κυριότητα επί περιουσίας ή σχετικών με αυτήν δικαιωμάτων, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες ή από πράξεις συμμετοχής σε τέτοιες δραστηριότητες.
- ✓ Η απόκτηση, κατοχή, διαχείριση ή χρήση περιουσίας, εν γνώσει κατά το χρόνο κτήσης ή της διαχείρισης του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες ή από πράξεις συμμετοχής σε τέτοιες δραστηριότητες.
- ✓ Η χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα με την τοποθέτηση σε αυτόν ή τη διακίνηση μέσω αυτού εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες, με σκοπό να προσδοθεί νομιμοφάνεια στα εν λόγω έσοδα.
- ✓ Η σύσταση οργάνωσης ή ομάδας δύο τουλάχιστον ατόμων για τη διάπραξη μίας ή περισσοτέρων από τις προηγούμενες πράξεις και η συμμετοχή σε τέτοια οργάνωση ή ομάδα.

Επισημαίνεται, επίσης, ότι νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες υπάρχει και όταν οι δραστηριότητες από τις οποίες προέρχεται η προς νομιμοποίηση περιουσία έλαβαν χώρα στο έδαφος άλλου κράτους, εφόσον αυτές θα ήταν βασικό αδίκημα

⁹⁶ Ν.4478/2017 (ΦΕΚ Α'91/23.6.2017)

αν διαπράττονταν στην Ελλάδα και θεωρούνται αξιόποινες σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού.⁹⁷

II. ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΒΑΣΙΚΑ ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ (ΑΡΘΡΟ 3)

Ως εγκληματικές δραστηριότητες νοούνται η διάπραξη ενός ή περισσότερων από τα κάτωθι αδικήματα που καλούνται εφεξής «βασικά αδικήματα» :

- ✓ Η εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ)),
- ✓ Τρομοκρατικές πράξεις και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (άρθρο 187Α ΠΚ),
- ✓ Η παθητική δωροδοκία (άρθρο 235 ΠΚ),
- ✓ Η ενεργητική δωροδοκία (άρθρο 236 ΠΚ),
- ✓ Η δωροληψία και δωροδοκία πολιτικών προσώπων και δικαστικών λειτουργών (άρθρα 159, 159Α και 237 ΠΚ),⁹⁸
- ✓ Η εμπορία ανθρώπων (άρθρο 323Α ΠΚ),
- ✓ Η απάτη με υπολογιστή (άρθρο 386Α ΠΚ),
- ✓ Η σωματεμπορία (άρθρο 351 ΠΚ),
- ✓ Τα προβλεπόμενα στα άρθρα 20, 21, 22 και 23 του Ν. 3459/2006 "Κώδικας Νόμου για τα Ναρκωτικά" (ΦΕΚ 103 Α'),
- ✓ Τα προβλεπόμενα στα άρθρα 15 και 17 του Ν. 2168/1993 "Όπλα, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες κ.λπ." (ΦΕΚ 147 Α'),
- ✓ Τα προβλεπόμενα στα άρθρα 53, 54, 55, 61 και 63 του Ν. 3028/2002 "Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς" (ΦΕΚ 153 Α'),
- ✓ Τα προβλεπόμενα στο άρθρο 8 παράγραφοι 1 και 3 του ν.δ. 181/1974 "Περί προστασίας εξ ιοντιζουσών ακτινοβολιών" (ΦΕΚ 347 Α'),
- ✓ Τα προβλεπόμενα στο άρθρο 87 παράγραφοι 5, 6, 7 και 8 και στο άρθρο 88 του Ν. 3386/2005 "Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια" (ΦΕΚ 212 Α'),
- ✓ Τα προβλεπόμενα στα άρθρα τέταρτο και έκτο του Ν. 2803/2000 "Προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων" (ΦΕΚ 48 Α'),⁹⁹
- ✓ Τα προβλεπόμενα στα άρθρα 29 και 30 του Ν. 3340/2005 "Για την προστασία της Κεφαλαιαγοράς από πράξεις προσώπων που κατέχουν προνομιακές πληροφορίες και πράξεις χειραγώγησης αγοράς" (ΦΕΚ 112 Α'),
- ✓ Το αδίκημα της φοροδιαφυγής,
- ✓ Της λαθρεμπορίας, που προβλέπονται στα άρθρα 155,156 και 157 του ν. 2960/2001 (Α 265), όπως ισχύουν,
- ✓ Της μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο, που προβλέπονται στο άρθρο 25 του Ν. 1882/1990 (Α 43), όπως ισχύει, με την εξαίρεση της περίπτωσης α' της παραγράφου 1, καθώς και της μη καταβολής χρεών¹⁰⁰ που προκύπτουν από

⁹⁷ Άρθρο 2, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008.

⁹⁸ Το στοιχείο αυτό αντικαταστήθηκε ως άνω με την υποπαράγραφο ΙΕ.17. περ.3 άρθρο 1, Ν.4254/2014, ΦΕΚ Α' 85/7.4.2014

⁹⁹ Στον αρχικό νόμο περιλαμβάνονταν και το τρίτο άρθρο το οποίο διαγράφηκε με το άρθρο 1 υποπαρ.ΙΕ.20 περ.12 Ν.4254/2014, ΦΕΚ Α 85/7.4.2014.

¹⁰⁰ Άρθρο 25, παρ.1 Ν.1882/1990 « Ποινικό αδίκημα μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο και τρίτους», όπως αυτό τροποποιήθηκε από τον Ν. 4337/2015 – ΦΕΚ Α 129 – 17.10.2015
«1. Όποιος δεν καταβάλλει τα βεβαιωμένα στη Φορολογική Διοίκηση χρέη προς το Δημόσιο, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τεσσάρων (4) μηνών τιμωρείται με ποινή φυλάκισης:

- χρηματικές ποινές ή πρόστιμα που επιβλήθηκαν από τα δικαστήρια ή από διοικητικές ή άλλες αρχές.»
- ✓ Τα προβλεπόμενα και τιμωρούμενα από τις διατάξεις του άρθρου 28 παράγραφος 3 εδάφιο α' του ν. 1650/1986,
 - ✓ Κάθε άλλο αδίκημα που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος.¹⁰¹

Ειδικότερα για τα εγκλήματα φοροδιαφυγής, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 66 του Ν.4174/2013, προκύπτει ότι έγκλημα φοροδιαφυγής διαπράττει όποιος από πρόθεση:

- ✓ Προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου εισοδήματος, ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) ή ειδικού φόρου ακινήτων (ΕΦΑ), αποκρύπτει από τα όργανα της Φορολογικής Διοίκησης φορολογητέα εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή ή περιουσιακά στοιχεία, ιδίως παραλείποντας να υποβάλει δήλωση ή υποβάλλοντας ανακριβή δήλωση ή καταχωρίζοντας στα λογιστικά αρχεία εικονικές (ολικά ή μερικά) δαπάνες ή επικαλούμενος στη φορολογική δήλωση τέτοιες δαπάνες, ώστε να μην εμφανίζεται φορολογητέα ύλη ή να εμφανίζεται αυτή μειωμένη,
- ✓ Προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή του φόρου προστιθέμενης αξίας, του φόρου κύκλου εργασιών, του φόρου ασφαλιστρών και των παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς, καθώς και όποιος παραπλανά τη Φορολογική Διοίκηση με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με την αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων και δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς ή λαμβάνει επιστροφή, καθώς και όποιος διακρατεί τέτοιους φόρους, τέλη ή εισφορές,
- ✓ Προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου πλοίων δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς στο Δημόσιο το φόρο αυτόν.¹⁰²

III. ΥΠΟΧΡΕΑ ΠΡΟΣΩΠΑ (ΑΡΘΡΟ 5)

Ως Υπόχρεα πρόσωπα τα οποία υπόκεινται στις υποχρεώσεις του παρόντος νόμου νοούνται τα εξής φυσικά και νομικά πρόσωπα:

- ✓ Τα πιστωτικά ιδρύματα (credit institutions),
- ✓ Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί (financial institutions),
- ✓ Οι ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές, οι εταιρείες ορκωτών ελεγκτών-λογιστών, οι λογιστές που δεν συνδέονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας και οι ιδιώτες ελεγκτές. (chartered accountants, audit firms, independent accountants and private auditors),
- ✓ Οι φορολογικοί ή φοροτεχνικοί σύμβουλοι και οι εταιρείες φορολογικών ή φοροτεχνικών συμβούλων (Tax consultants and Tax consulting firms),

α) Ενός (1) τουλάχιστον έτους, εφόσον το συνολικό χρέος από κάθε αιτία, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων ή προσαυξήσεων και λοιπών επιβαρύνσεων μέχρι την ημερομηνία σύνταξης του πίνακα χρεών, υπερβαίνει το ποσό "των εκατό χιλιάδων (100.000) ευρώ και των διακοσίων (200.000) ευρώ, αντίστοιχα.

¹⁰¹ Άρθρο 3, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹⁰² Άρθρο 66, Ν.4174/2013, ΦΕΚ Α' 170/26-07-2013

- ✓ Οι κτηματομεσίτες και οι κτηματομεσιτικές εταιρείες (real estate agents and related firms),
- ✓ Οι επιχειρήσεις Καζίνο και τα Καζίνο επί πλοίων με ελληνική σημαία, καθώς και οι επιχειρήσεις, οργανισμοί και άλλοι φορείς του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα που διοργανώνουν ή και διεξάγουν τυχερά παιχνίδια και πρακτορεία που σχετίζονται με τις δραστηριότητες αυτές,
- ✓ Οι οίκοι δημοπρασίας (Auction houses)
- ✓ Οι έμποροι αγαθών μεγάλης αξίας, όταν η σχετική συναλλαγή γίνεται σε μετρητά και η αξία της ανέρχεται τουλάχιστον σε δεκαπέντε χιλιάδες (15.000) ευρώ, ανεξάρτητα αν αυτή διενεργείται με μία μόνο πράξη ή με περισσότερες, μεταξύ των οποίων φαίνεται να υπάρχει κάποια σχέση. (Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Ανάπτυξης ορίζονται τα κριτήρια για τον προσδιορισμό των εμπορών αγαθών μεγάλης αξίας που υπάγονται στην κατηγορία αυτή),
- ✓ Οι εκπλειστηριαστές (Auctioneers),
- ✓ Οι ενεχυροδανειστές (Pawnbrokers),
- ✓ Οι δικηγόροι και συμβολαιογράφοι, όταν συμμετέχουν ή ενεργούν για λογαριασμό του πελάτη τους μία σειρά πράξεων οι οποίες αναφέρονται παρακάτω,
- ✓ Τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες σε εταιρείες και εμπιστεύματα (trusts), εξαιρουμένων των φορολογικών και φοροτεχνικών συμβούλων και των εταιρειών φορολογικών ή φοροτεχνικών συμβουλών και των συμβολαιογράφων και δικηγόρων, όταν οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται σε τρίτους, κατά επιχειρηματική δραστηριότητα και αφορούν συγκεκριμένες δραστηριότητες οι οποίες υμνούνται κατωτέρω.¹⁰³

Περαιτέρω, με τις διατάξεις της περ. γ' του άρθρου 29 του Ν. 3691/2008 ορίζονταν η υποχρέωση των υπόχρεων προσώπων να υποβάλλουν στην Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης, αναφορές ύποπτων συναλλαγών που ενδεχομένως συνδέονταν με αδικήματα φορολογικής και τελωνειακής νομοθεσίας, καθώς και με λοιπά αδικήματα αρμοδιότητας ελέγχου του Σ.Δ.Ο.Ε. που υπάγονται στα βασικά αδικήματα του άρθρου 3 του ίδιου νόμου (δηλαδή όλα τα αδικήματα που απαριθμούνται στο εν λόγω άρθρο, πλην των περιπτώσεων της εγκληματικής οργάνωσης, τρομοκρατικές πράξεις και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και παράνομη μετανάστευση, κατά το μέρος που από τη διάπραξή τους προκύπτει οικονομικό όφελος.)¹⁰⁴

Τέλος, με την **ΠΟΛ.1196/16.10.2012**, με την οποία τροποποιούνται οι οδηγίες της ΠΟΛ.1067/5.4.2011, ορίζονταν ότι τα υπόχρεα πρόσωπα όφειλαν να υποβάλλουν αναφορά στην Αρχή του άρθρου 7 του Ν. 3691/2008, όταν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή τη διενέργεια συναλλαγής με πελάτη τους, όπως, ενδεικτικά, παροχή υπηρεσιών, πώληση αγαθών ή διαμεσολάβηση, εκτιμούσαν, αντιλαμβάνονταν ή διαπίστωναν ύποπτες συναλλαγές, δηλαδή συναλλαγές οι οποίες ενδεχομένως υπέκρυπταν νομιμοποίηση προϊόντος εγκλήματος, το οποίο μπορούσε να προέρχεται από οποιαδήποτε εγκληματική δραστηριότητα, από αυτές που αναφέρονται στο άρθρο 3 του Ν. 3691/2008, και όχι για αυτήν καθ' αυτήν την εγκληματική πράξη. Επομένως, αντικείμενο αναφορών των υπόχρεων προσώπων στην Αρχή του άρθρου 7 του Ν. 3691/2008 αποτελούσε η απλή ή

¹⁰³ Άρθρο 5, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹⁰⁴ ΠΟΛ.1067/5.4.2011

γενική υπόνοια ή η υποψία τέλεσης συγκεκριμένης και εξειδικευμένης αξιόποινης πράξης (π.χ. φοροδιαφυγή, απάτη ή υπεξαίρεση ή κλοπή κ.λπ.), και όχι κατ' ανάγκη η αποδεδειγμένη πραγματοποίηση αυτής.¹⁰⁵

IV. ΑΡΜΟΔΙΕΣ ΑΡΧΕΣ

Ως αρμόδιες αρχές, για τις ανάγκες του νόμου, νοούνται οι δημόσιες αρχές οι οποίες εποπτεύουν τα υπόχρεα πρόσωπα για την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου. Αυτές είναι:¹⁰⁶

Α. Η ΑΡΧΗ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ (ΑΡΘΡΟ 7).

Στο άρθρο 7 του Ν.3691/2008 προβλέπονταν η σύσταση της «Επιτροπής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας», η οποία έχει ως έδρα την Αθήνα και βρίσκεται υπό την εποπτεία του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.

Η Επιτροπή συγκροτείται από τον πρόεδρο και οκτώ μέλη με διετής θητεία, με δυνατότητα ανανέωσης για δύο ακόμα. Πρόεδρος της επιτροπής και ο αναπληρωτής του ορίζεται, με απόφαση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, εν ενεργεία ανώτατος εισαγγελικός λειτουργός. Τα μέλη της επιτροπής ορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Δικαιοσύνης. Ως μέλη της επιτροπής διορίζονται:

α) ένα στέλεχος από τη Γενική Διεύθυνση Οικονομικής Πολιτικής και ένα από την Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων που προτείνονται από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών, β) ένα στέλεχος από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης, γ) ένα στέλεχος από το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας που προτείνεται από τον Υπουργό Εσωτερικών, δ) ένα στέλεχος από την Τράπεζα της Ελλάδος που προτείνεται από τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, ε) ένα στέλεχος από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς που προτείνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο της Επιτροπής, στ) ένα στέλεχος από την Επιτροπή Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης που προτείνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο της Επιτροπής Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης και ζ) ένα στέλεχος από την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων που προτείνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, ενώ κατά την ίδια διαδικασία προτείνεται και διορίζεται ένας αναπληρωτής για κάθε τακτικό μέλος.

Σύμφωνα με την παράγραφο 6, του ίδιου άρθρου, οι αρμοδιότητες της Επιτροπής είναι:

α) Συγκεντρώνει, διερευνά και αξιολογεί τις πληροφορίες που διαβιβάζονται σε αυτήν από υπόχρεα πρόσωπα και άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και αφορούν ύποπτες ή ασυνήθεις συναλλαγές ή δραστηριότητες, ή επιχειρηματικές, επαγγελματικές ή συναλλακτικές σχέσεις που ενδεχομένως σχετίζονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και ζητεί κάθε επιπρόσθετη πληροφορία για την εκπλήρωση των καθηκόντων της.

β) Δέχεται, διερευνά και αξιολογεί κάθε πληροφορία σχετική με συναλλαγές ή δραστηριότητες, σχετιζόμενες ενδεχομένως με τα αδικήματα του στοιχείου α', που διαβιβάζονται σε αυτήν από αλλοδαπούς φορείς, με τους οποίους και συνεργάζεται για την παροχή κάθε δυνατής συνδρομής, καθώς και κάθε πληροφορία που περιέρχεται σε γνώση της από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, το διαδίκτυο ή από οποιαδήποτε άλλη πηγή.

¹⁰⁵ ΠΟΛ.1196/16.10.2012

¹⁰⁶ Άρθρο 6, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

γ) Δίνει κατευθυντήριες οδηγίες στα υπόχρεα πρόσωπα και φορείς που αναφέρονται στα ως άνω στοιχεία α' και β', όσον αφορά τη διαχείριση μιας υπόθεσης ή την αποτελεσματικότερη διεκπεραίωση των ερευνών της.

δ) Μπορεί να διενεργεί ειδικούς επιτόπιους ελέγχους, σε σοβαρές κατά την κρίση της υποθέσεις, σε οποιαδήποτε δημόσια υπηρεσία ή σε οργανισμούς και επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα ή σε εγκαταστάσεις υπόχρεων προσώπων, με δυνατότητα συνεργασίας της εκάστοτε αρμόδιας αρχής ή άλλης δημόσιας αρχής.

ε) Ζητεί τη συνεργασία δημόσιων υπηρεσιών, νομικών προσώπων του δημόσιου και του ιδιωτικού δικαίου και οργανισμών οποιασδήποτε μορφής, καθώς και την παροχή στοιχείων, στο πλαίσιο ελέγχου και έρευνας υποθέσεων σχετικών με τα αδικήματα των άρθρων 2 και 3 του παρόντος νόμου.

στ) Ενημερώνει εγγράφως ή με ασφαλές ηλεκτρονικό μέσο τον διαβιβάζοντα την πληροφορία ότι την έλαβε και του παρέχει άλλα σχετικά στοιχεία, με τρόπο που να μην παραβιάζεται το απόρρητο των ερευνών της ή να δυσχεραίνεται η άσκηση των αρμοδιοτήτων της.

ζ) Ενημερώνει τις αρμόδιες αρχές για περιπτώσεις που ενδέχεται να συνδέονται με μη συμμόρφωση ή ελλιπή συνεργασία με αυτήν των εποπτευόμενων από αυτές υπόχρεων προσώπων προς τις υποχρεώσεις τους, σύμφωνα με τον παρόντα νόμο.

η) Ζητεί κάθε πληροφορία που απαιτείται για τις έρευνές της από τις αρμόδιες αρχές και τα υπόχρεα πρόσωπα, περιλαμβανομένων και ομαδοποιημένων πληροφοριών που αφορούν ορισμένες κατηγορίες συναλλαγών ή δραστηριοτήτων ή φυσικών ή νομικών προσώπων ή νομικών σχημάτων της ημεδαπής ή της αλλοδαπής. Μπορεί να ζητεί οποιαδήποτε στοιχεία και από δικαστικές, προανακριτικές ή ανακριτικές αρχές, και διαθέτει πρόσβαση σε κάθε μορφής αρχείο δημόσιας αρχής ή Οργανισμού που τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα, περιλαμβανομένου του συστήματος «Τειρεσίας».

θ) Δύναται να εξετάζει, στο πλαίσιο των ερευνών της, στοιχεία και ενδείξεις για τον εντοπισμό απόπειρας ή διάπραξης βασικού αδικήματος, προκειμένου να διαπιστώσει τον παράνομο χαρακτήρα περιουσιακών στοιχείων και την πιθανή νομιμοποίησή τους ή τη σύνδεσή τους με τρομοκρατικές πράξεις ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

ι) Συνεργάζεται και ανταλλάσσει πληροφορίες με τους αναφερόμενους στο άρθρο 40 φορείς.

ια) Τηρεί στατιστικά στοιχεία.

ιβ) Προβαίνει στις ενέργειες που προβλέπονται στο άρθρο 49 του παρόντος νόμου για την εφαρμογή του μέτρου της δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων που επιβάλλεται με αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. και των οργάνων του και με Κανονισμούς και αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹⁰⁷

Μεταξύ των σημαντικότερων τροποποιήσεων που επήλθαν στον Ν.3691/2008, με τον Ν.3932/2011 και αφορούν την εν λόγω επιτροπή, περιλαμβάνονται και οι ακόλουθες:

Η Επιτροπή του άρθρου 7 του Ν.3691/2008, μετονομάζεται σε «Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης».

Σκοπός της Αρχής, η οποία απολαμβάνει διοικητική και λειτουργική ανεξαρτησία, και έχει ως έδρα το νομό Αττικής, αποτελεί η λήψη και η εφαρμογή αναγκαίων μέτρων για την πρόληψη και καταστολή και καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, καθώς και ο έλεγχος των

¹⁰⁷ Ν.3691/2008 (ΦΕΚ 166 5.8.2008 Α)

δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης ορισμένων προσώπων που κατέχουν θέσεις ευθύνης στη δικαστική εξουσία, στο δημόσιο τομέα, αλλά και τους Ο.Τ.Α.

Επίσης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ίδιου άρθρου, η Αρχή συγκροτείται από τον Πρόεδρο και ένδεκα μέλη καθώς και ισάριθμους αναπληρωτές τους, οι οποίοι απολαμβάνουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, ενώ δεσμεύονται μόνο από τον νόμο και τη συνείδηση τους. Ο πρόεδρος, που εξακολουθεί να είναι ενεργός ανώτατος εισαγγελικός λειτουργός, γνώστης της αγγλικής, διορίζεται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εντός δεκαπέντε ημερών από την κοινοποίηση σε αυτόν της απόφασης του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου.

Τα μέλη της Αρχής και οι αναπληρωτές τους διορίζονται, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Μόνιμης Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής, με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Οικονομικών, κατόπιν προτάσεως κατά λόγο αρμοδιότητας των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Οικονομικών, Προστασίας του Πολίτη, του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος και του Διοικητικού Συμβουλίου της Κεφαλαιαγοράς, και πρέπει να διακρίνονται για την επιστημονική τους κατάρτιση, το ήθος και την επαγγελματική τους ικανότητα και εμπειρία στον τραπεζικό, οικονομικό, νομικό ή επιχειρησιακό τομέα, ανάλογα με τις απαιτήσεις των επιμέρους μονάδων της Αρχής.

Επιπλέον, με τον Ν.3932/2011, προστέθηκαν στον Ν.3691/2008 τα άρθρα 7Α, 7Β και 7Γ, με τα οποία ορίζονται οι τρεις αυτοτελείς Μονάδες που απαρτίζουν την Αρχή:

Η Α΄ Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών, η οποία συμμετέχει σε διεθνείς φορείς ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ αντίστοιχων με αυτήν Αρχών και ιδίως με το Δίκτυο των Μονάδων Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FIU-Net) και τη διεθνή Ομάδα Egmont Group, η οποία παρακολουθεί τις εργασίες τους και συμμετέχει σε ομάδες εργασίας των εν λόγω φορέων.

Η Β΄ Μονάδα Οικονομικών Κυρώσεων κατά Ύποπτων Τρομοκρατίας, με κύριες αρμοδιότητες την εφαρμογή του μέτρου της δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων που επιβάλλονται με αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. και των Οργάνων του καθώς και με κανονισμούς και αποφάσεις της Ε.Ε., τον προσδιορισμό των φυσικών αλλά και νομικών προσώπων και οντοτήτων που σχετίζονται με την τρομοκρατία και τη δέσμευση των περιουσιακών τους στοιχείων καθώς και την υποβολή ετήσιας έκθεσης στους Υπουργούς Εξωτερικών, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Προστασίας του Πολίτη.

Η Γ΄ Μονάδα των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, η οποία δέχεται, διερευνά και αξιολογεί τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης όλων των υπόχρεων στην Αρχή και αποφαινεται αν συντρέχει λόγος αναφοράς στην αρμόδια κατά περίπτωση Αρχή. Τέλος, υποχρεούται στην υποβολή ετήσιας έκθεσης στην Επιτροπή των Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής καθώς και στους Υπουργούς Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Επιπλέον, με το άρθρο 7B, ορίζονται οι εξουσίες των Μονάδων αυτών για πλήρη πρόσβαση σε δημόσια και ιδιωτικά έγγραφα και πληροφορίες, ενώ με το άρθρο 7Γ, τα θέματα που αφορούν το προσωπικό και τις λειτουργίες τους.¹⁰⁸

Επίσης, με το άρθρο 9 του Ν.3691/2008, συνίσταται στο Υπουργείο Οικονομικών «Επιτροπή Επεξεργασίας Στρατηγικής και Πολιτικών για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας», με πρόεδρο τον Γενικό Γραμματέα Οικονομικής Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομικών και μέλη υψηλόβαθμα στελέχη των Υπουργείων Οικονομικών, Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Εξωτερικών, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, της Αρχής του άρθρου 7, της ΤτΕ, της Επιτροπής της Κεφαλαιαγοράς, της ΕΛΤΕ και της ΕΕΕΠ. Έργο της επιτροπής ορίζεται, σύμφωνα με τις διατάξεις του ίδιου άρθρου, η προετοιμασία και ο σχεδιασμός πολιτικών για την αντιμετώπιση εντοπισμένων αδυναμιών στο γενικό μηχανισμό της χώρας καθώς και μέτρων νομοθετικής, κανονιστικής και οργανωτικής φύσης για τη βελτίωση του εποπτικού πλαισίου και συμμόρφωση της χώρας στα διεθνή πρότυπα και απαιτήσεις.¹⁰⁹

Περαιτέρω, με το άρθρο 10, ορίζονται οι άλλες δημόσιες αρχές, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται οι αρμόδιες τελωνειακές και φορολογικές υπηρεσίες, καθώς και η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων (ΥΠ.Ε.Ε.) του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και οι υπηρεσίες του Υπουργείου Εξωτερικών.¹¹⁰

Επιπροσθέτως, στο άρθρο 11, προβλέπεται η συγκρότηση του ειδικού «Φορέα Διαβούλευσης ιδιωτικού τομέα για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας», με πρόεδρο το Γενικό Γραμματέα της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών και μέλη από τους επί μέρους φορείς των υπόχρεων προσώπων. Αρμοδιότητες του εν λόγω φορέα ορίζονται ενδεικτικά η συνεργασία και η διαβούλευση των συμμετεχόντων για την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους, η ανταλλαγή εμπειρίας και γνώσης, η παροχή διευκρινιστικών οδηγιών καθώς και η διοργάνωση και διεξαγωγή επιμορφωτικών σεμιναρίων. Επίσης, ο φορέας συντάσσει εντός των δύο πρώτων μηνών κάθε έτους, αρχής γενομένης το 2009, έκθεση για τις δραστηριότητες του κατά το προηγούμενο έτος και την υποβάλλει στις Αρμόδιες Αρχές, στην Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης, στην Κεντρική Συντονιστική Αρχή (Υπουργείο Οικονομικών) και στην Επιτροπή Στρατηγικής. Η εν λόγω έκθεση αναρτάται στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών.¹¹¹

Στα επόμενα άρθρα του Ν.3691/2008 ορίζονται οι περιπτώσεις εφαρμογής δέουσας επιμέλειας¹¹² και ο χρόνος εφαρμογής τους,¹¹³ τα μέτρα συνήθους δέουσας επιμέλειας που

¹⁰⁸ Ν.3932/2011 (ΦΕΚ 49 10.3.2011 ΤΕΥΧΟΣ Α')

¹⁰⁹ Άρθρο 9, Ν.3691/2008, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 57 Ν.4370/2016, ΦΕΚ Α 37/7.3.2016.

¹¹⁰ Άρθρο 10, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹¹¹ Άρθρο 11, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹¹² Άρθρο 12, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹¹³ Άρθρο 14, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

οφείλουν να εφαρμόζουν οι υπόχρεοι στον νόμο ¹¹⁴ η απαγόρευση τήρησης ανώνυμων λογαριασμών από τα πιστωτικά ιδρύματα ¹¹⁵ καθώς και οι υποχρεώσεις των καζίνο. ¹¹⁶

Στη συνέχεια, διευθετούνται θέματα που αφορούν τις περιπτώσεις εφαρμογής απλουστευμένης δέουσας επιμέλειας ¹¹⁷ και της απαγόρευσης εφαρμογής της σε μη αξιόπιστες τρίτες χώρες όπως αυτές προκύπτουν από την απόφαση που εκδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 40 της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ, ¹¹⁸. Επίσης, της υποχρέωσης εφαρμογής μέτρων αυξημένης δέουσας επιμέλειας, επιπλέον των μέτρων συνήθους επιμέλειας στις περιπτώσεις που εκτιμούν ότι υπάρχει αυξημένος κίνδυνος, ¹¹⁹ τον τρόπο αντιμετώπισης των συναλλαγών στις οποίες δεν παρίσταται ο πελάτης ¹²⁰ και των διασυννοριακών σχέσεων τραπεζικής ανταπόκρισης με αντίστοιχα ιδρύματα από τρίτες χώρες ¹²¹. Στη συνέχεια ο νομοθέτης προβαίνει σε απαρίθμηση των «πολιτικώς εκτεθειμένων προσώπων» και των υποχρεώσεων των φορέων κατά τη διεξαγωγή συναλλαγών με αυτά ¹²², της υποχρέωσης για αμελλητί και με δική τους πρωτοβουλία ενημέρωση και παροχής πληροφοριών προς τις Αρμόδιες Αρχές ¹²³, του τρόπου διεξαγωγής συναλλαγών υψηλού κινδύνου αλλά και της αποφυγής αυτών ¹²⁴, καθώς και της απαγόρευσης γνωστοποίησης στον εμπλεκόμενο ότι διαβιβάστηκαν αρμοδίως ή ζητήθηκαν πληροφορίες ή ότι διεξάγεται ή ενδέχεται ή πρόκειται να διεξαχθεί έρευνα για βασικά εγκλήματα του άρθρου 2 ¹²⁵, και οι εξαιρέσεις της απαγόρευσης ¹²⁶.

Στο έκτο κεφάλαιο του Ν.3691/2008, ορίζεται η υποχρέωση φύλαξης αρχείων και στοιχείων από τα υπόχρεα πρόσωπα κατά τρόπο τέτοιο ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν άμεσα σε αίτημα των Αρμοδίων Αρχών για την αναδρομική απεικόνιση της σειράς που έλαβαν χώρα οι συναλλαγές ¹²⁷ καθώς και η φύλαξη στοιχείων και αρχείων από θυγατρικές και υποκαταστήματα αυτών σε άλλες χώρες ¹²⁸.

Τέλος στο όγδοο κεφάλαιο του παρόντος νόμου, γίνεται αναφορά επί των ποινικών κυρώσεων που επιφέρουν η διάπραξη των αδικημάτων του άρθρου 2, ¹²⁹ καθώς και άλλων συναφών θεμάτων όπως η δήμευση, ¹³⁰ η αποζημίωση υπέρ του δημοσίου, ¹³¹ η δέσμευση και η απαγόρευση εκποίησης περιουσιακών στοιχείων, ¹³² η εφαρμογή κυρώσεων που επιβάλλονται από διεθνείς οργανισμούς, ¹³³ καθώς και οι διοικητικές κυρώσεις, σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης, ανά κατηγορία υπόχρεων. ¹³⁴

¹¹⁴ Άρθρο 13, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹¹⁵ Άρθρο 15, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹¹⁶ Άρθρο 16, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹¹⁷ Άρθρο 17, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹¹⁸ Άρθρο 18, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹¹⁹ Άρθρο 19, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹²⁰ Άρθρο 20, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹²¹ Άρθρο 21, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹²² Άρθρο 22, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹²³ Άρθρο 26, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹²⁴ Άρθρο 27, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹²⁵ Άρθρο 31, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹²⁶ Άρθρο 32, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹²⁷ Άρθρο 35, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹²⁸ Άρθρο 36, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹²⁹ Άρθρο 45, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹³⁰ Άρθρο 46, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹³¹ Άρθρο 47, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹³² Άρθρο 48, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹³³ Άρθρο 49, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

¹³⁴ Άρθρο 52, Ν.3691/2008 ΦΕΚ Α' 166/05-08-2008

B. Η ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Στο άρθρο 6 του Ν.3691/2008, μεταξύ των αρμοδίων (δημόσιων) αρχών οι οποίες εποπτεύουν για την εφαρμογή του νόμου από τους υπόχρεους στην εφαρμογή του, ορίζεται η Τράπεζα της Ελλάδος για:

- ✓ Τα πιστωτικά ιδρύματα.
- ✓ Τις εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing companies).
- ✓ Τις εταιρείες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων τρίτων (factoring companies).
- ✓ Τα ανταλλακτήρια συναλλάγματος (bureaux de change) .
- ✓ Τα ιδρύματα πληρωμών (payment institutions).¹³⁵
- ✓ Τις εταιρείες παροχής πιστώσεων,
- ✓ Άλλες επιχειρήσεις που δεν είναι πιστωτικά ιδρύματα και των οποίων η κύρια δραστηριότητα συνίσταται στην απόκτηση συμμετοχών ή στην άσκηση μίας ή περισσοτέρων από τις κάτωθι δραστηριότητες:
 - Πράξεις διενέργειας πληρωμών, περιλαμβανομένης της μεταφοράς κεφαλαίων.
 - Έκδοση και διαχείριση μέσων πληρωμής (πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, ταξιδιωτικών και τραπεζικών επιταγών).
 - Εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων.
 - Συναλλαγές για λογαριασμό του ίδιου του ιδρύματος ή της πελατείας του και αφορούν μέσα χρηματαγοράς (αξιόγραφα, πιστοποιητικά καταθέσεων κ.τ.λ.), συνάλλαγμα, προθεσμιακά συμβόλαια χρηματοπιστωτικών τίτλων ή χρηματοπιστωτικά δικαιώματα, συμβάσεις ανταλλαγής επιτοκίων και συναλλάγματος, κινητές αξίες καθώς και τη φύλαξη και διαχείριση αυτών, συμμετοχές σε εκδόσεις τίτλων και παροχή συναφών υπηρεσιών περιλαμβανομένων ειδικότερα και των υπηρεσιών αναδόχου εκδόσεων τίτλων, παροχή συμβουλών σε επιχειρήσεις όσον αφορά τη διάρθρωση του κεφαλαίου, τη βιομηχανική στρατηγική και συναφή θέματα παροχής συμβουλών καθώς και υπηρεσιών στον τομέα της συγχώνευσης και της εξαγοράς επιχειρήσεων, διαμεσολάβηση στις τραπεζικές αγορές, διαχείριση χαρτοφυλακίου ή παροχή συμβουλών διαχείρισης αυτού.¹³⁶
- ✓ Τις ταχυδρομικές εταιρείες, στην έκταση που ασκούν τη δραστηριότητα της διαμεσολάβησης στη μεταφορά κεφαλαίων.¹³⁷
- ✓ «Τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος» (electronic money institutions).¹³⁸

¹³⁵ Η φράση « τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών διαμεσολάβησης στη μεταφορά κεφαλαίων» του στοιχείου αντικαταστήθηκε ως άνω με το άρθρο 166 παρ.4 Ν.4261/2014, ΦΕΚ Α 107/5.5.2014.

¹³⁶ Ν.3601/2007 (ΦΕΚ 178 Α), παρ.1, άρθρο 1

¹³⁷ Στα πλαίσια της άσκησης αυτής της εποπτείας η ΤτΕ συνεργάζεται με το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών και με την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (postal companies).

¹³⁸ Οι λέξεις «Τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος», προστέθηκαν στο τέλος του εδαφίου ά με την παράγραφο 2 του άρθρου 29 Ν.4021/2011 ΦΕΚ Α 218/3.10.2011.

Μέσα στα πλαίσια αυτά, η Τράπεζα της Ελλάδος εξέδωσε την υπ' αριθμό **2577/9.3.2006**, Πράξη Διοικητή, (ΠΔ/ΤΕ **2577/2006**) με την οποία καθορίζονται οι βασικές αρχές και τα κριτήρια τα οποία πρέπει να πληρούνται από κάθε πιστωτικό και χρηματοδοτικό ίδρυμα που τελεί υπό την εποπτεία της, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι διαθέτουν τόσο σε ατομικό όσο και σε επίπεδο ομίλου αποτελεσματική οργανωτική δομή και επαρκές Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ), δηλαδή ενός συνόλου ελεγκτικών μηχανισμών και διαδικασιών που καλύπτει σε συνεχή βάση κάθε δραστηριότητα του ιδρύματος και συντελεί στην αποτελεσματική και ασφαλή λειτουργία του.¹³⁹

Με την Πράξη αυτή :

- Θεσπίζεται η υποχρέωση σύστασης ανεξάρτητης υπηρεσιακής Μονάδας Διαχείρισης Κινδύνων σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα, προκειμένου να παρακολουθούνται όλες οι μορφές κινδύνων, περιλαμβανομένου του λειτουργικού. Επιπλέον, ανάλογα με το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων του κάθε ιδρύματος, θεσπίζεται και υποχρέωση σύστασης Επιτροπής Διαχείρισης Κινδύνων.
- Θεσπίζεται η υποχρέωση σύστασης λειτουργίας κανονιστικής συμμόρφωσης, η οποία θα καλύπτει θέματα συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος προς το ισχύον νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, με ιδιαίτερη αναφορά στα θέματα της πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.
- Προβλέπεται η υποχρέωση του Διοικητικού Συμβουλίου να διαθέτει, συλλογικά, επαρκείς γνώσεις και εμπειρία για τις κύριες δραστηριότητες του πιστωτικού ιδρύματος, ώστε να έχει τη δυνατότητα άσκησης εποπτείας επί του συνόλου των λειτουργιών του πιστωτικού ιδρύματος.
- Ενισχύεται η σημασία της διασφάλισης της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται στους πελάτες, καθώς και της διαφάνειας των συναλλαγών, ως αναπόσπαστο μέρος της διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου.
- Καθορίζονται οι βασικές αρχές που θα ισχύουν στην περίπτωση εκχώρησης δραστηριοτήτων σε τρίτους (outsourcing), περιλαμβανομένων των εργασιών είσπραξης οφειλών και διαχείρισης καρτών.¹⁴⁰

Η ΠΔ/ΤΕ 2577/2006, συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε από την Πράξη Διοικητή **2597/31.10.2007** «Τροποποίηση και συμπλήρωση της ΠΔ/ΤΕ 2577/2006, σχετικά με το πλαίσιο αρχών λειτουργίας και κριτηρίων αξιολόγησης της οργάνωσης και των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων και σχετικές αρμοδιότητες των διοικητικών τους οργάνων».

Με την πράξη αυτή, ως εξωτερική ανάθεση, ορίζεται «η συμφωνία οποιαδήποτε μορφής μεταξύ ενός πιστωτικού ιδρύματος και ενός παρόχου υπηρεσιών, με την οποία ο δεύτερος εκτελεί διαδικασία, παρέχει υπηρεσία ή ασκεί δραστηριότητα, τις οποίες, σε διαφορετική περίπτωση, θα εκτελούσε, θα παρείχε ή θα ασκούσε το ίδιο το πιστωτικό ίδρυμα.» Επίσης, με την ίδια πράξη γίνεται διαχωρισμός των λειτουργιών του πιστωτικού ιδρύματος σε «ουσιώδεις ή σημαντικές» και μη. Στην πρώτη κατηγορία εμπίπτουν δραστηριότητες, η

¹³⁹ Π.Δ.Τ.Ε.2577/2006 – ΦΕΚ 59/20.3.2006 ΤΕΥΧΟΣ Α΄

¹⁴⁰ <https://www.bankofgreece.gr>

άσκηση των οποίων προϋποθέτει άδεια πιστωτικού ή χρηματοδοτικού ιδρύματος ή ανωνύμου εταιρείας παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, υποκείμενων στην εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος ή της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς αλλά και οι λειτουργίες της Εσωτερικής Επιθεώρησης, Διαχείρισης Κινδύνων και κανονιστικής Συμμόρφωσης καθώς κι εκείνων των κεντρικών συστημάτων πληροφορικής. Τέλος, ορίζονται οι περιπτώσεις που η ανάθεση ουσιωδών δραστηριοτήτων δεν απαιτεί προηγούμενη άδεια της ΤτΕ, οι υποχρεώσεις του Διοικητικού Συμβουλίου, της Διοίκησης και των αρμοδίων στελεχών κατά την ανάθεση καθώς και του εντολοδόχου της ανάθεσης.¹⁴¹

Γ. Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ

Η Επιτροπή κεφαλαιαγοράς αποτελεί, σύμφωνα με το άρθρο 6 του Ν.3691/2008, αρμόδια εποπτική αρχή, για τις ανώνυμες εταιρείες με αντικείμενο δραστηριότητας:

- ✓ Τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου (portfolio investment companies in the form of a société anonyme),
- ✓ Τη διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων (mutual fund management in the form of a S.A.),
- ✓ Τη διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων σε ακίνητη περιουσία (real estate investment companies (REIC) in the form of a S.A.),
- ✓ Τη διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών και τις εταιρείες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών, από τη στιγμή που θα γνωστοποιηθεί στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς η αδειοδότηση τους από τον αρμόδιο φορέα (management companies of mutual funds for venture capital),¹⁴²
- ✓ Τη παροχή επενδυτικών υπηρεσιών (investment services firms in the form of a S.A.),
- ✓ Την επενδυτική διαμεσολάβησης (investment intermediary firms).

Ως εποπτεύουσα αρχή των ανωτέρω εταιρειών, το Διοικητικό Συμβούλιο της Επιτροπής της Κεφαλαιαγοράς προέβη στην έκδοση της Απόφασης **1/506/8.4.2009**, με την οποία ορίζονται τα μέτρα συνήθους δέουσας επιμέλειας που πρέπει να εφαρμόζονται από αυτές, ενώ διευκρινίζεται ότι η έκταση και η συχνότητα εφαρμογής τους εξαρτάται από το βαθμό επικινδυνότητας. Ενδεικτικά στοιχεία του βαθμού επικινδυνότητας αποτελούν το είδος του πελάτη, ο σκοπός και ο σχεδιαζόμενος χαρακτήρας της επιχειρηματικής σχέσης με αυτόν, οι παρεχόμενες επενδυτικές υπηρεσίες, τα χρηματοπιστωτικά μέσα στα οποία αφορά η παροχή των υπηρεσιών ή της συγκεκριμένης συναλλαγής καθώς και η προέλευση των κεφαλαίων.

Επίσης, η Απόφαση αυτή επιβάλλει την ένταξη στην κατηγορία υψηλού κινδύνου των πολιτικώς εκτιθέμενων προσώπων, των υπεράκτιων (offshore) εταιρειών καθώς και των εταιρειών ειδικού σκοπού, αλλά και των μη εισηγμένων σε οργανωμένη αγορά εταιρειών με ανώνυμες μετοχές. Στην ίδια κατηγορία εντάσσονται, επίσης, οι λογαριασμοί που ανοίγονται χωρίς τη φυσική παρουσία του πελάτη, οι λογαριασμοί ενώσεων προσώπων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα καθώς και των στερούμενων νομικής προσωπικότητας σχημάτων ή οντοτήτων που διαχειρίζονται κεφάλαια ή άλλες ομάδες περιουσιακών στοιχείων.

¹⁴¹<https://www.bankofgreece.gr>

¹⁴² Η περίπτωση β' αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 68 παρ.3 Ν.4174/2013 ΦΕΚ Α'170/26.7.2013

Σύμφωνα με την Απόφαση αυτή, οι υπόχρεοι στην εφαρμογή του νόμου, υποχρεούνται στη δημιουργία του οικονομικού/συναλλακτικού προφίλ του πελάτη, το οποίο μεταξύ άλλων θα πρέπει να περιλαμβάνει το σκοπό για τον οποίο ανοίγεται ο επενδυτικός λογαριασμός, το προβλεπόμενο ύψος των κεφαλαίων προς επένδυση, τα είδη των συναλλαγών που μπορούν να γίνουν, το τραπεζικό λογαριασμό στον οποίο επιστρέφονται τα κεφάλαια, τις πηγές και το μέγεθος των εισοδημάτων και των περιουσιακών στοιχείων του πελάτη καθώς και την περιγραφή της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας του.

Επίσης, η εφαρμογή των μέτρων δέουσας επιμέλειας ως προς τους υπάρχοντες πελάτες πραγματοποιούνται σε περιοδική βάση, ανάλογα με το βαθμό κινδύνου του κάθε πελάτη καθώς και σε έκτακτη βάση την κατάλληλη χρονική στιγμή, όπως όταν ο πελάτης πραγματοποιεί μία σημαντική για τα δεδομένα του συναλλαγή ή επέρχεται μία ουσιαστική αλλαγή στα στοιχεία του ή του τρόπου που κινείται ο λογαριασμός του.

Επιπλέον, σε περιπτώσεις ύποπτων ή ασυνήθων συναλλαγών οι υπόχρεες εταιρείες εφαρμόζουν αναγκαστικά αυξημένα μέτρα δέουσας επιμέλειας, ενώ οφείλουν να τηρούν τα αποτελέσματα της εξέτασης τους καθώς και τα σχετικά έγγραφα τεκμηρίωσης, σε έγγραφη ή ηλεκτρονική μορφή, για μία τουλάχιστον πενταετία από τη λήξη της επιχειρηματικής σχέσης. Υποχρεούνται, επίσης, να εφαρμόζουν επιπρόσθετες διαδικασίες συνεχούς παρακολούθησης των επιχειρηματικών σχέσεων και συναλλαγών με πελάτες που προέρχονται από χώρες που χαρακτηρίζονται από την FATF ως μη συνεργάσιμες ή δεν εφαρμόζουν επαρκώς της Συστάσεις της.

Εν συνεχεία, στην Απόφαση επαναλαμβάνεται η υποχρέωση που τηρούν οι υπόχρεοι και απορρέει από το άρθρο 44 του Ν.3691/2008, για ορισμό Υπευθύνου για τη συμμόρφωση της εταιρείας με τις υποχρεώσεις της και την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για σκοπούς νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 9 της Απόφασης 1/506/8.4.2009, οι εξωτερικοί ελεγκτές της εταιρείας (τακτικοί ή μη), υποβάλλουν κάθε τρία χρόνια και το αργότερο εντός του μηνός Ιουνίου, με πρώτη υποβολή τον Ιούνιο του 2009, έκθεση αξιολόγησης της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών που εφαρμόζονται για την αποτροπή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η έκθεση αυτή, αφού αξιολογηθεί και εγκριθεί από το Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας, υποβάλλεται αντίγραφο της στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.¹⁴³

Με την Απόφαση **34/586/26.5.2011** του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής της Κεφαλαιαγοράς, με θέμα την εφαρμογή μέτρων δέουσας επιμέλειας σε περιπτώσεις εξωτερικής ανάθεσης ή αντιπροσώπευσης, ορίζονται οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες οι υπόχρεες εταιρείες μπορούν να αναθέσουν, σε φορέα παροχής εξωτερικής υπηρεσίας ή σε αντιπρόσωπο τους, την εφαρμογή των μέτρων δέουσας επιμέλειας ενώ ταυτόχρονα επισημαίνεται ότι και στις περιπτώσεις αυτές η εταιρεία διατηρεί την ευθύνη για την εφαρμογή των μέτρων αυτών.¹⁴⁴

¹⁴³ <http://www.ethe.org.gr>

¹⁴⁴ <http://www.ethe.org.gr>

Επιπροσθέτως, με την Απόφαση **35/586/26.5.2011** του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής, η οποία τροποποιεί την 1/506/8.4.2009, προστίθεται στα μέτρα δέουσας επιμέλειας που εφαρμόζονται στους πελάτες που ανήκουν στην κατηγορία υψηλού κινδύνου όπως αυτοί αναφέρονται στην παράγραφο 6 του άρθρου 2 της 1/506/8.4.2009, η επικαιροποίηση των στοιχείων τους τουλάχιστον κάθε τρία χρόνια, ενώ ορίζεται ότι εφαρμόζεται, αναγκαστικά, κατά την άσκηση της συνεχούς εποπτείας. Η ίδια κατηγορία μέτρων εφαρμόζεται, επίσης, και κατά την άσκηση της συνεχούς εποπτείας στις περιπτώσεις νέων προϊόντων ή τεχνολογιών που ενέχουν αυξημένους κινδύνους.

Στο παράρτημα της ίδιας Απόφασης παρατίθεται πλήρης πίνακας με τα απαιτούμενα κατ' ελάχιστον στοιχεία για την πιστοποίηση της ταυτότητας των πελατών καθώς και των απαραίτητων εγγράφων για την επαλήθευση των εν λόγω στοιχείων για όλες τις πιθανές κατηγορίες πελατών (φυσικά πρόσωπα - Α.Ε. και Ε.Π.Ε. - προσωπικές εταιρείες - λοιπά νομικά πρόσωπα ή σχήματα ή οντότητες χωρίς νομική προσωπικότητα.)¹⁴⁵

Τέλος, με την Απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής **20/735/22.10.2015**, με την οποία τροποποιείται το άρθρο 2 της Απόφασης 1/506/8.4.2009, ορίζονται τα απαιτούμενα για πιστοποίηση στοιχεία των πελατών με ποσά επένδυσης κατώτερα των 10.000 € καθώς κι εκείνων που ανήκουν στην κατηγορία των πελατών υψηλού κινδύνου και έχουν συνολικό κεφάλαιο προς επένδυση άνω των 75.000 €. ¹⁴⁶

Κατ' αναλογία της ΕΤΠΘ 285/9.7.2009 Απόφαση του Διοικητή της ΤτΕ, με την **εγκύκλιο 41/8.4.2009**, η Επιτροπή κεφαλαιαγοράς προβαίνει σε ενδεικτική τυπολογία ύποπτων συναλλαγών/δραστηριοτήτων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Σύμφωνα με την εγκύκλιο αυτή, συμπεριφορές όπως η αδικαιολόγητη καθυστέρηση ή άρνηση του πελάτη να προσκομίσει τα νομιμοποιητικά δικαιολογητικά, το άνοιγμα επενδυτικού λογαριασμού στο όνομα πελάτη, φυσικού ή νομικού προσώπου, του οποίου ο τόπος κατοικίας ή ο τόπος εργασίας, για φυσικά πρόσωπα, ή της έδρας για τα νομικά δεν είναι στην περιοχή που εξυπηρετείται από την εταιρεία ή το συγκεκριμένο υποκατάστημα, η αποτυχία από την πλευρά του πελάτη να πιστοποιήσει τη νόμιμη προέλευση των κεφαλαίων ή του χαρτοφυλακίου του, είτε τα στοιχεία που παρέχει είναι ψεύτικα ή παραπλανητικά καθώς και συναλλαγές/δραστηριότητες, όπως, ο πελάτης να έχει επαγγελματικές σχέσεις ή να προέρχεται ή να εδρεύει ή να έχει τραπεζικό λογαριασμό σε μη συνεργάσιμες χώρες ή σε χώρες που δεν εφαρμόζουν ή εφαρμόζουν ανεπαρκώς τις Συστάσεις της FATF ή σε χώρες παραγωγής ή διακίνησης ναρκωτικών, η κίνηση λογαριασμών με μεγάλα ποσά που τηρούνται στο όνομα υπεράκτιων εταιρειών (offshore companies) αλλά και η σημαντική και αιφνίδια αύξηση των συναλλαγών του σε σχέση με το επενδυτικό του προφίλ κ.τ.λ., θα πρέπει να θεωρούνται ως ασυνήθεις ή ύποπτες νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και μπορούν να αφορούν στην ταυτότητα του πελάτη ή και στις κινήσεις του λογαριασμού του.

Στη συνέχεια της εγκυκλίου αναφέρονται ενδείξεις στη συμπεριφορά υπαλλήλου της εταιρείας, όπως η υιοθέτηση ενός πολυδάπανου τρόπου ζωής που δε δικαιολογείται από το μισθό του, η άρνηση συμμόρφωσης με αναγνωρισμένες πολιτικές, διαδικασίες και μεθόδους, η απροθυμία του να πάρει άδεια καθώς και η αλλαγές στην απόδοση και τη συμπεριφορά του, οι οποίες θεωρούνται ύποπτες ότι συνδέονται με πρόθεση νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και θα πρέπει να ενεργοποιούν την προβλεπόμενη στις σχετικές διατάξεις διαδικασία.

¹⁴⁵ <http://www.ethe.org.gr>

¹⁴⁶ ΦΕΚ 2385/ 6.11.2015 (ΤΕΥΧΟΣ Β')

Επίσης, η Εγκύκλιος αναφέρει ότι οι εταιρείες οφείλουν να εξετάζουν με ιδιαίτερη προσοχή συναλλαγές και να εφαρμόζουν επιπρόσθετες διαδικασίες συνεχούς παρακολούθησης επιχειρηματικών σχέσεων και συναλλαγών με πρόσωπα φυσικά ή νομικά, συμπεριλαμβανομένων πιστωτικών ιδρυμάτων και χρηματοπιστωτικών οργανισμών, που προέρχονται από χώρες που χαρακτηρίζονται από τη FATF ως μη συνεργάσιμες ή χώρες που δεν εφαρμόζουν ή εφαρμόζουν ανεπαρκώς της Συστάσεις της.

Επιπλέον, στην αξιολόγηση του κινδύνου που παρουσιάζει μία χώρα για το ξέπλυμα χρήματος και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, οι εταιρείες οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους, τις ανακοινώσεις της FATF, σχετικά με τις χώρες ή περιοχές που δεν εφαρμόζουν επαρκώς τις Συστάσεις της, τις Εκθέσεις αξιολόγησης χωρών που εκδίδονται από τη FATF, τα περιφερειακά σώματα που έχουν συσταθεί και λειτουργούν στα πρότυπα της, όπως η επιτροπή Moneyval του Συμβουλίου της Ευρώπης, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα, τον κατάλογο των χωρών ή περιοχών, οι οποίες σύμφωνα με την Κοινή Θέση της Επιτροπής για την Πρόληψη της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας που επικουρεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαθέτουν κανονιστικό πλαίσιο ισοδύναμο με το κοινοτικό, το χαρακτηρισμό χωρών της FATF ως μη συνεργάσιμες ή ως φορολογικοί παράδεισοι, τους καταλόγους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και της OFAC (Office of Financial Assets Control), με πρόσωπα ή οντότητες για τα οποία έχουν εκδοθεί περιοριστικά μέτρα, τις σχετικές Οδηγίες της Ε.Ε. καθώς και τις Αρχές του Wolfsberg Group.

Τέλος, κατά, αναλογία της ΠΔ/ΤΕ 2652/29.2.2012, για τον προσδιορισμό του κινδύνου φοροδιαφυγής των πελατών τους ή νομιμοποίησης του προκύπτοντος από αυτό το αδίκημα οφέλους, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς προέβη στην έκδοση της **εγκυκλίου υπ' αριθμό 49**, στην οποία επίσης ορίζονται ενδεικτικά κριτήρια προσδιορισμού του κινδύνου φοροδιαφυγής, οι ύποπτες συναλλαγές ή δραστηριότητες που ενδεχομένως σχετίζονται ή συνδέονται με φοροδιαφυγή καθώς και η υποχρέωση των εποπτευόμενων εταιρειών στην τήρηση αρχείου.¹⁴⁷

Δ. Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΩΝ – ΕΛΤΕ (HELLENIC ACCOUNTING AND AUDITING STANDARDS OVERSIGHT BOARD)

Η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ) είναι νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, εποπτευόμενο από τον υπουργό Οικονομικών. Είναι αρμόδια για τη θέσπιση και την εποπτεία της ορθής κι αποτελεσματικής εφαρμογής των λογιστικών και ελεγκτικών προτύπων κι έχει ως σκοπό την ενίσχυση της διαφανούς λειτουργίας των επιχειρήσεων και τη διασφάλιση της ποιότητας των λογιστικών ελέγχων.

Στο πλαίσιο εκπλήρωσης του σκοπού αυτού, είναι αρμόδια και για τη χορήγηση επαγγελματικής άδειας σε ορκωτούς ελεγκτές λογιστές και σε ελεγκτικές εταιρείες, καθορίζοντας, με αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου της, τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες χορήγησης της και εγγραφής των ορκωτών ελεγκτών λογιστών και των ελεγκτικών εταιρειών στο δημόσιο μητρώο του άρθρου 14 του Ν. 4449/2017.¹⁴⁸

¹⁴⁷ <http://www.hcmc.gr>

¹⁴⁸ <http://www.elte.org.gr>

Σύμφωνα με τον Ν. 3693/2008 «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/43/ΕΚ περί υποχρεωτικών ελέγχων των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών, για την τροποποίηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου και την κατάργηση της Οδηγίας 84/253/ΕΟΚ του Συμβουλίου και άλλες διατάξεις», η ΕΛΤΕ προβαίνει σε έλεγχο ποιότητας των ελεγκτικών εταιρειών το περιεχόμενο του οποίου δύναται να αποτελούν η αξιολόγηση του σχεδιασμού του συστήματος εσωτερικού ποιοτικού ελέγχου, που σύμφωνα με τον ίδιο νόμο, ο ελεγχόμενος φορέας υποχρεούται να διατηρεί¹⁴⁹ καθώς και η αποτελεσματική τήρηση αυτού, η ορθή τήρηση των ισχυόντων προτύπων καθώς και της κείμενης νομοθεσίας στις ελεγκτικές εργασίες επί των υποχρεωτικών ελέγχων που αναλαμβάνει ο ελεγχόμενος φορέας, καθώς και του περιεχομένου της ετήσιας έκθεσης διαφάνειας που έχει δημοσιεύσει η ελεγκτική εταιρεία σε σχέση με τα πληροφοριακά στοιχεία που ορίζονται¹⁵⁰ ως ελάχιστο περιεχόμενο της έκθεσης διαφάνειας.¹⁵¹

Η υποχρέωση της υποβολής ετήσιας έκθεσης διαφάνειας από τις ελεγκτικές εταιρείες εισήχθη με τον Κανονισμό ΕΕ 537/2014 που αφορά τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ή τις ελεγκτικές εταιρείες που διενεργούν ελέγχους σε οντότητες δημοσίου συμφέροντος και για τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ή τις ελεγκτικές εταιρείες που διενεργούν ελέγχους σε οντότητες μη δημοσίου συμφέροντος¹⁵² καθώς και το Ν.4449/2017 με τον οποίο ενσωματώνεται στην ελληνική νομοθεσία η Οδηγία 2014/56/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 που αφορά στην τροποποίηση της οδηγίας 2006/43/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 2006 και η οποία καθορίζει τους όρους χορήγησης αδειάς ασκήσεως επαγγέλματος και εγγραφής στο Δημόσιο Μητρώο των φυσικών προσώπων και οντοτήτων που διενεργούν υποχρεωτικούς ελέγχους των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων, τους κανόνες περί ανεξαρτησίας, αντικειμενικότητας και επαγγελματικής δεοντολογίας που εφαρμόζονται στα πρόσωπα αυτά καθώς και στο πλαίσιο για τη δημόσια εποπτεία τους και αποσκοπεί στην αύξηση του ελάχιστου βαθμού σύγκλησης σε ό,τι αφορά τα ελεγκτικά πρότυπα βάσει των οποίων διενεργούνται οι υποχρεωτικοί έλεγχοι.

Επίσης, εκτός από τη συνεργασία της ΕΛΤΕ με την αρχή του άρθρου 7 του Ν.3691/2008 και την ανταλλαγή χρησίων πληροφοριών ως προς την επίτευξη του έργου και των νομίμων καθηκόντων της, στο άρθρο 13 του Ν.4449/2017 μεταξύ άλλων προβλέπεται και η συνεργασία της επιτροπής με την FATF, καθώς και τις αρμόδιες αρχές των κρατών-μελών, στο πλαίσιο της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Φορέων Εποπτείας των Ελεγκτών (ΕΕΦΕΕ) καθώς και εκείνες που αναφέρονται στο άρθρο 20 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 537/2014 και στο βαθμό που η σύγκλιση αυτή συνδέεται με υποχρεωτικούς ελέγχους οντοτήτων δημοσίου συμφέροντος. Επιπροσθέτως, στο άρθρο 26 του ίδιου νόμου, περιγράφεται, η εσωτερική οργάνωση των ορκωτών ελεγκτών λογιστών και ελεγκτικών εταιρειών, η οποία θα πρέπει να συμβάλλει στην πρόληψη τυχόν απειλών για την ανεξαρτησία τους.

Τέλος, με το άρθρο 34 του Ν.4449/2017 ορίζεται ότι αποκλειστικά αρμόδιο όργανο για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων για κάθε παράβαση της νομοθεσίας και του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει τις εργασίες των ορκωτών ελεγκτών λογιστών και των ελεγκτικών εταιρειών, ορίζεται το Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. στον οποίο τη σύνθεση, όταν συνεδριάζει ως

¹⁴⁹ άρθρο 24 παρ.2 του Ν.3693/2008 (ΦΕΚ 174/25-8-2008 ΤΕΥΧΟΣ Α).

¹⁵⁰ άρθρο 36 του Ν.3693/2008 (ΦΕΚ 174/25-8-2008 ΤΕΥΧΟΣ Α).

¹⁵¹ <http://www.elte.org.gr>

¹⁵² <https://www.icpac.org.cy>

Πειθαρχικό Συμβούλιο, προστίθενται δύο μέλη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και δύο μη επαγγελματίες κατά την περίπτωση 14 του άρθρου 2 του παρόντος νόμου.¹⁵³

Ε. ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ (ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ)

Η Γενική Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων αποτελεί την αρμόδια εποπτική αρχή για:

- ✓ Τους φορολογικούς ή φοροτεχνικούς συμβούλους και τις εταιρείες παροχής φορολογικών ή φοροτεχνικών συμβουλών,
- ✓ Τους λογιστές που δεν συνδέονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας και τους ιδιώτες ελεγκτές,
- ✓ Τους κτηματομεσίτες και τις κτηματομεσιτικές εταιρείες,
- ✓ Τους οίκους δημοπρασίας,
- ✓ Τους εμπόρους αγαθών μεγάλης αξίας,¹⁵⁴
- ✓ Τους εκπληστειριαστές,
- ✓ Τους ενεχυροδανειστές.¹⁵⁵

Αναφορικά με τους φορολογικούς ή φοροτεχνικούς συμβούλους και τις εταιρείες φορολογικών ή φοροτεχνικών συμβουλών καθώς και τους λογιστές που δεν συνδέονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας, τους ιδιώτες ελεγκτές, όπως, επίσης και οι ορκωτοί ελεγκτές – λογιστές, οι εταιρείες ορκωτών ελεγκτών – λογιστών αλλά και οι δικηγόροι και συμβολαιογράφοι, για μία σειρά πράξεων η οποία θα αναλυθεί κατωτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 5, παρ.1 του Ν.3691/2008, δεν υπόκεινται στις υποχρεώσεις της αμελλητί και με δική τους πρωτοβουλία ενημέρωσης της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης, καθώς και στην παροχή πληροφοριών σε αυτήν, κατόπιν αιτήματος, στην αρμόδια αρχή τους και σε άλλες δημόσιες αρχές που είναι αρμόδιες για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, όσον αφορά στις πληροφορίες που λαμβάνουν από ή σχετικά με πελάτη τους, κατά τη διαπίστωση της νομικής του θέσης ή όταν τον υπερασπίζονται ή τον εκπροσωπούν στο πλαίσιο ή σχετικά με δίκη, συμπεριλαμβανομένων των συμβουλών για την κίνηση ή την αποφυγή δίκης, ανεξαρτήτως αν οι πληροφορίες λαμβάνονται πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά από τη δίκη.

ΣΤ. Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΠΑΙΓΝΙΩΝ – Ε.Ε.Ε.Π., ΤΟΥ Ν.3229/2004

Για τις ανάγκες του Ν.3691/2008, η Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων, καθίσταται αρμόδια εποπτική αρχή, για:

- ✓ Τις επιχειρήσεις καζίνο,
- ✓ Τα καζίνα επί πλοίων με ελληνική σημαία,

¹⁵³<https://www.e-nomothesia.gr>

¹⁵⁴ Αντικαταστήθηκε ως άνω με το άρθρο 68 παρ.4 Ν.4174/2013 (ΦΕΚ Α' 170/23.7.2013)

¹⁵⁵ Με τις διατάξεις της παραγράφου 4 του άρθρου 68 του Ν.4174/2013 δεν περιλαμβάνονται πλέον στα υπόχρεα πρόσωπα αρμοδιότητας της Γενικής Διεύθυνσης Φορολογικής Διοίκησης, όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 6 του Ν.3691/2008, οι εταιρείες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών και οι εταιρείες παροχής επιχειρηματικού κεφαλαίου, οι οποίες εποπτεύονται, πλέον, από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.

- ✓ Τις επιχειρήσεις, τους οργανισμούς και τους άλλους φορείς που διενεργούν ή και διεξάγουν τυχερά παιχνίδια,
- ✓ Τα πρακτορεία.

Με την υπ' αριθμό **129/2/7.11.2014 Απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π.**, με τίτλο «Κανονισμός εφαρμογής μέτρων για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας από τα υπόχρεα πρόσωπα, στην αγορά των τυχερών παιχνιδιών», μεταξύ άλλων ορίζεται η υποχρέωση των ανωτέρω υπόχρεων να εκπονούν και εφαρμόζουν εγκεκριμένες, από το Διοικητικό Συμβούλιο και σε κάθε περίπτωση από το όργανο που ασκεί τη Διοίκηση του Υπόχρεου Προσώπου, διαδικασίες καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Οι διαδικασίες αυτές, περιλαμβάνουν, κατ' ελάχιστο, μέτρα σχετικά με τη δέουσα επιμέλεια, ως προς την επαλήθευση και πληρότητα των στοιχείων της ταυτότητας του Παίκτη, τον εντοπισμό, Ασυνηθών ή/και Ύποπτων Συναλλαγών, την τήρηση και φύλαξη, σε έγγραφη ή ηλεκτρονική μορφή, των σχετικών με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το Νόμο και τον Κανονισμό, αρχείων, κατ' ελάχιστον για χρονικό διάστημα πέντε (5) ετών, από το χρονικό σημείο της με οποιονδήποτε τρόπο παύσης της πελατειακής σχέσης ή δέκα (10) ετών, από την εκτέλεση της κάθε συναλλαγής, εκτός αν επιβάλλεται από άλλη διάταξη νόμου, η τήρηση τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Τα μέτρα αυτά αφορούν στην περιγραφή των καθηκόντων και των ευθυνών του Υπεύθυνου Συμμόρφωσης για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, με βάση τα αναφερόμενα στο Νόμο και τον Κανονισμό, στον εσωτερικό έλεγχο της εφαρμογής των διαδικασιών αυτών από τις κεντρικές υπηρεσίες και το φυσικό δίκτυο καθώς και τη συνεχή αξιολόγηση του κινδύνου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και τη διαρκή εκτίμηση του βαθμού συμμόρφωσης τους προς το κανονιστικό πλαίσιο. Επίσης, αφορούν, στον ορισμό Υπευθύνου για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τις διατάξεις του Νόμου και του Κανονισμού, και στη διασφάλιση της συμπλήρωσης και επιβεβαίωσης των στοιχείων ταυτότητας των υφιστάμενων κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του Κανονισμού Παικτών και της υιοθέτησης διαδικασιών ελέγχου και επικαιροποίησης των στοιχείων αυτών καθώς και στην ενημέρωση του προσωπικού και του φυσικού δικτύου σχετικά με τις διατάξεις του Νόμου του Κανονισμού αλλά και στη διαρκή επικαιροποίηση, της πολιτικής, των μέτρων και των διαδικασιών δέουσας επιμέλειας, σύμφωνα με τις υποδείξεις της ΕΕΕΠ και των λοιπών αρμοδίων αρχών, τις εξελίξεις στο σχετικό αντικείμενο, τα πορίσματα των εσωτερικών ελέγχων και την Έκθεση του υπευθύνου συμμόρφωσης.

Επίσης, στο άρθρο 5 της Απόφασης, ορίζεται ότι η υποχρέωση άσκησης μέτρων δέουσας επιμέλειας τα οποία, ανάλογα με τη φύση της παρεχόμενης υπηρεσίας τυχερού παιχνιδιού, περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τον έλεγχο της ταυτότητας του παίκτη με βάση τους καταλόγους προσώπων υποκειμένων σε περιοριστικά μέτρα, που εκδίδονται βάσει σχετικών Κανονισμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, καθώς και με αντίστοιχους καταλόγους της Ε.Ε.Ε.Π. και των αρμόδιων αστυνομικών, διοικητικών και δικαστικών αρχών, τη διασφάλιση ότι πληρωμές μικτών κερδών προ φόρων, άνω του ορίου των οκτακοσίων (800) ευρώ, ανά δελτίο, διενεργούνται μόνο κατόπιν ονομαστικοποίησης του δικαιούχου και πιστοποίησης και επαλήθευσης της ταυτότητάς του, και μέσω ιδρυμάτων πληρωμών ή πιστωτικών ιδρυμάτων, την έκδοση βεβαιώσεων κερδών με βάση τις διαδικασίες του Κανονισμού, τη λήψη κάθε πρόσφορου μέτρου, συμπεριλαμβανομένης της άρνησης παροχής υπηρεσιών ή

πληρωμής κέρδους, στην περίπτωση που δεν έχουν ικανοποιηθεί οι όροι της πιστοποίησης και επαλήθευσης της ταυτότητας του Παίκτη, καθώς και σε περίπτωση κατ' εξακολούθηση υποβολής αναφορών για συγκεκριμένο Παίκτη στην Αρχή Καταπολέμησης καθώς και την άμεση ενημέρωση της Αρχής Καταπολέμησης και της Ε.Ε.Ε.Π., όταν το όνομα του Παίκτη περιλαμβάνεται στους ανωτέρω καταλόγους.

Τέλος, στο άρθρο 12 του Κανονισμού (Απόφαση 129/2/7.11.2014 της Ε.Ε.Ε.Π.), ορίζονται οι εξουσίες της Ε.Ε.Ε.Π., για πλήρη πρόσβαση στα στοιχεία των υπόχρεων που εποπτεύει, άσκησης ελέγχων συμμόρφωσης σε αυτούς οποτεδήποτε, καθώς και της επιβολής λήψης διορθωτικών μέτρων και διοικητικών κυρώσεων.¹⁵⁶

Z. ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Αντίστοιχα, το Υπουργείο Δικαιοσύνης, ορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 6 του Ν.3691/2008, ως αρμόδια εποπτική αρχή για τους δικηγόρους και τους συμβολαιογράφους, οι οποίοι υπάγονται στα υπόχρεα πρόσωπα σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 του ίδιου νόμου όταν συμμετέχουν ή ενεργούν εξ ονόματος και για λογαριασμό των πελατών τους στο πλαίσιο χρηματοπιστωτικών συναλλαγών ή συναλλαγών επί ακινήτων ή παρέχουν υποστήριξη στο σχεδιασμό ή στην υλοποίηση συναλλαγών για τους πελάτες τους σχετικά με:

- Την αγορά ή πώληση ακινήτων ή επιχειρήσεων,
- τη διαχείριση χρημάτων, τίτλων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων των πελατών τους,
- το άνοιγμα ή τη διαχείριση τραπεζικών λογαριασμών, λογαριασμών ταμειευτηρίου ή λογαριασμών τίτλων,
- την οργάνωση των αναγκαίων εισφορών για τη σύσταση, λειτουργία ή διοίκηση εταιρειών,
- τη σύσταση, λειτουργία ή διοίκηση εταιρειών, εμπιστευμάτων (trusts) ή ανάλογων νομικών σχημάτων.

Ωστόσο, όπως και στην περίπτωση των φορολογικών και φοροτεχνικών συμβούλων, των εταιρειών φορολογικών ή φοροτεχνικών συμβουλών καθώς και των λογιστές που δεν συνδέονται με σχέση εξηρημένης εργασίας, των ιδιωτών ελεγκτών, καθώς και των ορκωτών ελεγκτών – λογιστών και των εταιρειών ορκωτών ελεγκτών – λογιστών, η παροχή νομικών συμβουλών εξακολουθεί να υπόκειται στην τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου, εκτός εάν ο ίδιος ο δικηγόρος ή ο συμβολαιογράφος συμμετέχει σε δραστηριότητες νομιμοποίησης παράνομων εσόδων ή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας ή εάν οι νομικές συμβουλές του παρέχονται με σκοπό τη διάπραξη αυτών των αδικημάτων ή εν γνώσει του γεγονότος ότι ο πελάτης του ζητεί νομικές συμβουλές προκειμένου να διαπράξει τα ως άνω αδικήματα.

H. ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Το Υπουργείο Ανάπτυξης αποτελεί αρμόδια εποπτική αρχή, για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες σε εταιρείες και εμπιστεύματα (trusts), εξαιρουμένων των φορολογικών και φοροτεχνικών συμβούλων και των εταιρειών φορολογικών ή

¹⁵⁶ <https://www.taxheaven.gr>

φοροτεχνικών συμβουλών και των συμβολαιογράφων και δικηγόρων, οι οποίοι όπως έχει προαναφερθεί ελέγχονται από τη Γενική Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων του Υπουργείου οικονομικών και το Υπουργείο Δικαιοσύνης αντίστοιχα, όταν αυτά παρέχουν κατά επιχειρηματική δραστηριότητα οποιαδήποτε από τις ακόλουθες υπηρεσίες σε τρίτα μέρη:

- Συστήνουν εταιρείες ή άλλα νομικά πρόσωπα,
- Ασκούν ή μεριμνούν ώστε άλλο πρόσωπο να ασκήσει καθήκοντα διευθυντή ή διαχειριστή εταιρείας ή εταίρου εταιρείας ή παρόμοιας θέσης, σε άλλα νομικά πρόσωπα ή σχήματα,
- Παρέχουν καταστατική έδρα, επιχειρηματική διεύθυνση, ταχυδρομική ή διοικητική διεύθυνση και οποιεσδήποτε άλλες σχετικές υπηρεσίες για εταιρεία ή κάθε άλλο νομικό πρόσωπο ή σχήμα,
- Ενεργούν ή μεριμνούν ώστε να λειτουργούν άλλα πρόσωπα ως εμπιστευματοδόχοι ρητού εμπιστεύματος (express trust) ή ανάλογου νομικού σχήματος,
- Ενεργούν ως πληρεξούσιοι μετόχων εταιρείας, εφόσον η εταιρεία αυτή δεν είναι εισηγμένη σε μία ή περισσότερες οργανωμένες αγορές της Ε.Ε. και δεν υπόκειται σε απαιτήσεις γνωστοποίησης και πληροφόρησης κατά την κοινοτική νομοθεσία ή σύμφωνα με ανάλογα διεθνή πρότυπα ή μεριμνούν ώστε άλλο πρόσωπο να ενεργεί με ίδιο τρόπο.

Επίσης, στο άρθρο 5 παρ.1 του Ν.3691/2008, αναφέρεται ότι με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης ορίζονται οι όροι και προϋποθέσεις σύστασης, χορήγησης άδειας λειτουργίας, εγγραφής σε ειδικό μητρώο και άσκησης των δραστηριοτήτων που αναφέρονται στο παρόν στοιχείο από φυσικά ή νομικά πρόσωπα.¹⁵⁷

Επιπλέον, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 του Ν.3691/2008, ως αρμόδια αρχή για τα εγκατεστημένα στην Ελλάδα υποκαταστήματα χρηματοοικονομικών οργανισμών, οι οποίοι εδρεύουν στην αλλοδαπή, ορίζεται η κατά περίπτωση αρμόδια αρχή των ελληνικών χρηματοπιστωτικών οργανισμών οι οποίοι ασκούν αντίστοιχες δραστηριότητες με τους αλλοδαπούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που εγκαθιστούν υποκαταστήματα στην Ελλάδα.

Τέλος, άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι η Επιτροπή Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης, η οποία με τις διατάξεις του Ν.3691/2008 ορίζονταν αρμόδια εποπτική αρχή για τις ασφαλιστικές εταιρείες και τους ασφαλιστικούς διαμεσολαβητές, καταργήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 του Ν.3867/2010, ΦΕΚ Α 128/03.08.2010, ενώ οι αρμοδιότητες καθώς και η υποχρέωση υποβολής στη βουλή ετήσιας έκθεσης του εν λόγω Ν.Π.Δ.Δ. μεταβιβάστηκαν στην Τράπεζα της Ελλάδος.¹⁵⁸

Σύμφωνα με τις διατάξεις του ίδιου άρθρου του Ν.3691/2008, οι προαναφερθέντες αρχές έχουν τις εξής αρμοδιότητες:

- ✓ Εποπτεύουν τα Υπόχρεα πρόσωπα για τα οποία είναι αρμόδιες ως προς τη συμμόρφωση τους με τις υποχρεώσεις που επιβάλλει ο παρόν νόμος και εκδίδουν τις σχετικές ατομικές και κανονιστικές διοικητικές πράξεις,

¹⁵⁷ <https://www.taxheaven.gr>

¹⁵⁸ άρθρο 1 παρ.1 Ν.3867/2010 (ΦΕΚ 128/03.08.2010 ΤΕΥΧΟΣ Α)

- ✓ Καθορίζουν τις λεπτομέρειες εφαρμογής των επί μέρους υποχρεώσεων των εποπτευόμενων προσώπων σύμφωνα με την παρ. 4 του παρόντος άρθρου,
- ✓ Καθοδηγούν με κατάλληλες οδηγίες και εγκυκλίους τα Υπόχρεα πρόσωπα, συλλογικά ή ατομικά, ως προς την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων, τον καθορισμό πρακτικών συμπεριφοράς έναντι των πελατών, την επιλογή των κατάλληλων πληροφοριακών συστημάτων και την υιοθέτηση εσωτερικών διαδικασιών για τον εντοπισμό ύποπτων ή ασυνήθων συναλλαγών ή δραστηριοτήτων που ενδέχεται να σχετίζονται με τα αδικήματα των άρθρων 2 και 3.
- ✓ Καθορίζουν με κανονιστικές αποφάσεις τους τα έγγραφα και τα στοιχεία που απαιτούνται για τη διενέργεια από τα Υπόχρεα πρόσωπα της πιστοποίησης και επαλήθευσης κατά την εφαρμογή μέτρων συνήθους, απλουστευμένης ή αυξημένης δέουσας επιμέλειας, καθώς και κατά την εφαρμογή ανάλογων μέτρων στις περιπτώσεις που τα πρόσωπα αυτά βασίζονται σε τρίτα μέρη (εξωτερική ανάθεση)
- ✓ Ενημερώνουν τα Υπόχρεα πρόσωπα για πληροφορίες και καταστάσεις που αφορούν τη συμμόρφωση ή μη χώρων προς την κοινοτική νομοθεσία και τις Συστάσεις της FATF,
- ✓ Καταρτίζουν και διανέμουν στα Υπόχρεα πρόσωπα καταστάσεις και πληροφορίες για υποθέσεις στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν νέες μέθοδοι και πρακτικές, που εντοπίζονται στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, για τη διάπραξη των αδικημάτων του άρθρου 2 (τυπολογία). Προς το σκοπό αυτόν συνεργάζονται με άλλες αρμόδιες αρχές, με την Κεντρική συντονιστική Αρχή, με την Αρχή του άρθρου 7 και ενδεχομένως με αλλοδαπές αντίστοιχες αρχές, παρακολουθούν τις εργασίες διεθνών φορέων για την τυπολογία και επικαιροποιούν τις προαναφερθείσες καταστάσεις τυπολογίας,
- ✓ Λαμβάνουν μέτρα για τη συνεχή ενημέρωση και εκπαίδευση των υπαλλήλων τους, ιδιαίτερα των ελεγκτών, καθώς και των υπόχρεων προσώπων και των υπαλλήλων αυτών με εκπαιδευτικά προγράμματα, σεμινάρια, συναντήσεις κ.τ.λ.
- ✓ Διενεργούν τακτικούς και έκτακτους ελέγχους, περιλαμβανομένων των επιτόπιων, στα κεντρικά γραφεία και τις εγκαταστάσεις των υπόχρεων προσώπων, αλλά και σε υποκαταστήματα και θυγατρικές που εδρεύουν ή λειτουργούν στην Ελλάδα ή το εξωτερικό για τον έλεγχο της επάρκειας των μέτρων και των διαδικασιών που έχουν υιοθετήσει τα Υπόχρεα πρόσωπα εφόσον επιτρέπεται από τη νομοθεσία της χώρας υποδοχής,
- ✓ Απαιτούν από τα Υπόχρεα πρόσωπα κάθε στοιχείο ή δεδομένο οποιασδήποτε φύσης ή μορφής που είναι απαραίτητο για την εκπλήρωση των εποπτικών και ελεγκτικών τους καθηκόντων,
- ✓ Λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για την εξασφάλιση από τα Υπόχρεα πρόσωπα της ορθής διαχείρισης και τήρησης των στοιχείων και πληροφοριών που σχετίζονται, άμεσα ή έμμεσα, με συναλλαγές ή με δραστηριότητες που ενδέχεται να συνδέονται με τα αδικήματα των άρθρων 2 και 3, καθώς και για την τήρηση της εμπιστευτικότητας,
- ✓ Επιβάλλουν πειθαρχικές και Διοικητικές κυρώσεις για παραβάσεις των υποχρεώσεων που απορρέουν από τον παρόντα νόμο.
- ✓ Κάθε άλλη αρμοδιότητα που προβλέπεται από τις διατάξεις του παρόντος νόμου.

3.3.5 ΟΔΗΓΙΕΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

- **Κανονισμός (ΕΕ) 847/2015** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20^{ης} Μαΐου 2015, περί στοιχείων που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών και περί κατάργησης του Κανονισμού (ΕΚ) 1781/2006.¹⁵⁹ Ο εν λόγω Κανονισμός, με ημερομηνία έναρξης εφαρμογής την 26^η Ιουνίου 2017, επεκτείνει την παροχή πληροφόρησης στις μεταφορές χρηματικών ποσών, πέραν του πληρωτή, και στον δικαιούχο αυτών και επιβάλλει την υποχρέωση στον πάροχο υπηρεσιών πληρωμών του πληρωτή, καθώς και στον ενδιάμεσο πάροχο υπηρεσιών πληρωμών, να θεσπίζουν αποτελεσματικές, βάσει αξιολόγησης κινδύνου, διαδικασίες, για να προσδιορίζουν εάν πρέπει να ενεργούν, απορρίπτουν ή να αναστέλλουν τη μεταφορά κεφαλαίων όταν η πληροφόρηση για τον πληρωτή και τον δικαιούχο, δεν είναι επάρκής.¹⁶⁰
- **Οδηγία 2015/849/ΕΕ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, την κατάργηση της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της Οδηγίας 2006/70/ΕΚ της Επιτροπής.¹⁶¹

Η ως άνω Οδηγία που εκδόθηκε ταυτόχρονα με τον Κανονισμό 2015/847/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Μαΐου 2015, περιλαμβάνει εκτενέστερες, σε σύγκριση με την προηγούμενη (τρίτη) Οδηγία 2005/60/ΕΚ, μεταρρυθμίσεις, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τις αναθεωρημένες Συστάσεις της Ομάδας Χρηματοπιστωτικής Δράσης (FATF) και τα πρότυπα που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο άλλων διεθνών φορέων που δραστηριοποιούνται στην καταπολέμηση των σχετικών συμπεριφορών (Ο.Η.Ε., Συμβούλιο της Ευρώπης, Egmont Group κ.α.), σταθμίζοντας ταυτόχρονα την ανάγκη για δημιουργία ενός ρυθμιστικού περιβάλλοντος που θα επιτρέπει στις επιχειρήσεις να αναπτύσσουν τις δραστηριότητες τους χωρίς να υφίστανται δυσανάλογο κόστος συμμόρφωσης.¹⁶²

3.3.6 ΠΡΑΞΕΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΕΤΠΘ/ΕΠΑΘ

Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει εκδώσει, κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 3691/2008, την Απόφαση **ΕΤΠΘ 281/17.03.2009**, με θέμα την «πρόληψη της χρησιμοποίησης των εποπτευόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος πιστωτικών ιδρυμάτων και χρηματοπιστωτικών οργανισμών για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας» και με την οποία εκσυγχρονίζονται και εξειδικεύονται, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη την αρχή της αναλογικότητας, οι υποχρεώσεις όλων των εποπτευόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος προσώπων.

¹⁵⁹ <http://www.bankofgreece.gr>

¹⁶⁰ <http://www.opengov.gr>

¹⁶¹ <http://www.bankofgreece.gr>

¹⁶² <http://www.opengov.gr>

Η εν λόγω Απόφαση επιβάλλει στα πιστωτικά ιδρύματα να έχουν καταγεγραμμένη πολιτική για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, εγκεκριμένη από το Διοικητικό τους Συμβούλιο. Επίσης, ενισχύει το ρόλο και εξειδικεύει τα καθήκοντα του Αρμόδιου Διευθυντικού Στελέχους, που κάθε εποπτευόμενο πρόσωπο οφείλει να ορίζει για τη γνωστοποίηση ύποπτων ή ασυνήθων συναλλαγών στην Αρχή του άρθρου 7 του Ν. 3691/2008.

Επιπλέον, η Απόφαση αυτή, παρέχει αναλυτικές οδηγίες στα εποπτευόμενα πρόσωπα για την εφαρμογή μεθοδολογίας αντιμετώπισης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ανά κατηγορία κινδύνου πελατών και συναλλαγών, με ιδιαίτερη έμφαση σε κατηγορίες, όπως οι εξωχώριες (offshore) επιχειρήσεις, οι χώρες που δεν εφαρμόζουν επαρκώς τις συστάσεις της FATF, οι συναλλαγές χωρίς τη φυσική παρουσία του πελάτη κλπ.

Ακόμα, με την εν λόγω απόφαση συνιστάται στα πιστωτικά ιδρύματα αντί της ανάληψης μετρητών εκ μέρους των συναλλασσόμενων, προκειμένου περί ποσού άνω των €50.000, να αποδίδουν το σχετικό ποσό μέσω έκδοσης τραπεζικής επιταγής ή εντολής πληρωμής σε τραπεζικό λογαριασμό.

Στην **ΕΤΠΘ 285/9.7.2009** με θέμα «Ενδεικτική τυπολογία ασυνήθων ή ύποπτων συναλλαγών κατά την έννοια των παραγράφων 13-14 του άρθρου 4 του Ν.3691/2008», μεταξύ των δραστηριοτήτων που ενδεχομένως υποδηλώνουν ξέπλυμα χρήματος κατατάχθηκαν η παροχή ανεπαρκών ή ύποπτων πληροφοριών και στοιχείων για την πιστοποίηση της ταυτότητας του πελάτη, οι μεταφορές κεφαλαίων σε χώρες που θεωρούνται φορολογικοί παράδεισοι, οι δραστηριότητες που είναι μη συμβατές με την επιχειρηματική – επαγγελματική δραστηριότητα και με το εν γένει οικονομικό – συναλλακτικό προφίλ του πελάτη, διάφορες συναλλαγές μεγάλων ποσών σε μετρητά, η χρήση θυρίδων από ιδιώτες που δεν διαμένουν ούτε εργάζονται στην περιοχή του καταστήματος και η συχνή αλλαγή των δικαιούχων, η μερική ή ολική εξόφληση δανείου από πελάτη, χωρίς να είναι γνωστή η προέλευση των κεφαλαίων του καθώς μία σειρά από άλλες κινήσεις ή συμπεριφορές του πελάτη του πιστωτικού ιδρύματος που μπορεί να υποκρύπτουν ξέπλυμα χρήματος.

Τέλος, στην ίδια Απόφαση προσδιορίζονται κάποιες μορφές συμπεριφοράς των υπαλλήλων που μπορούν να θεωρηθούν ως ύποπτες καθώς και οι διάφοροι τρόποι με τους οποίους μπορεί να επιτευχθεί το ξέπλυμα χρήματος και οι οποίοι θα αναλυθούν εκτενέστερα παρακάτω.¹⁶³

Περαιτέρω, με την Απόφαση **ΕΤΠΘ 290/12/11.11.2009** με θέμα «Καθορισμός του πλαισίου επιβολής διοικητικών κυρώσεων στα εποπτευόμενα από την Τράπεζα της Ελλάδος ιδρύματα, σύμφωνα με το άρθρο 52 του ν. 3691/2008», ταξινομούνται οι επιμέρους υποχρεώσεις συμμόρφωσης των εποπτευόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος προσώπων κατά είδος και ως προς τον βαθμό σπουδαιότητας, στις εξής κλίμακες: ιδιαίτερος σοβαρή, σοβαρή, απλή και επιπλέον εξειδικεύονται τα κριτήρια προσδιορισμού, επιμέτρησης αλλά και δημοσιοποίησης των εν λόγω διοικητικών κυρώσεων.

Όσον αφορά στην εποπτεία από την Τράπεζα της Ελλάδος, για σκοπούς αντιμετώπισης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, των ασφαλιστικών

¹⁶³ <https://www.bankofgreece.gr>

εταιριών που ασκούν ασφαλίσεις ζωής ή παρέχουν υπηρεσίες σχετιζόμενες με επενδύσεις και των ασφαλιστικών διαμεσολαβητών, ισχύουν τα αναφερόμενα στην απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης με αριθμό 154/5Α/31.08.2009.

Οι αποφάσεις ΕΤΠΘ 281/5/17.03.2009 και 290/12/11.11.2009 συμπληρώθηκαν από την απόφαση **ΕΤΠΘ 300/30/28.07.2010** στην οποία ορίζεται η υποχρέωση των υποπευόμενων ιδρυμάτων για άμεση ενημέρωση της τότε Επιτροπής¹⁶⁴ του άρθρου 7 του Ν. 3691/2008, σε περίπτωση που κατέχουν ή διαχειρίζονται περιουσιακά στοιχεία που περιλαμβάνονται σε σχετικούς καταλόγους που γνωστοποιούνται σε αυτούς από την Επιτροπή, καθώς επίσης για παροχή κάθε ζητούμενου στοιχείου και πληροφορίας σε αυτήν και για τη χωρίς καθυστέρηση δέσμευση των κατεχόμενων περιουσιακών στοιχείων, απαγόρευσης κίνησης τραπεζικών λογαριασμών καθώς και ανοίγματος τραπεζικών θυρίδων.¹⁶⁵

Ακολούθως, η ΠΔ/ΤΕ **2652/29.2.2012** τροποποίησε τις Αποφάσεις ΕΤΠΘ 281/5/17.3.2009 και 285/6/9.7.2009, ενώ η Απόφαση **ΕΠΑΘ 94/23/15.11.2013** τροποποίησε περαιτέρω την Απόφαση 281/5/17.3.2009.¹⁶⁶

Σύμφωνα με την πρώτη, ΠΔ/ΤΕ **2652/29.2.2012**, στην ετήσια έκθεση του αρμοδίου διευθυντικού στελέχους περιλαμβάνεται ο αριθμός των πελατών υψηλού κινδύνου με τους οποίους το πιστωτικό ίδρυμα διατηρεί επιχειρηματική σχέση, κατανεμημένο ανά κατηγορία υψηλού κινδύνου, καθώς κι αυτών με τους οποίους διέκοψε την επιχειρηματική σχέση, οι αντίστοιχες χώρες προέλευσης τους καθώς και έκθεση με τη συνοπτική ετήσια αξιολόγησή τους.

Επίσης, ορίζεται ότι τα εισοδήματα πελατών φυσικών προσώπων, επαληθεύονται βάσει του εκκαθαριστικού σημειώματος φορολογίας εισοδήματος ενώ εκείνα των νομικών προσώπων βάσει της υποβληθείσας δήλωσης φορολογίας εισοδήματος, πλην των περιπτώσεων των μη υπόχρεων σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Κώδικα φορολογίας εισοδήματος.

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την ΠΔ/ΤΕ 2652/29.2.2012, τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να επανεκτιμούν το οικονομικό - συναλλακτικό προφίλ των συναλλασσόμενων τουλάχιστον σε ετήσια βάση και να εφαρμόζουν μέτρα δέουσας επιμέλειας, εφόσον το επίπεδο του κινδύνου εκτιμηθεί αυξημένο. Επίσης, για τον προσδιορισμό του κινδύνου φοροδιαφυγής των πελατών τους ή νομιμοποίησης του προκύπτοντος από αυτό το αδίκημα οφέλους, τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους:

- Την πηγή του εισοδήματος του φυσικού προσώπου (ελεύθερο επάγγελμα, μισθωτή εργασία κ.τ.λ.),

¹⁶⁴ Αφορά περίοδο πριν τη μετονομασία της σε «Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης», Ν.3932/2011.

¹⁶⁵ <https://www.bankofgreece.gr>

¹⁶⁶ <http://www.bankofgreece.gr>

- Τον κλάδο ή το είδος της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας του πελάτη,
- Τη νομική μορφή καθώς και τη χώρα που εδρεύει το νομικό πρόσωπο,
- Τον αριθμό και το ύψος των καταθέσεων και αναλήψεων σε μετρητά στους λογαριασμούς του πελάτη,
- Τυχόν σημαντική απόκλιση από το οικονομικό-συναλλακτικό προφίλ του πελάτη σε σύγκριση με το μέσο δηλούμενο εισόδημα αντίστοιχων επαγγελματιών ή δραστηριοτήτων,
- Τα αίτημα παροχής στοιχείων ή επιβολής προσωρινών μέτρων, για πελάτες καθώς και τους άμεσους συγγενείς τους και τους στενούς συνεργάτες τους, που έχουν ληφθεί από φορολογικές, τελωνειακές, δικαστικές ή διοικητικές αρχές.
- Δημοσιευμένες εκθέσεις, μελέτες και στατιστικά στοιχεία της ΤτΕ, αρμόδιων δημοσίων υπηρεσιών ή Ανεξάρτητων Αρχών (συμπεριλαμβανομένου και της Αρχής του άρθρου 7 του Ν.3691/2008), καθώς και αναγνωρισμένων εθνικών ή διεθνών οργανισμών ή ερευνητικών κέντρων σχετικά με τα εισοδήματα και τους παρακρατούμενους φόρους που δηλώνουν ή αποδίδουν οι φορολογούμενοι στην Ελλάδα, τους μηχανισμούς φοροδιαφυγής και τις ύποπτες συναλλαγές σχετιζόμενες με τη φοροδιαφυγή.

Σε κάθε περίπτωση στην εν λόγω κατηγορία υψηλού κινδύνου περιλαμβάνονται τουλάχιστον οι παρακάτω:

- Ελεύθεροι επαγγελματίες που διατηρούν ή είναι πραγματικά δικαιούχοι λογαριασμών στους οποίους πιστώθηκαν κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος ποσά συνολικών εισοδημάτων τους άνω των 200.000 € , και
- Νομικά πρόσωπα, στους λογαριασμούς των οποίων οι συνολικές καταθέσεις ή αναλήψεις μετρητών κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος υπερέβησαν το ποσό των 300.000 €.

Επίσης, στις δραστηριότητες που ενδεχομένως υποδηλώνουν ξέπλυμα χρήματος της ΕΤΠΘ 285/9.7.2009, προστέθηκε η κατηγορία των συναλλαγών/δραστηριοτήτων που ενδεχομένως συνδέονται ή σχετίζονται με φοροδιαφυγή και στις οποίες ανήκουν οι ακόλουθες:

- Η απροθυμία του πελάτη να προσκομίσει το εκκαθαριστικό της φορολογικής δήλωσης φυσικού προσώπου ή την υποβληθείσα δήλωση φορολογίας εισοδήματος νομικού προσώπου παρά τις επανειλημμένες οχλήσεις από το πιστωτικό ίδρυμα,
- Η ύπαρξη πληροφοριών, από εξωτερική πηγή, ότι ο πελάτης εμπλέκεται σε δραστηριότητες που πιθανώς συνδέονται με φοροδιαφυγή ή ο τρόπος διαβίωσης του είναι δυσανάλογα πολυτελής σε σχέση με τα προκύπτοντα από τη φορολογική του δήλωση στοιχεία,
- Η διενέργεια καταθέσεων σε μετρητά από τον πελάτη, που δεν είναι συμβατές με το δηλωθέν του εισόδημα ή με τη δηλωθείσα επαγγελματική του δραστηριότητα, κυρίως ως προς το ύψος ή τις πηγές του δηλωθέντος εισοδήματος του,
- Η εμφάνιση, κατά την αίτηση δανείου και προκειμένου να δικαιολογήσει την ικανότητα εξυπηρέτησης του, εισοδημάτων που δεν προκύπτουν από τη φορολογική του δήλωση,
- Η ικανότητα από μέρους του πελάτη πληρωμής δόσεων ή αποπληρωμής δανείων, που δεν δικαιολογείται με βάση τη φορολογική του δήλωση.

- Η πραγματοποίηση μεγάλου ύψους δωρεών που δεν δικαιολογούνται από το δηλωθέν εισόδημα του και το οικονομικό – συναλλακτικό προφίλ του πελάτη.
- Η άρνηση προσκόμισης των απαιτούμενων δικαιολογητικών ή όταν επί των προσκομισθέντων προκύπτουν ανακολουθίες σε τιμολόγια ή παραστατικά, όπως η απουσία βασικών στοιχείων του τιμολογίου (επωνυμία και διεύθυνση, ΑΦΜ, αριθμός παραστατικού, ημερομηνία έκδοσης κ.τ.λ.) ή απεικονίζονται προϊόντα ή υπηρεσίες μη συνδεδεμένες με τη δραστηριότητα του ή γενικόλογες περιγραφές προϊόντων ή υπηρεσιών που εμφανίζονται να έχουν υψηλό κόστος.
- Η διενέργεια συχνών και σημαντικών ποσών συναλλαγών που αφορούν πωλήσεις προϊόντων ευάλωτων σε απάτη ΦΠΑ, όπως υπολογιστές, είδη τηλεφωνίας, προϊόντα ήχου ή εικόνας, ηλεκτρονικός εξοπλισμός, λευκές συσκευές κ.τ.λ. και οι οποίες δεν είναι συμβατές με το συνήθη τρόπο συναλλακτικής δραστηριότητας επαγγελματιών του κλάδου.
- Η χρήση προσωπικού λογαριασμού αντί εταιρικού, για τη διενέργεια συναλλαγών της εταιρείας.
- Η μεταφορά κεφαλαίων για την εξόφληση τιμολογίων σε λογαριασμό άλλον από αυτόν του πωλητή και ιδίως σε λογαριασμούς εξωχώριων εταιρειών.
- Η πραγματοποίηση συναλλαγών που υποδηλώνουν υψηλότερη αξία αγοραπωλησίας ακίνητης περιουσίας από την αναγραφόμενη στο συμβόλαιο με σκοπό την αποφυγή πληρωμής υψηλότερου φόρου μεταβίβασης ακινήτων.
- Η πραγματοποίηση αγορών ακινήτων ή αγαθών μεγάλης αξίας από πρόσωπα εγκατεστημένα σε περιοχή εξωχώριων δραστηριοτήτων ή χώρα χαμηλής φορολογίας (φορολογικό παράδεισο), των οποίων ο πραγματικός δικαιούχος είναι φυσικό πρόσωπο που το δηλούμενο εισόδημα του δεν δικαιολογεί τις αγορές αυτές.
- Η διενέργεια συχνών και σημαντικού ύψους συναλλαγών με χώρες που δεν ανήκουν στα συνεργάσιμα κράτη ως προς τη διαφάνεια και την ανταλλαγή των πληροφοριών σε φορολογικά θέματα, όπως αυτά καθορίζονται από την εκάστοτε ισχύουσα απόφαση του Υπουργού οικονομικών ή χώρες και περιοχές με σοβαρές αδυναμίες στο καθεστώς καταπολέμησης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.
- Η διενέργεια συναλλαγών σε λογαριασμούς νεοσύστατων ή νεοαποκτηθεισών εταιρειών με έδρα σε διεθνές χρηματοπιστωτικό κέντρο ή χώρα με ιδιαίτερα ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς ή σε ταχυδρομική διεύθυνση κατοικίας φυσικού προσώπου, που είναι ασυνήθεις σε σχέση με τον εταιρικό σκοπό των εν λόγω εταιρειών ή που σχετίζονται με ιδιαίτερα ασαφής εταιρικούς σκοπούς.
- Η διενέργεια σημαντικού ύψους συναλλαγές σε λογαριασμό πελάτη, για τον οποίο το πιστωτικό ίδρυμα έχει λάβει αιτήματα από φορολογικές, τελωνειακές, δικαστικές ή διωκτικές αρχές, για την παροχή στοιχείων ή την επιβολή προσωρινών μέτρων διασφάλισης του Δημοσίου ή σε λογαριασμούς μελών της οικογένειας του ή στενών συνεργατών του.
- Η μεταφορά της συναλλακτικής δραστηριότητας πελάτη για τον οποίο το πιστωτικό ίδρυμα έχει λάβει αιτήματα από φορολογικές, τελωνειακές, δικαστικές ή διωκτικές αρχές, σε λογαριασμό ο οποίος ανήκει στον ίδιο ή σε εταιρεία η οποία ανήκει, διοικείται ή εκπροσωπείται από αυτόν.
- Η διενέργεια πωλήσεων των περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας με όρους που αποκλίνουν από τους συνήθεις της συγκεκριμένης αγοράς και ενδεχομένως να υποκρύπτουν προσπάθεια δόλιας χρεοκοπίας της.¹⁶⁷

¹⁶⁷ <https://www.bankofgreece.gr>

Τέλος, με την Απόφαση **ΕΠΑΘ 94/23/15.11.2013**, η οποία τροποποίησε περαιτέρω την Απόφαση 281/5/17.3.2009, ορίζονται οι περιπτώσεις που τα πιστωτικά ιδρύματα και τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος εφαρμόζουν μέτρα απλουστευμένης δέουσας επιμέλειας επί συναλλαγών ηλεκτρονικού χρήματος.¹⁶⁸

3.3.7 ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

Η **ΠΟΛ.1151/14.11.2008** με θέμα τις υποχρεώσεις των Δ.Ο.Υ. και των Ελεγκτικών Κέντρων κατ' εφαρμογή του Ν.3691/2008 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις», εντάσσει στα βασικά αδικήματα και κάποιες περιπτώσεις αδικημάτων φοροδιαφυγής του Ν.2523/1997, όπως η μη υποβολή δήλωσης ή υποβολής ανακριβούς δήλωσης φορολογίας εισοδήματος εφόσον ο φόρος που αναλογεί στα καθαρά εισοδήματα που έχουν αποκρυφτεί υπερβαίνει σε κάθε διαχειριστική περίοδο το ποσό των δεκαπέντε χιλιάδων (15.000) ευρώ, καθώς και της αποφυγής πληρωμής φόρου πλοίων. Επίσης, εντάσσονται σε αυτά και η μη απόδοση ή η ανακριβής απόδοση ΦΠΑ και εν γένει παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, εφόσον το προς απόδοση ποσό του κύριου φόρου, τέλους ή εισφοράς ή το ποσό του Φ.Π.Α. που συμψηφίστηκε ή δεν αποδόθηκε ή αποδόθηκε ανακριβώς, υπερβαίνει τις 3.000 ευρώ σε ετήσια βάση (άρθρο 18, με την εξαίρεση της περίπτωσης α' της παραγράφου 1, του Ν. 2523/1997, όπως ισχύει), καθώς και η έκδοση ή αποδοχή εικονικών φορολογικών στοιχείων για ανύπαρκτη συναλλαγή στο σύνολό της ή για μέρος αυτής, εφόσον η συνολική αξία των εικονικών φορολογικών στοιχείων υπερβαίνει το ποσό των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, καθώς και η μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση στοιχείων (άρθρο 19, με την εξαίρεση της περίπτωσης του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του Ν. 2523/1997, όπως ισχύει και μετά την αντικατάσταση του Π.Δ. 186/1992 από τις διατάξεις του Κ.Φ.Α.Σ.). Τέλος, ρυθμίζει και τις υποχρεώσεις των Δ.Ο.Υ. καθώς και των ελεγκτικών κέντρων για αποστολή αναφορών στη Διεύθυνση Ελέγχου, εφόσον υποπέσουν στην αντίληψή τους καθ' οποιοδήποτε τρόπο η διάπραξη των ανωτέρω αδικημάτων.¹⁶⁹

Η **ΠΟΛ.1127/31.8.2010**, « Κοινοποίηση του ν. 3691/2008 “Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις”, όπως ισχύει, και παροχή σχετικών οδηγιών για την εφαρμογή του.»¹⁷⁰

Η **ΠΟΛ.1067/5.4.2011** «Αποστολή αναφορών στην Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης από τα υπόχρεα πρόσωπα του άρθρου 6, παρ. 2, περ. ε' του Ν.3691/2008», η οποία αποτελεί συνέχεια της ΠΟΛ.1127/31.8.2010, και αφορά στην υποχρέωση των υπόχρεων προσώπων και των υπαλλήλων τους να ενημερώνουν «αμελλητί και με δική τους πρωτοβουλία την Επιτροπή καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (Επιτροπή άρθρου 7 του ν. 3691/2008), όταν γνωρίζουν ή έχουν σοβαρές ενδείξεις ή υπονίες ότι διαπράττεται ή επιχειρείται να διαπραχθεί, έχει διαπραχθεί ή επιχειρήθηκε να διαπραχθεί νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, όπως ορίζεται με τις

¹⁶⁸ <https://www.bankofgreece.gr>

¹⁶⁹ ΠΟΛ.1151/14.11.2008.

¹⁷⁰ ΠΟΛ.1127/31.8.2010

διατάξεις της περ. α' της παραγράφου 1 του άρθρου 26 του Ν.3691/2008.», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει. Ως αντικείμενο αναφοράς ορίζεται, η χρήση του προερχόμενου από εγκληματική δραστηριότητα προϊόντος με σκοπό τη νομιμοποίηση του και όχι η τέλεση συγκεκριμένης και εξειδικευμένης αξιόποινης πράξης (π.χ. απάτη ή υπεξαίρεση ή κλοπή κ.λπ.), για την τέλεση της οποίας αρκεί απλή και γενική υπόνοια. Τέλος, υπενθυμίζεται στους υπόχρεους, η υποχρέωση εχεμύθειας σύμφωνα με το άρθρο 31 του Ν.3691/2008 καθώς και τις ποινικές κυρώσεις που επισύρει η παραβίαση της.¹⁷¹

Οι οδηγίες της ΠΟΛ.1067/2011, τροποποιήθηκαν εν μέρει με την **ΠΟΛ.1196/16.10.2012**, σύμφωνα με την οποία ως αντικείμενο αναφοράς ορίζεται η απλή ή γενική υπόνοια ή η υποψία τέλεσης συγκεκριμένης και εξειδικευμένης αξιόποινης πράξης (π.χ. φοροδιαφυγή, απάτη ή υπεξαίρεση ή κλοπή κ.λπ.), και όχι κατ' ανάγκη η αποδεδειγμένη πραγματοποίηση αυτής.¹⁷²

Επιπλέον, με την **ΠΟΛ.1207/3.9.2013**, «Κοινοποίηση διατάξεων του άρθρου 68 του Ν.4174/2013», επισημαίνεται ότι τροποποιήθηκαν οι διατάξεις των άρθρων 3, 5, 6, 7, 7^Α, 13, 40, 51 και 52 του Ν.3691/2008 και αντικαταστήθηκαν οι διατάξεις του άρθρου 29 του ίδιου νόμου.¹⁷³

Τέλος, με την **ΠΟΛ. 1180/16.7.2014**, παρέχονται διευκρινίσεις για την εφαρμογή των διατάξεων του Ν.3691/2008 (ΦΕΚ 166 Α'), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 68 του Ν.4174/2013 (ΦΕΚ. 170 Α) και συγκεκριμένα ότι με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 68 του Ν.4174/2013 εξαιρέθηκαν από τον ορισμό των βασικών αδικημάτων ορισμένα αδικήματα για τα οποία προβλέπεται ποινή χαμηλότερη των έξι μηνών φυλάκισης, απαλείφοντας έτσι περιπτώσεις φοροδιαφυγής χαμηλού φορολογικού ενδιαφέροντος σε σχέση με την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Αντίθετα, προστίθεται ως βασικό αδίκημα και το αδίκημα της μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο, λόγω της σημασίας του εν λόγω αδικήματος στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, , εφόσον το συνολικό χρέος από κάθε αιτία, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων ή προσαυξήσεων μέχρι την ημερομηνία σύνταξης του πίνακα χρεών, υπερβαίνει τις δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ, με την εξαίρεση της μη καταβολής χρεών που προκύπτουν από χρηματικές ποινές ή πρόστιμα που επιβλήθηκαν από τα δικαστήρια ή από τις διοικητικές αρχές (άρθρο 25 του Ν.1882/1990 - ΦΕΚ 43 Α', όπως ισχύει, με την εξαίρεση της περίπτωσης α της παραγράφου 1).

Αναφορικά με το χρόνο και τις προϋποθέσεις αποστολής αναφορών για αδικήματα φοροδιαφυγής σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 29 του Ν.3691/2008, όπως τροποποιήθηκαν με το άρθρο 68 του Ν.4174/2013, οι Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ.) και τα ελεγκτικά κέντρα, όταν διαπιστώνουν περιπτώσεις παραβάσεων της φορολογικής νομοθεσίας, καθώς και των λοιπών αδικημάτων αρμοδιότητάς τους που υπάγονται στα βασικά αδικήματα, υποβάλλουν αναφορές στην Αρχή του άρθρου 7 του Ν.3691/2008 ενημερώνοντας συγχρόνως και τη Γενική Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων και Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων, εφόσον το ποσό των παραβάσεων υπερβαίνει τις πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ, ενώ διευκρινίζονται περαιτέρω οι περιπτώσεις που χρήζουν αναφοράς.

¹⁷¹ ΠΟΛ.1067/5.4.2011

¹⁷² ΠΟΛ.1196/16.10.2012

¹⁷³ ΠΟΛ.1207/3.9.2013

Ειδικά στις περιπτώσεις διενέργειας φορολογικών ή τελωνειακών ελέγχων και κατά τη διαδικασία είσπραξης χρεών, η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων του Υπουργείου Οικονομικών δύναται, εφόσον οι πληροφορίες που βρίσκονται στη διάθεση της δεν επαρκούν, να ζητήσει και να λάβει από την Αρχή του άρθρου 7 του Ν.3691/2008 κάθε διαθέσιμη σε αυτήν πληροφορία που είναι πιθανό να σχετίζεται με το διενεργούμενο έλεγχο ή με την επιδιωκόμενη είσπραξη χρέους του υπόχρεου. Η Αρχή δύναται, επίσης, να αποφασίσει να μην παράσχει τις πληροφορίες, εάν η παροχή των πληροφοριών θα έθετε σε κίνδυνο μια συνεχιζόμενη έρευνα της, χωρίς, ωστόσο, η άρνηση αυτή να μπορεί να υπερβεί χρονικά τους έξι (6) μήνες, εφόσον δεν αφορούν σε ποινικές υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον των αρμόδιων εισαγγελικών αρχών ή των ποινικών δικαστηρίων και χωρίς προηγούμενη έγγραφη άδεια του αρμόδιου Εισαγγελέα.¹⁷⁴

3.3.8 Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ: Ν.4557/2018

Στις 30/07/2018, δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης (ΦΕΚ 139/Α/30-7-2018) και τέθηκε σε ισχύ ο νέος νόμος για τη νομιμοποίηση των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, με τίτλο "Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις."

Με τον νέο νόμο, επιδιώκεται η περαιτέρω αναβάθμιση των υφιστάμενων εθνικών μηχανισμών για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Ξέπλυμα Χρήματος) και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, μέσω της ενσωμάτωσης της πλέον πρόσφατης (τέταρτης) Οδηγίας που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Ένωση στο σχετικό πεδίο, ήτοι της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20¹⁵ Μαΐου 2015 «σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.»¹⁷⁵

Σύμφωνα με τις βασικές διατάξεις του νομοσχεδίου, νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος) συνιστούν οι ακόλουθες πράξεις:

α) Η μετατροπή ή μεταβίβαση περιουσίας εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοιες δραστηριότητες με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στις δραστηριότητες αυτές, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες των πράξεών του.

β) Η απόκρυψη ή συγκάλυψη της αλήθειας με οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο, όσον αφορά στη φύση, την προέλευση, τη διάθεση, τη διακίνηση ή τη χρήση περιουσίας ή τον τόπο όπου αυτή αποκτήθηκε ή ευρίσκεται ή την κυριότητα επί περιουσίας ή σχετικών με αυτή δικαιωμάτων, εν γνώσει του γεγονότος ότι η περιουσία αυτή προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοιες δραστηριότητες.

¹⁷⁴ <https://www.taxheaven.gr>

¹⁷⁵ <https://www.lawspot.gr>

γ) Η απόκτηση, η κατοχή ή η χρήση περιουσίας, εν γνώσει, κατά τον χρόνο της κτήσης ή της διαχείρισης, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοιες δραστηριότητες.

δ) Η χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα με την τοποθέτηση σε αυτόν ή τη διακίνηση μέσω αυτού εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες, με σκοπό να προσδοθεί νομιμοφάνεια στα εν λόγω έσοδα.

ε) Η σύσταση οργάνωσης ή ομάδας δύο τουλάχιστον ατόμων για τη διάπραξη μίας ή περισσότερων από τις πράξεις που αναφέρονται στα παραπάνω στοιχεία α' έως δ' και η συμμετοχή σε τέτοια οργάνωση ή ομάδα.

στ) Η απόπειρα διάπραξης, η υποβοήθηση, η υποκίνηση, η διευκόλυνση ή η παροχή συμβουλών σε τρίτο για τη διάπραξη μίας ή περισσότερων από τις πράξεις που αναφέρονται στις περιπτώσεις α' έως και δ'.

Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι όπως και στην περίπτωση του Ν.3691/2008, νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες υπάρχει και όταν οι δραστηριότητες από τις οποίες προέρχεται η προς νομιμοποίηση περιουσία έλαβαν χώρα στο έδαφος άλλου κράτους, εφόσον αυτές θα ήταν βασικό αδίκημα αν διαπράττονταν στην Ελλάδα και θεωρούνται αξιόποινες σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού.

Η Οδηγία 2015/849/ΕΕ, η οποία ενσωματώνεται στο νέο νόμο, σε σύγκριση με την προηγούμενη (τρίτη) Οδηγία 2005/60/ΕΚ, περιλαμβάνει εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τις αναθεωρημένες συστάσεις της Ομάδας Χρηματοπιστωτικής Δράσης (FATF) και τα πρότυπα που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο άλλων διεθνών φορέων που δραστηριοποιούνται στην καταπολέμηση των σχετικών συμπεριφορών (ΟΗΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης, Egmont Group κ.α.), ενώ ταυτόχρονα σταθμίζεται η ανάγκη για δημιουργία ενός ρυθμιστικού περιβάλλοντος που θα επιτρέπει στις επιχειρήσεις να αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους χωρίς να υφίστανται δυσανάλογο κόστος συμμόρφωσης. Επίσης, καθώς η εν λόγω Οδηγία εκδόθηκε ταυτόχρονα με τον Κανονισμό 2015/847/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 2015 περί στοιχείων που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών και περί κατάργησης του Κανονισμού (ΕΚ) 1781/2006, αποτελούν από κοινού ένα ενδυναμωμένο θεσμικό πλαίσιο για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Πιο συγκεκριμένα, με τον Κανονισμό 2015/847/ΕΕ επεκτείνεται η παροχή πληροφόρησης στις μεταφορές χρηματικών ποσών και στον δικαιούχο (πέραν του πληρωτή) και επιβάλλει την υποχρέωση στον πάροχο υπηρεσιών πληρωμών του δικαιούχου, καθώς και στον ενδιάμεσο πάροχο υπηρεσιών πληρωμών, να θεσπίζουν αποτελεσματικές, βάσει αξιολόγησης κινδύνου, διαδικασίες, για να προσδιορίζουν εάν πρέπει να διενεργούν, να απορρίπτουν ή να αναστέλλουν τη μεταφορά κεφαλαίων όταν λείπει η απαραίτητη πληροφόρηση για τον πληρωτή και τον δικαιούχο.¹⁷⁶

Έτσι, με το νέο νομοθέτημα οι τράπεζες και τα λοιπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να εφαρμόζουν μέτρα δέουσας επιμέλειας για κάθε μη τακτικά επαναλαμβανόμενη μεταφορά χρηματικού ποσού άνω των 1.000 ευρώ, ακόμη κι αν γίνεται

¹⁷⁶<https://www.forin.gr>

μεταξύ τραπεζικών λογαριασμών του ίδιου προσώπου. Μέτρα δέουσας επιμέλειας θα πρέπει να λαμβάνονται, επίσης, σε κάθε συναλλαγή άνω των 2.000 ευρώ με εταιρεία διενέργειας διαδικτυακού στοιχήματος ή άλλων τυχερών παιγνίων.

Επιπλέον, σύμφωνα με το νέο νομοθέτημα τα μέτρα της συνήθους δέουσας επιμέλειας που οφείλουν να εφαρμόζουν οι τράπεζες και τα λοιπά υπόχρεα πρόσωπα ως προς τους πελάτες τους περιλαμβάνουν:

- α) Την πιστοποίηση και επαλήθευση της ταυτότητας του πελάτη βάσει εγγράφων, δεδομένων ή πληροφοριών από αξιόπιστες και ανεξάρτητες πηγές
- β) Την πιστοποίηση της ταυτότητας του πραγματικού δικαιούχου, την επικαιροποίηση των στοιχείων και τη λήψη εύλογων μέτρων για την επαλήθευση αυτών, ώστε να διασφαλίζεται ότι το υπόχρεο πρόσωπο γνωρίζει τον πραγματικό δικαιούχο.
- γ) Την αξιολόγηση και ανάλογα με την περίπτωση τη συλλογή πληροφοριών για το αντικείμενο και τον σκοπό της επιχειρηματικής σχέσης.
- δ) Την άσκηση συνεχούς εποπτείας όσον αφορά την επιχειρηματική σχέση, με ενδεδεγμένη εξέταση των συναλλαγών που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια αυτής, προκειμένου να εξασφαλίζεται ότι οι συναλλαγές ή δραστηριότητες συνάδουν με τις γνώσεις που έχουν τα υπόχρεα πρόσωπα σχετικά με τον πελάτη, τις επαγγελματικές δραστηριότητες και το προφίλ κινδύνου του, καθώς και, εφόσον απαιτείται, την προέλευση των κεφαλαίων, σύμφωνα με κριτήρια που δύνανται να ορίζουν οι αρμόδιες αρχές.

Αν και το νέο νομοθέτημα καταργεί τον Ν.3691/2008, στην πραγματικότητα αποτελεί συνδυασμό των υφιστάμενων διατάξεων με εκείνες της υπό ενσωμάτωσης Οδηγίας, επιφέροντας τις ακόλουθες αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο αντιμετώπισης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

Ειδικότερα:

1. Με το άρθρο 3 του νομοσχεδίου, προστίθεται στα βασικά αδικήματα που νοούνται ως «εγκληματικές δραστηριότητες» συνδεδεμένες με «ξέπλυμα χρήματος» και η «εμπορία επιρροής» καθώς και «η δωροληψία και δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα»
2. Με το άρθρο 12 του νέου νόμου, διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής των ρυθμίσεων για την ενεργοποίηση μέτρων δέουσας επιμέλειας από τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα που υποχρεούνται να παρακολουθούν, να ελέγχουν και να αναφέρουν στην Αρχή για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες τις περιπτώσεις συναλλαγών υπόπτων για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα υπόχρεα πρόσωπα (τα πιστωτικά ιδρύματα, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, οι επιχειρήσεις, οργανισμοί και άλλοι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιγνίων, οι έμποροι και οι εκπλειστηριαστές αγαθών μεγάλης αξίας κ.λπ.) οφείλουν να εφαρμόζουν μέτρα δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη προστίθενται:
 - α) κάθε περιστασιακή συναλλαγή που συνίσταται σε μεταφορά χρηματικών ποσών άνω των 1.000 ευρώ. Ως «μεταφορά χρηματικών ποσών» νοείται οποιαδήποτε συναλλαγή εκτελείται τουλάχιστον εν μέρει ηλεκτρονικά για λογαριασμό ενός πληρωτή μέσω ενός παρόχου υπηρεσιών πληρωμών, ασχέτως εάν πληρωτής και δικαιούχος είναι ένα και το αυτό πρόσωπο και ασχέτως εάν ο πάροχος υπηρεσιών πληρωμών του πληρωτή και αυτός του δικαιούχου είναι ο ίδιος. Στην έννοια αυτή συμπεριλαμβάνεται και κάθε μεταφορά που

πραγματοποιείται μέσω κάρτας πληρωμής, εργαλείου ηλεκτρονικού χρήματος, κινητού τηλεφώνου ή κάθε άλλης ψηφιακής ή πληροφορικής τεχνολογίας συσκευής εκ των προτέρων ή εκ των υστέρων πληρωμής με παρόμοια χαρακτηριστικά. β) οι συναλλαγές των εμπόρων αγαθών που υπερβαίνουν τα 10.000 ευρώ σε μετρητά, και γ) οι συναλλαγές των παρόχων υπηρεσιών τυχερών παιγνίων που υπερβαίνουν τα 2.000 ευρώ και διενεργούνται είτε κατά την κατάθεση του στοιχήματος είτε κατά την είσπραξη των κερδών.

3. Επίσης, με τις διατάξεις του άρθρου 48 προβλέπεται ότι ο επικεφαλής της μίας από τις τρεις αυτοτελείς Μονάδες της Αρχής για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, ο πρόεδρος της Μονάδας Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών, θα μπορεί «σε επείγουσες περιπτώσεις, όταν υπάρχει υπόνοια ότι περιουσία ή συναλλαγή σχετίζεται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή με χρηματοδότηση της τρομοκρατίας» να «διατάσσει την προσωρινή δέσμευση της περιουσίας ή την αναστολή εκτέλεσης της συγκεκριμένης συναλλαγής, προκειμένου να διερευνηθεί η βασιμότητα της υπόνοιας το συντομότερο δυνατόν και πάντως εντός προθεσμίας δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών». Εφόσον η έρευνα ολοκληρωθεί πριν από την εκπνοή της προθεσμίας χωρίς επιβεβαίωση της υπόνοιας, ο πρόεδρος της Μονάδας Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών θα προχωρεί στην άρση της προσωρινής δέσμευσης ή στην αναστολή της, ενώ μετά την παρέλευση της προθεσμίας η προσωρινή δέσμευση ή αναστολή θα αίρεται αυτοδικαίως. Όταν από την έρευνα της Αρχής προκύπτουν βάσιμες υπόνοιες για τέλεση των αδικημάτων που συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ο πρόεδρος θα διατάσσει τη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων των ελεγχόμενων προσώπων. Μετά το πέρας της εκάστοτε έρευνας η Μονάδα θα αποφασίζει αν πρέπει να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο ή να παραπεμφθεί με αιτιολογημένο πόρισμά της στον αρμόδιο εισαγγελέα, εφόσον τα συλλεγόμενα στοιχεία κρίνονται επαρκή για τέτοια παραπομπή. Υπόθεση που αρχειοθετήθηκε μπορεί οποτεδήποτε να ανασυρθεί για να συνεχισθεί η έρευνα ή να συσχετισθεί με οποιαδήποτε άλλη έρευνα της Αρχής.

4. Επίσης, στο άρθρο 54 του εν λόγω νόμου προβλέπεται ότι οι ανώνυμες μετοχές εταιρειών μη εισηγμένων σε οργανωμένη αγορά ή Πολυμερή Μηχανισμό Διαπραγμάτευσης, καθώς και τα δικαιώματα αγοράς αυτών θα μεταβιβάζονται με συμβολαιογραφικό έγγραφο ή ιδιωτικό έγγραφο βεβαίας χρονολογίας.¹⁷⁷

5. Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι με το νέο νόμο όλα τα νομικά πρόσωπα που εδρεύουν στην Ελλάδα, οφείλουν να συλλέγουν, να φυλάσσουν και να γνωστοποιούν ακριβείς, επαρκείς και επίκαιρες πληροφορίες αναφορικά με τον «πραγματικό δικαιούχο» τους, οι οποίες θα συνδέονται με τον Α.Φ.Μ. τους, θα τηρούνται σε ειδικό μητρώο στην έδρα των νομικών προσώπων και θα καταχωρούνται μέσω της πλατφόρμας taxinet στο Κεντρικό Μητρώο Πραγματικών Δικαιούχων, το οποίο θα δημιουργηθεί στη γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών εντός 60 ημερών από την ημερομηνία που το Κεντρικό Μητρώο θα τεθεί σε λειτουργία. Καταληκτική ημερομηνία για την πλήρη λειτουργία του Κεντρικού Μητρώου ορίζεται η 31^η Ιανουαρίου 2019. Διευκρινίζεται, περαιτέρω ότι ως «πραγματικοί δικαιούχοι» ορίζονται τόσο τα φυσικά πρόσωπα στα οποία τελικά ανήκει ή τα οποία ελέγχουν έναν πελάτη, (νομικό πρόσωπο ή νομικό μόνιμο), μέσω άμεσης ή έμμεσης κατοχής ή ελέγχου ικανού ποσοστού μετοχών (το οποίο ορίζεται σε 25% και άνω σε μη εισηγμένη εταιρεία) ή με

¹⁷⁷ <https://www.e-nomothesia.gr>

άλλα μέσα, όσο και κάθε φυσικό πρόσωπο για λογαριασμό του οποίου διενεργείται μια συναλλαγή ή δραστηριότητα. Η μη συμμόρφωση με την ανωτέρω υποχρέωση από την πλευρά των νομικών προσώπων συνεπάγεται την επιβολή διοικητικών κυρώσεων.¹⁷⁸

Τέλος, με τις διευκρινιστικές εγκυκλίους ΠΟΛ. 1200/2018, ΠΟΛ.1201/2014 και ΠΟΛ. 1204/2018, καθορίζονται τα έγγραφα που απαιτούνται για την πιστοποίηση και επαλήθευση της ταυτότητας του πελάτη και του πραγματικού δικαιούχου από τα υπόχρεα πρόσωπα, οι υποχρεώσεις των προσώπων αυτών καθώς και οι διοικητικές και ποινικές κυρώσεις που προβλέπονται σε περίπτωση μη συμμόρφωσης.¹⁷⁹

3.4 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΑΓΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Οι ανωτέρω προσπάθειες πάταξης του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, θα έμεναν άκαρπες χωρίς τη σύσταση και λειτουργία των αντίστοιχων φορέων και οργανισμών, τόσο σε διεθνές, ευρωπαϊκό και περιφερειακό επίπεδο όσο και σε εθνικό. Ως οι κυριότεροι αυτών, ανά επίπεδο δράσης, θα μπορούσαν να σημειωθούν:

3.4.1 ΔΙΕΘΝΕΙΣ - ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΙ

I. ΕΙΔΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (FINANCIAL ACTION TASK FORCE ON MONEY LAUNDERING) – FATF

Η FATF είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός και αποτελείται από 37 μέλη. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, συστήθηκε από τη διάσκεψη κορυφής G-7 του 1989 στο Παρίσι στην οποία συμμετείχαν οι κυβερνώντες 7 κρατών, μεταξύ των οποίων και της Ελλάδας. Σκοπός του οργανισμού είναι η ανάπτυξη παγκόσμιων προτύπων για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (AML / CFT).

Προκειμένου να βοηθήσει τις εθνικές κυβερνήσεις στη δημιουργία αποτελεσματικών καθεστώτων καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (AML/CFT), η FATF εξέδωσε μία σειρά από Συστάσεις που καθορίζουν ένα βασικό, γενικά εφαρμόσιμο πλαίσιο μέτρων που καλύπτουν το νομικό πλαίσιο για τον χρηματοπιστωτικό τομέα, ορισμένες μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και επαγγέλματα, τη διαφάνεια των νομικών επαγγελματιών καθώς και τους μηχανισμούς διεθνούς συνεργασίας. Το 2013, οι Συστάσεις αυτές αναθεωρήθηκαν, ενώ το αμέσως επόμενο έτος η FATF προέβηκε στην υιοθέτηση μίας αναθεωρημένης κοινής μεθοδολογίας για την αξιολόγηση της τεχνικής συμμόρφωσης προς τις Συστάσεις και της αποτελεσματικότητας των AML/CFT συστημάτων.¹⁸⁰

¹⁷⁸ <http://www.grant-thornton.gr>

¹⁷⁹ <https://www.taxheaven.gr>

¹⁸⁰ <http://www.imf.org>

II. ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ (Δ.Ν.Τ.) – INTERNATIONAL MONETARY FUND (I.M.F.)

Το 2000, το ΔΝΤ ανταποκρινόμενο στις εκκλήσεις της διεθνούς κοινότητας επέκτεινε το έργο του στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Anti-Money Laundering – AML), ενώ μετά τα τραγικά γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, ενέτεινε τις προσπάθειες του στον τομέα αυτό αλλά και επέκτεινε τη δράση του προκειμένου να συμπεριλάβει και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Το έργο του Δ.Ν.Τ. στην πάταξη του φαινομένου λειτουργεί συμπληρωματικά εκείνου της FATF και διεξάγεται ποικιλοτρόπως όπως με την έκδοση ασκήσεων τυπολογίας και πρακτικών οδηγιών προς τους φορολογικούς ελεγκτές για την ανίχνευση του φαινομένου, την εξέταση βασικών τομέων κινδύνου, την επιθεώρηση των ασκούμενων από τις χώρες πρακτικές και την ανταλλαγή πληροφοριών των φορολογικών αρχών καθώς κι εκείνων που αφορούν την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.¹⁸¹

III. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ - WORLD BANK

Η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank), είναι ένα διεθνές χρηματοπιστωτικό ίδρυμα με στόχο τη μείωση της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες, μέσω της προώθησης των ξένων επενδύσεων, του διεθνούς εμπορίου και τη διευκόλυνση των επενδύσεων κεφαλαίου σε αυτές. Συστήθηκε το 1944, με τη διάσκεψη του Bretton Woods, ταυτόχρονα με το Δ.Ν.Τ. με το οποίο συνεργάζεται στενά.¹⁸²

Από το 2007, η Παγκόσμια Τράπεζα ξεκίνησε την ανάπτυξη ενός συμβουλευτικού «πακέτου» το οποίο αποτελείται από ένα μεθοδολογικό εργαλείο αξιολόγησης του κινδύνου και μία συστηματική και οργανωμένη διαδικασία, με την ευρεία συμμετοχή φορέων του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, με σκοπό την παροχή βοήθειας για την εκπόνηση εθνικών αξιολογήσεων κινδύνου ξεπλύματος χρήματος και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Το εργαλείο αυτό, στην ουσία πρόκειται για ένα μοντέλο βασισμένο στο Excel που παρέχει μία μεθοδολογική διαδικασία, βασισμένη στην κατανόηση των αιτιωδών σχέσεων μεταξύ των παραγόντων κινδύνου και των μεταβλητών που σχετίζονται με το ρυθμιστικό, θεσμικό και οικονομικό περιβάλλον επιτρέποντας στις χώρες να εντοπίσουν τους κύριους παράγοντες που την καθιστούν ευάλωτη στο φαινόμενο.¹⁸³

IV. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ - BASEL INSTITUTE ON GOVERNANCE

Το Ινστιτούτο της Βασιλείας για τη Διακυβέρνηση ιδρύθηκε το 2003 στην Ελβετία ως ένα ανεξάρτητο, μη κερδοσκοπικό κέντρο, συνδεδεμένο με το πανεπιστήμιο της Βασιλείας, με διεθνή δράση. Στόχος του Ινστιτούτου, αποτελεί η βελτίωση της ποιότητας διακυβέρνησης σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς μέσω της πάταξης της διαφθοράς και άλλων οικονομικών εγκλημάτων.¹⁸⁴ Εξειδικεύεται στην πρόληψη της διαφθοράς, στη δημόσια και εταιρική διακυβέρνηση, στην κανονιστική συμμόρφωση, στην καταπολέμηση της

¹⁸¹ <https://www.oecd.org>

¹⁸² <https://en.wikipedia.org>

¹⁸³ <http://www.worldbank.org>

¹⁸⁴ <https://www.baselgovernance.org>

νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, στην επιβολή κανόνων του ποινικού δικαίου και στην ανάκτηση των κλαπέντων.¹⁸⁵

Στην ετήσια έκθεση για την πάταξη του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Basel AML Index Report), που εξέδωσε στις 16.8.2017, και μετράει το επίπεδο κινδύνου σε 146 χώρες βάσει κριτηρίων που παρέχονται από την FATF, τη Transparency International, τη World Bank και το World Economic Forum, η χώρα μας φαίνεται να κατέχει την 105^η θέση, ενώ περιλαμβάνονταν στις δέκα χώρες που παρουσίασαν σημαντική βελτίωση εντός του έτους.¹⁸⁶

V. ΟΜΙΛΟΣ WOLFSBERG – WOLFSBERG GROUP

Ο όμιλος Wolfsberg, αποτελεί μία μη-κυβερνητική ένωση δεκατριών διεθνών τραπεζών, με παρόμοιο έργο με εκείνο που ασκεί η FATF σε κυβερνητικό επίπεδο. Έτσι, στόχος του Ομίλου είναι η ανάπτυξη προτύπων του χρηματοπιστωτικού κλάδου για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (AML/CTF) καθώς και πολιτικών γνωριμίας των πελατών τους (KYC). Μέλη του Ομίλου αποτελούν η Banco Santander, η Bank of America, η Bank of Tokyo – Mitsubishi UFJ, η Barclays, Citigroup, η Credit Suisse, Deutsche Bank, η Goldman Sachs, η HSBC, η J.P. Morgan Chase, η Societe General, η Standard Chartered Bank και η UBS.

Τον Οκτώβριο του 2000, δημοσίευσε τις αρχές Wolfsberg, που ήταν το πρώτο έγγραφο κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες για την ιδιωτική τραπεζική και το οποίο αναθεωρήθηκε τον Μάιο του 2002.

Οι Αρχές της Ανταποκριτικής Τραπεζικής της Wolfsberg, που δημοσιεύτηκαν τον Νοέμβριο του 2002, αφορούσαν στην ανάπτυξη ενός διεθνούς μητρώου για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα βάση του κινδύνου AML, και παρέχονταν χρήσιμες οδηγίες για την άσκηση δέουσας επιμέλειας. Η συνεργασία του Ομίλου με το Bankers Almanac, μέρος της Accuity, είχε ως αποτέλεσμα την έναρξη του Επιμελητηρίου Δέουσας Επιμέλειας, ως ξεχωριστή ενότητα από την υπηρεσία υποστήριξής της.

Άλλες δημοσιεύσεις του Ομίλου αποτελούν, οι αρχές Ελέγχου Παρακολούθησης και Ελέγχου Wolfsberg, τον Σεπτέμβριο του 2003, οι Κίνδυνοι Διαχείρισης Ξεπλύματος Χρήματος Wolfsberg, τον Μάρτιο του 2006, οι Αρχές Wolfsberg Trade Finance, τον Μάρτιο του 2011, η Οδηγία Wolfsberg για Κάρτες Προπληρωμένης και Αποθηκευμένης Αξίας, τον Οκτώβριο του 2011, το Wolfsberg Private Banking Principles, το 2012, το Βιβλίο Υπηρεσιών Πληρωμών Κινητών και Διαδικτυακών Υπηρεσιών Πληρωμών (MIPS) των 14 σελίδων Wolfsberg και η αναθεώρηση των Αρχών Ανταποκριτικής Τραπεζικής Wolfsberg, το 2014.

Τέλος, από το 2015 ο όμιλος Wolfsberg έχει εκδώσει 14 έγγραφα ονομαστά ως «πρότυπα Wolfsberg»¹⁸⁷

¹⁸⁶ <https://en.wikipedia.org>

¹⁸⁷ <https://en.wikipedia.org>

VI. ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ (International Criminal Police Organization, ICPO) – INTERPOL

Η INTERPOL αποτελεί το δεύτερο σε παγκόσμια σημασία μη κυβερνητικό διακρατικό οργανισμό, μετά τον Ο.Η.Ε.. Ιδρύθηκε το 1923 ως Διεθνής Επιτροπή Εγκληματολογικής Αστυνομίας (International Criminal Police Commission, ICPC) και εν συνεχεία το 1956 υιοθέτησε, την τηλεγραφική της διεύθυνση, ως την κοινή της ονομασία. Η έδρα του Οργανισμού βρίσκεται στη Λυών της Γαλλίας και αποτελείται από 192 κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

Σκοπός της σύστασης του οργανισμού είναι κυρίως η προώθηση της αμοιβαίας συνεργασίας των διαφόρων εθνικών αστυνομικών Αρχών των χωρών – μελών που τον απαρτίζουν, προκειμένου η πρόληψη της εγκληματικότητας να είναι περισσότερο αποτελεσματική σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για να διατηρηθεί η Interpol όσο το δυνατόν πολιτικά ουδέτερη, ο Καταστατικός Χάρτης της απαγορεύει την ανάληψη παρεμβάσεων ή δραστηριοτήτων πολιτικής, στρατιωτικής, θρησκευτικής, ή φυλετικής φύσεως καθώς και την εμπλοκή της σε διαφορές επί των θεμάτων αυτών. Η δράση της επεκτείνεται στους τομείς της δημόσιας ασφάλειας και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντος, τη γενοκτονία, τα εγκλήματα πολέμου, το οργανωμένο έγκλημα, την πειρατεία, την παράνομη κυκλοφορία των έργων τέχνης, την παράνομη παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο όπλων, τη σωματεμπορία, το ξέπλυμα χρήματος, την παιδική πορνογραφία, τα εγκλήματα του λευκού κολάρου (δηλαδή οικονομικά εγκλήματα που διαπράττονται από στελέχη των επιχειρήσεων), το ηλεκτρονικό έγκλημα, την παραβίαση της πνευματικής ιδιοκτησίας και την πολιτική διαφθορά.¹⁸⁸

Το έργο της Interpol στη καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, έγκειται στην ανταλλαγή δεδομένων, τη στήριξη των επιτόπιων επιχειρήσεων και τη συγκέντρωση εμπειρογνώμων από διάφορους τομείς. Ταυτόχρονα συνεργάζεται στενά με άλλους διεθνείς οργανισμούς για την προώθηση της διεθνούς σημασίας της χρήσης των τεχνικών χρηματοοικονομικών ερευνών ενάντια στις οργανωμένες εγκληματικές δραστηριότητες αλλά και προς αποφυγή της διπλής προσπάθειας.

Επίσης, με μία σειρά ψηφισμάτων της Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού, καλούνται οι κυβερνήσεις των κρατών μελών να αυξήσουν την ανταλλαγή πληροφοριών στον τομέα αυτό, καθώς και να προβούν στην υιοθέτηση νόμων και κανονισμών που θα επιτρέπουν την πρόσβαση της αστυνομίας στα οικονομικά αρχεία των εγκληματικών οργανώσεων και την κατάσχεση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματική δραστηριότητα.¹⁸⁹

VII. EGMONT GROUP OF FINANCIAL INTELLIGENCE UNITS

Η Egmont Group, ιδρύθηκε το 1995 στις Βρυξέλες, ως ένα ενιαίο σώμα 155 μονάδων χρηματοοικονομικών πληροφοριών (FIUs). Παρέχοντας μία πλατφόρμα διευκολύνει και προωθεί την ασφαλή ανταλλαγή τεχνογνωσίας και χρηματοοικονομικών πληροφοριών, τόσο σε εγχώριο όσο και διεθνές επίπεδο και συμβάλει αποφασιστικά στην καταπολέμηση

¹⁸⁸ <https://el.wikipedia.org>

¹⁸⁹ <https://www.interpol.int>

του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.¹⁹⁰

Η δομή της απαρτίζεται από τους επικεφαλείς (Heads of Financial Intelligence Units), την επιτροπή (Egmont Committee), τέσσερα ομάδες εργασίας (Working Groups), οκτώ περιφερειακές ομάδες (Regional Groups), και τη γραμματειακή υποστήριξη, ενώ αποτελείται από 151 εθνικές υπηρεσίες καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, μεταξύ των οποίων και την ελληνική.¹⁹¹

Στην τελευταία ετήσια έκθεση της που αφορά τα έτη 2015 και 2016, (Egmont Group of Financial Intelligence Units – Annual Report 2015-2016) με τίτλο «καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας μέσω της ανταλλαγής χρηματοοικονομικών πληροφοριών» (“Combating Money Laundering and Terrorist Financing by Exchanging Operational Financial Intelligence”) και στην οποία μεταξύ άλλων προβαίνει σε αξιολόγηση της επίτευξης του στόχου της, παρουσιάζεται μία ανοδική πορεία της διεθνούς ανταλλαγής πληροφοριών ως αποτέλεσμα της αυξημένης διεθνούς συνεργασίας και των ύποπτων συναλλαγών που αναφέρθηκαν στα πλαίσια της καταπολέμησης του φαινομένου.¹⁹²

VIII. Η ΟΜΑΔΑ ΑΣΙΑΣ / ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ASIA /PACIFIC GROUP ON MONEY LAUNDERING (APG)

Στα πλαίσια της στρατηγικής της FATF για «επαγρύπνηση της συνείδησης» και ενθάρρυνση της θέσπισης μέτρων ενάντια στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες σε ολόκληρο τον κόσμο, η Αυστραλία συμφώνησε να δημιουργήσει μία Γραμματεία με σκοπό την επίτευξη περιφερειακής δέσμευσης ως προς τις Συστάσεις της FATF. Η μετέπειτα συμφωνία του Μπανγκόκ το 1997, είχε ως αποτέλεσμα τη σύσταση της APG.

Σκοπός της APG αποτελεί η εξασφάλιση της υιοθέτησης καθώς και η εφαρμογή και η επιβολή των διεθνώς αποδεκτών προτύπων καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, όπως ορίζονται στις σαράντα Συστάσεις καθώς και στις εννέα ειδικές Συστάσεις της FATF. Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, η APG, συμπεριέλαβε στους σκοπούς της και την πάταξη της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Η προσπάθεια της περιλαμβάνει την παροχή βοήθειας στις χώρες και τα εδάφη της περιοχής με σκοπό τη θέσπιση νόμων που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των προϊόντων του εγκλήματος, την αμοιβαία δικαστική συνδρομή, την κατάσχεση και τη δήμευση, καθώς και την παροχή καθοδήγησης κατά τη δημιουργία συστημάτων αναφοράς και διερεύνησης ύποπτων συναλλαγών, συμβάλλοντας τελικά στη δημιουργία μονάδων χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Επίσης, η APG επιτρέπει να λαμβάνονται υπόψη περιφερειακοί παράγοντες στην εφαρμογή των μέτρων κατά της νομιμοποίησης των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.¹⁹³

¹⁹⁰ <https://egmontgroup.org>

¹⁹¹ <https://egmontgroup.org>

¹⁹² <https://egmontgroup.org>

¹⁹³ <http://www.fatf-gafi.org>

3.4.2 ΑΛΛΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΔΙΕΘΝΩΣ:

- ✓ Η **Caribbean Financial Action Task Force (CFATF)**. Είναι μία οργάνωση των πολιτειών και εδαφών της Καραϊβικής που συστήθηκε από τις συνεδριάσεις της Αρούμπα και της Τζαμάικα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 μεταξύ των κρατών της Καραϊβικής και αποσκοπεί στην εφαρμογή κοινών μέτρων αντιμετώπισης του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.¹⁹⁴
- ✓ Η **EAG**. Ιδρύθηκε στις 6 Οκτωβρίου 2004 στη Μόσχα με την απόφαση της εναρκτήριας διάσκεψης και με πρωτοβουλία της Ρώσικης Ομοσπονδίας, με τη στήριξη της FATF, του Δ.Ν.Τ., της Παγκόσμιας Τράπεζας και αρκετών άλλων χωρών. Αποτελεί περιφερειακό όργανο τύπου FATF ενώ τον Ιούνιο 2010, έγινε αναπληρωματικό μέλος της.¹⁹⁵
- ✓ Η **Eastern and Southern Africa Anti-Money Laundering Group (ESAAMLG)**, μέσω της συνεργασίας της με άλλους διεθνείς οργανισμούς, την ανάπτυξη θεσμικών πλαισίων καθώς και των ικανοτήτων των ανθρωπίνων πόρων της αποσκοπεί στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες μέσω της εφαρμογής των συστάσεων της FATF.¹⁹⁶
- ✓ Η **GABAC**, αποτελεί ένα σώμα οικονομικής και νομισματικής κοινότητας της Κεντρικής Αφρικής, με στόχο την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Ιδρύθηκε το 2000 και έγινε περιφερειακός οργανισμός τύπου FATF τον Οκτώβριο του 2015.¹⁹⁷
- ✓ Η **Ομάδα Εργασίας Χρηματοοικονομικής Δράσης της Λατινικής Αμερικής (Financial Action Task Force of Latin America – GAFILAT**, επισήμως γνωστή ως Ομάδα Εργασίας Χρηματοοικονομικής Δράσης της Νότιας Αμερικής (Financial Action Task Force of South America – GAFISUD), αποσκοπεί στην ανάπτυξη και εφαρμογή μίας συνολικά διεθνούς στρατηγικής ενάντια στη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, όπως αυτή προκύπτει μέσα από τις Συστάσεις της FATF. Η προσπάθεια αυτή περιλαμβάνει τη δημιουργία του αδικήματος σε σχέση με τα σοβαρά αδικήματα, την ανάπτυξη του κατάλληλου νομικού πλαισίου για την αποτελεσματική διερεύνηση και δίωξη αυτών των αδικημάτων, τη δημιουργία συστημάτων για την αναφορά ύποπτων συναλλαγών και την προώθηση της αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής.¹⁹⁸
- ✓ Η **GIABA**, ιδρύθηκε στις 10 Δεκεμβρίου του 1999, με απόφαση της Αρχής των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της ECOWAS. Η εντολή της GIABA αναθεωρήθηκε τον Ιανουάριο του 2006, προκειμένου να αντικατοπτρίζει δεόντως την επιτακτική ανάγκη καταπολέμησης της τρομοκρατίας.
- ✓ Η **Middle East and North Africa Financial Action Task Force (MENAFATF)**, έχει ως στόχο την υιοθέτηση και εφαρμογή των Συστάσεων της FATF καθώς και των σχετικών συνθηκών και συμφωνιών των Ηνωμένων Εθνών και των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, που αφορούν την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στις περιοχές της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής (Middle East and North Africa –MENA), την επίτευξη τόσο της μεταξύ τους συνεργασίας όσο και με τους διεθνείς οργανισμούς πάταξης του φαινομένου καθώς και τη λήψη των κατάλληλων

¹⁹⁴ <http://www.fatf-gafi.org>

¹⁹⁵ <http://www.fatf-gafi.org>

¹⁹⁶ <http://www.fatf-gafi.org>

¹⁹⁷ <http://www.fatf-gafi.org>

¹⁹⁸ <http://www.fatf-gafi.org>

μέτρων, που δεν θα έρχονται σε σύγκρουση με τις πολιτικές αξίες, τα συνταγματικά πλαίσια και τα νομικά συστήματα των χωρών μελών.¹⁹⁹

3.4.3 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ:

I. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΞΕΠΛΑΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ – COMMITTEE OF EXPERTS ON THE EVALUATION OF ANTI-MONEY LAUNDERING MEASURES (MONEYVAL).

Η MONEYVAL είναι ένας πανευρωπαϊκός οργανισμός που αποτελείται από 47 κράτη μέλη και μόνιμος μηχανισμός παρακολούθησης του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ξεκίνησε ως παρατηρητής στη FATF, κι από τον Ιούνιο του 2006 έγινε συγγενής μέλος της. Αναφέρεται απευθείας στην Επιτροπή των Υπουργών και είναι επιφορτισμένη με την αξιολόγηση της συμμόρφωσης στα κυριότερα διεθνή πρότυπα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής τους καθώς και την υποβολή συστάσεων στις εθνικές αρχές σχετικά με τις απαραίτητες βελτιώσεις στα συστήματα τους. Τέλος, η MONEYVAL συγκεντρώνει τα στατιστικά για τις μεθόδους, τις τάσεις και τις τεχνικές χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.²⁰⁰

II. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΧΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ – EUROPEAN BANKING AUTHORITY (EBA)

Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EAT) είναι ανεξάρτητη αρχή της ΕΕ, η οποία, ωστόσο λογοδοτεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Είναι επιφορτισμένη με το έργο της εξασφάλισης αποτελεσματικού και συνεκτικού επιπέδου προληπτικής ρύθμισης και εποπτείας στο σύνολο του ευρωπαϊκού τραπεζικού τομέα, ενώ στους συνολικούς στόχους της ανήκει η διατήρηση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας στην Ε.Ε. καθώς και η διασφάλιση της ακεραιότητας, της αποδοτικότητας και της εύρυθμης λειτουργίας του τραπεζικού τομέα.

Η EAT αποτελεί μέρος του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοοικονομικής Εποπτείας (ΕΣΧΕ), το οποίο απαρτίζεται από τρεις εποπτικές αρχές: την Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (ESMA), την Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EAT) και την Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (EIOPA). Το σύστημα περιλαμβάνει επίσης το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (ΕΣΣΚ), τη Μεικτή Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Εποπτικών Αρχών και τις εθνικές εποπτικές αρχές.

Ενώ οι εθνικές εποπτικές αρχές (και στο εγγύς μέλλον η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για τις χώρες εκείνες που συμμετέχουν στον νέο ενιαίο εποπτικό μηχανισμό, βασικό πυλώνα της λεγόμενης «τραπεζικής ένωσης») παραμένουν υπεύθυνες για την εποπτεία των επιμέρους χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων, ρόλος της EAT είναι η βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς διασφαλίζοντας κατάλληλη, αποδοτική και εναρμονισμένη ευρωπαϊκή εποπτεία και ρύθμιση.

Κύριο καθήκον της EAT είναι να συμβάλλει, μέσω της θέσπισης δεσμευτικών τεχνικών προτύπων και κατευθυντήριων γραμμών, στη δημιουργία του ευρωπαϊκού ενιαίου

¹⁹⁹ <http://www.fatf-gafi.org>

²⁰⁰ <http://www.fatf-gafi.org>

εγχειριδίου κανόνων στον τραπεζικό τομέα. Στόχος του ενιαίου εγχειριδίου κανόνων είναι η παροχή ενός ενιαίου συνόλου εναρμονισμένων εποπτικών κανόνων για τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα της ΕΕ, οι οποίοι θα συμβάλλουν στη δημιουργία ισότιμων όρων ανταγωνισμού και θα παρέχουν υψηλή προστασία σε καταθέτες, επενδυτές και καταναλωτές.

Άλλα καθήκοντα της ΕΑΤ είναι η αξιολόγηση των κινδύνων και των τρωτών σημείων που υπάρχουν στον τραπεζικό τομέα της Ε.Ε., μέσω τακτικών εκθέσεων εκτίμησης κινδύνων και πανευρωπαϊκών προσομοιώσεων ακραίων καταστάσεων, η διερεύνηση της ανεπαρκούς εφαρμογής της νομοθεσίας της ΕΕ από τις εθνικές αρχές, η λήψη αποφάσεων σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, η μεσολάβηση σε διαφωνίες μεταξύ των αρμόδιων αρχών σε διασυννοριακές καταστάσεις, καθώς και η παροχή ανεξάρτητων συμβουλών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο ή στην Επιτροπή.²⁰¹

III. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΧΗ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ - EUROPEAN INSURANCE AND OCCUPATIONAL PENSIONS AUTHORITY (ΕΙΟΡΑ)

Ιδρύθηκε στη Φραγκφούρτη στις 1 Ιανουαρίου του 2011, με απώτερο στόχο την υποστήριξη της σταθερότητας του χρηματοοικονομικού συστήματος, της διαφάνειας των αγορών και των χρηματοοικονομικών προϊόντων και την προστασία των ασφαλισμένων, των μελών του συνταξιοδοτικού συστήματος καθώς και των δικαιούχων.

Αποτελεί ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης που διεξάγει ειδικά νομικά, τεχνικά και επιστημονικά καθήκοντα και παρέχει συμβουλές βάσει τεκμηριωμένων στοιχείων βοηθώντας στη διαμόρφωση ενημερωμένων νόμων και πολιτικών, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο .

Η ΕΙΟΡΑ διοικείται από το συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοοικονομικής Εποπτείας (European System of Financial Supervision), ενός ολοκληρωμένου δικτύου εθνικών και ευρωπαϊκών εποπτικών αρχών που ενοποιεί τις αρμόδιες εθνικές αρχές στον τομέα των ασφαλίσεων και των συντάξεων σε κάθε κράτος μέλος.²⁰²

IV. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΧΗ ΚΙΝΗΤΩΝ ΑΓΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΞΙΩΝ – EUROPEAN SECURITIES AND MARKETS AUTHORITY (ESMA)

Συστήθηκε στο Παρίσι στις 1/1/2011 και αποτελεί μία ανεξάρτητη ευρωπαϊκή αρχή που συμβάλει στην εξασφάλιση της σταθερότητας του ευρωπαϊκού χρηματοοικονομικού συστήματος ενισχύοντας την προστασία των επενδυτών και την προώθηση σταθερών χρηματοπιστωτικών αγορών. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, η ESMA προβαίνει σε αξιολόγηση των επενδυτικών κινδύνων καθώς κι εκείνων που αφορούν τις αγορές και τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, στην έκδοση ενιαίου εγχειριδίου για το σύνολο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της Ένωσης καθώς και στην προώθηση της εποπτικής σύγκλησης και της άμεσης εποπτείας των οργανισμών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας και των αρχείων καταγραφής των συναλλαγών.

Αν και η ESMA είναι ανεξάρτητη, έχει πλήρη ευθύνη απέναντι στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όπου εμφανίζεται ενώπιον της Επιτροπής Οικονομικής και Νομισματικής

²⁰¹ <https://www.eba.europa.eu>

²⁰² <https://eiopa.europa.eu>

Πολιτικής (Economic and Monetary Affairs Committee - ECON), κατόπιν αιτήσεώς τους για επίσημη ακρόαση. Διαθέτει, επίσης, πλήρης υπευθυνότητα έναντι του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.²⁰³

Την 4^η Ιανουαρίου του τρέχοντος έτους, η μεικτή επιτροπή των τριών προαναφερθέντων Ευρωπαϊκών Εποπτικών Αρχών (European Supervisory Authorities – ESA), EBA, EIOPA και ESMA – ESAs, δημοσίευσε τις τελικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (AML/CFT). Αυτές παρέχουν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα τα απαιτούμενα εργαλεία για τη λήψη επίκαιρων αποφάσεων, αναφορικά με την αποτελεσματική διαχείριση των επιμέρους επιχειρηματικών σχέσεων και των περιστασιακών συναλλαγών, με βάση τον κίνδυνο ξεπλύματος χρήματος / χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ML/FT), καθώς και τους τρόπους εφαρμογής των μέτρων επιμέλειας προκειμένου να περιοριστεί ο κίνδυνος.

Επίσης, παρέχουν στις αρμόδιες αρχές τα κριτήρια αξιολόγησης της επάρκειας των συστημάτων εκτίμησης και διαχείρισης των κινδύνων ML/TF καθώς και των ελέγχων που ασκούνται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται εντός της ΕΕ.²⁰⁴

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της ΕΕ, όφειλαν να συμμορφωθούν ως προς τις κατευθυντήριες αυτές γραμμές έως την 26^η Ιουνίου 2018.²⁰⁵

V. EUROPOL:

Η EUROPOL είναι μία υπηρεσία πληροφοριών σε ζητήματα εγκληματικής φύσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η έδρα της βρίσκεται στη Χάγη και απαρτίζεται από 28 κράτη μέλη της Ε.Ε. Μέσω της συνεργασίας της με άλλα κράτη και διεθνείς οργανισμούς, παρέχει υποστήριξη στις χώρες που την απαρτίζουν στον αγώνα τους κατά των εγκλημάτων που θέτουν σε κίνδυνο τόσο τη εθνική όσο και την ευρωπαϊκή ασφάλεια, αλλά και την ποιότητα ζωής των πολιτών της Ένωσης. Στην κατηγορία αυτών των εγκλημάτων ανήκουν η τρομοκρατία, το διεθνές εμπόριο ναρκωτικών και ξέπλυμα χρήματος, η οργανωμένη απάτη, η παραχάραξη του ευρώ και η σωματεμπορία.

Άλλοι τομείς δράσης της Europol, αποτελούν η παράνομη μετανάστευση, τα εγκλήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, το λαθρεμπόριο τσιγάρων, απάτες που αφορούν στον ΦΠΑ και η ανίχνευση των περιουσιακών στοιχείων που αποτελούν προϊόν παράνομων δραστηριοτήτων.

Με τον κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που υιοθετήθηκε την 11^η Μαΐου 2016, ενισχύθηκε ο ρόλος της στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο και σε άλλες σοβαρές και οργανωμένες μορφές εγκλημάτων, καθώς και η συνεργασία της με τις Αρχές επιβολής του νόμου της Ε.Ε.²⁰⁶

²⁰³ <https://www.esma.europa.eu>

²⁰⁴ <https://www.eba.europa.eu>

²⁰⁵ <https://esas-joint-committee.europa.eu/>

²⁰⁶ <https://www.europol.europa.eu>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. Η ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΩΣ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

4.1 ΟΙ ΦΑΣΕΙΣ

4.1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παγκοσμιοποίηση, μεταξύ άλλων, είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή των κανόνων στο παιχνίδι του παγκόσμιου ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών. Ενώ, παραδοσιακά ο πόλεμος της επικράτησης αφορούσε κυρίως τη στρατιωτική ισχύ και την επιρροή των ιδεολογιών, σήμερα αφορά τα επιτόκια, τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και την αποτελεσματικότητα της κάθε αγοράς. Όπως, χαρακτηριστικά αναφέρει ο Κάτσιος «Η αποτελεσματικότητα μίας “τυφλής” στρατιωτικής επέμβασης είναι μηδενική σε σύγκριση με την απόφαση των διαχειριστών διεθνών κεφαλαίων να αποσυρθούν από μία θεωρούμενη προβληματική οικονομία ή να επιτεθούν εναντίον ενός ασθενούς νομίσματος. Οι μελλοντικές συγκρούσεις θα αφορούν πλέον, το ποια χώρα θα μπορέσει να προσελκύσει το μεγαλύτερο μέρος του διεθνούς επενδυτικού κεφαλαίου»²⁰⁷

Η διεθνής έλλειψη κεφαλαίων που παρατηρείται και που θα μπορούσε να αποδοθεί τόσο στη δραματική αύξηση της ζήτησης όσο και στην ανάγκη χρηματοδότησης των τεράστιων κρατικών ελλειμμάτων, είχε ως αποτέλεσμα τη μεταφορά γεωπολιτικής ισχύος από τα κράτη στα χέρια ιδιωτών-κεφαλαιούχων. Σε συνδυασμό δε, με την απελευθέρωση των αγορών και τη συνακόλουθη αυξανόμενη κινητικότητα των κεφαλαίων, οι οικονομίες έχουν χάσει τη δυνατότητα να τα δεσμεύουν και να τα ελέγχουν, πράγμα το οποίο φυσικά επιθυμούν, καθώς κεφάλαιο σημαίνει επενδύσεις και οι επενδύσεις σημαίνουν θέσεις εργασίας. Ευνόητη είναι η απομάκρυνση των κεφαλαίων από χώρες που εμφανίζουν υπερβολές στην επιβολή φορολογίας (overtaxing), στην κανονιστική δραστηριότητα (overregulating) και στις σπατάλες (overspending) καθώς και από εκείνες που οι κεντρικές τους τράπεζες επιτρέπουν υπερβολική ρευστότητα. Με αυτά τα δεδομένα, μπορούμε αφενός να συμπεράνουμε ότι ο τεράστιος όγκος του «βρώμικου χρήματος» καθίσταται πιο ελκυστικός από τις κυβερνήσεις των χωρών, γεγονός που δυσχεραίνει την καταπολέμηση του, ενώ οι πραγματιστικές και απόλυτα εκλογικευμένες αρχές που διέπουν το οργανωμένο έγκλημα έχουν ως αποτέλεσμα να παρακολουθεί απόλυτα τις σύγχρονες εξελίξεις.

Από τα ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες πρόκειται στην ουσία για μία διεθνούς κλίμακας διαδικασία «ανακύκλωσης (recycling) βρώμικου χρήματος», με κύριο χαρακτηριστικό της τη μυστικότητα. Η περιπτωσιολογική έρευνα του δε, αποδεικνύει ότι κατά τη διεκπεραίωση της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων, εμφανίζονται επαναλαμβανόμενα τελούμενες συγκεκριμένες πράξεις, γεγονός που επιτρέπει τη συστηματοποίηση τους σε ένα μοντέλο και την εις βάθος κατανόηση του φαινομένου.

4.1.2. ΤΑ ΜΟΝΤΕΛΑ

Τα κυριότερα μοντέλα που έχουν αναπτυχθεί για αυτό το σκοπό, μπορούμε να κατατάξουμε στις ακόλουθες κατηγορίες:

- ✓ Τα μοντέλα των κύκλων:

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν το αμερικανικής προέλευσης κυκλικό μοντέλο και το μοντέλο του Zünd. Σύμφωνα με το πρώτο, η διαδικασία νομιμοποίησης εσόδων από

²⁰⁷ Σταύρος Α. Κάτσιος (1997) «Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 76).

εγκληματικές δραστηριότητες απεικονίζεται και αναλύεται σαν ένα κυκλοφοριακό σύστημα, κατά το οποίο τα έσοδα των εγκληματικών πράξεων εισέρχονται στη νόμιμη αγορά όπου τοποθετούνται και διαστρωματώνονται / συσσωρεύονται (placement/layering). Στη συνέχεια επανατοποθετούνται είτε άμεσα σε νέες εγκληματικές δραστηριότητες (illicit activity) είτε έμμεσα μέσω νόμιμων επενδύσεων, οπότε και ενσωματώνονται (integration). Στο δεύτερο μοντέλο αυτής της κατηγορίας (μοντέλο του Zünd), το φαινόμενο αντιμετωπίζεται ως μία κλειστή διαδικασία ανακύκλωσης (closed recycling process) και θεωρώντας ότι τα εγκληματικής προέλευσης έσοδα επανεπενδύονται αποκλειστικά σε νέες αξιόποινες πράξεις, αποδίδει σε ικανοποιητικό βαθμό τις δραστηριότητες νομιμοποίησης των εσόδων του οργανωμένου εγκλήματος.

✓ Το τελεολογικό μοντέλο:

Το μοντέλο αυτό που αναπτύχθηκε από τον Ελβετό Ackermann σε συνεργασία με τον αμερικανό καθηγητή Preston. Αναφέρεται, κατά κύριο λόγο, στις πολύπλοκες εκφάνσεις του φαινομένου στις ΗΠΑ και ιδιαίτερα στους μηχανισμούς του οργανωμένου εμπορίου ναρκωτικών και προσπαθεί να ερμηνεύσει τη σημασία της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες μέσα στα πλαίσια της συνολικής οικονομικής πολιτικής του οργανωμένου εγκλήματος.

Εστιάζει στους σκοπούς της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες στους οποίους υπάγονται η ολοκλήρωση (μετατροπή /απόκρυψη), η επένδυση, η φοροδιαφυγή, η υπεξαίρεση φόρων, οι φορολογικές απάτες καθώς και η χρηματοδότηση εγκληματικών πράξεων, παίρνοντας ως δεδομένο ότι για την επίτευξη τους είναι διαθέσιμοι μόνο ορισμένοι τρόποι δράσης όπως τα υπεράκτια κέντρα (offshore centers), τα αξιόγραφα, οι αποταμιευτικοί λογαριασμοί, οι εμπράγματα αξίες, η μη υποβολή δηλώσεων / εγγράφων, η νόθευση εγγράφων και η διαφθορά. Έχοντας, λοιπόν, ορίσει τους σκοπούς και τους τρόπους δράσης, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο δράστης χρησιμοποιεί υφιστάμενους νομικούς και πραγματικούς ενισχυτικούς παράγοντες, οι οποίοι εξυπηρετούν το «καμουφλάρισμα» περιουσιακών στοιχείων. Ως τέτοιοι παράγοντες θεωρούνται ο διεθνής χαρακτήρας των δραστηριοτήτων (πλημμελής άσκηση οικονομικής εποπτείας και ανυπαρξία συντονισμού των αρμόδιων αρχών), η προστασία του απορρήτου (ο παράγοντας των υπεράκτιων οικονομικών κέντρων), η απόκρυψη μέσω νομικών προσώπων (κατάτμηση και αλυσιδωτά αποτελέσματα, παράγοντας διακοπής, παράγοντας πρόσμιξης, παράγοντας νόθευσης) και το ηλεκτρονικό σύστημα πληρωμών.

✓ Τα μοντέλα των φάσεων:

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα μοντέλα των φάσεων, το αμερικάνικο μοντέλο των τριών φάσεων καθώς και το μοντέλο της «εργασίας» που επεξεργάστηκε η Ομάδα Χρηματοοικονομικής δράσης (FATF) των επτά πλέον αναπτυγμένων χωρών (Group of Seven – G-7) και κατατέθηκε ως παράρτημα του πρώτου «προγράμματος των σαράντα σημείων (Συστάσεων)» τον Απρίλιο του 1990.

Εμπνευστής του μοντέλου των φάσεων υπήρξε ο Ελβετός Bernasconi, πρωτεργάτης στην εισαγωγή διατάξεων στον ελβετικό Ποινικό Κώδικα σχετικά με την πάταξη του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με αυτά το ξέπλυμα χρήματος διακρίνεται σε πρώτου και δευτέρου βαθμού, χρησιμοποιώντας αντίστοιχα τους όρους «ξέπλυμα χρήματος» (“money laundering”) για τις βραχυπρόθεσμες συναλλαγές που επιτρέπουν τη νομιμοποίηση των εσόδων σε συντομότερο χρονικό διάστημα και «ανακύκλωση» (“recycling”) για τις μεσο-μακροπρόθεσμες επιχειρήσεις – ενέργειες που έχουν στόχο να επανεισάγουν τα νομιμοποιημένα περιουσιακά στοιχεία στο νόμιμο οικονομικό σύστημα. Περαιτέρω, διακρίνει τις χώρες σε «χώρες εμπορίου» στις

οποίες συντελείται η εγκληματική πράξη απ' όπου προέρχεται το βρώμικο χρήμα και σε «χώρες του ξεπλύματος» στις οποίες γίνεται έστω κάποια από τα στάδια της νομιμοποίησης, αγνοώντας, ωστόσο, την πιθανότητα οι δύο αυτές κατηγορίες χωρών να συμπίπτουν.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα μοντέλα αυτά η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες συντελείται σε δύο φάσεις, ενώ η καθεμία από αυτές έχει τα ακόλουθα βασικά χαρακτηριστικά:

1^η Φάση:

- Αφορά στη νομιμοποίηση περιουσιακών στοιχείων άμεσα προερχόμενα από ποινικά κολάσιμες πράξεις.
- Κατά κανόνα πρόκειται για μετρητό χρήμα.
- Οι πράξεις συνίσταται κυρίως σε βραχυπρόθεσμες συναλλαγές.
- Ο δράστης επιδιώκει να εμποδίσει την αναγνώριση των περιουσιακών στοιχείων.

2^η Φάση:

- Αφορά στη νομιμοποίηση εσόδων προερχόμενων αποκλειστικά από την τέλεση ποινικά κολάσιμων πράξεων.
- Οι πράξεις συνίστανται κυρίως σε μέσο και μακροπρόθεσμες ενέργειες.
- Επιδιωκόμενος στόχος είναι η απάλειψη του στίγματος της παρανομίας από τα εγκληματικής προέλευσης περιουσιακά στοιχεία, προσδίδοντάς τους τον χαρακτήρα μίας νόμιμης οικονομικής δραστηριότητας.

Σύμφωνα με το αμερικάνικο μοντέλο των τριών φάσεων, το οποίο προέκυψε από την σχετική έκθεση των τελωνειακών υπηρεσιών των ΗΠΑ, και που γίνεται ευρέως αποδεκτό τόσο από την αμερικάνικη όσο και από την ευρωπαϊκή θεωρία, η διαδικασία της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες μπορεί να συστηματοποιηθεί στις ακόλουθες τρεις φάσεις:

1. Η Φάση της τοποθέτησης (placement stage):

Κατά τη φάση αυτή, η οποία περιλαμβάνει και τη «φυσική» διασυννοριακή μεταφορά χαρτονομισμάτων, το ρευστό χρήμα από τις παράνομες δραστηριότητες διοχετεύεται και αναμειγνύεται με νόμιμα κεφάλαια ή απλά κατατίθεται σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, χωρίς, ωστόσο να χρησιμοποιούνται ιδιαίτερες κινήσεις παραπλάνησης ή οικονομοτεχνικοί ελιγμοί.

2. Η φάση της διαστρωμάτωσης – συσσώρευσης (layering stage):

Σε αυτή τη φάση, με τη βοήθεια ενός σύνθετου πλέγματος παραπλανητικών μεταφορών (multiple transfers) και πολύπλοκων συναλλαγών (multiple transactions), γίνεται το πρώτο σημαντικό βήμα για την αποκοπή των παράνομων εσόδων από την εγκληματική τους πηγή και την απόκρυψη της πραγματικής τους προέλευσης.

3. Η φάση της ολοκλήρωσης (integration stage):

Στη τελική αυτή φάση, αφού εξαφανιστεί κάθε ίχνος για την παράνομη προέλευση των χρημάτων, τα οποία πλέον έχουν αποκτήσει νομιμοφάνεια, ολοκληρώνεται η ενσωμάτωση τους στο οικονομικό σύστημα.

Το μοντέλο της «εργασίας», επηρεασμένο από την αμερικάνικη θεώρηση (placement, layering, integration), αντιμετωπίζει τη τεχνική της νομιμοποίησης εσόδων από

εγκληματικές δραστηριότητες σε μικρό και μεγάλο επίπεδο. Στο δεύτερο ανήκουν οι φάσεις της τοποθέτησης, διαστρωμάτωσης-συσσώρευσης και ολοκλήρωσης (placement, layering και integration), οι οποίες μπορούν να λάβουν χώρα ως τελείως ξεχωριστά και ανεξάρτητα βήματα, ή ακόμα και συγχρόνως,²⁰⁸ ενώ καθεμία από αυτές έχει άπειρες δυνατότητες εφαρμογών αλλά και υποδιαίρεσεις. Ο τρόπος και η μέθοδος που τελικά θα χρησιμοποιηθεί εξαρτάται από τους διαθέσιμους μηχανισμούς και τις ανάγκες κάθε εγκληματικής οργάνωσης. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, διακρίνονται οι ακόλουθες φάσεις:

1. Η τοποθέτηση (placement), κατά την οποία τα έσοδα από παράνομες δραστηριότητες μεταφέρονται στο νόμιμο οικονομικό σύστημα ως επένδυση, μέσω της μετατροπής/μεταμπίωσης τους σε συνήθεις μορφές χρηματοοικονομικών αξιών, κατά τρόπο που να καθίσταται αδύνατη η ανάχνευσή τους από τις αρχές. Η «τοποθέτηση» αυτή επιτυγχάνεται είτε μέσω μικρών καταθέσεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας προέλευσης των χρημάτων, όπως κατάθεση σε λογαριασμό, αγορά μετοχών εισηγμένων στο χρηματιστήριο, ή με την ενίσχυση του παρατραπεζικού τομέα όπως ανταλλακτήρια συναλλάγματος, καζίνο και άλλες συναφείς επενδύσεις είτε, τέλος, με φυσική μεταφορά μετρητού χρήματος σε «φορολογικούς παραδείσους» και σε υπεράκτια χρηματοπιστωτικά κέντρα (off-shore financial centers), χρησιμοποιώντας συνήθως υπεράκτιες εταιρείες (off-shore companies). Με την ολοκλήρωση της φάσης της τοποθέτησης, τα έσοδα από εγκληματικές δραστηριότητες δεν έχουν πλέον τη μορφή ρευστού χρήματος. Είναι προφανές ότι, μέσα στα πλαίσια της συνολικής προσπάθειας για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, το στάδιο αυτό, το οποίο χαρακτηρίζεται και ως «φάση υψηλής επικινδυνότητας», θεωρείται ιδιαίτερα κρίσιμο, αφού είναι εκείνο κατά το οποίο το εξωλογιστικό χρήμα μπορεί να εντοπιστεί ευκολότερα. Οι κυριότερες δε τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη της, και οι οποίες αναλύονται κατωτέρω, είναι:
 - Η μέθοδος του «μυρμηγκιού» (“smurfing”),
 - Η εσφαλμένη παρουσίαση της πραγματικής προέλευσης των χρημάτων καθώς και της ταυτότητας των δικαιούχων,
 - Η απόκτηση υλικών αντικειμένων, όπως ακίνητα και πολύτιμων μετάλλων ή χρηματο-οικονομικών προϊόντων, όπως οι μετοχές και οι τραπεζικές επιταγές.
 - Η διασυνοριακή φυσική μεταφορά χρημάτων.
2. Η διαστρωμάτωση/συσσώρευση (layering) είναι η διαδικασία δημιουργίας μίας σειράς από συναλλαγές, όπως το σπάσιμο του αρχικού ποσού σε μικρότερα, η παρεμβολή πολλών λογαριασμών, πολλών συναλλαγών και πολλών χρηματοπιστωτικών φορέων σε διάφορες χώρες, που έχουν ως στόχο να απομακρύνουν τα έσοδα από την παράνομη πηγή τους, να αποκρύψουν τα ίχνη τους και τελικά να εμποδίσουν τον εντοπισμό τους από τα ελεγκτικά όργανα του φορέα στον οποίο και επενδύθηκαν. Στη φάση αυτή τα ήδη, από την πρώτη φάση, «τοποθετημένα» χρήματα, μεταφέρονται, υπό τη μορφή λογιστικού χρήματος

²⁰⁸ S. Gao, D. Xu (2009) “Conceptual modeling and development of an intelligent agent-assisted decision support system for anti-money laundering”, Expert Systems with Applications 36 (2009) 1493–1504

(ηλεκτρονική μεταφορά χρηματικών ποσών από τράπεζα σε τράπεζα με εικονικές εταιρείες που βρίσκονται σε περισσότερα από δύο κράτη) ή πολύτιμων μετάλλων σε διεθνή οικονομικά κέντρα που εγγυώνται κινητικότητα (mobility) και διακριτικότητα (discretion). Με τον τρόπο αυτό εξυπηρετείται η προσπέλαση νομικών περιορισμών και η διάβαση προς φορολογικούς και τραπεζικούς «παραδείσους», χωρίς να αναγνωριστεί ο ιδιοκτήτης ή ο άμεσα εμπλεκόμενος, προκειμένου να διαπιστωθεί η γνήσια ή όχι εταιρική μορφή.

Στη φάση αυτή, που μέρος της θεωρείται και η τυχόν επαναπώληση αντικειμένων ή εταιρικών μεριδίων, υπάγονται τεχνικές, όπως:

- Η ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων,
- Η μετατροπή σε άλλη μορφή χρηματοοικονομικών προϊόντων,
- Η πώληση ή εξαγωγή περιουσιακών στοιχείων,
- Η παραποίηση εισαγωγικών ή εξαγωγικών εγγράφων.

3. Η ολοκλήρωση (integration), είναι η απαραίτητη επανένταξη των νομιμοποιούμενων εσόδων σε κλάδους της νόμιμης οικονομικής δραστηριότητας, μεταμφιεζόμενα ως κανονικά επιχειρηματικά κεφάλαια. Μερικοί από τους τρόπους αυτούς αποτελούν η αγορά ακινήτων και πολυτελών αγαθών και οι επενδύσεις σε επιχειρηματικές/εμπορικές δραστηριότητες. Η φάση αυτή συντελείται μέσω:

- Δημιουργίας εταιρειών «σφραγίδα» και εταιρειών «βιτρίνα»,
- Συνέργειας αλλοδαπής τράπεζας,
- Απόκτησης περιουσιακών στοιχείων.²⁰⁹

Το στάδιο αυτό είναι απαραίτητο, καθώς η εξασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων που αποκτώνται μέσω της τέλεσης παρανομών δραστηριοτήτων, δεν επιτυγχάνεται μέσω της απλής «κεκαλυμμένης τοποθέτησης» τους (hiding) σε κάποιο τραπεζικό λογαριασμό αλλά μόνο με τη συνεχή διοχέτευση τους στις χρηματοοικονομικές αγορές. Η διαπίστωση αυτή μπορεί να βοηθήσει και στην οριοθέτηση της φοροδιαφυγής από τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, καθώς μεταξύ των στόχων που επιδιώκει ο δράστης, μετά τη νομιμοποίηση τους, είναι η αποφυγή της απόδοσης των αναλογούντων φόρων, στόχος που αν ακόμα και μερικά επιτευχθεί, υποσκάπτει τις εθνικές οικονομίες και του προσδίδει ένα επιπλέον (αθέμιτο) πλεονέκτημα σε σχέση με τους λοιπούς νομοταγείς φορολογούμενους ανταγωνιστές του στην αγορά.²¹⁰

4.2 ΤΡΟΠΟΙ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

4.2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι διενεργούντες παράνομες δραστηριότητες με σκοπό το κέρδος, εκτός από την αποφυγή της ποινικής τους δίωξης, επιδιώκουν, επίσης, την «απόλαυση» των καρπών του κέρδους τους, η οποία μπορεί να επιτευχθεί είτε με την άμεση κατανάλωση, είτε με την αποταμίευση σε πιστωτικό οργανισμό, που μπορεί να εδρεύει τόσο στην ημεδαπή όσο και την αλλοδαπή, και τη χρήση τους στο μέλλον. Η μετατροπή των εσόδων από παράνομες

²⁰⁹ Δήγκας Άγις-Γεώργιος (2016), Από το εκπαιδευτικό υλικό του ΠΜΣ «Τεχνο-οικονομικά συστήματα» του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου

²¹⁰ Σταύρος Α. Κάτσιος (1997) « Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 75-87).

πηγές σε έσοδα που επιτρέπουν την κατανάλωση τους, αποτελεί συνεχή μέριμνα τόσο των εγκλημάτων όσο και του κράτους. Ο περιβόητος Mayer Lansky²¹¹ έμεινε γνωστός στην ιστορία για την ικανότητα του να αποκρύπτει την παράνομη προέλευση των κεφαλαίων του, τα οποία επένδυε στην αγορά ακινήτων καθώς και σε νόμιμες επιχειρήσεις, καταφέροντας έτσι, σε αντίθεση με τον Al Capone, να αποφεύγει και την επιβολή φορολογίας.²¹² Οι προαναφερθείσες φάσεις, που απώτερο σκοπό έχουν την άμεση ή έμμεση διοχέτευση των παρανόμως αποκτηθέντων περιουσιακών στοιχείων στη νόμιμη οικονομική δραστηριότητα, δεν περιλαμβάνονται σε όλες τις συναλλαγές ξεπλύματος, ενώ κάποιες από αυτές ενδεχομένως να απαιτούν περισσότερες (Van Duynes 2003, Van Duynes και Levi 2005)²¹³.

Σε αντίθεση με τα περισσότερα είδη εγκλημάτων, το ξέπλυμα χρήματος διακρίνεται για την ποικιλία των μορφών που μπορεί να λάβει, των συμμετεχόντων σε αυτό καθώς και των ρυθμίσεων που το διέπουν. Μπορεί να εμπλέκονται μικρές μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις που παρέχουν εν γνώσει τέτοιες υπηρεσίες, όπως στην περίπτωση της λαθραίας μεταφοράς χρημάτων με φορτηγά, έως αξιοσέβαστες τράπεζες που παρέχουν υπηρεσίες στους πελάτες τους με άγνοια διαπιστευτήρια. Οι τράπεζες μέσω των οποίων ο οικονομικός διευθυντής της Enron, Andrew Fastow, πέρασε τα υπεξαυρούμενα χρήματα της Enron, δεν είχαν καμία βάση υποψίας ότι επρόκειτο για προϊόν εγκλήματος.²¹⁴ Αντίστοιχο είναι το παράδειγμα του Robert Maxwell, ο οποίος κατάφερε να περάσει μέσω του τραπεζικού συστήματος τα χρήματα που είχε υπεξαυρέσει από τα συνταξιοδοτικά ταμεία των υπάλληλων της εφημερίδας.²¹⁵

4.2.2 ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Η διαδικασία της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων μπορεί να λάβει χώρα με ποικίλες τεχνικές. Η χρήση του διαδικτύου έχει προστεθεί στο διαθέσιμο σύνολο μεθόδων, αν και τα ενδεχόμενα σενάρια σε αυτή την περίπτωση διαθέτουν περισσότερο θεωρητική υπόσταση και δεν είναι πρόσφορα για ξέπλυμα μεγάλων ποσών επί μακρόν χρονικών περιόδων. Κάποιες από τις τεχνικές, οι οποίες ακολουθώντας τις αντίστοιχες εξελίξεις της κοινωνικοοικονομικής σφαίρας, της τεχνολογίας καθώς και των ελεγκτικών μηχανισμών, παρουσιάζουν διαχρονικά έντονη μεταβλητότητα, συνδέονται μόνο με μία από τις τρεις φάσεις, ενώ άλλες μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε οποιαδήποτε από αυτές. Οι κυριότερες από τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, είναι οι ακόλουθες:

²¹¹ Ο Meyer Lansky (4 Ιουλίου 1902 - 15 Ιανουαρίου 1983), γνωστός ως «Λογιστής του Μοβ», ήταν ένας σημαντικός αριθμός οργανωμένου εγκλήματος ο οποίος, μαζί με τον συνεργάτη του Charles "Lucky" Luciano, την ανάπτυξη του εθνικού συνδικάτου εγκλημάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες. Παρά τα πενήντα σχεδόν χρόνια συμμετοχής στο οργανωμένο έγκλημα, ο Lansky δεν βρέθηκε ποτέ ένοχος για κάτι πιο σοβαρό από το παράνομο παιχνίδι. Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/Meyer_Lansky

²¹² Σύμφωνα με το τότε ισχύον νομικό καθεστώς, οι νόμοι για την κατοχή κλεμμένων περιουσιακών στοιχείων αφορούσαν μόνο στη φυσική ιδιοκτησία που αποκτήθηκε από τη διάπραξη του εγκλήματος.

²¹³ Michael Levi and Peter Reuter "Crime and Justice", Vol. 34, No. 1 (2006), pp. 289-375

²¹⁴ Ο Andrew Fastow, υπήρξε ένα από τους βασικούς εμπλεκόμενους στο σύνθετο δίκτυο των οντοτήτων ειδικού σκοπού εκτός ισολογισμού "off-balance-sheet special purpose entities" (εταιρείες περιορισμένης ευθύνης που ελέγχονταν από την Enron) και κάλυπταν τις τεράστιες απώλειες της Enron στους τριμηνιαίους ισολογισμούς της. Διατηρώντας παράνομα μερίδια σε αυτές τις φαινομενικά ανεξάρτητες εταιρείες φαντάσματα, κατάφερε να υπεξαυρέσει από την Enron δεκάδες εκ. δολάρια. Έγινε αντιληπτός κι απολύθηκε, λίγο πριν τη πτώχευση της εταιρείας.

Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/Andrew_Fastow

²¹⁵ Michael Levi and Peter Reuter "Crime and Justice", Vol. 34, No. 1 (2006), pp. 289-375

A. ΑΜΕΣΗ ΔΙΟΧΕΤΕΥΣΗ

I. ΛΑΘΡΑΙΑ ΦΥΣΙΚΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΝΟΜΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (CURRENCY SMUGGLING):

Η λαθραία φυσική μεταφορά εγκληματικών εσόδων (currency smuggling) θεωρείται η πιο πρωτόγονη μέθοδος τοποθέτησης (placement), κατά την οποία ο «ταχυδρόμος» γεμίζει βαλίτσες με χαρτονομίσματα τα οποία κρύβει σε φορτία και τα αποστέλλει στον προορισμό τους, που συνήθως είναι κάποιος φορολογικός παράδεισος ή υπεράκτιο χρηματοπιστωτικό κέντρο και πάντως σε χώρα απαλλαγμένη από συναλλαγματικούς περιορισμούς και μη διαθέτουσα αυστηρή νομοθεσία τραπεζικού απορρήτου, με σκοπό την εξαφάνιση τους από τις εποπτικές και διωκτικές αρχές και την κατάθεση τους σε κάποιο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή οργανισμό.²¹⁶ Η τεχνική αυτή καθίσταται ευκολότερη μέσω της αγοράς εύκολα μεταφερόμενων υψηλής αξίας αγαθών τα οποία είναι εύκολα μετατρέψιμα σε μετρητά στη χώρα προορισμού, όπως είναι τα σπάνια γραμματόσημα ή τα διαμάντια.²¹⁷

Αν κι ένας ολόενα αυξανόμενος αριθμός χωρών απαιτούν την αναφορά χρηματοοικονομικών μέσων που μεταφέρονται και οι έλεγχοι προς την κατεύθυνση αυτή έχουν εντατικοποιηθεί, τα ιστορικά στοιχεία που έχουν καταγραφεί δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Μεγάλες ποσότητες μετρητών τα οποία τοποθετούνται ακόμα και σε χειραποσκευές, μπορούν ακόμα εύκολα να μεταφερθούν από χώρα σε χώρα ιδίως αν ο μεταφορέας ταξιδεύει με πλοίο ή αν είναι τοποθετημένα σε κοντέινερ μεταφοράς εμπορευμάτων που ο όγκος τους καθιστά την ανίχνευση τους αποτέλεσμα τύχης ή ύπαρξης σχετικών πληροφοριών. Η επέκταση του διεθνούς εμπορίου και το άνοιγμα των αγορών, αποτελούν ενθαρρυντικούς παράγοντες στη διεθνή λαθραία μεταφορά χρημάτων.²¹⁸

Για τον σκοπό αυτό μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν και εξω-τραπεζικοί μεταφορείς χρημάτων, οι οποίοι λόγω του μεγάλου όγκου των συναλλαγών που πραγματοποιούν και της εύκολης προσβασιμότητάς τους, καθίστανται ιδιαίτερα ελκυστικά μέσα φυσικής μεταφοράς χρημάτων. Η Western Union, για παράδειγμα, η οποία διαχειρίζεται το μεγαλύτερο όγκο εξω-τραπεζικών μεταφορών χρηματικών ποσών, διαθέτει περισσότερους από 225.000 πράκτορες εγκατεστημένους σε 195 χώρες και περιοχές ανά την υφήλιο.²¹⁹

II. Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ «ΜΥΡΜΗΓΚΙΟΥ» (SMURFING):

Η μέθοδος του «μυρμηγκιού» (smurfing ή structuring, όπως συχνά αναφέρεται), πρόκειται για μία ευρέως διαδεδομένη πρακτική διοχέτευσης του προερχόμενου από παράνομες δραστηριότητες χρήματος στο νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Σύμφωνα με την τεχνική αυτή, οι διενεργούντες τη νομιμοποίηση (απεσταλμένοι), οι οποίοι είναι συνήθως άτομα που δεν κινούν υποψίες, κατακερματίζουν το συνολικό όγκο των χρημάτων σε πολλές συναλλαγές ποσών κάτω από το όριο αναφοράς (δήλωσης) ή αναγνώρισης, είτε προβαίνουν σε απευθείας καταθέσεις σε τραπεζικούς λογαριασμούς, είτε μετατρέπουν τα ποσά σε τραπεζικές και ταχυδρομικές επιταγές τις οποίες στη συνέχεια προωθούν σε μεσάζοντες οι οποίοι, με τη σειρά τους, τις επανατοποθετούν σε άλλες τράπεζες τόσο στην

²¹⁶ Σταύρος Α. Κάτσιος (1997) «Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 89).

²¹⁷ Michael Levi and Peter Reuter (2006), “Crime and Justice”, The University of Chicago Press

²¹⁸ Jack A. Blum, Esq., Prof. Michael Levi, Prof. R. Thomas Naylor, Prof. Phil Williams “Financial Havens, Banking Secrecy and Money Laundering”, prepared on behalf of the United Nations under the auspices of the Global Programme Against Money Laundering, Office for Drug Control and Crime Prevention

²¹⁹ U.S. Money Laundering Threat Assessment, December 2005,

<https://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/Documents/mlta.pdf>

ημεδαπή όσο και στην αλλοδαπή προκειμένου να καταλήξουν στους λογαριασμούς των δικαιούχων. Όπως προκύπτει από τις αποκαλύψεις που έγιναν κατά την εκδίκαση διαφόρων υποθέσεων κυρίως σε δικαστήρια των ΗΠΑ, πρόκειται για μία εντυπωσιακής κλίμακας διαδεδομένη μέθοδο στην οποία μπορούν να απασχοληθούν ταυτόχρονα μέχρι και εκατόσιτοι απεσταλμένοι (runners).²²⁰

Καθώς, το ελάχιστο ποσό συναλλαγής που απαιτεί αναγνώριση ταυτότητας είναι τα 15.000 ευρώ, μπορούν να πραγματοποιηθούν πολλαπλές καταθέσεις σε μία ή περισσότερες τράπεζες, ακόμη και από πολλά άτομα, για μια εκτεταμένη χρονική περίοδο με ποσά μικρότερα του ορίου αυτού. Κατά αυτόν τον τρόπο, σιγά σιγά συγκροτείται ένα σεβαστό ποσό, το οποίο πολλές τράπεζες δεν θα ήθελαν να το δουν να φεύγει, ενώ το χρήμα «μεταμφιέζεται».²²¹

Οι ανωτέρω μέθοδοι, μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η άμεση διοχέτευση των προϊόντων του εγκλήματος στο νόμιμο οικονομικό σύστημα, ο Biersteker (2011) σε πρόσφατη έρευνα του αναφορικά με τη τρομοκρατική δραστηριότητα, απέδειξε ότι τόσο η φυσική διασυνοριακή μεταφορά όσο κι αυτή της χρησιμοποίησης της μεθόδου «μυρμηγκιού» αποτελούν τις κυριότερες τεχνικές ξεπλύματος, ενώ αντίθετα η χρήση ανεπίσημων συστημάτων μετάδοσης αξιών όπως το Hawala, το οποίο και αναλύεται στη συνέχεια, ιδίως τα τελευταία χρόνια διαδραματίζουν ένα πολύ μικρό ρόλο.²²²

B. ΕΜΜΕΣΗ ΔΙΟΧΕΤΕΥΣΗ

I. Ο ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ:

Η έρευνα της νομιμοποίησης εσόδων μέσω της χρησιμοποίησης παράνομων χρηματοπιστωτικών συστημάτων παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες. Η συντριπτική πλειοψηφία των μέχρι σήμερα γνωστών περιπτώσεων, αφορούν τις ΗΠΑ, όπου σε μία προσπάθεια αποφυγής των ενδεχόμενων κινδύνων που μπορεί να προκύψουν από τη συναλλαγματική επαφή με τα νόμιμα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, το οργανωμένο έγκλημα οργάνωσε σε εθνική κλίμακα διάφορα παρατραπεζικά δίκτυα (parallel-banking systems).

Καθώς, η προσπάθεια της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ερχόταν αντιμέτωπη με όλο κι αυστηρότερα εποπτικά μέτρα, κατέληξε να χρησιμοποιεί όλο και περισσότερο, ιδίως στη φάση της τοποθέτησης, τα οργανωμένα παρατραπεζικά δίκτυα. Κύριοι άξονες των δικτύων αυτών είναι τα συστήματα “Chop-Chop” (Άπω Ανατολή), “Chiti” (Ασία), Hawala (Άπω Ανατολή) και “Stash House” (Αμερική), τα οποία είναι ιδιαίτερα διαδεδομένα σε όλες τις παραιοκίες των λαών αυτών ανά τον κόσμο. Πρόκειται για παραδοσιακά συστήματα, εξειδικευμένα στη μετατροπή συναλλάγματος, στην αγορά πολύτιμων λίθων και στην εξαγωγή κεφαλαίων, εγγυώμενα την απόλυτη ανωνυμία και βασιζόμενα στην απόλυτη αμοιβαία εμπιστοσύνη.²²³ Τα συστήματα αυτά συχνά αναφέρονται κι ως «υπόγειο τραπεζικό σύστημα» (underground banking), χωρίς,

²²⁰ Σταύρος Α. Κάτσιος (1997) « Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 89 - 90).

²²¹ Χεκιμόγλου Αχιλλέας (11/7/2009), Πηγή: <http://www.tovima.gr>

²²² Haigner, Stefan, Schneider, Friedrich, Wakolbinger, Florian (2012), “The financial flows of terrorism and transnational crime” ,

Πηγή: <https://www.econstor.eu>

²²³ Σταύρος Α. Κάτσιος (1997)« Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 97-99)

ωστόσο, ο όρος να είναι απόλυτα ακριβής, καθώς συχνά λειτουργούν στην επίσημη οικονομία με πλήρη συμμόρφωση.²²⁴

Σύμφωνα με τον Schneider (2011), οι οργανώσεις διεθνούς εγκλήματος προφανώς προτιμούν τη χρήση ενός ανεπίσημου τραπεζικού συστήματος, καθώς με αυτό καθίσταται δυσκολότερη η ανίχνευση των συναλλαγών από τις εποπτικές και διωκτικές αρχές.²²⁵ Το πιο διάσημο και παλαιότερο ανεπίσημο τραπεζικό σύστημα είναι το Hawala.²²⁶ Πρόκειται για ένα ανεπίσημο σύστημα μεταβίβασης αξίας (Informal Value Transfers Systems – IVTS), το οποίο είναι ιδιαίτερα εύαλωτο στη χρησιμοποίηση του από εγκληματίες προκειμένου να νομιμοποιήσουν τα παράνομη προέλευσης έσοδα των δραστηριοτήτων τους (Williams, 2007; El-Quorchi, 2003). Μέσω του συστήματος αυτού, το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της επίσημης και άτυπης οικονομίας αρκετών χωρών, οι τραπεζίτες τους, εξασφαλίζουν τη μεταφορά χρημάτων χωρίς να απαιτείται η φυσική ή ηλεκτρονική μετακίνηση τους. Καθώς οι μεταφορές πραγματοποιούνται μέσω επικοινωνίας μελών του δικτύου (hawaladars or hawala dealers), ολόκληρος ο μηχανισμός του Hawala, στηρίζεται στις διασυνδέσεις.²²⁷ Το σύστημα καθίσταται μη ανιχνεύσιμο, καθώς οι καταγραφές των συναλλαγών διατηρούνται μόνο μέχρι να παραδοθούν τα χρήματα και έπειτα καταστρέφονται, ενώ ακόμα κι όταν οι υπάρχουν έγγραφες σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή, αυτές είναι κρυπτογραφημένες.

Ο Van de Bunt (2007), ορίζει το Hawala, σαν παρόχους χρηματοοικονομικών υπηρεσιών που διεξάγουν οικονομικές συναλλαγές χωρίς άδεια και συνεπώς χωρίς κρατικό έλεγχο. Έτσι, σε αντίθεση με τις επίσημες τράπεζες, το Hawala, αγνοεί τις νομικές υποχρεώσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων αναφορικά με την πιστοποίηση της ταυτότητας του πελάτη, την τήρηση αρχείου και την απόρριψη διεξαγωγής ασυνήθων συναλλαγών.

Από την άλλη πλευρά, τα νόμιμα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν δέχονται καταθέσεις χρημάτων χωρίς προηγούμενο έλεγχο της ταυτότητας του καταθέτη ή των στοιχείων της εταιρείας, εφόσον πρόκειται για νομικό πρόσωπο, γεγονός που συνιστά τροχοπέδη στη χρησιμοποίησή τους από τους εγκληματίες στη διαδικασία νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων τους (Biagioli, 2008). Προκειμένου να ξεπεραστούν τα εμπόδια αυτά οι τελευταίοι καταφεύγουν σε προσπάθεια ελέγχου των ιδρυμάτων ή δωροδοκίας των υπαλλήλων τους, εκμετάλλευσης τυχόν κενών ή ατελειών του θεσμικού πλαισίου καθώς και στροφής σε χώρες που δεν έχουν θεσπίσει σχετικές υποχρεώσεις.

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Buscaglia (2008), σε περιόδους όπου τα πιστωτικά ιδρύματα αντιμετωπίζουν έντονη έλλειψη ρευστότητας και με σκοπό την αντιμετώπιση της αποδέχονται καταθέσεις χρημάτων προερχόμενων από εγκληματικές δραστηριότητες.²²⁸

Επίσης, η απόκτηση νομιμοποιητικών αξιόγραφων, αποτελεί μία από τις συνηθέστερα ακολουθούμενες πρακτικές καθώς σε αυτά δεν αναφέρεται το όνομα του δικαιούχου, γεγονός που εξασφαλίζει την πολυπόθητη ανωνυμία. Έτσι, πολλές φορές οι δράστες χρησιμοποιούν τα τοπικής εμβέλειας τραπεζικά ιδρύματα προκειμένου να μετατρέψουν τα

²²⁴ Money laundering - The hawala alternative remittance system, <http://www.interpol.int/Public/FinancialCrime/MoneyLaundering/hawala/default.asp>

²²⁵ Schneider Friedrich (2011) “The financial flows of the transnational crime: Some Preliminary Empirical Results”, Economics of Security Working Paper 53

²²⁶ Η λέξη “Hawala” σημαίνει στη γλώσσα της Ινδικής φυλής των Urdu «συστήνω», ενώ σύμφωνα με την πρώτη έκθεση της FATF (1990), η ύπαρξή τους στην Ινδία πιθανολογείται να εκτείνεται αιώνες πριν.

²²⁷ Money laundering - The hawala alternative remittance system, Πηγή: <http://www.interpol.int>

²²⁸ Καραδήμας Θ., Καραδήμα Π. «Τεχνικές ξεπλύματος χρήματος και τα μέτρα πρόληψης των ελληνικών τραπεζών», e-Journal of Science & Technology (e-JST)

εγκληματικά τους έσοδα σε ταξιδιωτικές επιταγές (traveller's checks), κρατικά ομόλογα ή εγγυητικές επιστολές, τις οποίες στη συνέχεια επαναμετατρέπουν σε χρήματα μέσω των υποκαταστημάτων μεγάλων τραπεζών που εδρεύουν στους λεγόμενους φορολογικούς παραδείσους (tax haven countries).²²⁹

Μία άλλη τεχνική που επίσης χρησιμοποιείται στη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες μέσω του χρηματοπιστωτικού τομέα, αποτελεί και η τεχνική "starburst". Σύμφωνα με αυτή, οι κατέχοντες έσοδα από παράνομες δραστηριότητες πραγματοποιούν μία αρχική κατάθεση σε κάποιο πιστωτικό ίδρυμα, το οποίο συνήθως εδρεύει σε κάποιο φορολογικό παράδεισο, η οποία στη συνέχεια κατακερματίζεται και διοχετεύεται σε εκατοντάδες άλλους τραπεζικούς λογαριασμούς ανά την υφήλιο. Με αυτό τον τρόπο η ιχνηλάτηση της ροής του χρήματος καθίσταται αδύνατη και ιδιαιτέρως χρονοβόρα καθώς η διαδικασία απόκτησης άδειας παρακολούθησης τραπεζικών λογαριασμών στα διάφορα εμπλεκόμενα καθεστάτα μπορεί να πάρει χρόνια (Napoleoni, 2005).²³⁰

Τέλος, μεταξύ των μεθόδων που χρησιμοποιούνται στη διαδικασία νομιμοποίησης και τελικά ενσωμάτωσης των παράνομων κεφαλαίων στο νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα, μπορούμε να αναφέρουμε τους ενδιάμεσους λογαριασμούς πληρωμών και τη μέθοδο επαναδανεισμού.

Όσον αφορά τους ενδιάμεσους λογαριασμούς πληρωμών (P.T.A's), χρησιμοποιήθηκαν επί μακρόν στις Η.Π.Α. από τις εθνικές πιστωτικές ενώσεις, τις χρηματιστηριακές και επενδυτικές εταιρείες, στην προσπάθεια τους να προσφέρουν μία όσον το δυνατόν μεγαλύτερη ποικιλία χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Πρόκειται για μεγάλους ανταποκριτικούς λογαριασμούς που ανοίγονται στις τράπεζες των Η.Π.Α., από αλλοδαπές τράπεζες (master account holder), μέσω των οποίων οι πελάτες της αλλοδαπής τράπεζας διεκπεραιώνουν, έναντι ορισμένης αμοιβής, τραπεζικές συναλλαγές στις Η.Π.Α.. Αυτοί, οι εκατοντάδες πολλές φορές, υποδικαιούχοι των λογαριασμών (subaccount holders) έχουν το δικαίωμα να εκδίδουν επιταγές, να κάνουν καταθέσεις και αναλήψεις και να διενεργούν ηλεκτρονικές μεταφορές χρημάτων, σαν να είναι οι ίδιοι άμεσοι πελάτες της αμερικανικής τράπεζας, χωρίς η τελευταία να έχει την υποχρέωση ή τη δυνατότητα της πιστοποίησης της ταυτότητας των συναλλασσόμενων.

Αφορμή για μία πρώτη προσπάθεια εποπτείας των λογαριασμών αυτών, αποτέλεσε η υπόθεση της "Popular Bank", η οποία υποχρεώθηκε από το "Federal Deposit Insurance Corporation" (F.D.I.C.) των Η.Π.Α., να συλλέγει αναλυτικές πληροφορίες για την ταυτότητα των υποδικαιούχων των λογαριασμών καθώς και για το αλλοδαπό τραπεζικό ίδρυμα, να συντάσσει «έκθεση επικινδυνότητας» για κάθε ενδιάμεσο λογαριασμό πληρωμών, να διεξάγει περιοδικούς ελέγχους στις πληροφορίες που δίνονται από την αλλοδαπή τράπεζα και τελικά να προβαίνει στο κλείσιμο λογαριασμών σε περίπτωση που οι παρεχόμενες πληροφορίες αποδειχτούν ανακριβείς ή ελλιπείς.

Η μέθοδος επαναδανεισμού (loan back), από την άλλη, χρησιμοποιείται ευρέως κατά την ανακύκλωση (recycling). Διακρίνεται στον «δανεισμό», που αφορά την επαναφορά των χρημάτων που έχουν μεταφερθεί στο εξωτερικό στη χώρα προέλευσης, καθιστώντας έτσι, δυνατή την επένδυση τους στο εθνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα και στον «προφασιζόμενο εξωτερικό δανεισμό» που στην ουσία πρόκειται για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες τα οποία εξακολουθούν να βρίσκονται στο

²²⁹ Σταύρος Α. Κάτσιος (1997) «Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 101 - 102)

²³⁰ Schneider Friedrich (2011) "The financial flows of the transnational crime: Some Preliminary Empirical Results", Economics of Security Working Paper 53

εσωτερικό της χώρας. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, οι κατέχοντες κεφάλαια από εγκληματικές δραστηριότητες τα οποία έχουν μεταφερθεί σε αλλοδαπό τραπεζικό ίδρυμα, λαμβάνουν δάνειο από την τράπεζα αυτή. Με την καταβολή του δανείου, οι δράστες διαθέτουν πλέον νόμιμο χρήμα, το οποίο προέρχεται από το τραπεζικό δάνειο, το οποίο εξοφλείται με παράνομα κεφάλαια επιτυγχάνοντας, με τον τρόπο αυτό, τη νομιμοποίηση τους.²³¹

II. ΤΑ ΥΠΕΡΑΚΤΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ (OFFSHORE FINANCIAL CENTERS) - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΙ (TAX HAVENS)

Τα υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα ή «φορολογικοί παράδεισοι», όπως συχνά αναφέρονται, διαδραματίζουν, ιδίως τα τελευταία χρόνια, βαρυσήμαντο ρόλο στη διαδικασία της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Συνήθως, πρόκειται για μικρά και πτωχά έθνη στην Καραϊβική, χωρίς, ωστόσο, να είναι τα μόνα, τα οποία έχουν αυτό-καθιερωθεί ως τέτοια, σε μία προσπάθεια προσέλκυσης κεφαλαίων. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, «φορολογικός παράδεισος» θεωρείται το κράτος που επιβάλλει χαμηλό ονομαστικό ή κανένα φόρο εισοδήματος, φορολογεί ευνοϊκά ορισμένες κατηγορίες εισοδήματος (μηδενικός ή πολύ χαμηλός συντελεστής), προσφέρει σε κατοίκους τρίτης χώρας τη δυνατότητα να αποφύγουν την επιβολή φόρου στη χώρα φορολογικής κατοικίας τους, δεν διευκολύνει την παροχή και ανταλλαγή πληροφοριών και δεν θέτει ως προϋπόθεση την άσκηση ουσιαστικής επιχειρηματικής δραστηριότητας των εταιρειών που βρίσκονται εγκατεστημένες στο έδαφός του».²³²

Αυτό, όμως, που κάνει τις περιοχές αυτές ελκυστικές στους απανταχού φοροφυγάδες και απατεώνες είναι η ακραία μυστικότητα και εχεμύθεια που τις χαρακτηρίζει, ειδικά όταν αυτοί που ρυθμίζουν τους κανονισμούς είναι αδύναμοι ή κάνουν τα «στραβά» μάτια.²³³

Αναλυτικότερα, τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνουν οι εν λόγω περιοχές είναι:

- Έλλειψη συμβάσεων με άλλες χώρες για παροχή φορολογικών πληροφοριών,
- Ευκαιρίες για άμεσες επενδύσεις,
- Το θεσμικό πλαίσιο ευνοεί το εταιρικό απόρρητο,
- Ανεπτυγμένα ηλεκτρονικά συστήματα,
- Αυστηροί θεσμοθετημένοι νόμοι περί τραπεζικού απορρήτου,
- Έντονη τουριστική δραστηριότητα, στην οποία μπορεί να αποδοθεί η μεγάλη εισροή μετρητών,
- Χρησιμοποίηση ένας ισχυρού νομίσματος ως εγχώριο (Κατά προτίμηση του αμερικανικού δολαρίου),
- Πολιτική σταθερότητα,
- Υψηλός βαθμός οικονομικής εξάρτησης από τον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών,
- Γεωγραφική θέση που επιτρέπει τα επαγγελματικά ταξίδια προς κι από πλούσιους γείτονες,
- Ζώνη ώρας (time zone location),²³⁴

²³¹ Σταύρος Α. Κάτσιος (1997) «Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 116-117)

²³² Παναγιώτης Ε. Δουβής (2008), “offshore δραστηριότητες” (σελ. 419)

²³³ Άρθρο: “Panama Papers: Πως γίνεται το ξέπλυμα χρήματος Όλοι οι ορισμοί κι οι μεθοδολογίες για να μην πιάνεστε “αδιάβαστοι””, <http://ependisinews.gr/blog/kosmos/panama-papers-pos-ginetai-to-kseplyma-xrimatos> 17/4/2016

- Ζώνη ελεύθερου εμπορίου,²³⁵
- Μητρώο σημαίων ευκαιρίας (flag-of-convenience).²³⁶

Στις 5.12.2017, οι 28 υπουργοί οικονομικών της Ε.Ε., εξέδωσαν λίστα των 17 χωρών που αποτελούν τους σημερινούς φορολογικούς παραδείσους καθώς δεν σέβονται τα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα φορολόγησης. Οι χώρες αυτές είναι:

1. Αμερικανική Σαμόα,
2. Μπαχρέιν,
3. Μπαρμπέιντος,
4. Γρενάδα,
5. Γκουάμ,
6. Νότια Κορέα,
7. Μακάο,
8. Νήσοι Μάρσαλ,
9. Μογγολία,
10. Ναμίμπια,
11. Παλάου,
12. Παναμάς,
13. Αγία Λουκία,
14. Σαμόα,
15. Τρινιδάντ και Τομπάγκο,
16. Τυνησία,
17. Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.²³⁷

Ωστόσο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Χεκινόγλου σε άρθρο του στο διαδικτυακό χώρο της εφημερίδας «Το Βήμα» την 11^η Ιουλίου 2009, οι φορολογικοί παράδεισοι δεν είναι απαραίτητα χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, καθώς, το Βέλγιο, η Αυστρία, η Κύπρος, αλλά και η στενά συνεργαζόμενη με την Ε.Ε. Ελβετία, επίσης, διατηρούν άγνωστη την ταυτότητα των τραπεζικών πελατών τους. Συνεχίζει δε, χαρακτηρίζοντας τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και ιδίως το Ντουμπάι, ως «ένα από τους πιο βολικούς προορισμούς» για το ξέπλυμα χρήματος,²³⁸ καθώς οι αρχές εκεί μόλις τώρα σημειώνουν τις πρώτες

²³⁴ Μια ζώνη ώρας είναι μια περιοχή του πλανήτη που τηρεί έναν ομοιόμορφο τυποποιημένο χρόνο για νομικούς, εμπορικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Οι ζώνες ώρας τείνουν να ακολουθούν τα όρια των χωρών και των υποδιαρρέσεων τους, διότι είναι ευνοϊκό για περιοχές που βρίσκονται σε στενή εμπορική ή άλλη επικοινωνία να διατηρούν τον ίδιο χρόνο

²³⁵ Μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου (FTZ) είναι μια ειδική κατηγορία ειδικής οικονομικής ζώνης . Πρόκειται για γεωγραφική περιοχή όπου τα εμπορεύματα μπορούν να εκφορτωθούν, να αποθηκευθούν, να μεταποιηθούν, να κατασκευαστούν ή να αναδιαμορφωθούν και να επανεξαχθούν σύμφωνα με τους ειδικούς τελωνειακούς κανονισμούς και γενικά να μην υπόκεινται σε δασμούς

²³⁶ Ως Σημαία ευκαιρίας ή σημαία ευκολίας (flag of convenience) , σύμφωνα με τον ορισμό που έδωσε ο ΟΟΣΑ το 1959: "χαρακτηρίζονται οι σημαίες κάποιων Χωρών όπως, κατά πρώτα, της Λιβερίας, του Παναμά, της Ονδούρας και της Κόστα Ρίκας των οποίων οι νόμοι επιτρέπουν και επί της ουσίας διευκολύνουν τα νηολογημένα υπό την σημαία τους πλοία ξένης πλοιοκτησίας, αντίθετα απ' ότι ισχύουν στις ναυτιλιακές και άλλες Χώρες στις οποίες το δικαίωμα χρησιμοποίησης της σημαίας των παρέχεται με αυστηρούς περιορισμούς που συνεπάγονται βαριές υποχρεώσεις".

Με τις σημαίες ευκαιρίας οι πλοιοκτήτες εξασφαλίζουν ακόμη και σήμερα: την πλέον ευμενέστατη φορολογική μεταχείριση, ευκολότερη δανειοληψία με πλείστες επασφαλίσεις, λιγότερους κινδύνους από πολεμικές εμπλοκές ή διεθνείς υποχρεώσεις των Χωρών τους, απαλλαγή από κρατικές αναμίξεις στην εκμετάλλευση των πλοίων τους (τέτοιο δεν συνέβαινε στην Ελλάδα), ελαστικότητα στην έκδοση αποδεικτικών ναυτικής ικανότητας των ναυτικών (πτυχία, διπλώματα) κ.ά

²³⁷ <http://www.iefimerida.gr>

²³⁸ Όσοι χρησιμοποιούν το Ντουμπάι με σκοπό το ξέπλυμα χρήματος, λένε ότι «Στο... καμίνι του “καίγεται” μόνο η βρωμιά, όχι και το χαρτονόμισμα»

προσπάθειες στον τομέα αυτό, ενώ το χρήμα που διακινείται στη βαθύπλουτη αυτή περιοχή, επιτρέπει τη γενικότερη παρείσφρηση κεφαλαίων.²³⁹

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των ευκαιριών καθώς και των ασυλιών που παρέχουν οι φορολογικοί παράδεισοι αποτελεί η περίπτωση της Τράπεζας Πιστωτικής και Εμπορικής Διεθνούς (The Bank for Credit and Commerce International –BCCI), η οποία λειτουργούσε εκτενώς σε περιοχές τραπεζικού απορρήτου. Κατέρρευσε το 1991, αποκαλύπτοντας το μεγαλύτερο σκάνδαλο ξεπλύματος βρώμικου χρήματος όλων των εποχών.²⁴⁰ Έξι χρόνια μετά, η χρεοκοπία της “Τράπεζας της Ευρωπαϊκής Ένωσης” (“European Union Bank”) με έδρα την Αντίγκουα, έφερε στο φως τη νέα διάσταση που είχε λάβει το φαινόμενο μέσω της εφαρμογής σύγχρονων τεχνολογιών.²⁴¹

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι διαχρονικά, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, εμφανίστηκαν διάφοροι τρόποι ξεπλύματος του βρώμικου χρήματος. Οι μέθοδοι διαφέρουν από εποχή σε εποχή και από χώρα σε χώρα. Ως γενική παρατήρηση μπορούμε να πούμε πως χώρες με χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές έλκουν σημαντικά παράνομα κεφάλαια καθώς το κόστος του ξεπλύματος, η εκάστοτε δηλαδή φορολογική επιβάρυνση, είναι ιδιαίτερα χαμηλή. Δεν είναι τυχαίο ότι η Κύπρος μέχρι το 2002 όπου υφίστατο το καθεστώς των υπεράκτιων εταιρειών με φορολογικό συντελεστή 4,25%, αλλά και σήμερα με έναν από τους χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές στην Ευρωπαϊκή Ένωση (10%), έλκει τέτοια κεφάλαια, αν και οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι ο έλεγχος για την προέλευση των κεφαλαίων αυτών είναι ιδιαίτερα λεπτομερής και ουσιαστικός.²⁴²

III. ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ Ή ΕΞΩΧΩΡΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ (OFFSHORE COMPANIES)

Οι υπεράκτιες εταιρείες ή εξωχώριες (offshore companies) χρησιμοποιούνται ευρέως στη διαδικασία του ξεπλύματος χρήματος από παράνομες δραστηριότητες, καθώς είναι δυνατό να συσταθούν χωρίς πολλές διατυπώσεις και σε ελάχιστο χρονικό διάστημα.

Τα κυριότερα προνόμια και πλεονεκτήματα που τα ιδιαίτερα νομικά χαρακτηριστικά αυτών των εταιρειών παρέχουν στον ιδιοκτήτη τους, είναι:

- ✓ Φορολόγηση σε μικρότερη ή μηδαμινή κλίμακα,
- ✓ Κατοχύρωση της ανωνυμίας του πραγματικού ιδιοκτήτη,
- ✓ Ευελιξία της επιχειρηματικής δραστηριότητας,
- ✓ Άνοιγμα τραπεζικών λογαριασμών σε συνάλλαγμα,
- ✓ Αποκλεισμός της προσωπικής ευθύνης του πραγματικού ιδιοκτήτη.

²³⁹ Χεκμόγλου Αχιλλέας 11/7/2009

Πηγή: <http://www.tovima.gr>

²⁴⁰ Η BCCI ήρθε υπό την επίβλεψη πολυάριθμων οικονομικών ρυθμιστικών αρχών και υπηρεσιών πληροφοριών τη δεκαετία του '80, λόγω ανησυχιών ότι δεν ρυθμίστηκε επαρκώς. Οι μεταγενέστερες έρευνες αποκάλυψαν ότι εμπλέκετο σε μαζική νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και άλλα οικονομικά εγκλήματα. Το BCCI έγινε το επίκεντρο μαζικής ρυθμιστικής μάχης το 1991 και, στις 5 Ιουλίου του ίδιου έτους, οι τελωνειακές και τραπεζικές ρυθμιστικές αρχές σε επτά χώρες έσκαψαν και κλείδωσαν τα αρχεία των υποκαταστημάτων της.

Πηγή: <https://el.wikipedia.org>

²⁴¹ Η τράπεζα “European Union Bank”, είχε συσταθεί από δύο Ρώσους με σκοπό το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος του ρώσικου οργανωμένου εγκλήματος. Λειτουργούσε διαδικτυακά προσφέροντας στους πελάτες της (σύμφωνα με της διαφημίσεις της) “τα αυστηρότερα πρότυπα τραπεζικού απορρήτου στις υπεράκτιες εταιρείες” και “τις οικονομικές ανταμοιβές της υπεράκτιας τραπεζικής”

²⁴² Δημήτρης Μελάς (2010) «Διεθνής φορολογικός σχεδιασμός & υπεράκτιες επιχειρήσεις»

Επίσης, οι κυριότερες μορφές που μπορούν να λάβουν οι εν λόγω εταιρείες, ανάλογα με τον σκοπό τους, είναι:

- ✓ Εταιρείες χαρτοφυλακίου (Holding companies),
- ✓ Εταιρείες παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (Finance Companies),
- ✓ Εταιρείες αδειών – δικαιωμάτων (Licensing Companies),
- ✓ Εμπορικές εταιρείες (Trading Companies),
- ✓ Εταιρείες παροχής διοικητικών υπηρεσιών (Administration Companies),
- ✓ Ναυτιλιακές εταιρείες (Shipping Companies),
- ✓ Εμπιστεύματα (Trust),
- ✓ Επενδυτικές εταιρείες (Investments Companies),
- ✓ Τραπεζικές εταιρείες (Banking Companies),
- ✓ Εταιρείες παροχής υπηρεσιών (Service Companies),
- ✓ Εταιρείες υβρίδια (Hybrid Companies),
- ✓ Δομές nominee (Nominee Structure),
- ✓ Εταιρείες Ασφαλειών (Insurance Companies),
- ✓ Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (LLCs).²⁴³

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τη χρησιμοποίηση υπεράκτιων εταιρειών στο ξέπλυμα χρήματος, σύμφωνα με την βιβλιογραφία διακρίνεται σε τρία στάδια:

Σε ότι αφορά την πρώτη φάση, αυτή της «τοποθέτησης» (“placement”), ο ρόλος των εταιρειών offshore είναι περιορισμένος. Έχει καταγραφεί μια τεχνική, όπου κάποιος είναι ιδιοκτήτης μιας εταιρείας «βιτρίνας» με απόλυτα νόμιμο αντικείμενο όπως τα εστιατόρια ή τα καταστήματα πώλησης ενδυμάτων και καταθέτει στο λογαριασμό τα νόμιμα κέρδη μαζί με το παράνομο χρήμα.

Στη δεύτερη φάση του «στοιβάγματος», όπου σημασία έχει η μεγάλη κινητικότητα του χρήματος προκειμένου να χαθεί ο σύνδεσμος του με την πηγή και τις ρίζες του, έχει καταγραφεί ο εξής μηχανισμός: τα κατατεθειμένα σε μικρούς τραπεζικούς λογαριασμούς κεφάλαια, τα οποία μεμονωμένα, λόγω του χαμηλού ποσού, δεν κινούν ανησυχία αλλά συνολικά θα αποτελούσαν αντικείμενο αναφοράς από τις τράπεζες, χρησιμοποιούνται για την αγορά μετοχών υπεράκτιων εταιρειών οι οποίες, με τη σειρά τους, τα αναλώνουν σε επενδύσεις στο έδαφος που θέλουν να εισαχθεί το ανακυκλωμένο χρήμα. Στη συνέχεια πωλούν και πάλι σε άλλο αγοραστή, αγοράζουν εκ νέου και έτσι η οσμή του χρήματος χάνεται.

Στην τελευταία φάση, όπου το βρώμικο χρήμα μεταλλάσσεται σε «καθαρό» και επιχρίεται με τη σκόνη της νομιμότητας, οι υπεράκτιες εταιρείες χρησιμεύουν για να προσδώσουν στο βρώμικο χρήμα την ταυτότητα προϊόντος ή κέρδους από μία καθ’ όλα νόμιμη συναλλαγή, όπως για παράδειγμα, η πώληση ακινήτου ιδιοκτησίας της offshore.

²⁴³ Παναγιώτης Ε. Δουβής (2008), “offshore δραστηριότητες” (σελ. 58)

Αναλυτικότερα, οι προαναφερόμενες δραστηριότητες, υλοποιούνται με τη χρήση των ακόλουθων εταιρικών μορφών:

➤ ΟΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ «ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ»:

Οι εταιρείες αυτές επιτελούν τον αποκλειστικό σκοπό της απορρόφησης των κεφαλαίων από παράνομες δραστηριότητες και του «αποσυσχετισμού» τους από την παράνομη προέλευση τους. Η ίδρυση τους εξαντλείται σε οριοθέτηση εικονικών ρόλων και στην εγκαθίδρυση ενός τοπικού εντεταλμένου, που λειτουργεί ως διευθυντής και εκπρόσωπος, ενώ η ταυτότητα του πραγματικού ιδιοκτήτη παραμένει άγνωστη.

➤ ΟΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ «BITPINES» ή ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ «ΚΕΛΥΦΗ» (“SHELL COMPANIES”):

Πρόκειται για περιορισμένης ευθύνης ή άλλης νομικής μορφής εταιρίες χωρίς ιδιαίτερα περιουσιακά στοιχεία ή οικονομική δραστηριότητα²⁴⁴ ενώ, συνήθως, ιδρύονται σε φορολογικούς παραδείσους με μηδενική ή ελάχιστη φορολογική επιβάρυνση ή σε χώρες με χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές.

Ο τύπος των εταιρειών αυτών είναι πιο σύνθετος αφού επιδίδονται και σε νόμιμες ενέργειες προκειμένου να καλύψουν τις παράνομες.

Για το σκοπό της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων τους, οι εγκληματίες διαθέτουν συνήθως περισσότερες από μία τέτοιες εταιρείες, ενώ η ένταξη τους στο νόμιμο οικονομικό σύστημα επιτυγχάνεται με τη μεταφορά τους από τη μία στην άλλη μέσω εικονικών συναλλαγών. Προκειμένου να γίνει κατανοητός ο τρόπος λειτουργίας του μηχανισμού ξεπλύματος χρήματος μέσω των εταιρειών αυτών, ας φανταστούμε την περίπτωση όπου μία κατασκευαστική εταιρεία έχει ανάγκη από ρευστά διαθέσιμα για την πραγματοποίηση των συναλλαγών της. Εκδίδει, λοιπόν, μία επιταγή σε μία εταιρεία κέλυφος, έστω την «Α», ως πληρωμή για προμήθεια υλικών. Η «Α» στη συνέχεια, επιστρέφει τα χρήματα στην κατασκευαστική εταιρεία, μετά από μία μικρή περικοπή του ποσού, προμηθεύοντας την, με τον τρόπο αυτό, με τα χρηματικά διαθέσιμα που χρειάζεται καθώς και το δικαίωμα της φορολογικής έκπτωσης κατά το αναλογούν στο ποσό των εταιρικών «δαπανών». Επίσης, ευνοϊκότερη φορολογική μεταχείριση δικαιούται η εταιρεία «κέλυφος» «Α», καθώς το ποσό της επιταγής που εισέπραξε εμφανίζεται ως εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα, αντί για παροχή δανείου, με το οποίο προβαίνει σε πλασματικές πληρωμές σε άλλες εταιρείες κέλυφος προς εκπλήρωση των μεταξύ τους συμβολαίων ή ακόμα και συμμετοχή στο μετοχικό τους κεφάλαιο, διοχετεύοντας, με αυτό το τρόπο, το αρχικό ποσό σε ένα σύμπλεγμα εταιρειών, έστω τις Β, C, D και F.

Αυτές οι τέσσερις εταιρείες, μπορεί, στη συνέχεια, να αγοραστούν από άλλες εταιρείες, οι οποίες επιθυμούν να ξεπλύνουν παράνομα χρήματα, αγοράζοντας τις μετοχές τους, με συναλλαγές οι οποίες ενώ πραγματοποιούνται σε υψηλότερη τιμή, εμφανίζονται στη λογιστική αξία των μετοχών. Ανάλογα με τις απαιτήσεις και το ποσό που επιθυμούν να ξεπλύνουν, υπάρχουν εταιρείες «κελύφη» σε διάφορα μεγέθη για το σκοπό αυτό. Έτσι, ο αγοραστής αποκτά τον έλεγχο σε μία εταιρεία, της οποίας τα περιουσιακά στοιχεία είναι νόμιμα, πληρώνοντας μόνο ένα μέρος του κόστους απόκτησης με νόμιμο χρήμα, όσο δηλαδή η λογιστική αξία των μετοχών που αγοράζονται. Το παράνομο χρήμα που έχει εισρεύσει στην εταιρεία, μετατρέπεται σε νόμιμο (ξεπλένεται), πραγματοποιώντας πληρωμές μικρών ποσών, από τον λογαριασμό της εταιρείας και μέσω ποικίλων τραπεζών.

²⁴⁴ <https://www.quora.com/How-can-money-laundering-be-done-through-shell-companies>

Στο συμπέρασμα ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να ιχνηλατηθεί η ροή του χρήματος μέσω των εταιρειών «κέλυφος», κατέληξε κι ο Napoleoni (2005), αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι δημιουργώντας μία μακρά αλυσίδα αντιπροσωπευτικών εταιρειών η οποία καταλήγει σε μία εξωχώρια εταιρία κέλυφος, είναι πραγματικά θέμα τύχης η έρευνα να φτάσει στην τελική εταιρεία.²⁴⁵

Οι εταιρείες αυτές, χρησιμοποιούνται, επίσης, ευρέως για ανατιμολογήσεις αγαθών, σε περιπτώσεις τριγωνικών αγορών ή πωλήσεων, καθώς και τη δημιουργία πλασματικών ζημιών με σκοπό τη φοροδιαφυγή. Επιπλέον, με μεταξύ τους αγοραπωλησίες μετοχών, οι εταιρείες αυτές μπορούν να επιτύχουν την πλασματική διόγκωση των τιμών τους, ενώ μέσω πλασματικών μεταξύ τους συναλλαγών μπορούν επίσης να προμηθεύονται με μετρητά με σκοπό την περαιτέρω χρησιμοποίησή τους σε παράνομες δραστηριότητες.²⁴⁶

Έχει αποδειχτεί ότι τις ίδιες εταιρείες χρησιμοποιούν, επίσης, οι τρομοκρατικές οργανώσεις για τη συγκέντρωση των απαιτούμενων χρημάτων, την απόκρυψη περιουσιακών στοιχείων καθώς και την προστασία της ταυτότητας αυτών που τις χρηματοδοτούν.²⁴⁷

IV. ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ:

Οι συναλλαγές στο Χρηματιστήριο, για το σκοπό της νομιμοποίησης των εσόδων που προέρχονται από παράνομες και εγκληματικές δραστηριότητες, μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο από φυσικά όσο και νομικά πρόσωπα και offshore εταιρείες. Οι διαδικασίες των συναλλαγών πραγματοποιούνται μέσω χρηματιστηριακών εταιρειών, εταιρειών επενδυτικών υπηρεσιών (Ε.Π.Ε.Υ.), καθώς και από εταιρείες λήψης και διαβίβασης εντολών (Ε.Λ.Δ.Ε.). Έχει παρατηρηθεί ότι η έρευνα για ξέπλυμα χρήματος, δυσχεραίνεται όταν ο επενδυτής και πελάτης της χρηματιστηριακής εταιρείας είναι υπεράκτια εταιρεία ή φυσικό πρόσωπο - κάτοικος εξωτερικού που για λογαριασμό του ενεργεί θεσμικός επενδυτής, καθώς στις περιπτώσεις αυτές η χρηματιστηριακή εταιρεία δεν έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει το «προφίλ» του τελικού επενδυτή.

Τα κυριότερα χρηματιστηριακά προϊόντα που προσελκύουν αυτούς που επιθυμούν να διοχετεύσουν παράνομους προσόδους, είναι:

- Αγορά μετοχών.
- Αγορά μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων.
- Τοποθετήσεις repos.
- Αγορά ομολόγων.
- Συμμετοχή σε δημόσιες εγγραφές εταιρειών που πρόκειται να εισαγάγουν τις μετοχές τους στο χρηματιστήριο.
- Αγορά χρηματιστηριακών παραγώγων προϊόντων.

Συνοπτικά, ο τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του χρηματιστηρίου, μπορεί να περιγραφεί ως εξής:

Έστω ότι ο Β κατέχει μαύρο χρήμα το οποίο και επιθυμεί να ξεπλύνει. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιεί Α, ο οποίος λειτουργεί ως μεσάζων, από τον οποίο δανείζεται ένα ποσό, έστω

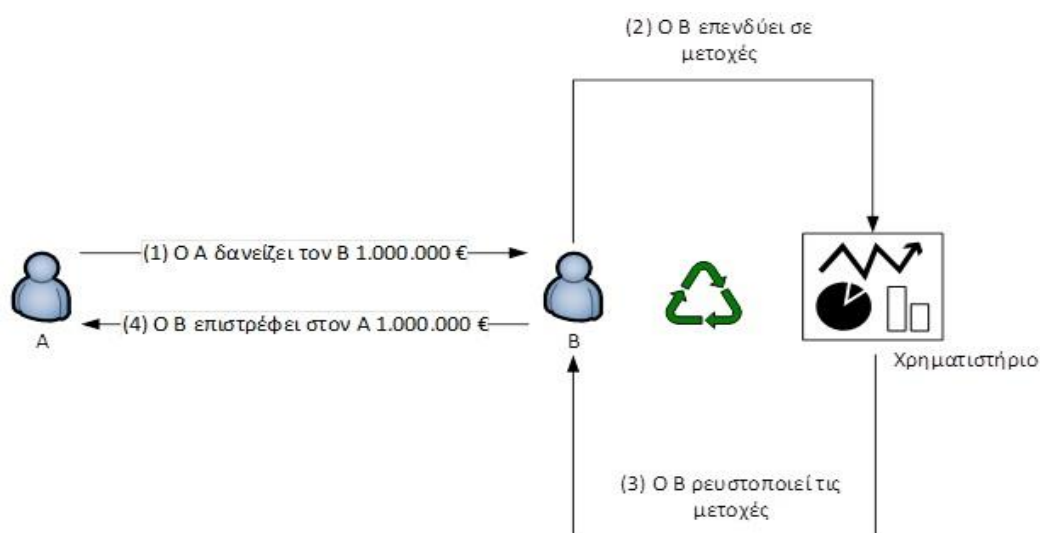
²⁴⁵Schneider Friedrich (2011) “The financial flows of the transnational crime: Some Preliminary Empirical Results”, Economics of Security Working Paper 53

²⁴⁶ <https://www.quora.com/How-can-money-laundering-be-done-through-shell-companies>

²⁴⁷ Haigner Stefan, Schneider Friedrich, Wakolbinger, Florian (2012) “The Financial Flows of Terrorism and Transnational Crime”, EUSECON Policy Briefing, No. 17

1.000.000 €. Το ποσό αυτό ο Β το επενδύει στο χρηματιστήριο αγοράζοντας μετοχές, τις οποίες, ρευστοποιεί σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα (μόλις λίγες ημέρες), λαμβάνοντας τη σχετική απόδειξη από τη χρηματιστηριακή εταιρεία.

Στη συνέχεια, ο Β επιστρέφει το ποσό του δανείου στον Α, ενώ ο ίδιος με την απόδειξη ρευστοποίησης που έχει λάβει από την χρηματιστηριακή εταιρεία, μπορεί να δικαιολογήσει μαύρο χρήμα ύψους 1.000.000 €. ²⁴⁸

Χαρακτηριστικό γνώρισμα συμπεριφοράς ύποπτης για «ξέπλυμα χρήματος» είναι το «βραχύβιο» της συναλλαγής, καθώς δεν αφορούν τοποθετήσεις σημαντικών ποσών με σκοπό την επένδυση αλλά απλώς για τη νομιμοποίηση, η οποία συντελείται με την πώληση των μετοχών. Επίσης, κατά την πώληση των μετοχών δύναται ακόμη και να προκύπτουν ζημιές, καθόσον αυτό που ενδιαφέρει αυτούς που «ξεπλένουν βρώμικα χρήματα» δεν είναι τα χρηματιστηριακά οφέλη αλλά ο «εξαγνισμός» και η επανένταξη τους στους υγιείς οικονομικούς κύκλους. ²⁴⁹

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η διαδικασία ξεπλύματος χρήματος, είναι η ακόλουθη:

1. Συγκέντρωση του παράνομου χρήματος στα χέρια του διαχειριστή,
2. Κατάθεση. Τα ποσά κατατίθενται σε προσωπικούς τραπεζικούς λογαριασμούς. Είναι το πρώτο και σημαντικό βήμα για την είσοδο του μαύρου χρήματος στο χρηματοπιστωτικό σύστημα,
3. Διαχωρισμός των ποσών και μεταφορά κάποιων εξ αυτών σε εταιρικό τραπεζικό λογαριασμό,
4. Μεταφορά των ποσών σε τράπεζα ή τράπεζες σε μέρη που χαρακτηρίζονται ως φορολογικοί παράδεισοι όπου εδρεύουν ανύπαρκτες, offshore εταιρείες, οι οποίες, όμως έχουν λογαριασμό στις εκεί τράπεζες,
5. Μεταφορά των ποσών στους λογαριασμούς των offshore εταιρειών,

²⁴⁸<http://www.newsbomb.gr>

²⁴⁹ Δημήτρης Μελάς (2010) «Διεθνής φορολογικός σχεδιασμός & υπεράκτιες επιχειρήσεις»

6. Η offshore μεταφέρει χρήματα εν είδει πληρωμής ή δανεισμού, συνήθως με εικονικά τιμολόγια, στην αρχική εταιρεία,
7. Η διαδικασία ολοκληρώνεται καθώς φαίνεται ότι η offshore πλήρωσε νομίμως τις υπηρεσίες της πρώτης.²⁵⁰

Τελευταία, ωστόσο, καθώς, η απλουστευμένη αυτή διαδικασία σύστασης υπεράκτιας εταιρείας με ιδιαίτερα ευνοϊκούς φορολογικούς και λοιπούς όρους δημιουργεί υπόνοιες, επιλέγεται, συνήθως, η λύση της υπεράκτιας εταιρείας η οποία ενεργεί μέσω μίας εγχώριας (“onshore”), μίας σύμβασης και δύο ή περισσότερων τραπεζικών λογαριασμών. Προκειμένου δε να διατηρηθεί η εμπιστευτικότητα μία τρίτη εταιρεία παροχής υπηρεσιών, παρέχει μετόχους, διευθυντές και υπογράφοντες, ενώ η επιπλέον εμπιστευτικότητα παρέχεται από ένα trust.²⁵¹

V. ΤΟ ΥΠΕΡΑΚΤΙΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ (“OFFSHORE BANKING”)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις αρχές και στα μέσα της δεκαετίας του '80, η υποεπιτροπή μόνιμων ερευνών της Επιτροπής Κυβερνητικών Υποθέσεων της Γερουσίας των Ηνωμένων Πολιτειών πραγματοποίησε μία σειρά ακροάσεων σχετικά με την υπεράκτια τραπεζική και το τραπεζικό απόρρητο. Ο πρόεδρος, γεροϋσιαστής William Roth, τόνισε τις πολλαπλές ευκαιρίες που παρέχουν το τραπεζικό και η υπεράκτια τραπεζική στη νομιμοποίηση εσόδων. Η έκταση που έλαβε το φαινόμενο με το πέρασμα του χρόνου καθώς και η χρήση των υπεράκτιων χρηματοοικονομικών κέντρων από μία ποικιλία εγκληματιών, αποτελεί περίτρανη απόδειξη του βαρυσήμαντου ρόλου τους στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Η τεχνολογική πρόοδος, μεταξύ άλλων, σηματοδότησε την μετάβαση από τις εθνικές στη διεθνή οικονομία, επιτρέποντας την άνευ προηγούμενων ταχύτατη μετακίνηση των χρημάτων. Τα μετακινούμενα κεφάλαια (Flight capital), τα έσοδα από εγκληματικές δραστηριότητες καθώς και κεφάλαια που αναζητούν προνομιακά επιτόκια ή ευκαιρίες κερδοσκοπίας, συνδυάζονται με πληρωμές συμβολαίων και διακανονισμούς χρεών δημιουργώντας ένα τεράστιο, γρήγορο και περίπλοκο μείγμα κινήσεων και συναλλαγών. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διεξαγωγή του παγκόσμιου εμπορίου, την επικράτηση των διακρατικών και πολυεθνικών εταιρειών και την ταχεία κίνηση των επενδυτικών κεφαλαίων, καθιστώντας την παγκοσμιοποίηση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών προαπαιτούμενο της συνολικής διαδικασίας παγκοσμιοποίησης. Η ταυτόχρονη ανάπτυξη των μηχανισμών ηλεκτρονικών μεταφορών χρημάτων από την εταιρεία Παγκόσμιων Διατραπεζικών Χρηματοπιστωτικών Τηλεπικοινωνιών (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications System – SWIFT)²⁵², το Ομοσπονδιακό αποθεματικό

²⁵⁰ Κώστας Κυριακόπουλος «Ελλάδα και παγκόσμιο πλυντήριο», Ελευθεροτυπία, Σάββατο 31 Οκτωβρίου 2009

²⁵¹ Δημήτρης Μελάς (2010) «Διεθνής φορολογικός σχεδιασμός & υπεράκτιες επιχειρήσεις»

²⁵² Η Εταιρεία Παγκόσμιων Διατραπεζικών Χρηματοπιστωτικών Τηλεπικοινωνιών (SWIFT) παρέχει ένα δίκτυο που επιτρέπει στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παγκοσμίως να στέλνουν και να λαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές σε ένα ασφαλές, τυποποιημένο και αξιόπιστο περιβάλλον.

Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/Society_for_Worldwide_Interbank_Financial_Telecommunication

(Federal Reserve - Fedwire)²⁵³ καθώς και το Διατραπεζικό Σύστημα Διακανονισμού πληρωμών (Clearing House Interbank Payments System - CHIPS)²⁵⁴, οδήγησε στη μαζική ανάπτυξη του ηλεκτρονικού χρήματος (“megabyte money”) και των ηλεκτρονικών πληρωμών.

Η επικράτηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, η αδυναμία αναγνώρισης της προέλευσης των μετακινούμενων χρημάτων καθώς και η δυνατότητα ενσωμάτωσης παράνομων εσόδων στους μεγάλους όγκους συναλλαγών των νόμιμων επιχειρήσεων, αποτελούν, από πολλές απόψεις, ιδανικές συνθήκες για το ξέπλυμα χρήματος. Το πρόβλημα αυτό επιδεινώνεται από την έλλειψη μίας κεντρικής βάσης δεδομένων αναφορικά με τις πραγματοποιούμενες μεταφορές εμβασμάτων και τα στοιχεία των αποστολών και των παραληπτών αυτών καθώς κι από την ένταξη των χρηματιστηρίων στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, τα οποία επιτρέπουν την ανώνυμη διαπραγμάτευση και καθιστούν δυνατή τη συγκάλυψη τόσο της προέλευσης όσο και της ιδιοκτησίας των κεφαλαίων.

Επίσης, νέες τραπεζικές πρακτικές που επιτρέπουν τη διενέργεια συναλλαγών από τους ίδιους τους πελάτες χωρίς τη μεσολάβηση της τράπεζας (e-banking), υπονομεύει την ικανότητα του πιστωτικού ιδρύματος για έλεγχο των κινήσεων του λογαριασμού ενώ καθιστά τους πελάτες τους ικανούς να χειραγωγούν τη ταυτότητα του τελικού αποδέκτη.

ΤΟ ΥΠΕΡΑΚΤΙΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, το υπεράκτιο τραπεζικό σύστημα, εκτός από ιδιαίτερα ελκυστικό στους εγκληματίες που επιδιώκουν να νομιμοποιήσουν τα έσοδα των παράνομων δραστηριοτήτων τους, λόγω της ανωνυμίας και της δυνατότητας φοροαποφυγής αλλά και φοροδιαφυγής που παρέχουν, καθίσταται, επιπλέον, εύκολα προσβάσιμο. Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτά τα πιστωτικά ιδρύματα χαρακτηρίζονται από ελάχιστη διαφάνεια και μέγιστη αυτονομία ιδιωτικής δράσης.

Στην ουσία πρόκειται για τράπεζες ή άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία λειτουργούν ως υπεράκτια (“offshore”) και απαλλασσόμενα από ένα ευρύ φάσμα κανονισμών που επιβάλλονται στα «χερσαία» (“onshore”), όπως η επιβολή φορολογίας ή περιορισμοί στα επιτόκια και η υποχρέωση τήρησης αποθεματικών.

Επίσης, στην κατηγορία αυτή ανήκουν τραπεζικά ιδρύματα που λειτουργούν ως θυγατρικές εταιρείες ή υποκαταστήματα μεγάλων διεθνών τραπεζών και

²⁵³ ο Fedwire (παλαιότερα γνωστό ως Federal Reserve Wire Network) είναι ένα σύστημα μεταφοράς κεφαλαίων σε ακαθάριστο διακανονισμό σε πραγματικό χρόνο που λειτουργεί από τις Τράπεζες των Ηνωμένων Πολιτειών, το οποίο επιτρέπει στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να μεταφέρουν κεφάλαια ηλεκτρονικά μεταξύ των περισσότερων από 9.289 συμμετεχόντων (από τις 19 Μαρτίου 2009). Οι μεταφορές μπορούν να ξεκινήσουν μόνο από την τράπεζα αποστολής αφού λάβουν τις κατάλληλες οδηγίες καλωδίου από την τράπεζα λήψης. Αυτές οι οδηγίες περιλαμβάνουν: τον αριθμό δρομολόγησης της τράπεζας λήψης, τον αριθμό λογαριασμού, το όνομα και το ποσό δολαρίου που μεταφέρονται. Οι πληροφορίες αυτές υποβάλλονται στη Fed μέσω του συστήματος Fedwire. Μόλις ληφθούν και επεξεργαστούν οι οδηγίες, η Fed θα χρεώσει τα χρήματα από το λογαριασμό αποθεματικών της τράπεζας αποστολής και θα πιστώσει το λογαριασμό της τράπεζας λήψης. Οι τηλεπικοινωνιακές μεταφορές που αποστέλλονται μέσω του Fedwire ολοκληρώνονται την ίδια ημέρα, ενώ μερικές ολοκληρώνονται αμέσως.

Πηγή: <https://en.wikipedia.org/wiki/Fedwire>

²⁵⁴ Το Διατραπεζικό Σύστημα Πληρωμών (CHIPS) του Clearing House είναι ιδιωτικό εκκαθαριστικό γραφείο των Ηνωμένων Πολιτειών για συναλλαγές μεγάλης αξίας. Μέχρι το 2015, επρόκειτο να διευθετηθεί πολύ πάνω από 1,5 τρισεκατομμύρια δολάρια την ημέρα σε περίπου 250,000 διατραπεζικές πληρωμές σε διασυνοριακές και εγχώριες συναλλαγές. Μαζί με την υπηρεσία Fedwire Funds Service (η οποία λειτουργεί από τις τράπεζες των Federal Reserve), το CHIPS αποτελεί το κύριο αμερικανικό δίκτυο για τις εγχώριες και διεθνείς πληρωμές σε δολάρια μεγάλης αξίας, όπου το μερίδιο αγοράς του είναι περίπου 96%.

Πηγή: <https://en.wikipedia.org>

δραστηριοποιούνται σε χώρες και περιοχές που χαρακτηρίζονται ως «φορολογικοί παράδεισοι.»

Ορισμένοι φορολογικοί παράδεισοι έχουν δύο τάξεις τραπεζών:

- I. Τις τράπεζες Α Τάξης, που λειτουργούν με τους κανονισμούς του offshore κέντρου,
- II. Τις τράπεζες Β Τάξης, στις οποίες συνήθως δεν επιτρέπεται το άνοιγμα λογαριασμών ή η παροχή τραπεζικών εργασιών και με τις οποίες δεν ενδείκνυται να συναλλάσσεται κάποιος εκτός κι αν συνδέεται στενά με τη διοίκηση τους ή έχει κατανοήσει ακριβώς τη δραστηριότητα τους.²⁵⁵

Άλλα χαρακτηριστικά των υπεράκτιων χρηματοοικονομικών κέντρων που διευκολύνουν το ξέπλυμα χρήματος, είναι:

- Είναι αποτέλεσμα της τεράστιας αύξησης του αριθμού των τραπεζών. Καθώς οι τράπεζες ιδρύονται εύκολα και γρήγορα εφόσον υπάρχει ένα προαπαιτούμενο ελάχιστο όριο κεφαλαίου, καθίσταται εφικτή και η ίδρυση τους σε περιοχές που οι κανονισμοί, εφόσον υπάρχουν, είτε είναι ελάχιστοι είτε δεν εφαρμόζονται επαρκώς.
- Εδρεύουν σε χώρες με αυστηρούς νόμους περί τραπεζικού και εταιρικού απορρήτου.
- Πολλά από αυτά συνδέονται με καζίνο, όπως στην περίπτωση της Αρούμπα όπου υποστηρίζεται ότι το ξέπλυμα χρήματος πραγματοποιείται μέσω των καζίνο. Αν και οι δεσμοί μεταξύ των τραπεζών και των καζίνο δεν είναι άμεσα διακριτοί, η εγγύτητα τους καθώς και η έλλειψη σοβαρής εποπτείας των καζίνο, τα καθιστά ιδανικό σχήμα ολοκλήρωσης του κύκλου νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.
- Διαθέτουν ζώνη ελεύθερου εμπορίου. Σε πολλές περιπτώσεις υπάρχει μία συμβιωτική σχέση μεταξύ των υπεράκτιων χρηματοοικονομικών κέντρων και των ζωνών ελεύθερου εμπορίου, καθώς επιτρέπει στους εγκληματίες να συνδέσουν τα παράνομη προέλευσης έσοδα τους με νόμιμες εμπορικές εταιρείες.
- Λειτουργούν σε ένα επιχειρηματικό περιβάλλον χωρίς φόρους εισοδήματος, κληρονομιάς και κερδών καθώς και νόμους για τον έλεγχο των συναλλαγματικών ισοτιμιών ενώ οι νόμοι περί τραπεζικού και εταιρικού απορρήτου είναι ιδιαίτερα αυστηροί.
- Η πολιτική δανεισμού που εφαρμόζουν, εξασφαλίζει την επιστροφή των χρηματικών κεφαλαίων και τον ελάχιστο κίνδυνο για τους καταθέτες.
- Διαθέτουν δικαστική ή ερευνητική ασυλία, καθώς ιδιοκτήτες των τραπεζών αυτών, σε τοπικό επίπεδο, είναι επιχειρηματίες με ισχυρούς πολιτικούς δεσμούς.²⁵⁶

Εν κατακλείδι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα παίζουν ζωτικής σημασίας ρόλο στο όλο και ταχύτερα μεταλλασσόμενο διεθνές οικονομικό σύστημα, επιτρέποντας στα πιστωτικά ιδρύματα να αντιμετωπίζουν την αστάθεια και να διαχειρίζονται τους κινδύνους που αντιμετωπίζει το διεθνές κεφάλαιο. Αντιλαμβανόμενη τη σημασία τους για τους μηχανισμούς νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, η FATF αποφάσισε τον Ιανουάριο του 1995 την εντατικοποίηση της συνεργασίας της με το “Offshore Group of Banking Supervisors”

²⁵⁵ Παναγιώτης Ε. Δουβής (2008), “offshore δραστηριότητες” (σελ. 90)

²⁵⁶ Jack A. Blum, Esq., Prof. Michael Levi, Prof. R. Thomas Naylor, Prof. Phil Williams “Financial Havens, Banking Secrecy and Money Laundering”, prepared on behalf of the United Nations under the auspices of the Global Programme Against Money Laundering, Office for Drug Control and Crime Prevention

(O.G.B.S.), με σκοπό την προώθηση της εφαρμογής των διεθνών προτύπων από τα μέλη του.²⁵⁷

VI. Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ:

Ένας ακόμα τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται το ξέπλυμα του παράνομου χρήματος, είναι μέσω της αγοράς έργων τέχνης, καθώς σε αντίθεση με ό,τι είθισται στις αγοραπωλησίες, οι πωλητές έργων τέχνης, ακόμα και των ανεκτίμητης αξίας, δεν υποχρεούνται να αποκαλύψουν την ταυτότητα τους. Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι ακόμα και οι οίκοι δημοπρασιών συχνά αγνοούν την ταυτότητα του ιδιοκτήτη εκποιούμενου έργου.

Η συζήτηση γύρω από την ανωνυμία στην αγορά της τέχνης έχει οξυνθεί τα τελευταία χρόνια, εν μέρει λόγω της διαρροής των λεγόμενων Panama Papers, που αποκάλυψαν τη χρήση εταιρικών προπετασμάτων για την απόκρυψη της κυριότητας έργων τέχνης, τη φοροαποφυγή και τη χρηματοδότηση παράνομων δραστηριοτήτων.

Ο Krist, μέλος του μη κερδοσκοπικού ερευνητικού ινστιτούτου Basel Institute on Governance, αναγνωρίζοντας το βαρυσήμαντο ρόλο που διαδραματίζει η εν λόγω αγορά στη νομιμοποίηση των εσόδων παράνομης προέλευσης, επισημαίνει ότι απαιτείται μεγαλύτερος έλεγχος μέσω της ακριβής καταγραφής της προέλευσης και του προορισμού των κεφαλαίων.²⁵⁸

VII. Η ΑΓΟΡΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ (REAL ESTATE):

Ενώ, ακόμη, δεν έχει εγκριθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και δεν έχει τεθεί σε ισχύ στην Ε.Ε., η τροποποιημένη Οδηγία για την καταπολέμηση του ξέπλυματος βρώμικου χρήματος, με γραπτή της απάντηση στις 23 Φεβρουαρίου 2018, προς τον Ιταλό Σοσιαλιστή ευρωβουλευτή Enrico Gasbarra, η Επίτροπος της Τσεχίας Vera Jourova, ομολογεί ότι, στο στόχαστρο του οργανωμένου εγκλήματος, για ξέπλυμα χρήματος από παράνομες δραστηριότητες, βρίσκεται πλέον η αγορά πολυτελών και όχι μόνον κατοικιών, αποκαλύπτοντας ότι η Ε.Ε. παραμένει, νομικά και θεσμικά, ανοχύρωτη σ' αυτή την νέα απειλή.

Χαρακτηρίζοντας ως «πολύ σημαντική» την «απειλή» νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, μέσω επενδύσεων σε ακίνητα, η Επίτροπος της Τσεχίας αναφέρει ότι η Κομισιόν έχει ήδη εντοπίσει ότι υπάρχει εκτεταμένη και επαναλαμβανόμενη χρήση του τομέα των ακινήτων από οργανώσεις οργανωμένου εγκλήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις, υπογραμμίζοντας ότι, για την αντιμετώπιση της, χρειάζονται συγκεκριμένα «εργαλεία», όπως το κτηματολόγιο, που πολλές χώρες δεν έχουν ακόμη.²⁵⁹

Ένας σύνηθες τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται η νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων μέσω της εν λόγω αγοράς είναι ο ακόλουθος:

Έστω ότι ο Α κατέχει ένα ακίνητο ύψους 1.000.000 € και ο Γ διαθέτει 2.500.000 € μαύρο χρήμα επενδυμένο σε εξωχώρια εταιρεία.

²⁵⁷ Σταύρος Α. Κάτσιος (1997) «Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 107)

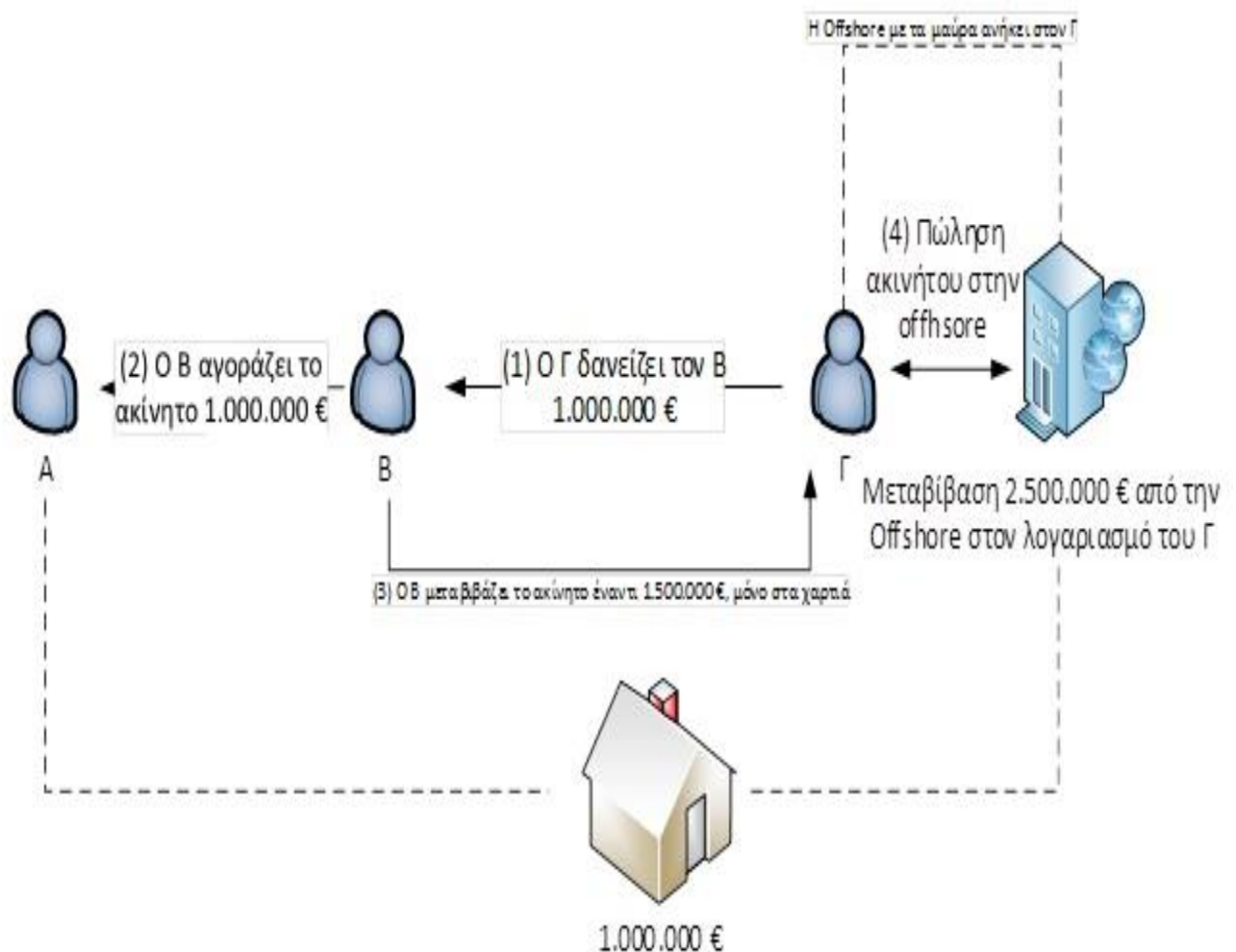
²⁵⁸ <http://www.kathimerini.gr>

²⁵⁹ Νίκος Ρούσσης – Στρασβούργο 24 Φεβ 2018, Πηγή: <http://www.reporter.gr>

Χρησιμοποιεί, λοιπόν, τον Β, ο οποίος παίζει το ρόλο του μεσάζοντα, δανείζοντας του εικονικά το ποσό των 1.000.000 €, προκειμένου ο Β να προβεί στην αγορά του ακινήτου, το οποίο, στη συνέχεια, πωλεί στον Γ, μέσω εικονικής εξωτραπεζικής συναλλαγής, έναντι 1.500.000 €.

Με το ποσό που «εισπράττει» ο Β, επιστρέφει, επίσης εξωτραπεζικά, στον Γ το ποσό του δανείου (1.000.000 €).

Στη συνέχεια ο Γ, πουλάει το εν λόγω ακίνητο στην εξωχώρια εταιρεία έναντι 2.500.000 €. Το ποσό της συναλλαγής μεταφέρεται σε τραπεζικό λογαριασμό που τηρεί ο Γ ως προϊόν νόμιμης συναλλαγής, επιτυγχάνοντας, έτσι, τη νομιμοποίηση όλου του ποσού του παράνομου χρήματος που διαθέτει.²⁶⁰

²⁶⁰<http://www.newsbomb.gr>

VIII. ΟΙ ΕΞΩΧΩΡΙΕΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

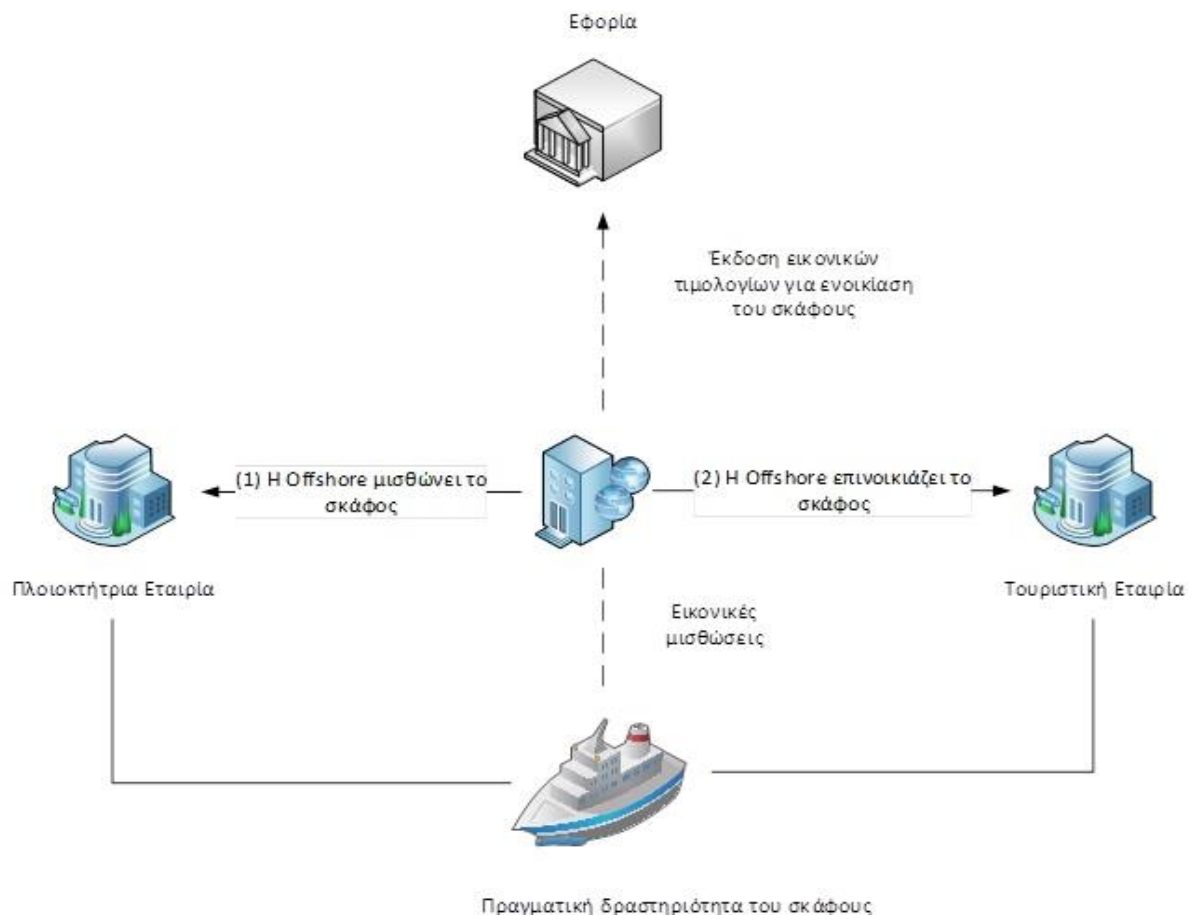
Επίσης, για το σκοπό αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν και οι αγοραπωλησίες σκαφών αναψυχής. Έτσι:

Έστω ότι ο Α διαθέτει σε λογαριασμό που τηρεί στο εξωτερικό μαύρο χρήμα. Συστήνει, λοιπόν, μία εξωχώρια εταιρεία με αντικείμενο δραστηριότητας την παροχή υπηρεσιών τουρισμού και αναψυχής. Για το σκοπό αυτό ενοικιάζει σε «φορολογικό παράδεισο», ένα σκάφος αναψυχής, ενώ τα μισθώματα καταβάλλονται από την offshore εταιρεία ιδιοκτησίας του.

Προκειμένου να μην έχει απώλειες, το μισθωμένο σκάφος το υπεκμισθώνει σε άλλη εταιρεία, η οποία, όντως, δραστηριοποιείται στον τομέα παροχής υπηρεσιών αναψυχής.

Με αυτό τον τρόπο, ο Α καταφέρνει να νομιμοποιεί τα παράνομα χρήματα που διαθέτει τα οποία λαμβάνουν τη μορφή εισπραξής νόμιμων μισθωμάτων.

Επίσης, δεδομένου ότι, όλες οι δραστηριότητες από τις οποίες απαρτίζεται ο εν λόγω μηχανισμός, διεξάγονται εκτός της δικαιοδοσίας των ελληνικών φορολογικών αρχών, καθίσταται αδύνατος ο έλεγχος των εικονικών τιμολογίων των μεταξύ τους συναλλαγών.²⁶¹

²⁶¹ <http://www.newsbomb.gr>

IX. ΤΑ ΨΗΦΙΑΚΑ ΚΡΥΠΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Αναμφισβήτητη είναι, επίσης, η συμβολή της τεχνολογικής προόδου στη διαδικασία νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Οι χρηματοοικονομικές ροές της γεωοικονομίας πραγματοποιούνται, όλο και περισσότερο, μέσω μεταφοράς ηλεκτρονικών δεδομένων, ενώ τα ηλεκτρονικά συστήματα συμψηφισμού και διακανονισμού τελειοποιούν τα νέα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμών (αυτόματες μεταφορές κεφαλαίων, αυτόματες τραπεζικές θυρίδες, κάρτες πληρωμών). Έτσι, οι ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές μπορούν να διεκπεραιωθούν από παντού, χωρίς τη μεσολάβηση του πιστωτικού ιδρύματος, δίνοντας νέα μορφή στην έννοια του νομίσματος. Συνεπώς, μπορούμε να πούμε ότι το ηλεκτρονικό χρήμα (electronic money), δεν αποτελεί απλά μία αυτοματοποιημένη έκφραση του λογιστικού χρήματος, αλλά ένα «πληροφοριακό νόμισμα», που συμβάλει στη μετάβαση προς ένα παγκοσμιοποιημένο χρηματοοικονομικό σύστημα, το οποίο βασίζεται σε ένα σύστημα τυποποίησης της πληροφορίας.²⁶²

ΤΟ BITCOIN:

Μία μορφή του νέου αυτού τύπου νομίσματος αποτελεί το “Bitcoin”. Πρόκειται για ένα ψηφιακό κρυπτονόμισμα, το οποίο δεν εποπτεύεται από καμία τράπεζα και έχει κερδίσει το ενδιαφέρον ολόκληρου του πλανήτη καθώς, κατά τα τελευταία χρόνια, και πιο συγκεκριμένα από το 2009 και μετά, η τιμή του έχει ξεπεράσει κάθε προσδοκία, με τους επενδυτές να έχουν πέσει έξω στις προβλέψεις τους.²⁶³

Ο τρόπος με τον οποίο το bitcoin παρέχει τη δυνατότητα νομιμοποίησης εσόδων είναι ο ακόλουθος:

Όσοι επιθυμούν να κάνουν συναλλαγές με το bitcoin, πρέπει να περάσουν πρώτα από έναν έλεγχο, ως προς την ύπαρξη και την ορθότητα των πληροφοριών ενός τραπεζικού λογαριασμού στο όνομά τους καθώς και ως προς τη βεβαίωση της ύπαρξης κατατεθειμένων ποσών σε αυτόν. Ο έλεγχος αυτός γίνεται στα ανταλλακτήρια. Στην Αμερική βρίσκονται τα δύο παγκοσμίως μεγαλύτερα ανταλλακτήρια bitcoin: το Circlly και το Coinbase. Στην ουσία, λοιπόν, τα ανταλλακτήρια παίζουν τον ρόλο των πραγματικών τραπεζών, καθώς δεν μπορεί κάποιος να ανοίξει έναν λογαριασμό bitcoin στο διαδίκτυο και, στη συνέχεια, να αγοράσει bitcoin εάν δεν γίνει ταυτοποίηση των στοιχείων του, και αν δεν περάσει από έναν μικρό έλεγχο. Επιπλέον, το bitcoin λειτουργεί μέσω της τεχνολογίας “blockchain”, δηλαδή, ενός “κατάστιχου” στο οποίο γίνονται όλες οι συναλλαγές, καθιστώντας έτσι τις πραγματοποιούμενες συναλλαγές ανιχνεύσιμες για τους χρήστες που δεν διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις για να καλύψουν τα ίχνη τους.

Ωστόσο, πλέον οι πιο εξελιγμένοι και ικανοί κυβερνοεγκληματίες χρησιμοποιούν περίπλοκες μεθόδους για να αποκρύψουν τα ίχνη τους, όπως το αποκαλούμενο “chain-hopping”, όπου τα χρήματα κινούνται από το ένα ψηφιακό νόμισμα στο άλλο, δημιουργώντας μια διαδρομή που είναι δύσκολο να εντοπιστεί.

Επίσης, νέας γενιάς νομίσματα έχουν κάνει την εμφάνισή τους, τα οποία είναι σχεδιασμένα εξ αρχής έχοντας κατά νου την ανωνυμία και τη μυστικότητα, όπως το Monero, το Dash, το

²⁶² Σταύρος Α. Κάτσιος (1997) «Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα (σελ. 1119-120)

²⁶³ Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι στις 31/12/2017, η τιμή του ανέρχονταν στο ποσό των bitcoin/dollar = 15.291\$ (το δολάριο είναι το κύριο νόμισμα με το οποίο υπολογίζεται η ισοτιμία) ή 12.987 bitcoin/ευρώ.

Z-Cash και το πολλά υποσχόμενο Ethereum. Μάλιστα, το Monero εμφανίστηκε πρόσφατα στην επικαιρότητα, με τους ειδικούς να αναφέρουν πως ένας ιός ο οποίος εκμεταλλεύεται το ίδιο τρωτό σημείο με το WannaCry είχε μολύνει πάνω από 200.000 υπολογιστές, τους οποίους χρησιμοποιούσε για την παραγωγή Monero – μια διαδικασία που είναι γνωστή ως mining (“εξόρυξη”) (DeMartino, 2016).²⁶⁴

Τη σημασία των κρυπτονομισμάτων στο ξέπλυμα μαύρου χρήματος και στη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας αναγνώρισαν υψηλόβαθμα στελέχη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), ιδίως μετά την υπόθεση της AlphaBay,²⁶⁵ προβαίνοντας σε προτάσεις τόσο υιοθέτησης τεχνολογιών που θα επιβάλουν τον νόμο στην εκτέλεση συναλλαγών με ψηφιακά νομίσματα όσο και επιβολής των ίδιων κανόνων που ισχύουν για όλες τις υπόλοιπες μορφές πληρωμών, επισημαίνοντας, ωστόσο, ότι το φαινόμενο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί συλλογικά και σε διεθνές επίπεδο.

Επίσης, στη σύνοδο του G20 στο Μπουένος Αϊρες, υπουργοί Οικονομικών και κεντρικοί τραπεζίτες αναφέρθηκαν στην ανάγκη στενής παρακολούθησης των κρυπτονομισμάτων. Στο κοινό ανακοινωθέν τους έγινε αναφορά στην έλλειψη προστασίας των καταναλωτών και των επενδυτών, στην έκθεση της αξιοπιστίας των αγορών, στους κινδύνους ξεπλύματος «μαύρου» χρήματος και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας καθώς και στην ανάγκη λήψης συγκεκριμένων μέτρων. Ωστόσο, ορισμένες χώρες, συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ, διστάζουν να εισηγηθούν την υιοθέτηση νέων κανόνων, καθώς εδώ και μία δεκαετία τίθενται αυστηρότεροι όροι στη λειτουργία του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος, προκειμένου να αποφευχθεί η επανάληψη της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008-2009. Η απουσία κοινής δέσμευσης από το G20 για ένα διεθνές κανονιστικό πλαίσιο που θα διέπει την ομαλή και έννομη λειτουργία των κρυπτονομισμάτων, θα οδηγήσει σε μονομερείς ενέργειες εκ μέρους μεμονωμένων κυβερνήσεων παρέχοντας, έτσι, τη δυνατότητα σε όσους ρέπουν στην παρανομία, να μεταφέρουν τις δραστηριότητές τους σε άλλη χώρα στην οποία θα ισχύει πιο χαλαρό καθεστώς.

Επίσης, το ΔΝΤ τονίζει ότι τα ψηφιακά νομίσματα είναι ελκυστικά και ριψοκίνδυνα καθώς η έκδοση νέων ψηφιακών νομισμάτων γίνεται χωρίς την παρέμβαση της κεντρικής τράπεζας, γεγονός που διατηρεί τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται με το εν λόγω νόμισμα, και σε αντίθεση με εκείνες που λαμβάνουν χώρα σε μετρητά, μακριά από το μικροσκόπιο των Αρχών.

Προκειμένου να γίνει αντιληπτό το μέγεθος του φαινομένου, αξίζει να αναφέρουμε ότι μετά τη μεγάλη άνοδο του bitcoin, το οποίο είναι το κυρίαρχο και το παλαιότερο όλων των κρυπτονομισμάτων, οι εκδόσεις ψηφιακών νομισμάτων πολλαπλασιάστηκαν μέσα στο 2017.²⁶⁶

²⁶⁴ Γιάννης Παγάνης, 18.12.2017, <https://powerpolitics.eu>

²⁶⁵ Η AlphaBay ήταν μία παράνομη «σκοτεινή» διαδικτυακή αγορά. Κυκλοφόρησε το Σεπτέμβριο του 2014, και σημείωσε σταθερή ανάπτυξη, με 14.000 νέους χρήστες κατά τις πρώτες 90 ημέρες λειτουργίας. Τον Οκτώβριο του 2015 αναγνωρίστηκε ως η μεγαλύτερη σε απευθείας σύνδεση αγορά σκοτεινού δικτύου σύμφωνα με τον Dan Palumbo, διευθυντή έρευνας της Digital Citizens Alliance, έχοντας πάνω από 200000 χρήστες και 40000 πωλητές που προσέφεραν παράνομες ουσίες αλλά και πράγματα όπως πλαστά διαβατήρια, λογισμικά κυβερνοεγκλήματος και όπλα. Τερματίστηκε μετά από μια δράση επιβολής του νόμου ως μέρος της επιχείρησης Bayonet εναντίον της (και επίσης της αγοράς Hansa) στις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά και την Ταϊλάνδη, στις 13 Ιουλίου 2017.

<https://en.wikipedia.org/wiki/AlphaBay>

²⁶⁶ Ζωρζέτ Ζολώτα. 22/3/2018, <http://www.kathimerini.gr/>

X. ΟΙ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΜΕΤΟΧΕΣ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΑ

Οι ανώνυμες μετοχές και τα ομόλογα, χρησιμοποιούνται, επίσης ευρέως, στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, καθώς λόγω της ανωνυμίας που παρέχουν καθίσταται εύκολη η μετακίνηση μεγάλων ποσών.

Πρόκειται για γραμμάτια ορισμένου ποσού, τα οποία μπορεί να κυμαίνονται από λίγα έως μερικές χιλιάδες ευρώ και αναγράφουν την υποχρέωση καταβολής του ποσού αυτού στον κομιστή τους. Τέτοιου είδους μετοχές και ομόλογα ανήκουν στο άτομο το οποίο τις έχει υπό την φυσική κατοχή του, είτε αυτό είναι η τσέπη, ο χαρτοφύλακας ή το χρηματοκιβώτιό του, όπως ακριβώς θα ίσχυε με τα κανονικά χρήματα, όπου όποιος τα κουβαλάει μπορεί να τα ξοδέψει, να τα επενδύσει, ή ότι άλλο εκείνος επιθυμεί. Το χαρακτηριστικό αυτό καθιστά τα εν λόγω γραμμάτια ιδιαίτερα χρήσιμα για κάποιον που επιθυμεί να μετακινήσει μεγάλα χρηματικά ποσά εύκολα και ακόμα πιο χρήσιμα αν θέλει να αρνηθεί ότι είναι ο κάτοχος τους.

Ακριβώς λόγω του γεγονότος ότι ανώνυμες ομολογίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν υπερβολικά εύκολα από τους απατεώνες, η αμερικανική κυβέρνηση έπαυσε την έκδοση τους το 1982.²⁶⁷

XI. ΤΑ ΤΥΧΕΡΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Ο Der Knoop (2017), διεξήγαγε έρευνα σχετικά με το πόσο τρωτά είναι διάφορα είδη τυχερών παιχνιδιών στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και στη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Για το σκοπό αυτό στην ερευνά του συμπεριέλαβε τα τυχερά παιχνίδια που αφορούν τα καζίνο, αυτά που χρησιμοποιούν διάφορα μηχανήματα, τις λαχειοφόρες αγορές, τα αθλητικά στοιχήματα καθώς κι εκείνα που λαμβάνουν χώρα διαδικτυακά. Τα αποτελέσματα στα οποία κατέληξε, όπως αυτά δημοσιεύτηκαν από την Επιτροπή του Κέντρου Έρευνας και Τεκμηρίωσης (WODC) του γερμανικού υπουργείου ασφάλειας και δικαιοσύνης, στις 2.4.2017, δείχνουν ότι ο κίνδυνος της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας μέσω των τυχερών παιχνιδιών, είναι σαφώς μικρότερος από εκείνο του ξεπλύματος χρήματος, ενώ όταν αυτά διεξάγονται διαδικτυακά τα αποτελέσματα είναι ακριβώς τα αντίθετα. Επίσης, ιδιαίτερα τρωτά για το σκοπό της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων, εμφανίζονται τα τυχερά παιχνίδια που αφορούν τα καζίνο, τα παράνομα εθνικά τυχερά παιχνίδια που σχετίζονται με τον αθλητισμό και ιδίως αυτά που διεξάγονται διαδικτυακά. Αντίθετα, λιγότερο ευάλωτος εμφανίζεται ο τομέας των λαχειοφόρων αγορών, των ηλεκτρονικών παιχνιδιών και τα αθλητικά στοιχήματα που διεξάγονται σε εθνικό επίπεδο.²⁶⁸

Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι καθώς η αξία των διαδικτυακών τυχερών παιχνιδιών κατά το έτος 2016 ανήλθε στα \$39 δισ., η εν λόγω βιομηχανία αποτελεί ένα ασφαλές καταφύγιο για εκείνους που επιθυμούν να νομιμοποιήσουν έσοδα από παράνομες δραστηριότητες.

Σύμφωνα με τον επικεφαλής έρευνας της εταιρείας παροχής λογισμικού ασφαλείας McAfee, McFarland, παρατηρείται μία ταχεία ανάπτυξη των παράνομων διαδικτυακών

²⁶⁷ <http://ependisinews.gr/blog/kosmos/panama-papers-pos-ginetai-to-kseplyma-xrimatos> 17/4/2016

²⁶⁸ Dr. J. Van Der Knoop (2017), “Risks of Money Laundering and the Financing of terrorism in the gambling sector”

τυχερών παιχνιδιών, τα οποία σημειώνουν τεράστια κέρδη, ενώ είναι αδύνατη η εποπτεία τους από τις αρχές καθώς η ταμειακή ροή είναι ανώνυμη και συνεπώς εύκολο να συγκαλυφθεί. Επίσης, όταν χρησιμοποιηθούν σε συνδυασμό με άλλα εργαλεία ξεπλύματος χρήματος, τα έσοδα αυτά μπορούν να μετατραπούν από και σε ψηφιακά νομίσματα.

Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η έκταση του φαινομένου, ο McFarland αναφέρει τη λειτουργία 25.000 παράνομων διαδικτυακών χώρων (sites), που παρέχουν διαδικτυακά τυχερά παιχνίδια, κατά το 2011, ενώ επισημαίνει ότι πιθανότατα ο αριθμός τους έχει αυξηθεί σήμερα. Για την αντιμετώπιση του διαδικτυακού ξεπλύματος χρήματος, ο McFarland προτείνει διασυνοριακή και διατομεακή συνεργασία, την ανάπτυξη προηγμένων τεχνικών και τεχνολογιών συλλογής δεδομένων καθώς και περαιτέρω κατάρτιση και ευαισθητοποίηση των αρμοδίων αρχών.²⁶⁹

4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η επιλογή της μεθόδου-τεχνικής που θα χρησιμοποιηθεί για τη νομιμοποίηση εσόδων τα οποία προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες, εξαρτάται από μία σειρά παραγόντων που σχετίζονται με το είδος της εγκληματικής δραστηριότητας από την οποία προέρχονται, το θεσμικό πλαίσιο της χώρας προέλευσης των εσόδων αυτών²⁷⁰, αλλά και τον όγκο τους, καθώς μικρές ποσότητες χρημάτων μπορούν να νομιμοποιηθούν περιοδικά με ποικίλες τεχνικές οι οποίες δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για μεγαλύτερες. Επίσης, ο βαθμός εμπιστοσύνης στα φυσικά και νομικά πρόσωπα που εμπλέκονται στη διαδικασία, αλλά και ο παράγοντας διαθεσιμότητας χρόνου είναι καθοριστικής σημασίας, καθώς καθορίζει αν απαιτείται εφάπαξ ή σταδιακή νομιμοποίηση. Τέλος, όταν για τη νομιμοποίηση τους χρησιμοποιούνται εταιρικές μορφές, οι τεχνικές που επιλέγονται είναι συνήθως σχετικές με το άμεσο επιχειρηματικό τους περιβάλλον και αντικατοπτρίζουν όσο το δυνατόν το προφίλ των συνήθων συναλλαγών τους²⁷¹.

Σε μία προσπάθεια των Unger και Walker (2007), να παρουσιάσουν τους κυριότερους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται το ξέπλυμα του παράνομου χρήματος κατέληξαν στους εξής:

1. Διαδικτυακές μεταφορές ή διαδικτυακές τραπεζικές εργασίες (Wire Transfers or Electronic Banking):

Αποτελεί το πρωταρχικό εργαλείο που χρησιμοποιούν οι κάτοχοι παράνομου χρήματος, προκειμένου να μεταφέρουν τα χρήματα αυτά μέσω του τραπεζικού συστήματος, επιτυγχάνοντας, έτσι, την απόκρυψη της παράνομης προέλευσης τους ή την τοποθέτηση στους επενδυτικούς στόχους που επιθυμούν. Συνήθως τα κεφάλαια αυτά μεταφέρονται μέσω ποικίλων τραπεζών και διαφόρων δικαιοδοσιών.

²⁶⁹ <https://www.cnn.com>

²⁷⁰ Schneider Friedrich (2011) "The financial flows of the transnational crime: Some Preliminary Empirical Results", Economics of Security Working Paper 53

²⁷¹ Jack A. Blum, Esq., Prof. Michael Levi, Prof. R. Thomas Naylor, Prof. Phil Williams "Financial Havens, Banking Secrecy and Money Laundering", prepared on behalf of the United Nations under the auspices of the Global Programme Against Money Laundering, Office for Drug Control and Crime Prevention

2. Καταθέσεις μετρητών (Cash Deposits):
Προηγούνται των τραπεζικών μεταφορών. Για το σκοπό αυτό, συνήθως χρειάζεται να «δομήσουν» τις καταθέσεις, κατακερματίζοντας το συνολικό ποσό με μικρότερα ποσά (smurfing).
3. Ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς αξίας (Informal Value Transfer System – IVTS):
Τέτοια συστήματα όπως το Hawala και το Hidi, λειτουργούν μέσω καταστημάτων που συνήθως πωλούν είδη παντοπωλείου, τηλεφωνικές κάρτες ή άλλα παρόμοια προϊόντα και τα οποία δραστηριοποιούνται διεθνώς επιτρέποντας, έτσι, τις διεθνείς μεταφορές κεφαλαίων.
4. Λαθραία φυσική μεταφορά χρημάτων (Cash Smuggling).
Αυτοί που διαθέτουν παράνομα χρήματα, τα ταχυδρομούν ή ακόμα και τα μεταφέρουν μαζί τους από περιοχή σε περιοχή ακόμα κι από χώρα σε χώρα.
5. Τυχερά παιχνίδια (Gambling):
Τα καζίνο, οι ιππόδρομοι και οι λαχειοφόροι αγορές μπορούν, επίσης, να χρησιμοποιηθούν στη νομιμοποίηση των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, μέσω της αγοράς κερδοφόρων καρτών, τις οποίες στη συνέχεια εξαργυρώνουν μέσω νόμιμων τραπεζικών επιταγών.
6. Ασφαλιστικά Προγράμματα (Insurance Policies):
Οι εγκληματίες αγοράζουν διάφορα ασφαλιστικά προγράμματα, τα οποία, στη συνέχεια, εξαργυρώνουν λαμβάνοντας νόμιμες τραπεζικές επιταγές. Όταν αυτά λαμβάνουν μακροπρόθεσμο χαρακτήρα, η ανίχνευση του ξεπλύματος χρήματος καθίσταται ακόμα δυσκολότερη.
7. Χρεόγραφα (Securities):
Τα χρεόγραφα χρησιμοποιούνται κυρίως στις μεταφορές κεφαλαίων, καθώς οι υποκείμενες ασφαλιστικές συμφωνίες παρέχουν κάλυψη και εύλογη αιτία για μεταφορές.
8. Επιχειρηματική Ιδιοκτησία (Business Ownership)
Τα παράνομα χρήματα μπορούν, επίσης, να ξεπλυθούν μέσω νόμιμων επιχειρήσεων, όπου αυτά αναμειγνύονται με τα νόμιμα έσοδα τους. Κυρίως, επιλέγονται επιχειρήσεις με έντονη ροή μετρητών (cash-intensive operations), όπως για παράδειγμα τα εστιατόρια.
9. Εταιρείες «Φάντασμα» (Shell Corporations):
Οι εταιρείες αυτές ιδρύονται αποκλειστικά για να παρέχουν κάλυψη στις μεταφορές κεφαλαίων και δεν ασκούν νόμιμη οικονομική δραστηριότητα.
10. Αγορές (Purchases):
Η αγορά ακινήτων και άλλων διαρκών αγαθών μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθεί ως μέσο για τη νομιμοποίηση εσόδων, καθώς αγοράζονται με παράνομο χρήμα και στη συνέχεια πωλούνται έναντι νόμιμων τραπεζικών επιταγών.

11. Προπληρωμένες κάρτες (Credit card advance payment):

Οι εγκληματίες προβαίνουν σε προπληρωμές καρτών με τα παράνομα προς νομιμοποίηση χρήματα που διαθέτουν, λαμβάνοντας νόμιμες προπληρωμένες κάρτες τις οποίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν στο επίσημο οικονομικό σύστημα.

12. Λειτουργίες των ATM (ATM Operations):

Οι τράπεζες μπορεί να επιτρέπουν σε άλλες επιχειρήσεις να διαχειρίζονται την λειτουργία των ATM τους, όπως για παράδειγμα, τη διατήρηση και επανατροφοδότηση τους με μετρητά. Έτσι, οι εγκληματίες τροφοδοτούν τα ATM με παράνομο χρήμα και λαμβάνουν νόμιμες τραπεζικές επιταγές για τα χρήματα που έχουν αναληφθεί.²⁷²

²⁷² Schneider Friedrich (2011) “The financial flows of the transnational crime: Some Preliminary Empirical Results”, Economics of Security Working Paper 53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ:

5. ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

5.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ:

Με τα φορολογικά έσοδα οι κυβερνήσεις εξασφαλίζουν τους αναγκαίους πόρους για την ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία τους. Επίσης, μέσα από τη φορολογική νομοθεσία κάθε κράτους, αντικατοπτρίζονται οι θεμελιώδεις επιλογές του σε σημαντικούς τομείς δημοσίων δαπανών όπως η παιδεία, η υγεία και οι συντάξεις, ενώ, επηρεάζοντας βασικά μακροοικονομικά μεγέθη, όπως την ιδιωτική κατανάλωση και αποταμίευση, καθορίζει το δημοσιονομικό πλαίσιο για την επιχειρηματική δραστηριότητα, τα περιβαλλοντικά ζητήματα, την μακροπρόθεσμη πορεία της οικονομίας και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών.²⁷³ Συνεπώς, οι λόγοι για τους οποίους επιβάλλεται η ενδεδειγμένη μελέτη της φοροδιαφυγής και η εύρεση αποτελεσματικών μέτρων για την πάταξη της, είναι προφανείς και άπτονται της κοινωνικής διάστασης του φαινομένου, της επίδρασης του σε επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης και παραγωγικότητας καθώς και των επιπτώσεων του στα δημοσιονομικά έσοδα και κατ' επέκταση στην αποτελεσματικότητα της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής.

Ως φοροδιαφυγή (tax evasion), ορίζεται η καθ' οποιοδήποτε τρόπο παράνομη απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός φορολογούμενου, φυσικού ή νομικού προσώπου, από τις φορολογικές αρχές με απώτερο σκοπό τη μείωση ή την εξάλειψη της φορολογικής του υποχρέωσης.²⁷⁴

5.2 ΙΣΧΥΟΝ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ελλάδος (άρθρο 78), κανένας φόρος δεν επιβάλλεται ούτε εισπράττεται χωρίς την ύπαρξη προηγούμενου τυπικού νόμου που καθορίζει το υποκείμενο και το αντικείμενο της φορολογίας. Αντικείμενο φορολογίας μπορεί να είναι το εισόδημα, η περιουσία, οι δαπάνες και οι συναλλαγές. Με το ίδιο άρθρο ορίζεται, επίσης, ότι ο φόρος δεν μπορεί να επιβληθεί με νόμο αναδρομικής ισχύος που εκτείνεται πέρα από το οικονομικό έτος προηγούμενου εκείνου κατά το οποίο επιβλήθηκε.

5.2.1 Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ (Κ.Φ.Ε.) -ΝΟΜΟΣ 4172/2013

Στη χώρα μας, η φορολογία εισοδήματος τόσο των φυσικών όσο και των νομικών προσώπων ρυθμίζεται από τις διατάξεις του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ – Ν.4172/2013), ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή την 01/01/2014.

Σύμφωνα με το άρθρο 7, του Ν.4172/13, ως εισοδήματος λογίζονται εκείνο που προκύπτει από:

- ✓ Α: Τη μισθωτή εργασία και τις συντάξεις.
- ✓ Β: Την επιχειρηματική δραστηριότητα.
- ✓ Γ: Το κεφάλαιο.
- ✓ Δ: Την υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου.

Η Β πηγή εισοδήματος (εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα) εμπεριέχει το εισόδημα από τις εμπορικές και τις γεωργικές επιχειρήσεις, από τις υπηρεσίες ελευθέρων

²⁷³ <https://publications.europa.eu>

²⁷⁴ <http://elg-v.blogspot.gr>

επαγγελματών και από κάθε άλλη πηγή. Στη Γ (εισόδημα από κεφάλαιο) περιλαμβάνονται τα εισοδήματα από ακίνητα και από κινητές αξίες. Τέλος, άξιο αναφοράς αποτελεί η προσθήκη στον προηγούμενο νόμο (Ν.2238/94), μίας επιπλέον πηγής εισοδήματος, της Δ, η οποία αφορά εισοδήματα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου, δηλαδή αυτών που προκύπτουν από τη διαφορά μεταξύ της τιμής πώλησης και της τιμής κτήσης ακίνητης περιουσίας, τίτλων και χρηματοοικονομικών προϊόντων.²⁷⁵

5.2.2. Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ (Κ.Φ.Δ.) - ΝΟΜΟΣ 4174/2013

Ο Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών (ΚΦΔ – Ν.4174/2013), «Φορολογικές Διαδικασίες και άλλες διατάξεις», μεταξύ των θεμάτων που περιγράφει και ρυθμίζει, κάνει σαφής αναφορά και στις παραβάσεις φοροδιαφυγής. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 55 του νόμου, ως παραβάσεις φοροδιαφυγής νοούνται:

1. Η απόκρυψη καθαρών εισοδημάτων, από οποιαδήποτε πηγή, με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή φόρου εισοδήματος. Ως απόκρυψη καθαρών εισοδημάτων νοείται και η περίπτωση κατά την οποία καταχωρούνται στα βιβλία ανύπαρκτες ή εικονικές ολικές ή μερικά δαπάνες ή γίνεται επίκληση στη φορολογική δήλωση τέτοιων δαπανών, ώστε να μην εμφανίζονται καθαρά εισοδήματα ή να εμφανίζονται αυτά μειωμένα. Ορίζεται, επίσης ότι ως απόκρυψη εισοδημάτων θεωρείται η μη υποβολή δήλωσης ή η υποβολή ανακριβούς δήλωσης που έχει ως αποτέλεσμα τη μη καταβολή ποσού φόρου τουλάχιστον δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ, ανά φορολογικό έτος, εφόσον πρόκειται για φυσικά πρόσωπα ή υπόχρεους τήρησης απλογραφικών βιβλίων και τουλάχιστον εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ ανά φορολογικό έτος εφόσον πρόκειται για υπόχρεους τήρησης διπλογραφικών βιβλίων.
2. Η μη απόδοση, η ανακριβής απόδοση, ο συμψηφισμός, η έκπτωση ή η διακράτηση φόρου προστιθέμενης αξίας και παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, για κάθε φορολογικό έτος ή διαχειριστική περίοδο, τουλάχιστον δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ, εφόσον πρόκειται για φυσικά πρόσωπα ή υπόχρεους τήρησης απλογραφικών βιβλίων και τουλάχιστον εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ, εφόσον πρόκειται για υπόχρεους τήρησης διπλογραφικών βιβλίων, καθώς και η μη υποβολή δήλωσης ή η υποβολή ανακριβούς δήλωσης με σκοπό τη μη πληρωμή των παραπάνω φόρων τελών ή εισφορών, εφόσον προβλέπεται από τις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας και αφορά φόρους που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κώδικα.
3. Η είσπραξη επιστροφής των παραπάνω φόρων από τη Φορολογική Διοίκηση μετά από παραπλάνηση της, με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων.
4. Η έκδοση πλαστών φορολογικών στοιχείων, καθώς και η νόθευση φορολογικών στοιχείων. Ως πλαστό θεωρείται το στοιχείο που έχει διατηρηθεί ή σφραγιστεί με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς να έχει καταχωριστεί στα οικεία βιβλία της Φορολογικής Διοίκησης σχετική πράξη θεώρησης του και εφόσον η μη καταχώριση τελεί σε γνώση του υπόχρεου για τη θεώρηση του φορολογικού στοιχείου. Πλαστό, επίσης, θεωρείται και το φορολογικό στοιχείο όταν οι αξίες που αναγράφονται στο

²⁷⁵ Ν.4172/2013, ΦΕΚ 167/23.7.2013

πρωτότυπο και στο αντίτυπο αυτού, το οποίο χρησιμοποιείται για φορολογικούς σκοπούς είναι διαφορετικές.²⁷⁶

5. Η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων και η αποδοχή αυτών. Εικονικό είναι το στοιχείο που εκδίδεται για συναλλαγή ανύπαρκτη στο σύνολο της ή για μέρος αυτής ή για συναλλαγή που πραγματοποιήθηκε από πρόσωπα διαφορετικά από αυτά που αναγράφονται στο στοιχείο ή το ένα από αυτά είναι άγνωστο φορολογικός πρόσωπο, με την έννοια ότι δεν έχει δηλώσει την έναρξη του επιτηδεύματος του ούτε έχει θεωρήσει στοιχεία στην Φορολογική Διοίκηση.
Εικονικό είναι επίσης το στοιχείο που φέρεται ότι εκδόθηκε ή έχει ληφθεί από εικονική εταιρία, κοινοπραξία, κοινωνία ή άλλη οποιασδήποτε μορφής επιχείρηση ή από φυσικό πρόσωπο για το οποίο αποδεικνύεται, ότι είναι παντελώς αμέτοχο στη συγκεκριμένη συναλλαγή, οπότε στην τελευταία αυτή περίπτωση η σχετική διοικητική κύρωση επιβάλλεται, και η ποινική δίωξη ασκείται κατά του πραγματικού υπευθύνου που υποκρύπτεται. Ορίζεται, επίσης, ότι τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία συναλλαγής κατώτερη της πραγματικής θεωρούνται πάντοτε για τους σκοπούς του παρόντος νόμου ως ανακριβή, ενώ τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία μεγαλύτερη της πραγματικής θεωρούνται ως εικονικά κατά το μέρος της μεγαλύτερης αυτής αξίας.
6. Η μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση παραστατικών στοιχείων, εφόσον η συνολική αποκρυβείσα αξία ανέρχεται τουλάχιστον σε πέντε χιλιάδες (5.000,00) ευρώ.
7. Η απόκρυψη στοιχείων που αποτελούν αντικείμενο ή συνθέτουν το αντικείμενο του ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝ.Φ.Ι.Α.), με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή του ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων. Για την εφαρμογή της παρούσας περίπτωσης, ως απόκρυψη θεωρείται η μη απόδοση για κάθε φορολογικό έτος ποσού φόρου τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000,00) ευρώ.
8. Η απόκρυψη στοιχείων που αποτελούν αντικείμενο ή συνθέτουν το αντικείμενο του ειδικού φόρου ακινήτων (Ν.3091/2002) με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή του φόρου αυτού.
9. Η απόκρυψη οποιασδήποτε φορολογητέας ύλης με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή οποιουδήποτε άλλου φόρου εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κώδικα. Για την εφαρμογή της παρούσας περίπτωσης, ως απόκρυψη θεωρείται η μη απόδοση για κάθε φορολογικό έτος ή κάθε φορολογική υπόθεση ποσού φόρου τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000,00) ευρώ.²⁷⁷

Ο Ν.4174/2013 συνεχίζει αναλύοντας το ποσό του προστίμου καθώς και των λοιπών κυρώσεων που προβλέπονται ανά περίπτωση τέλεσης εγκλήματος φοροδιαφυγής (άρθρο 55^Α).

²⁷⁶ Σύμφωνα με την ΠΟΛ.1023/20.1.2014, από 1.1.2014, οι αρμόδιες Δ.Ο.Υ. δεν θεωρούν οποιοδήποτε φορολογικό βιβλίο και στοιχείο που προβλέπεται από τις διατάξεις του Κ.Φ.Α.Σ. και των αποφάσεων που έχουν εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση αυτού ή του προϊσχύσαντος Κ.Β.Σ. (Π.Δ. 186/1992), καθώς και του ν. 1809/1988, περί φορολογικών μηχανισμών.

²⁷⁷ Νένα Π. Διονυσοπούλου, «Νόμος 4174/2013, φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις»

Επίσης, στο άρθρο 66 του Ν.4174/2013, ορίζεται ότι:

1. Έγκλημα φοροδιαφυγής διαπράττει όποιος με πρόθεση:
 - ✓ Προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου εισοδήματος, ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) ή ειδικού φόρου ακινήτων (ΕΦΑ), αποκρύπτει από τα όργανα της Φορολογικής Διοίκησης φορολογητέα εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή ή περιουσιακά στοιχεία, ιδίως παραλείποντας να υποβάλει δήλωση ή υποβάλλοντας ανακριβή δήλωση ή καταχωρίζοντας στα λογιστικά αρχεία εικονικές (ολικά ή μερικά) δαπάνες ή επικαλείται στη φορολογική δήλωση τέτοιες δαπάνες, ώστε να μην εμφανίζεται φορολογητέα ύλη ή να εμφανίζεται αυτή μειωμένη.
 - ✓ Προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή του φόρου προστιθέμενης αξίας, του φόρου κύκλου εργασιών, του φόρου ασφαλιστρών και των παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς, καθώς και όποιος παραπλανά τη Φορολογική Διοίκηση με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με την αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων και δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς ή λαμβάνει επιστροφή ή διακρατεί τέτοιους φόρους, τέλη και εισφορές.
 - ✓ Προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου πλοίων δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς στο Δημόσιο το φόρο αυτόν.
2. Παρακρατούμενοι φόροι, τέλη και εισφορές είναι εκείνοι που ρητά ορίζονται σε επί μέρους διατάξεις ότι παρακρατούνται και τελικά αποδίδονται στο Δημόσιο ή άλλο φορέα από πρόσωπο διάφορο του πραγματικού φορολογούμενου.
3. Οι ποινικές κυρώσεις που προβλέπονται ανά περίπτωση και ο τρόπος επιμέτρησης τόσο των ποσών όσο και της ποινής.

Τέλος, στο άρθρο 67, προσδιορίζονται οι αυτουργοί καθώς και οι συνεργοί για τη διάπραξη του εγκλήματος της φοροδιαφυγής, ανά κατηγορία νομικού προσώπου, ενώ με τα άρθρα 68 έως 71, ο τρόπος άσκησης της ποινικής δίωξης, ο χρόνος παραγραφής του εγκλήματος, τα αρμόδια δικαστήρια ανά περίπτωση καθώς και λοιπές λεπτομέρειες.²⁷⁸

5.3 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ, ΦΟΡΟΚΛΟΠΗΣ & ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.

Αν και συχνά η έννοια της φοροδιαφυγής συγχέεται με εκείνη της φοροαποφυγής, οι δύο αυτές έννοιες διαφέρουν τόσο εννοιολογικά, όσο και πρακτικά. Πιο συγκεκριμένα, ενώ από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η φοροδιαφυγή συνιστά παράνομη πράξη,²⁷⁹ ως φοροαποφυγή, ορίζεται «η εφαρμογή καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών που αποτελούν απόρροια προσεκτικής μελέτης της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων με μοναδικό στόχο τη μείωση της φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Πραγματοποιείται στα πλαίσια ενός καλά μελετημένου φορολογικού σχεδιασμού, κατά τον οποίο δημιουργούνται διάφορα σενάρια και

²⁷⁸ Ν.4174/2013, ΦΕΚ 170/26.7.2013

²⁷⁹ <https://www.dianeosis.org>

εναλλακτικές, μέχρι να προσδιοριστεί ο ελάχιστος δυνατός φόρος, συνήθως στα πλαίσια του νόμου.»²⁸⁰

Η φοροκλοπή, από την άλλη, αφορά στην μη απόδοση στο δημόσιο των εισπραχθέντων ή παρακρατηθέντων φόρων. Ωστόσο, στην πράξη δεν είναι εύκολη η διάκριση μεταξύ φοροδιαφυγής και φοροκλοπής ιδιαίτερα στους έμμεσους φόρους, όπου δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί αν έχει εισπραχτεί και δεν έχει αποδοθεί ο φόρος ή αν η πώληση ή η παροχή υπηρεσιών πραγματοποιήθηκε χωρίς τη χρέωση του φόρου (Γεωργακόπουλος, 1997)²⁸¹

Τέλος, ως «παραοικονομία» ή «υπόγεια οικονομία», θεωρείται η οικονομική δραστηριότητα που έλαβε χώρα εντός ενός δεδομένου χρονικού διαστήματος και δεν καταγράφεται στους Εθνικούς Λογαριασμούς και τις υπόλοιπες επίσημες στατιστικές. Η δραστηριότητα αυτή, μπορεί να περιλαμβάνει τόσο νόμιμες οικονομικές πράξεις οι οποίες, όμως, έλαβαν χώρα παράνομα, όπως η πώληση προϊόντων χωρίς την έκδοση του αντίστοιχου παραστατικού και η αδήλωτη εργασία, όσο και παράνομες, όπως το εμπόριο όπλων και ναρκωτικών.²⁸²

Η σχέση της παραοικονομίας με τη φοροδιαφυγή είναι τόσο στενή που συχνά οι δύο αυτοί όροι συγχέονται. Η παραοικονομία αποτελείται τόσο από νόμιμες οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες αποκρύπτονται με σκοπό την φοροδιαφυγή, όσο και από τα έσοδα τα οποία προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες, τα οποία, επίσης, δεν δηλώνονται στις φορολογικές αρχές. Ωστόσο, ενώ η φοροδιαφυγή, αποτελεί μέρος τόσο της παραοικονομίας όσο και της επίσημης οικονομικής δραστηριότητας, ένα μέρος της πρώτης, παρά το γεγονός ότι δεν καταγράφεται επισήμως, καταλήγει στην καταβολή φόρων, μέσω των μεταγενέστερων συναλλαγών με τη φανερή οικονομία.²⁸³

Ο Schneider (2012), κατατάσσει στη σφαίρα της παραοικονομίας όλα τα εισοδήματα τα οποία δεν καταγράφονται και τα οποία προέρχονται τόσο από νόμιμες δραστηριότητες που στόχο έχουν τη φοροδιαφυγή, όπως τα αδήλωτα εισοδήματα των ελευθέρων επαγγελματιών και η ανταλλαγή νόμιμων προϊόντων και υπηρεσιών, όσο και από παράνομες, όπως είναι η εμπορία κλαμένων αγαθών, το εμπόριο των ναρκωτικών και η πορνεία. Σημειώνει δε, ότι οι δραστηριότητες αυτές, μπορεί να πραγματοποιούνται με τη μεσολάβηση του χρήματος ή με την ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών.²⁸⁴

Ο Τάτσος (2001), προβαίνοντας σε περαιτέρω συσχέτιση των δύο αυτών φαινομένων διακρίνει τέσσερις πιθανούς συνδυασμούς τους. Στην πρώτη περίπτωση, διακρίνει την ταυτόχρονη ύπαρξη της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας, καθώς υπάρχει οικονομική δραστηριότητα (προστιθέμενη αξία), η οποία, όμως, έχει αναπτυχθεί στην παραοικονομία και συνεπώς δεν δηλώνεται και δεν καταγράφεται στους Εθνικούς Λογαριασμούς. Παράδειγμα αυτής της περίπτωσης αποτελεί η αδήλωτη απασχόληση ανέργου που λαμβάνει επίδομα ανεργίας. Ο δεύτερος πιθανός συνδυασμός, είναι η ύπαρξη φοροδιαφυγής χωρίς ωστόσο να υπάρχει παραοικονομία. Στην περίπτωση αυτή υπάγεται η κατάτμηση των κερδών μίας εταιρείας σε εικονικούς μετόχους, με στόχο την υπαγωγή του συνολικού εισοδήματος σε χαμηλότερους οριακούς φορολογικούς συντελεστές. Ένας

²⁸⁰ <http://www.el.wikipedia.org>

²⁸¹ <https://www.kepe.gr>

²⁸² <https://athens.indymedia.org/post/1392062/>

²⁸³ διαΝΕΟσις (Ιούνιος 2016), «Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και προτάσεις καταπολέμησης της», ERNST & YOUNG (EY), σελ. 7 - 8

²⁸⁴ Friedrich Schneider (2012), “The Shadow Economy and Work in the Shadow: What Do We (Not) Know?”

άλλος πιθανός συνδυασμός των δύο αυτών φαινομένων, είναι η ύπαρξη παραοικονομίας χωρίς, ωστόσο, την ταυτόχρονη ύπαρξη φοροδιαφυγής. Ο παράδοξος αυτός συνδυασμός οφείλεται στις ατέλειες κατάρτισης των Εθνικών Λογαριασμών, η σύνταξη των οποίων δεν βασίζεται στις δηλώσεις εισοδήματος και αφορά κυρίως νέες δραστηριότητες στις οποίες απαιτείται συχνά χρόνος προκειμένου να περιληφθούν στους Εθνικούς Λογαριασμούς. Τέλος, υπάρχει η περίπτωση που δεν υπάρχει ούτε παραοικονομία, ούτε φοροδιαφυγή.

Από τα ανωτέρω, καθίσταται σαφές, ότι ενώ ως κυριότερο αίτιο της παραοικονομίας θεωρείται η φοροδιαφυγή, δεν υπάρχει απόλυτη ταύτιση των δύο αυτών φαινομένων, καθώς το καθένα από αυτά μπορεί να εμφανίζεται χωρίς απαραίτητα την συνύπαρξη του άλλου.²⁸⁵

Επίσης, ο Παυλόπουλος (2002), αναφερόμενος στο φαινόμενο της παραοικονομίας στη χώρα μας, εκτιμά πιθανή αύξηση του λαθρεμπορίου και της πορνείας, την οποία και αποδίδει στη μαζική εισροή μεταναστών. Επισημαίνει, επίσης, ότι παρά τη σύνθετη κοινωνική και οικονομική επίδραση που ασκούν, καθώς οι εν λόγω δραστηριότητες δημιουργούν εισόδημα και απασχόληση, μειώνουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται νόμιμα και στερούν από το κράτος ένα σημαντικό ποσό φορολογικών εσόδων, δεν έχουν ακόμα ενταχθεί στο ελληνικό σύστημα των Εθνικών Λογαριασμών. Σε μία προσπάθεια συσχέτισης των φαινομένων της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας, καταλήγει σε ένα φαύλο κύκλο αιτίας και αποτελέσματος. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει ότι καθώς η παραοικονομία οδηγεί σε μείωση των φορολογικών εσόδων, προκειμένου να αντισταθμιστεί η απώλεια αυτή, οι κυβερνόντες οδηγούνται σε αύξηση των φορολογικών συντελεστών και του πλέγματος των ρυθμίσεων, ενισχύοντας, έτσι, τα κίνητρα προς τη φοροδιαφυγή και καταφυγή στην παραοικονομία. Για την αντιμετώπιση της παραοικονομίας, προτείνει ένα πλέγμα ρυθμίσεων που ως στόχο θα έχουν τόσο τη μείωση των φορολογικών συντελεστών όσο και τον δραστικό περιορισμό των μη φορολογικών παραγόντων που υποθάλλουν την ανάπτυξη του φαινομένου.²⁸⁶

5.4 ΞΕΠΛΥΜΑ ΒΡΩΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

Λόγω της κοινωνικής και οικονομικής επίδρασης που ασκεί τόσο η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, όσο και η φοροδιαφυγή, τα δύο αυτά φαινόμενα, έχουν αποτελέσει συχνά αντικείμενο μελέτης και σχολιασμού. Οι εν λόγω έρευνες επικεντρώνονται κυρίως στον ορισμό τους και τον προσδιορισμό του μεγέθους τους, των παραγόντων που συντελούν στην ανάπτυξη τους αλλά και της μεταξύ τους σχέσης.

Σε έρευνα της Unger (2009), με στόχο τον προσδιορισμό του μεγέθους των δύο αυτών φαινομένων, αναφέρει ότι το μέγεθος του χρήματος που νομιμοποιείται κάποιες φορές περιλαμβάνει κι εκείνο της φοροδιαφυγής ενώ άλλες όχι. Ως χρήμα που ξεπλένεται, ορίζει εκείνο που προέρχεται από εγκληματικές αλλά και δραστηριότητες που εντάσσονται στη σφαίρα της παραοικονομίας, όπως η φοροδιαφυγή και τα διασυνοριακά εγκλήματα του «λευκού κολάρου» (“white collar cross border crime”), στα οποία ανήκουν εκείνα της διασυνοριακής μεταφοράς κεφαλαίων και της έκδοσης πλαστών τιμολογίων. Τέλος, χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο βαρύτητας, κατέληξε ότι η μέτρηση της ποσότητας του

²⁸⁵ Ν. Τάτσος (2001) «παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση

²⁸⁶ Παναγιώτης Γ. Παυλόπουλος (2002), «Η παραοικονομία στην Ελλάδα: Επανεξέταση»

χρήματος που ξεπλένεται επιτρέπει τον προσδιορισμό τόσο της φοροδιαφυγής όσο και των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.²⁸⁷

Ο Schneider (2012), σε μία προσπάθεια προσδιορισμού του μεγέθους του φαινομένου, κατατάσσοντας τη φορολογική απάτη και τη παράνομη διασυνοριακή μεταφορά κεφαλαίου στις πρώτες θέσεις των παράνομων συναλλαγών, εκτίμησε το συνολικό ποσοστό των συνολικών ροών/εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στο 66% .²⁸⁸ Επίσης, οι Choo et al. (2014), σε έρευνα τους για το ξέπλυμα χρήματος στη Μαλαισία, αναφέρουν τη φοροδιαφυγή ως μία από τις κύριες πηγές προέλευσης των παρανομών εσόδων τα οποία προορίζονται για νομιμοποίηση.²⁸⁹

Σύμφωνα με τους De Boyrie et al., η γενεσιουργός αιτία τόσο του φαινομένου του ξεπλύματος χρήματος όσο και αυτού της φοροδιαφυγής, θα πρέπει να αναζητηθεί στην αδυναμία των εθνικών κυβερνήσεων και των διεθνών οργανισμών οικονομικής ανάπτυξης, για λεπτομερή ανάλυση του τεράστιου όγκου των στοιχείων που εμπεριέχονται στους όρους του διεθνούς εμπορίου, ο οποίος, με τη σειρά του, καθιστά αδύνατο τον προσδιορισμό τόσο των διεθνών εμπορικών ροών όσο και των όρων τιμολόγησης αυτών.

Υποστηρίζουν, επίσης, ότι η δυνατότητα ανάλυσης των ροών του διεθνούς εμπορίου παρέχει τόσο στις κυβερνήσεις όσο και στους διεθνείς οργανισμούς τη δυνατότητα οικονομικής και βιομηχανικής ανάπτυξης μίας χώρας, ενώ, πληροφορίες σχετικά με τις αξίες, τις ποσότητες και τα μερίδια αγορών για τις εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών, ενισχύουν την ικανότητα τους για γνώση της διεθνούς αγοράς και καθιέρωσης των κατάλληλων αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Ο προσδιορισμός των τιμών του διεθνούς εμπορίου έχει απασχολήσει επί μακρόν τις κυβερνήσεις τόσο των αναπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών, ως ένα μέσο παρακολούθησης και ανίχνευσης των παράνομων δραστηριοτήτων και συναλλαγών.

Το έντονο αυτό ενδιαφέρον αποδίδεται στο γεγονός ότι υπερτιμολογήσεις των εισαγόμενων καθώς και οι υποτιμολογήσεις των εξαγόμενων προϊόντων, παράλληλα με τη διευκόλυνση της μεταφοράς κεφαλαίων, μπορεί να υποκρύπτουν φοροδιαφυγή, ξέπλυμα χρήματος από παράνομες δραστηριότητες, παράνομες προμήθειες ενώ μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέσο για την επιβολή υψηλότερων τιμών σε χώρες και προϊόντα που τελούν υπό καθεστώς επιτήρησης αυτών. Όταν δε, τα προϊόντα αυτά συνδέονται με την οικονομική ανάπτυξη και το επίπεδο διαβίωσης των πολιτών αναπτυσσόμενων χωρών, οι αυξημένες τιμές τους μπορούν να αποτελέσουν τροχοπέδη στην οικονομική ανάπτυξη τους.

Από την άλλη, υποτιμολογήσεις των εισαγωγών, ίσως αντανακλούν προσπάθειες αποφυγής ή μείωσης των εισαγωγικών δασμών ή εξουδετέρωσης του εγχωρίου ανταγωνισμού. Οι Fisman et al, σε έρευνα τους διαπίστωσαν μία θετική σχέση μεταξύ του επιπέδου των εισαγωγικών δασμών και της υποτιμολόγησης των εισαγόμενων προϊόντων. Τέλος, οι υπερτιμολογήσεις των εξαγωγών εκτός του ότι μπορεί να αποσκοπούν σε αύξηση των ποσών των επιδοτήσεων που παρέχουν ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες, μπορεί, επίσης, να υποκρύπτουν και παράνομες προμήθειες.

²⁸⁷ Brigitte Unger (2009) “The Gravity Model for Measuring Money Laundering and Tax Evasion”

²⁸⁸ Schneider Friedrich (2012), “the Financial Flows of Transnational Crime and Tax Fraud in OECD Countries: What Do we (Don’t) know?”

²⁸⁹ Huang Ching Choo, Mira Susanti Amirrudin, Nur Adura Ahmad Noruddin και Rohana Othman (2014) “Anti-Money Laundering and its Effectiveness”, MALAYSIAN ACCOUNTING REVIEW, VOLUME 13 NO. 2, 2014

Καθώς, λοιπόν, ο προσδιορισμός των τιμών του διεθνούς εμπορίου αποτελεί των ακρογωνιαίο λίθο για τη διάθρωση μίας αποτελεσματικής και ανταγωνιστικής αγοράς, οι De Boyrie et al. , προτείνουν τον έλεγχο των εμπορικών εγγράφων καθώς και τη φυσική παρακολούθηση των φορτίων, προκειμένου να εξετάζεται αν οι τιμές των εισαγόμενων και εξαγόμενων προϊόντων αντικατοπτρίζουν την πραγματική αγοραία αξία τους και να καθορίζεται το ποσοστό φορολόγησης τους.

Υποστηρίζουν, επίσης, ότι ο προσδιορισμός των τιμών του διεθνούς εμπορίου, θα οδηγήσει σε αύξηση των κρατικών εσόδων μέσω της ελαχιστοποίησης της φοροδιαφυγής και της απάτης των εισαγωγικών δασμών, αλλά και στην περικοπή του ξεπλύματος χρήματος, η οποία, με τη σειρά της θα επιφέρει τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Τέλος, η ελαχιστοποίηση της κίνησης των κεφαλαίων, θα τροφοδοτήσει τις αναπτυσσόμενες χώρες με τα απαιτούμενα κεφάλαια για επενδύσεις ενώ η εξάλειψη του εξωτερικού αθέμιτου ανταγωνισμού, θα δημιουργήσει της συνθήκες για τη βιομηχανική και οικονομική ανάπτυξη τους.²⁹⁰

Αναφορικά με το σύστημα καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες που εφαρμόζεται στην Αυστραλία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ και πώς τελικά η συμμόρφωση τους προς τις επιταγές της FATF επηρεάζεται από την τοπική κουλτούρα και διάφορους οικονομικούς παράγοντες της κάθε χώρας, οι Alkaabi et al. (2010), σε έρευνα τους, κατέταξαν την αποφυγή της προβλεπόμενης φορολογικής επιβάρυνσης μεταξύ των λόγων για τους οποίους τόσο τα φυσικά όσο και τα νομικά πρόσωπα καταφεύγουν στο ξέπλυμα χρήματος.²⁹¹

Επίσης, Ο Yaniv (1999), ανέπτυξε ένα μοντέλο συσχετισμού των εσόδων που νομιμοποιούνται με την φορολογική πολιτική που ακολουθείται και κατέληξε ότι ο όγκος των πρώτων αυξάνεται υπό καθεστώς με ελαστικό θεσμικό πλαίσιο στα οποία εφαρμόζονται χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές.

Σύμφωνα δε με την Unger (2007), η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μπορεί, μεταξύ άλλων να οδηγήσει σε αύξηση των δημοσίων εσόδων, καθώς ένας τρόπος νομιμοποίησης των εσόδων αυτών είναι η καταβολή των φόρων που αναλογούν σε αυτά. Για το σκοπό αυτό, χρησιμοποιούνται κυρίως διαφορές εταιρικές μορφές, όπου τα παράνομα έσοδα δηλώνονται και φορολογούνται ως έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα, μετατρέποντας τα, με τον τρόπο αυτό, σε φορολογητέες νόμιμες προσόδους.

Ωστόσο, η φορολογική πολιτική που εφαρμόζεται φαίνεται, επίσης, να συνδέεται άμεσα και με την ποσότητα του χρήματος το οποίο προορίζεται για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Ο Gallant (2007), σε έρευνα που διεξήγαγε με σκοπό τον εντοπισμό της σχέσης που υπάρχει μεταξύ τους, κατέληξε ότι οι φορολογικοί παράδεισοι αποτελούν ελκυστικούς δυνητικούς προορισμούς για τη διείσδυση των περιουσιακών στοιχείων των τρομοκρατικών οργανώσεων και την μετέπειτα διασυνοριακή μετακίνηση τους με σκοπό τη χρησιμοποίησή τους στο σχεδιασμό και υλοποίηση τρομοκρατικών επιθέσεων. Η σχέση

²⁹⁰ Maria E. De Boyrie, Simon J. Park και John S. Zdanowicz, “Money Laundering and Income Tax Evasion: The Determination of Optimal Audits and Inspections to Detect Abnormal Prices in International Trade”, Journal of financial crime Vol. 12, No 2, 2004

²⁹¹ Ali Alkaabi, George Mohay, Adrian McCullagh, και Nicholas Chantler (2010), “Money Laundering and FATF Compliance by the International Community”

αυτή κατέστη σαφέστερη μετά την τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ τον Σεπτέμβριο του 2001, όπου ανέδειξε, επίσης, ότι η διεθνής κινητικότητα των κεφαλαίων, καθιστά δυνατή τη διεθνοποίηση της τρομοκρατίας. Καθώς, λοιπόν, οι στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για τη φοροδιαφυγή αποτελούν και μεθόδους για τη κίνηση των κεφαλαίων των τρομοκρατών, η οποιαδήποτε προγενέστερη ανοχή στα εγκλήματα φοροδιαφυγής είναι πλέον ανυπόστατη καθώς τα χρήματα αυτά μπορεί να προορίζονται για τρομοκρατικές επιθέσεις, γεγονός που οδηγεί σε σύγκλιση των μέτρων που υιοθετούνται για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας με εκείνα που στόχο έχουν την πάταξη της φοροδιαφυγής.²⁹²

Έρευνα σχετικά με την αποτελεσματικότητα των ληφθέντων μέτρων, διεξήγαγε, επίσης, ο Truman (2005), ο οποίος παρά την αναγνώριση που επιδεικνύει στις διεθνείς νομοθετικές προσπάθειες για την καταπολέμηση του φαινομένου της νομιμοποίησης των παράνομης προέλευσης εσόδων, θεωρεί ότι οι προσπάθειες αυτές θα ενισχύονταν περαιτέρω αν το ξέπλυμα χρήματος συνδέονταν και με άλλα αδικήματα όπως εκείνα της φοροδιαφυγής και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Αναφορικά με το έγκλημα της φοροδιαφυγής, επισημαίνει τη διαφορετική αντιμετώπιση που χαίρει από τα διάφορα καθεστώτα, σημειώνοντας ότι η πάταξη της θα πρέπει να αποτελέσει πρωταρχικό στόχο κυρίως των χωρών με αναδυόμενες αγορές.²⁹³

²⁹² M. Michelle Gallant (2007), “Tax and Terrorism: a new partnership?”

²⁹³ Truman (2005), “Anti-Money Laundering Overkill?”

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ:

6. ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ & ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η προσπάθεια της αποτύπωσης του φαινομένου της νομιμοποίησης του μαύρου χρήματος σε μία χώρα, είναι άμεσα συνδεδεμένη με την περιγραφή και εκτίμηση του μεγέθους της παραοικονομίας που αυτή παρουσιάζει. Η άμεση αυτή σχέση, απορρέει από το γεγονός ότι η παρουσία της σκιώδους οικονομίας στην ουσία αντανακλά την προσπάθεια των οικονομούντων ατόμων να αποκρύψουν την δραστηριότητα τους, είτε γιατί αν αυτή λάμβανε χώρα στην επίσημη οικονομία θα ήταν λιγότερο επωφελής, είτε επειδή η δραστηριότητα τους αυτή είναι παράνομη.

Γενικά, θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τρεις τύπους παραοικονομίας:

- I. Η παραοικονομία που δεν εξαρτάται από το οικονομικό σύστημα και είναι η οικονομική δραστηριότητα η οποία αυξάνει το ΑΕΠ μίας χώρας, αλλά δεν περιλαμβάνεται στους Εθνικούς της Λογαριασμούς.
- II. Η παραοικονομία που υπόκειται στις συνθήκες της αγοράς και περιλαμβάνει τις παράνομες οικονομικές δραστηριότητες, και
- III. Η μεταβατικής περιόδου παραοικονομία, η οποία αφορά στις κρυφές και κερδοφόρες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε μεταβατικές οικονομίες, τόσο από ιδιωτικές όσο και δημόσιες επιχειρήσεις.

Μεταξύ των κοινών χαρακτηριστικών που μοιράζονται οι τρεις αυτοί τύποι της σκιώδους οικονομικής δραστηριότητας, εκτός του ότι αποσκοπούν στην αύξηση του κέρδους, περιλαμβάνονται η απόκρυψη τους από τις αρχές και συνεπώς η αποφυγή της φορολόγησης τους, καθώς και η διαφοροποίηση τους έναντι των εργασιακών και διοικητικών προτύπων.

Παρά τις αμέτρητες έρευνες που έχουν κατά καιρούς διεξαχθεί αναφορικά με το φαινόμενο της παραοικονομίας, ελάχιστες έχουν επικεντρωθεί στη μελέτη των παραγόντων που συμβάλουν στην εμφάνιση και ανάπτυξη του φαινομένου σε μία χώρα.²⁹⁴ Επίσης, η εκτίμηση του μεγέθους της παραοικονομίας αποτελεί ένα πολύ δύσκολο εγχείρημα, κυρίως λόγω της φύσης του φαινομένου που απαιτεί αξιολόγηση της οικονομικής δραστηριότητας που απορρέει από ανεπίσημες συναλλαγές. Καθώς, λοιπόν, δεν υπάρχουν άμεσες τεχνικές μέτρησης του μεγέθους και της σύνθεσης της παραοικονομίας, οι κύριες έμμεσες μέθοδοι που εφαρμόζονται για το σκοπό αυτό είναι εκείνες της προσέγγισης βάσει της ζήτησης συναλλάγματος (Cagan, 1958, Tanzi 1983 και Bhattacharyya, 1990), του όγκου των συναλλαγών (Feige, 1979), της ζήτησης για ηλεκτρική ενέργεια (Lackò, 2000)²⁹⁵ καθώς κι εκείνης για εργατικό δυναμικό. Η προσέγγιση βάσει της ζήτησης συναλλάγματος στηρίζεται στην υπόθεση ότι οι περισσότερες παράνομες συναλλαγές λαμβάνουν χώρα σε μετρητά, οπότε η εκτίμηση της παράνομης οικονομικής δραστηριότητας βασίζεται στην υπερβάλλουσα ζήτηση συναλλάγματος. Η μέθοδος της ζήτησης για ηλεκτρική ενέργεια, από την άλλη, υποθέτει ότι η χρησιμοποίηση της είναι συνάρτηση της οικονομικής δραστηριότητας και προβαίνει σε εκτίμηση της ανεπίσημης οικονομικής δραστηριότητας βάσει της διαφοράς που υπάρχει μεταξύ της αύξησης στην κατανάλωση ηλεκτρικής

²⁹⁴ Ligita Gaspareniene, Jekaterina Kartasova, Rita Remeikiene (2014), “Evaluation of Shadow Economy Emergence and Development. Factors in Service Sector: Greek Case”

²⁹⁵ Manos Matsaganis και Maria Flevotomou (2010) “Distributional Implications of Tax Evasion in Greece.”

ενέργειας κι εκείνης που παρουσιάζει το επίσημο ΑΕΠ της χώρας. Τέλος, η μέθοδος βάσει του απασχολούμενου εργατικού δυναμικού, θεωρεί ένα δεδομένο επίπεδο απασχόλησης στην οικονομία και εκτιμά την παραοικονομία βάσει της μείωσης του επιπέδου αυτού. Καθώς οι προαναφερόμενες μέθοδοι παρουσιάζουν ποικίλες αδυναμίες, οι μελετητές του φαινομένου καταφεύγουν σε οικονομετρικές μελέτες (MIMIC Model), οι οποίες υπολογίζουν το μέγεθος της παραοικονομίας βάσει πολλαπλών, στατιστικά σημαντικών μεταβλητών του φαινομένου, όπως το επίπεδο της φορολόγησης, το μέγεθος της γραφειοκρατίας, το εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, οι οποίες εγγυώνται πιο αξιόπιστα αποτελέσματα.²⁹⁶

Η έννοια της φοροδιαφυγής, από την άλλη, αν και δεν είναι ταυτόσημη με αυτή της παραοικονομίας, σχετίζεται με αυτήν στο μέτρο της μη καταβολής φόρων για το εισόδημα που αποκτάται από τις παράνομες δραστηριότητες. Έτσι, η εκτίμηση του μεγέθους της παραοικονομίας, θα μπορούσε να αποτελέσει πολύτιμο δείκτη για την εκτίμηση του αντίστοιχου μεγέθους της φοροδιαφυγής.²⁹⁷

Η πρόσφατη δημοσιονομική κρίση που μαστίζει την Ελλάδα, οδήγησε τις εκάστοτε κυβερνήσεις να στρέψουν το ενδιαφέρον τους στην πάταξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής, ως μέσο αύξησης των δημοσίων εσόδων και δίκαιης κατανομής του κόστους της δημοσιονομικής προσαρμογής. Ωστόσο, η πάταξη της φοροδιαφυγής εξακολουθεί να φαντάζει ουτοπία, λόγω των σημαντικότερων ελλείψεων που παρουσιάζουν οι μηχανισμοί της φορολογικής διοίκησης, και έχουν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση αγεφύρωτων αποκλίσεων μεταξύ των προϋπολογισθέντων και των τελικά εισπραχθέντων εσόδων του κράτους. Προκειμένου, λοιπόν, να αυξηθούν τα δημόσια έσοδα, η εκάστοτε κυβέρνηση υιοθετεί υψηλότερους φορολογικούς συντελεστές, οι οποίοι, όμως, οδηγούν σε ακόμα μεγαλύτερη αύξηση των φαινομένων της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής, δίνοντας, έτσι το έναυσμα της έναρξης ενός φαύλου κύκλου που δεν έχει τελειωμό.²⁹⁸

Σε έρευνα των Gaspareniene et al. (2014), αναφορικά με την παραοικονομία στη χώρα μας και η οποία διεξήχθη σε δείγμα 14 ιδιοκτητών και μανάτζερ επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της παροχής υπηρεσιών, στο σύνολο τους αποκάλυψαν ότι δεν προβαίνουν σε δήλωση του συνόλου των εισοδημάτων τους καθώς και ότι δεν είχαν την πρόθεση να το κάνουν στο μέλλον. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει τη σημασία της παράνομης οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα και την ανάγκη μεταφοράς της στην επίσημη οικονομία.²⁹⁹

Όσον αφορά την φοροδιαφυγή που θα μπορούσε να αποδοθεί στην παράνομη οικονομική δραστηριότητα, σε ερευνά του ΟΟΣΑ (2011), υπολογίζει ότι τα διαφυγόντα έσοδα του ελληνικού δημοσίου, τα οποία οφείλονται κυρίως στις σκιώδεις οικονομικές δραστηριότητες που το σύστημα αδυνατεί να εντοπίσει, ανέρχονται από 2 έως 4% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ανά έτος, ενώ, αποδίδει τη χαμηλή εισπραξιμότητα των φόρων στην ανεπάρκεια που εμφανίζουν οι θεσμικοί φορείς της χώρας. Σε μεταγενέστερη

²⁹⁶ Anoop Singh, Sonali Jain-Chandra και Adil Mohommad (2012) “Inclusive Growth, Institutions, and the Underground Economy” IMF WORKING PAPER

²⁹⁷ Leventi, Chrysa, Matsaganis, Manos και Flevotomou, Maria (2013) :

“Distributional implications of tax evasion and the crisis in Greece”, EUROMOD Working Paper, No. EM17/13, Univ. of Essex, Institute for Social and Economic Research, Colchester

²⁹⁸ Anoop Singh, Sonali Jain-Chandra και Adil Mohommad (2012) “Inclusive Growth, Institutions, and the Underground Economy” IMF WORKING PAPER

²⁹⁹ Ligita Gaspareniene, Jekaterina Kartasova, Rita Remeikiene (2014), “Evaluation of Shadow Economy Emergence and Development. Factors in Service Sector: Greek Case”.

μελέτη του ίδιου οργανισμού (2013), τα υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής αποδίδονται στην υψηλή φορολογική επιβάρυνση, στην αδυναμία των κρατικών φορέων να αποτρέψουν το φαινόμενο και στο χαμηλό επίπεδο φορολογικής συνείδησης που επιδεικνύουν οι Έλληνες φορολογούμενοι.³⁰⁰

6.2 Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6.2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το μακροχρόνιο και πολυδιάστατο φαινόμενο της παραοικονομίας στην Ελλάδα, θα πρέπει να αποδοθεί στα σημαντικά δομικά προβλήματα που χαρακτηρίζουν την οικονομία της χώρας, στην ποιότητα διακυβέρνησης, στο εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο στις αγορές προϊόντος, εργασίας και χρήματος καθώς και στη φορολογική επιβάρυνση, τόσο υπό τη μορφή του άμεσου κόστους στην επιχειρηματική δραστηριότητα, όσο και αυτό της φορολογικής συμμόρφωσης (Κάτσιος, 2006).

Συνοπτικά, οι παράγοντες που εμφανίζονται να συμβάλουν στην εμφάνιση και ανάπτυξη του φαινομένου, μπορούν να καταταχθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Παράγοντες που σχετίζονται με την αγορά: Η αδυναμία παρακολούθησης του ρυθμού καινοτομίας της αγοράς, ο ανταγωνισμός καθώς και οι διαστρεβλώσεις που προκαλούνται σε αυτόν λόγω των φορολογικών κινήτρων που δίνονται σε ορισμένες κατηγορίες επιχειρήσεων, η ανισορροπία μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης καθώς και τα προβλήματα διανομής.
- Οικονομικοί – Χρηματοοικονομικοί παράγοντες: Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές, το υψηλό κόστος των αδειών που απαιτούνται για ορισμένα επαγγέλματα καθώς και της κοινωνικής ασφάλισης, η ελλιπής χρηματοοικονομική ανάπτυξη της χώρας και της εγχώριας αγοράς, ο πληθωρισμός, η ανελαστικότητα του οικονομικού συστήματος και οι οικονομικοί περιορισμοί.
- Παράγοντες σχετιζόμενοι με τη δημόσια διοίκηση: Το αυστηρό θεσμικό πλαίσιο, η διαφθορά και η γραφειοκρατία, η περίπλοκη δομή των κρατικών οργανισμών και η αναποτελεσματικότητά τους.
- Θεσμικοί παράγοντες: Η πολυπλοκότητα και η αμεροληψία του φορολογικού συστήματος, οι περίπλοκες διαδικασίες στην ίδρυση και λειτουργία των επιχειρήσεων, το χαμηλής ποιότητας θεσμικό πλαίσιο και η πολυνομία.
- Οι ελλείψεις μίας χώρας σε εγχώριους πόρους, οι οποίες καθιστούν κοστοβόρα την ίδρυση και λειτουργία των επιχειρήσεων και συνεπώς ελκυστικότερη την αναζήτηση τους στην παράνομη οικονομία.
- Κοινωνικοί παράγοντες: Η έλλειψη κοινωνικής συνείδησης και επιχειρηματικής υποστήριξης, οι μισθολογικές διαφοροποιήσεις, τα χαμηλά επίπεδα του εγχώριου εισοδήματος, οι αποκλίσεις πολιτών από ορισμένα επαγγέλματα, η ανελκυστικότητα των διαθέσιμων πηγών εισοδήματος.
- Ατομικοί παράγοντες: Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, η έλλειψη δεξιοτήτων και γνώσης της οικονομίας, η έντονη επιθυμία διατήρησης όλου του κέρδους και η εγκληματική συμπεριφορά.³⁰¹

³⁰⁰ διαΝΕΟσις (Ιούνιος 2016) “Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και προτάσεις καταπολέμησης της”.

³⁰¹ Ligita Gaspareniene, Jekaterina Kartasova, Rita Remeikiene (2014), “Evaluation of Shadow Economy Emergence and Development. Factors in Service Sector: Greek Case”

Επίσης, σύμφωνα με τους Singh et al. (2012), το φαινόμενο της παραοικονομίας που εμφανίζει μία χώρα, θα πρέπει να αποδοθεί στην αδυναμία που παρουσιάζουν τα θεσμικά όργανα και οι κανόνες δικαίου στη χώρα αυτή. Έτσι, τα οικονομούντα άτομα έχουν την τάση να αποκρύπτουν την οικονομική δραστηριότητα τους όταν έρχονται αντιμέτωπα με επαχθείς κανονισμούς, οι οποίοι έχουν αδύναμη και ασυνεπής επιβολή, καθώς και με τη διαφθορά. Συνεπώς, χώρες που εμφανίζουν υψηλά ποσοστά διαφθοράς, ιδίως στον δημόσιο τομέα, εμφανίζουν ταυτόχρονα και υψηλά επίπεδα παραοικονομίας, καθώς αυξάνονται οι ευκαιρίες δραστηριοποίησης στη σφαίρα της παράνομης οικονομίας.³⁰² Σε αντίθεση με την με την επικρατούσα άποψη, οι αυξημένοι φορολογικοί συντελεστές δεν φαίνεται να έχουν ιδιαίτερα σημασία στο μέγεθος της σκιάδους οικονομίας που εμφανίζει μία χώρα, καθώς οι τυχόν ροπές προς αυτή που δημιουργούνται από την αυξημένη φορολόγηση, μπορούν να αντισταθμιστούν από την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου και την εμπιστοσύνη του λαού στην κυβέρνηση.³⁰³ Καταλήγουν, λοιπόν, ότι οι κυβερνήσεις στην προσπάθεια τους για πάταξη του φαινομένου, θα πρέπει να επικεντρωθούν στον περιορισμό και ισχυροποίηση των κανόνων καθώς και στην πάταξη της γραφειοκρατίας προκειμένου να απλουστευθεί η εισαγωγή των δραστηριοτήτων αυτών στην επίσημη οικονομία..³⁰⁴

Η διαφθορά, από την άλλη, αποτελεί σημαντικό τροχοπέδη στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μίας χώρας, καθώς διαστρεβλώνει τους κανόνες δικαίου και εξασθενεί τα θεσμικά θεμέλια, επηρεάζοντας ιδίως τους οικονομικά ασθενέστερους.³⁰⁵ Η αύξηση της διαφθοράς σε μία κοινωνία έχει θετικό αντίκτυπο στο επίπεδο της σκιάδους οικονομίας που παρατηρείται σε αυτήν, η οποία με τη σειρά της, έχει αρνητικές επιπτώσεις στο ΑΕΠ της κοινωνίας αυτής (Schneider και Enste 2000). Ενώ, σύμφωνα με τον γενικό κανόνα, το επίπεδο της διαφθοράς τείνει να φθίνει καθώς το Εγχώριο Ακαθάριστο Προϊόν αυξάνει, και τελικά εμφανίζεται μία μετάβαση από τη φτώχεια στην ειλικρίνεια (Gundlach και Paldam, 2009), σε κάποιες χώρες, όπως η Ελλάδα, όπου παρατηρείται υψηλό επίπεδο εισοδήματος και διαφθοράς ταυτόχρονα, αποδεικνύει ότι το επίπεδο του εγχώριου εισοδήματος δεν αποτελεί αξιόπιστο δείκτη της θεσμικής αποτελεσματικότητας, η οποία θα πρέπει να συσχετιστεί με άλλους παράγοντες όπως οι γραφειοκρατικές δομές (Echazu και Bose 2008) και το επίπεδο της παραοικονομίας που εμφανίζει η χώρα αυτή, καθώς οι διενεργούντες παράνομες δραστηριότητες καταφεύγουν συχνά σε δωροδοκίες των γραφειοκρατών προκειμένου να μην ανιχνευτεί η δράση τους. Το αποτέλεσμα είναι η μείωση των δημοσίων εσόδων από τη φορολογία με συνακόλουθα τη πτώση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών του κράτους προς τους πολίτες, των υποδομών και των κινήτρων για δραστηριοποίηση στην επίσημη οικονομία (Buehn και Schneider, 2011). Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξαν και οι Manolas et al. (2013), οι οποίοι, επίσης, απέδειξαν την ύπαρξη άμεσης σχέσης μεταξύ των φαινομένων της παραοικονομίας κι εκείνου της διαφθοράς.

³⁰² Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013) “The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece”

³⁰³ Elgin και Garcia (2012) “Tax Enforcement, Technology, and the Informal sector”

³⁰⁴ Singh, Jain-Chandra, και Mohommad (2012), “Inclusive Growth, Institutions, and the Underground Economy”

³⁰⁵ <https://www.transparency.org>

Γενικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ποιότητα του θεσμικού πλαισίου μίας χώρας, επηρεάζει τόσο το επίπεδο της παραοικονομίας (Singh et al., 2012), όσο και εκείνο της διαφθοράς που εμφανίζεται σε αυτή (Dreher et al., 2009).³⁰⁶

6.2.2 ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Στην Ευρώπη των 28 κρατών - μελών, ο μέσος όρος της παραοικονομίας έχει εκτιμηθεί στο ιδιαίτερα ανησυχητικό ποσό των €2,1 τρισ., γεγονός που επιτάσσει την άμεση πάταξη του φαινομένου, προκειμένου να ισοσκελιστούν οι προϋπολογισμοί των χωρών που θα επιτρέψουν την έξοδο τους από την κρίση και την επιστροφή τους στην οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη. Στην κατάταξη αυτή, η χώρα μας φαίνεται να καταλαμβάνει την 11^η θέση μετά τη Βουλγαρία, Ρουμανία, Κροατία, Εσθονία, Λιθουανία, Κύπρο, Μάλτα, Λετονία, Σλοβενία και Πολωνία, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι νοτιότερες χώρες σημειώνουν μεγαλύτερα ποσοστά παραοικονομίας συγκριτικά με την Ανατολική και Δυτική Ευρώπη.³⁰⁷

Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η έκταση του φαινομένου, αξίζει να αναφερθεί ότι ο μέσος όρος της παράνομης οικονομικής δραστηριότητας για τις χώρες της Ευρώπης το 2008, εκτιμάται στο 19,4% ενώ για το 2012 υπολογίζεται στο 19%. Για το 2009, το αντίστοιχο ποσοστό εμφανίζεται αυξημένο για όλες τις ευρωπαϊκές χώρες κατά 0,5% σε σχέση με εκείνο του 2008, οπότε κι έκανε την εμφάνιση της η οικονομική κρίση. Τα αποτελέσματα είναι αντίθετα σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης. Δυστυχώς, στη χώρα μας τα μεγέθη αυτά εμφανίζονται σαφώς αυξημένα, 24,3% και 22,3% για το 2008 και 2012 αντίστοιχα.³⁰⁸ Καθώς κατά το ίδιο έτος το μέσο ποσοστό παραοικονομίας στην ευρωζώνη υπολογίζεται στο 15%, αν η Ελλάδα ακολουθούσε την τάση αυτή, δηλαδή το μέγεθος της παραοικονομίας της εμφανίζονταν μειωμένο κατά 16,4 δισ. και με μία φορολόγηση της τάξεως του 33,7 % , ποσοστό που αντιστοιχεί στο μέσο ποσοστό φορολογίας στη χώρα κατά το 2012, τα έσοδα του κράτους από τους φόρους θα εμφανίζονταν για το έτος αυτό αυξημένα κατά περίπου € 5,5 δισ.³⁰⁹

Επιπλέον, σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ποσοστό της σκιάδους οικονομίας στην Ελλάδα, το 2013 υπολογίστηκε στο 24% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας, χωρίς τάσεις απομείωσης. Δεδομένου ότι κατά το ίδιο έτος το ΑΕΠ της Ελλάδας ανήλθε σε € 182 δισ. και το δημόσιο έλλειμμα στα € 23 δισ., το επίπεδο της παραοικονομίας εμφανίζεται στα €43,7 δισ., δηλαδή €20,7 δισ. περισσότερα από το επίπεδο του δημοσιονομικού ελλείμματος, το οποίο ως γνωστό αποτελεί το βασικό οικονομικό μέγεθος που οδήγησε στην εκτίναξη των επιτοκίων δανεισμού και στα επακόλουθα μνημόνια. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την περίοδο 1999-2010 υπολογίζονται το 27% του ΑΕΠ, ποσοστό που εμφανίζεται μεγαλύτερο κατά περίπου 7 ποσοστιαίες μονάδες από το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ για την ίδια περίοδο, ενώ για το 2015 το αντίστοιχο ποσοστό υπολογίζεται στο 22,4%, και ισοδυναμεί περίπου με €40 δισ..³¹⁰

³⁰⁶ Aristidis Bitzenis, Vasileios Vlachos και Friedrich Schneider (2016) “An Exploration of the Greek Shadow Economy: Can its Transfer into the Official Economy Provide Economic Relief Amid the Crisis?”

³⁰⁷ διαΝΕΟσις (Ιούνιος 2016) “Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και προτάσεις καταπολέμησης της”.

³⁰⁸ Rita Remeikiene, Ligita Gaspareniene, Jekaterina Kartasova (2014) “Country- Level Determinants of the Shadow Economy during 2005-2013: The case of Greece”.

³⁰⁹ Μάνθος Ντελής «Φοροδιαφυγή και ηλεκτρονικές πληρωμές»

Πηγή: <http://greekeconomistsforreform.com/wp-content/uploads/shadow-economy.pdf>

³¹⁰ διαΝΕΟσις (Ιούνιος 2016) “Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και προτάσεις καταπολέμησης της”.

Επίσης, στο διάγραμμα που ακολουθεί, εμφανίζεται το εκτιμώμενο μέγεθος της παραοικονομίας για το 2015, σε χώρες του ΟΟΣΑ, ως ποσοστό του ΑΕΠ.

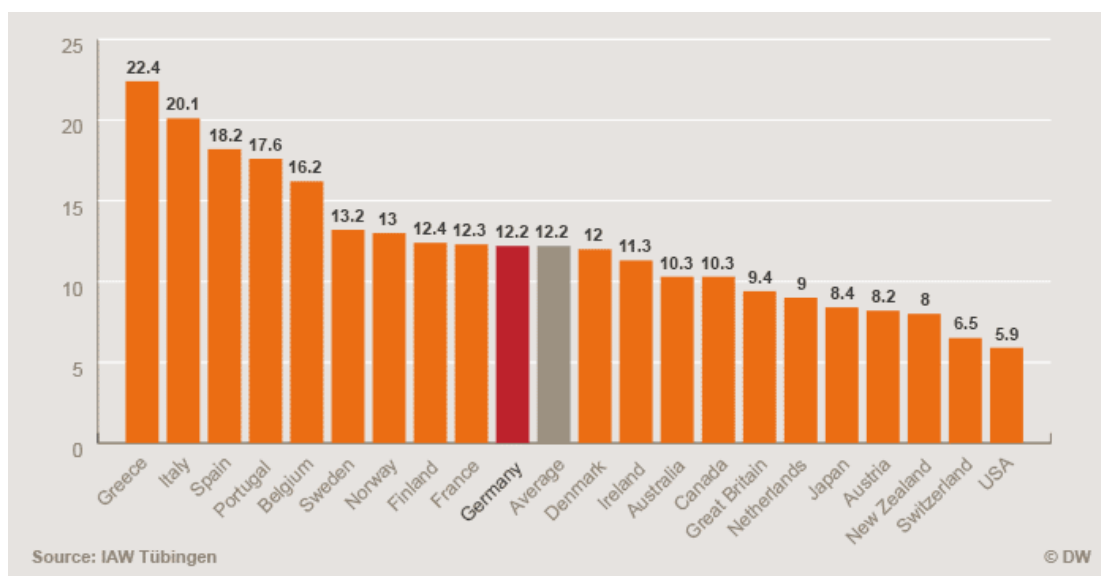

Figure 1: Level of the shadow economy in OECD countries as of 2015 (percentage of GDP)

Από το ανωτέρω διάγραμμα καθίσταται σαφές ότι το φαινόμενο της παραοικονομίας αποτελεί μία πραγματικότητα για όλες της χώρες. Το πρόβλημα, ωστόσο έγκειται στις οικονομίες των χωρών της Πορτογαλίας (Portugal), της Ιταλίας (Italy), της Ελλάδας (Greece) και της Ισπανίας (Spain) – PIGS, οι οποίες δεν είναι σε θέση να αναχρηματοδοτήσουν το δημόσιο χρέος τους ή να διασώσουν τις υπερχρεωμένες τράπεζες τους κατά τη διάρκεια της πρόσφατης κρίσης χρέους.

Στην κατάταξη αυτή, η Ελλάδα καταλαμβάνει την πρώτη θέση με το ποσοστό της παραοικονομίας για το 2015, να φτάνει το 22,4% , δηλαδή, σχεδόν το ένα τέταρτο του ΑΕΠ της χώρας. Ακολουθούν η Ιταλία με ποσοστό 20,1%, η Ισπανία με 18,2% και η Πορτογαλία με 17,6%.³¹¹ , ενώ τα μικρότερα ποσοστά παραοικονομίας φαίνεται να παρουσιάζουν οι χώρες με σχετικά μικρό δημόσιο τομέα (Ιαπωνία, Η.Π.Α., Ελβετία) καθώς και χώρες με υψηλή φορολογική «ηθική» - “tax morality”, (Η.Π.Α. και Ελβετία).³¹²

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω στοιχεία καθώς και το γεγονός ότι δεν μπορεί να επιβληθεί περαιτέρω αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης, καθίσταται σαφές ότι οι προσπάθειες θα πρέπει να επικεντρωθούν στη μείωση της παραοικονομίας η οποία θα ενισχύσει τα κρατικά έσοδα και θα αποτελέσει ένα πρόσθετο μέτρο για την έξοδο της χώρας από την κρίση.

³¹¹ Georgios L. Vousinas (2017), “Shadow economy & Tax evasion The Achilles heel of Greek economy, Determinants, effects and policy proposals.

³¹² Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013), “The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece”

6.2.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι παράγοντες που θεωρητικά επηρεάζουν το μέγεθος της παραοικονομίας σε μία δεδομένη χώρα είναι πολλοί. Γενικά θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν στους αμιγώς οικονομικούς κι εκείνους και σχετίζονται με κοινωνικούς, ψυχολογικούς, διοικητικούς και άλλους παράγοντες.³¹³

Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ των παραγόντων που συμβάλλουν θετικά στην εμφάνιση και ανάπτυξη του φαινομένου της παραοικονομίας που εμφανίζει μία χώρα, περιλαμβάνεται και η ποιότητα των θεσμικών παραγόντων η οποία συνίσταται από το επίπεδο της διαφθοράς, της λογοκρισίας και της λογοδοσίας, την πολιτική σταθερότητα, την αποτελεσματικότητα της ασκούμενης πολιτικής και την ποιότητα του θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου. Σύμφωνα με τις έρευνες των Kaufmann et al.,(2009), η σχέση της σκιώδους οικονομίας με την ποιότητα των παραγόντων αυτών, εμφανίζεται να είναι αρνητική, καθώς το επίπεδο της παράνομης δραστηριότητας σχετίζεται θετικά με το επίπεδο της διαφθοράς ή της εξασθένησης του θεσμικού πλαισίου, τα οποία και οδηγούν σε πτώση της συνολικής ποιότητας των θεσμικών παραγόντων.³¹⁴

Επίσης, η αύξηση του πλήθους ή του βαθμού αυστηρότητας, αντί για εκείνου της αποτελεσματικότητας των κανονισμών, οδηγεί σε αύξηση της παράνομης οικονομικής δραστηριότητας. Έτσι, η πολυνομία καθώς και το μεγάλο πλήθος κανονισμών που ρυθμίζουν την οικονομική δραστηριότητα και την αγορά εργασίας και οδηγούν σε περιορισμό της δράσης των οικονομούντων ατόμων μέσα στα πλαίσια της επίσημης οικονομίας, οδηγεί τελικά στην καταφυγή τους στην παραοικονομία ως ένα μέσο παράκαμψης τους.³¹⁵

Επιπροσθέτως, το αυξανόμενο επίπεδο ανεργίας και η ανεξέλεγκτη εισροή λαθρομεταναστών στον ελλαδικό χώρο και η συνακόλουθη αύξηση της φτώχειας αποτελούν δύο εξίσου σημαντικούς παράγοντες για την άνθηση της σκιώδους οικονομίας στη χώρα (Danopoulos και Znidaric, 2007). Σε συνδυασμό δε, με την ασκούμενη οικονομική πολιτική λιτότητας και τα αυξανόμενα επίπεδα φορολόγησης, η παράνομη οικονομία καταλήγει να λαμβάνει χώρα ως μία προσπάθεια οικονομικής επιβίωσης από την πλευρά των πολιτών (Mitsopoulos et al., 2011, Matsaganis et al., 2012, Schneider et al., 2012).

Ιδιαίτερα σημαντικός στην εμφάνιση και έξαρση του φαινομένου, εμφανίζεται, επίσης, και ο ρόλος του κράτους στην αποτροπή και πάταξη της φοροδιαφυγής καθώς και το βαθμό της επιβολής των κανόνων στους πολίτες. Η δυνατότητα ενός κράτους να κοπάσει την επικρατούσα τάση προς τη φοροδιαφυγή εμφανίζεται να είναι συνάρτηση της οργανωτικής αποτελεσματικότητας της φορολογικής αρχής, της διάρθρωσης του υφιστάμενου φορολογικού συστήματος καθώς και του βαθμού της λογιστικής οργάνωσης των επιχειρήσεων.³¹⁶

³¹³ Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013) "The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece"

³¹⁴ Anoop Singh, Sonali Jain-Chandra και Adil Mohommad (2012) "Inclusive Growth, Institutions, and the Underground Economy" IMF WORKING PAPER

³¹⁵ Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013) "The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece"

³¹⁶ Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013) "The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece"

Άξιο αναφοράς, αποτελεί το γεγονός ότι η παρατεταμένη κρίση που μαστίζει την ελληνική οικονομία, σύμφωνα με έρευνες, οδήγησε σε πτώση του μεγέθους της παραοικονομίας στη χώρα, κάτι που θα μπορούσε, κυρίως, να αποδοθεί στην άνευ προηγουμένων μείωση του εθνικού κατά κεφαλήν εισοδήματος, το οποίο με τη σειρά του οδήγησε σε μείωση της ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες που παρέχονται στη μαύρη αγορά. Προκειμένου να γίνει αντιληπτή αυτή η πτωτική τάση του φαινομένου, ενδεικτικά αναφέρεται ότι το ποσοστό της παραοικονομίας για το 2012 έχει υπολογιστεί στο 24% του ΑΕΠ, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το 2013, εμφανίζεται στο 23,6%³¹⁷.

Ωστόσο, το γεγονός ότι παρά την πτώση του ποσοστού της παράνομης οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα μας, εμφανίζεται ακόμα ιδιαίτερα αυξημένο από το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, καταδεικνύει την ανάγκη για περαιτέρω χαλιναγώγηση του φαινομένου, μέσω του ελέγχου της διαφθοράς και βελτίωσης της κυβερνητικής αποτελεσματικότητας καθώς και του θεσμικού πλαισίου που αφορά το φαινόμενο. Ειδικά, όσον αφορά τις επιδόσεις της χώρας στην καταπολέμηση της διαφθοράς, αυτές εμφανίζονται ιδιαίτερα χαμηλές, καθώς οι υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ, εμφανίζονται, κατά μέσο όρο, να τα πηγαίνουν δεκατέσσερις φορές καλύτερα.³¹⁸

6.3 Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η κρίση στην οποία έχει βυθιστεί η ελληνική οικονομία, ξεκίνησε το 2009 ως δημοσιονομική, σύντομα μετατράπηκε σε κρίση δημοσίου χρέους και τελικά μεταλλάχθηκε σε μία πλήρης ύφεση, χωρίς προηγούμενο βάθος και διάρκεια. Μέσα στα πλαίσια αυτά, οι προσπάθειες της κυβέρνησης για αύξηση των δημοσίων εσόδων και οικονομική εξυγίανση, μετέτρεψαν το μακροχρόνιο πρόβλημα της φοροδιαφυγής σε ένα από τα πιο κρίσιμα εθνικά ζητήματα πολιτικής.³¹⁹

Μεταξύ των λόγων που το φαινόμενο βρέθηκε ξανά στο προσκήνιο, θα μπορούσαμε να επισημάνουμε το μέγεθος του, το οποίο εμφανίζεται ιδιαίτερα αυξημένο από εκείνο των υπολοίπων ευρωπαϊκών χωρών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι για την περίοδο 1999-2007 το μέγεθος της φοροδιαφυγής έχει εκτιμηθεί στο 27,5% του ΑΕΠ της χώρας, ενώ εκείνο της απόκλισης του ΦΠΑ για το 2006, σε 30%, περίπου δηλαδή 18% μεγαλύτερο από το μέσο όρο των υπολοίπων ευρωπαϊκών χωρών, ενώ οι οφειλόμενοι φόροι ως ποσοστό των καθαρών φορολογικών εσόδων για το 2011 ήταν 72,2%, όταν το αντίστοιχο μέσο μέγεθος για τις χώρες του ΟΟΣΑ, κυμαίνονταν στο 12,3%.³²⁰ Λόγω, ακριβώς των τεραστίων διαστάσεων που έχει λάβει το φαινόμενο τόσο στη χώρα μας, όσο κι εκείνων της Κύπρου και της Πορτογαλίας, τα προγράμματα προσαρμογής των χωρών αυτών, περιλαμβάνουν, επίσης, αυστηρές διατάξεις για τον περιορισμό του φαινομένου, ως μέσο βελτίωσης της χρηματοοικονομικής τους θέσης.³²¹

³¹⁷ F. Schneider (2012) “The shadow economy and work in the shadow: what do we (not) know?”

³¹⁸ Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013) “The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece”

³¹⁹ Leventi, Chrysa, Matsaganis, Manos και Flevotomou, Maria (2013) : “Distributional implications of tax evasion and the crisis in Greece”, EUROMOD Working Paper, No. EM17/13, Univ. of Essex, Institute for Social and Economic Research, Colchester

³²⁰ Manos Matsaganis, Chrysa Leventi και Maria Flevotomou (2012), “The Crisis And Tax Evasion in Greece: What Are The Distributional Implications?” CESifo Forum Vol. 13, Iss. 2, pp. 26-32

³²¹ Nikolaos Artavanis, Adair Morse και Margarita Tsoutsoura (2015), “Tax Evasion across Industries: Soft Credit Evidence from Greece”

Σε έρευνα των Buehn και Schneider (2012b), για το επίπεδο της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, θεωρώντας την έμμεση φορολογία ως κινητήριο δύναμη της, την υπολόγισαν σε ποσοστό περίπου 1,5 του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος για το 2010. Επίσης, οι Matsaganis et al (2012), υπολόγισαν το μέγεθος της παραοικονομίας για το 2012, σε 12% και τη συνακόλουθη μείωση των φορολογικών εσόδων σε 30,3%.

Κύριοι φορείς της φοροδιαφυγής, εμφανίζονται οι αυτοαπασχολούμενοι, (Kamleitner, et al. (2012)),³²² ενώ το βάρος της φορολογικής επιβάρυνσης φαίνεται να επωμίζονται οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι της χώρας. Το ποσοστό της οικονομικής δραστηριότητας που δεν δηλώνεται με σκοπό τη φοροδιαφυγή, υπολογίζεται σε 24,4% για τους αυτοαπασχολούμενους και 53% για τους αγρότες, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους μισθωτούς υπολογίζεται στο 0,6%, για το ίδιο έτος (Matsaganis και Flevotomou, 2010).³²³ Υψηλά, επίσης, επίπεδα φοροδιαφυγής εμφανίζουν οι επαγγελματίες, με πολιτικές διασυνδέσεις (Artavanis et al, 2012). Πιο συγκεκριμένα, ιδιαίτερα αυξημένο επίπεδο φοροδιαφυγής εμφανίζεται σε ελεύθερα επαγγέλματα που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών, ιδίως εκείνων που το αντίτιμο καταβάλλεται σε μετρητά, καθώς κι εκείνων που ανήκουν στην ίδια επαγγελματική ομάδα με την πλειοψηφία των κυβερνητικών παραγόντων της χώρας, γιατροί, δικηγόροι και μηχανικοί, γεγονός που θα μπορούσε να αποδοθεί στην απροθυμία τους για φορολογική αναμόρφωση και αντιμετώπιση του φαινομένου στα εν λόγω επαγγέλματα.³²⁴

Έτσι, ενώ τα διοικητικά εμπόδια για τη σύσταση ατομικής επιχείρησης στην Ελλάδα, λειτουργούν αποτρεπτικά, η δυνατότητα φοροδιαφυγής και συνεπώς η μικρότερη ασφαλιστική επιβάρυνση, η οποία αυξάνει αναλογικά τις αποδοχές, καθιστά τελικά τα ελεύθερα επαγγέλματα πιο ελκυστικά σε σχέση με τη μισθωτή εργασία (Mitsopoulos και Pelagidis, 2011).

Ωστόσο, αν και τα στοιχεία επιδεικνύουν ισχυρή συσχέτιση της εισοδηματικής πηγής και του επιπέδου φοροδιαφυγής, δεν ισχύει το ίδιο και με την εισοδηματική κατηγορία. Έτσι, ενώ κάποιες έρευνες δείχνουν ευθεία σχέση του μεγέθους της φοροδιαφυγής με εκείνο του εισοδήματος (Andreoni et al. 1998, Pashardes και Polycarpou, 2008), κάποιες άλλες καταλήγουν σε αντίθετα αποτελέσματα (Fiorio και D'Amuri, 2005).³²⁵

6.3.1 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Αν και η φοροδιαφυγή αυξάνει το μέσο ιδιωτικό διαθέσιμο εισόδημα, οδηγεί τελικά σε αύξηση της φτώχειας, έχει τεράστιο αρνητικό αντίκτυπο στην εθνική οικονομία καθώς μειώνει τις φορολογικές αποδόσεις, οδηγεί σε άνιση κατανομή του εισοδήματος και αύξηση της φτώχειας, καθώς και σε απαξίωση του φορολογικού συστήματος (Matsaganis, Leventi και Flevotomou, 2012). Έτσι, καθώς οι πλουσιότερες ομάδες της κοινωνίας τείνουν να φοροδιαφεύγουν, το βάρος της φορολόγησης καλούνται να επωμισθούν οι ασθενέστερες οικονομικά ομάδες, κυρίως οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι, που λόγω της φύσης των εισοδημάτων τους είναι σχεδόν αδύνατη η απόκρυψη τους, με συνακόλουθη την απώλεια της προοδευτικότητας των φόρων, την αύξηση της ανισότητας και της

³²² Manos Matsaganis and Maria Flevotomou (2010) "Distributional Implications of Tax Evasion in Greece."

³²³ Manos Matsaganis, Chrysa Leventi και Maria Flevotomou (2012), "The Crisis And Tax Evasion in Greece: What Are The Distributional Implications?" CESifo Forum Vol. 13, Iss. 2, pp. 26-32

³²⁴ Nikolaos Artavanis, Adair Morse και Margarita Tsoutsoura (2015), "Tax Evasion across Industries: Soft Credit Evidence from Greece"

³²⁵ Manos Matsaganis, Chrysa Leventi και Maria Flevotomou (2012), "The Crisis And Tax Evasion in Greece: What Are The Distributional Implications?" CESifo Forum Vol. 13, Iss. 2, pp. 26-32

φτώχειας. Σε μακροχρόνιο δε ορίζοντα, το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των φορολογικών στρεβλώσεων και τελικά σε μη βέλτιστη κατανομή των πόρων της οικονομίας.³²⁶

Εξίσου, ωστόσο, σημαντικός εμφανίζεται ο κοινωνικός και πολιτικός αντίκτυπος του φαινομένου, καθώς σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ «Η αποφασιστική μείωση της φοροδιαφυγής, είναι απαραίτητη για τη δικαιοσύνη και την αποδοχή της ευρύτερης προσπάθειας δημοσιονομικής εξυγίανσης.». Επίσης, σύμφωνα με τον ίδιο οργανισμό η πάταξη της φοροδιαφυγής αποτελεί βασικό κριτήριο επιτυχίας για τις χώρες που βρίσκονται υπό επιτήρηση, καθώς η αύξηση των δημοσίων εσόδων, μέσω της οποίας θα επιτευχθεί η βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους τους, προϋποθέτει την πάταξη του φαινομένου και την αποτελεσματική συλλογή των φόρων.³²⁷ Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν και οι Artavanis et al, (2012), οι οποίοι θεωρούν ότι η είσπραξη των διαφυγόντων εσόδων που οφείλονται στη φοροδιαφυγή, το ποσοστό των οποίων υπολογίζεται σε 31% του δημοσίου ελλείμματος για το 2009, θα οδηγήσει σε αύξηση των δημοσίων εσόδων και βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους.³²⁸

Ωστόσο, παρά τη μείζουσα σημασία της πάταξης του φαινομένου στην έξοδο της χώρας από την πολύχρονη και άνευ προηγούμενων κρίση, η πρόοδος που έχει επιτευχθεί προς την κατεύθυνση αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί επιεικώς περιορισμένη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην τρίτη έκθεση της για το πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής της Ελλάδας, καταλήγει ότι η οικονομική εξυγίανση της χώρας, συγκρατείται από τη μη αποτελεσματική καταπολέμηση της φοροδιαφυγής (EC, 2011), ενώ ένα χρόνο αργότερα χαρακτήριζε τα βήματα που γίνονται για την καταπολέμηση του φαινομένου πολύ δειλά (EC, 2012). Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και το ΔΝΤ, όπου το 2013, αναγνωρίζει πολύ μικρή πρόοδο προς την κατεύθυνση της πάταξης της φοροδιαφυγής, καθώς οι πλούσιοι και οι αυτοαπασχολούμενοι της χώρας εξακολουθούν να μην καταβάλουν το ποσοστό του φόρου που τους αναλογεί, το οποίο τελικά αναλαμβάνουν οι μισθωτοί και συνταξιούχοι μέσα από την αύξηση της φορολόγησης και τις περαιτέρω περικοπές του εισοδήματός τους (IMF, 2013b).³²⁹

6.4 ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

6.4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρά το γεγονός ότι το θέμα του μεγέθους και του είδους της σκιάδους οικονομίας, καθώς κι εκείνο της έκτασης της φοροδιαφυγής που εμφανίζει η χώρα μας, έχουν αποτελέσει κατά καιρούς αντικείμενο μελέτης και ενασχόλησης διαφόρων ακαδημαϊκών και κυβερνητικών ομάδων μετά το 1992, οπότε και άρχισε να είναι επιτακτική η ανάγκη δημοσιονομικής εξυγίανσης, τα θέματα αυτά εμφανίστηκαν στο προσκήνιο κυρίως μετά την κρίση χρέους

³²⁶ Leventi, Chrysa, Matsaganis, Manos και Flevotomou, Maria (2013) :
“Distributional implications of tax evasion and the crisis in Greece”, EUROMOD Working Paper, No. EM17/13, Univ. of Essex, Institute for Social and Economic Research, Colchester

³²⁷ OECD (2011) “OECD Economic Surveys: Greece 2011”

³²⁸ Leventi, Chrysa, Matsaganis, Manos και Flevotomou, Maria (2013) :
“Distributional implications of tax evasion and the crisis in Greece”, EUROMOD Working Paper,

³²⁹ Leventi, Chrysa, Matsaganis, Manos και Flevotomou, Maria (2013) :
“Distributional implications of tax evasion and the crisis in Greece”, EUROMOD Working Paper, No. EM17/13, Univ. of Essex, Institute for Social and Economic Research, Colchester

που μαστίζει τη χώρα από το 2008, όπου η ανάγκη για αύξηση των δημοσίων εσόδων κατέστησε την καταπολέμηση της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής επιτακτική εθνική ανάγκη.³³⁰

Αν και η Ελλάδα είχε πετύχει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης τις προηγούμενες δεκαετίες, οι οικονομικές ανισοροπίες που παρουσίαζε δεν τέθηκαν ποτέ υπό έλεγχο, με αποτέλεσμα η οικονομική κρίση που έκανε την εμφάνιση της το 2008 και κλόνησε το παγκόσμιο οικονομικό οικοδόμημα να οδηγήσει τη χώρα στα όρια της χρεοκοπίας. Το υψηλό δημόσιο έλλειμμα που παρουσιάζει η χώρα, θα μπορούσε να αποδοθεί, κυρίως, στο ασθενές θεσμικό πλαίσιο της δημοσιονομικής διαχείρισης και φορολογικής διοίκησης που παρουσιάζει η χώρα καθώς και στην αδυναμία των εκάστοτε κυβερνήσεων για συστηματική παρακολούθηση και εκτέλεση του προϋπολογισμού του κράτους.³³¹

Στην έκθεση του ΟΟΣΑ που δημοσιεύτηκε το 2011, δηλαδή, ένα χρόνο μετά την καταβολή της πρώτης δόσης στο ελληνικό δημόσιο, αφού γίνεται ιδιαίτερη μνεία στα φαινόμενα της δωροδοκίας και της διαφθοράς που εμφανίζονται στη χώρα, αποδίδει τη χαμηλή εισπραξιμότητα των φόρων στην αναποτελεσματικότητα των θεσμικών φορέων, στη φοροδιαφυγή και στο υψηλό ποσοστό της παράνομης οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο φαίνεται να ευθύνεται για δημοσιονομικές απώλειες της τάξεως 2 έως 4% του ΑΕΠ ετησίως. Δύο χρόνια αργότερα (2013), σε έκθεση του ο ίδιος οργανισμός, απέδωσε τα αυξημένα επίπεδα φοροδιαφυγής που εμφανίζει η χώρα, στην υψηλή φορολόγηση και την μικρή φορολογική συνείδηση των πολιτών.³³²

6.4.2 ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΕΝ ΜΕΣΩ ΚΡΙΣΗΣ

Το υψηλό μέγεθος της παραοικονομίας που εμφανίζει η χώρα, θα μπορούσε να αποδοθεί στην έλλειψη εμπιστοσύνης που παρουσιάζουν οι πολίτες στην ασκούμενη κυβερνητική πολιτική (Ballas και Tsoukas, 1998) και στη συνεπαγόμενη χαμηλή φορολογική συνείδηση που αυτοί επιδεικνύουν (Kaplanoglou και Rapanos, 2013). Ο χαμηλός βαθμός εμπιστοσύνης που οι Έλληνες επιδεικνύουν στην κυβέρνηση και τους κρατικούς θεσμούς, έχει αντίκτυπο τόσο στην προσδοκία των πολιτών για τη χρησιμότητα των καταβληθέντων φόρων, καθώς εκείνοι συνδέουν την επιβολή της φορολογίας με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών του κράτους προς αυτούς, καθώς και στις κοινωνικές επιρροές, στις οποίες ο πρόσθετος όρος της χρησιμότητας εξαρτάται από τις απόψεις και τις συμπεριφορές των άλλων ατόμων (Luttmer και Singhal, 2014). Μία επιπλέον διάσταση της φορολογικής συνείδησης στην Ελλάδα, η οποία δεν σχετίζεται με το βαθμό εμπιστοσύνης στο κράτος, αποτελεί η φοροδιαφυγή για προσωπικό όφελος (“sport of tax evasion”) (Alm και Torgler, 2011).³³³

Εξίσου σημαντικό ρόλο στο μέγεθος της παραοικονομίας, εμφανίζεται να διαδραματίζει η υψηλή φορολογική επιβάρυνση, καθώς φαίνεται να ωθεί τους φορολογούμενους στην παράνομη οικονομική δραστηριότητα προκειμένου να αποφύγουν την επαχθή φορολόγηση

³³⁰ Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013) “The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece”

³³¹ Georgia Kaplanoglou, Vassilis Rapanos, (2013) “Fiscal Deficits and the Role of Fiscal Governance: The Case of Greece”, Economic Analysis & Policy, Vol. 43 No. 1, MARCH 2013

³³² <https://www.dee.gr>

³³³ Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013) “The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece”

και να αυξήσουν τα κέρδη τους. Σύμφωνα με τα νεοκλασικά υποδείγματα, ο οριακός φορολογικός συντελεστής θεωρείται ως ο βασικός παράγοντας της αύξησης του μεγέθους της παραοικονομίας, καθώς όσο αυτός αυξάνει, τόσο αυξάνει το αποτέλεσμα της υποκατάστασης της εργασίας από την ανάπαυση, “the effect of substitution between labor and leisure”, και συνεπώς η παραμόρφωση στην απόφαση ενός ατόμου στον τρόπο που θα διαθέσει τον χρόνο του. Έτσι, όταν τα οικονομούνται άτομα μπορούν να αποκτούν εισοδήματα στη σφαίρα της παράνομης οικονομίας, τότε το αποτέλεσμα της υποκατάστασης “substitution effect” είναι μεγαλύτερο από εκείνο του εισοδήματος “income effect” και συνεπώς εκείνα θα προτιμήσουν να δραστηριοποιηθούν λιγότερο στην επίσημη οικονομία.³³⁴

Ωστόσο, ενώ παραδοσιακά οι αυξημένοι φορολογικοί συντελεστές εμφανίζονται να ευθύνονται για τα υψηλά επίπεδα παραοικονομίας που εμφανίζει η χώρα μας (Katsios, 2006) και τα οικονομούνται άτομα να ανταποκρίνονται συμμετρικά και άμεσα στις μεταβολές τόσο των άμεσων όσο και των έμμεσων φόρων (Christopoulos, 2003), πρόσφατα ο ρόλος των εν λόγω συντελεστών στη διαμόρφωση του ποσοστού της παραοικονομίας αμφισβητήθηκε και αντί αυτού αποδόθηκε στην ποιότητα των θεσμικών φορέων και την ανταλλακτική σχέση μεταξύ κράτους και φορολογούμενων (Kaplanoglou και Rapanos, 2013). Επίσης, σύμφωνα με τους Friedman et al. (2000), η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης οδηγεί σε μείωση της παραοικονομίας, καθώς οι υψηλότεροι φορολογικοί συντελεστές οδηγούν σε αύξηση των δημοσίων εσόδων και κατά συνέπεια σε παροχή καλύτερων κρατικών υπηρεσιών στους πολίτες και σε ενίσχυση του θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου, ενθαρρύνοντας, έτσι, την επίσημη οικονομική δραστηριότητα.

Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι παρά την επικαιρότητα του φαινομένου της παραοικονομίας στην Ελλάδα, οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί για τον υπολογισμό του μεγέθους της θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν σπάνιες και ανεπαρκείς. Οι πιο εμπειριστατωμένες προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή έχουν γίνει από τους Tatsos (2001), Pavlopoulos (2002), Dell’ Anno et al. (2007) και Elgin και Oztunali (2012), οι οποίοι χρησιμοποιώντας ιστορικά στοιχεία προσπάθησαν να καταλήξουν σε συμπεράσματα για τη τάση του φαινομένου μακροπρόθεσμα. Ωστόσο, τα συμπεράσματα δεν είναι σαφή, καθώς ενώ οι έρευνες των Tatsos (2001), Pavlopoulos (2002), Dell’ Anno et al. (2007), αποδεικνύουν μία αυξητική τάση του μεγέθους του φαινομένου διαχρονικά, οι Elgin και Oztunali (2012) καταλήγουν στο αντίθετο συμπέρασμα. Άλλες έρευνες όπως των Schneider et al. (2010), Tafenau et al. (2010), Kanellopoulos (1992) και Kanellopoulos et al. (1995), οι οποίες αφορούν μικρότερες χρονικές περιόδους ή μεμονωμένα έτη, αν και δεν καταλήγουν στις ίδιες εκτιμήσεις του φαινομένου, παρουσιάζουν συνοχή ως προς το γεγονός ότι η Ελλάδα παρουσιάζει τα μεγαλύτερα ποσοστά παραοικονομίας μεταξύ των χωρών της Ευρώπης καθώς κι εκείνων της Ευρωζώνης και του ΟΟΣΑ.³³⁵

Επίσης, οι Pavlopoulos (1987), Vavouras et al. (1990), Negrepointi (1991), Kanellopoulos et al. (1995), Tatsos (2001), Schneider και Enste (2000), Lackò (2000), Schneider και Klinglmair (2004) και Dell’ Anno et al. (2007), χρησιμοποιώντας μακροοικονομικά μεγέθη εκτίμησαν το μέγεθος της παραοικονομίας περίπου στο 30% του Α.Ε.Π., ενώ εκείνο της φοροδιαφυγής στο 15% του Α.Ε.Π. της χώρας.³³⁶

³³⁴ Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013) “The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece”

³³⁵ Wolfram Berger, Michael Pickhardt, Athanassios Pitsoulis, Aloys Prinz και Jordi Sardà (2013), “The Hard Shadow of the Greek Economy: New Estimates of the Size of the Underground Economy and Its Fiscal Impact”

³³⁶ Manos Matsaganis και Maria Flevotomou (2010) “Distributional Implications of Tax Evasion in Greece.”

Οι Berger et al. (2013), χρησιμοποιώντας ιστορικά στοιχεία για την ελληνική οικονομία από το 1960, προσπάθησαν να εκτιμήσουν τόσο το μέγεθος του φαινομένου στη χώρα, όσο και την μακροπρόθεσμη τάση που αυτό παρουσιάζει. Τα συμπεράσματα τους είναι μάλλον απογοητευτικά, καθώς κατέληξαν σε μεγαλύτερα μεγέθη από εκείνα των προγενέστερων ερευνών και σε μία αυξητική τάση του φαινομένου στη χώρα μετά την είσοδο της στην ΟΝΕ (2001). Επίσης, στηριζόμενοι στη σχέση του φόρου πληθωρισμού (inflation tax), ο οποίος αποτελεί το μόνο μέτρο οικονομικής πολιτικής για την είσπραξη φόρων από τις παράνομες δραστηριότητες οι οποίες διεξάγονται κυρίως σε μετρητά, και του μεγέθους της παραοικονομίας για ένδεκα ευρωπαϊκές χώρες οι οποίες εισήχθησαν πρώτες στην ΟΝΕ, κατέληξαν στην ύπαρξη άμεσης και θετικής σχέσης μεταξύ του μεγέθους της παραοικονομίας που παρουσιάζει μία χώρα κι εκείνου του δημοσίου χρέους, καθώς και σε αρνητική συσχέτιση των κρατικών εσόδων από τον φόρο πληθωρισμού και της σχέσης χρέους προς ΑΕΠ, γεγονός που περιορίζει τις αρνητικές επιπτώσεις της παραοικονομίας, χωρίς, ωστόσο, να τις εξαλείφει. Επισημαίνουν, ωστόσο, ότι η ενιαία οικονομική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η συνεπαγόμενη απώλεια του φόρου πληθωρισμού ως μέσο άσκησης οικονομικής πολιτικής και περιορισμού των αρνητικών συνεπειών της παραοικονομίας, από τις χώρες – μέλη της ΟΝΕ, επιτάσσουν ακόμα περισσότερο την ανάγκη καταπολέμησης τους.³³⁷

Επίσης, μελέτη του IOBE (2013), για το μέγεθος της παραοικονομίας στον κλάδο των αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα, σύμφωνα με φορείς της αγοράς το λαθρεμπόριο αλκοολούχων εκτιμάται ότι άγγιξε τα 8,2 εκατ. Φιάλες το 2012. Από την κατανάλωση των φιαλών αυτών, στις οποίες δεν συμπεριλαμβάνεται το τσίπουρο διημέρων,³³⁸ δεν εισπράχθηκε ο Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης Οινοπνευματωδών Ποτών (ΕΦΚΟΠ), με αποτέλεσμα η απώλεια των φορολογικών εσόδων να προσεγγίζει τα €41,8 εκατ., ενώ στο ποσό αυτό δεν περιλαμβάνονται τα έσοδα από τον ΦΠΑ. Όσον αφορά την απώλεια των φορολογικών εσόδων από την παράνομη παραγωγή και εμπορία τσίπουρου, υπό το καθεστώς των διημέρων, φαίνεται να ανέρχονται συνολικά σε €97,7 εκατ. ανά έτος. Εκφρασμένο ως ποσοστό του ΑΕΠ, το συνολικό ποσό από την μη είσπραξη του ΕΦΚΟΠ, εξαιτίας του λαθρεμπορίου αντιστοιχεί σε 0,05% του ΑΕΠ σε όρους 2012.

Επίσης, σύμφωνα με έρευνα του KPMG για την αγορά παράνομων τσιγάρων στην Ε.Ε., για την Ελλάδα τα παράνομα τσιγάρα το 2014 ανήλθαν σε 4,43 δισ. πακέτα, με τη συνολική φορολογική απώλεια από την μη καταβολή του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (ΕΦΚ) εξαιτίας του λαθρεμπορίου για το ίδιο έτος να φτάνει τα €520 εκατ., ποσό που αντιστοιχεί, περίπου σε 0,3% του ΑΕΠ σε όρους 2014.

Τέλος, αναφορικά με την έκταση της λαθρεμπορίας στα καύσιμα, οι εκτιμήσεις για το 2014 παρουσιάζονται αισθητά μικρότερες σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, κυρίως λόγω της μείωσης των περιθωρίων διακίνησης λαθραίων ποσοτήτων, που επήλθε από την κατακόρυφη πτώση των πωλήσεων πετρελαίου θέρμανσης καθώς κι από την εξίσωση του ΕΦΚ μεταξύ του πετρελαίου θέρμανσης και κίνησης. Έτσι, σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Εταιρειών Εμπορίας Πετρελαιοειδών (ΣΕΕΠΕ), η μέση απώλεια των διαφυγόντων φορολογικών εσόδων από τον ΕΦΚ καυσίμων υπολογίζεται στα €180 εκατ., ποσό που αντιστοιχεί στο 0,1% του ΑΕΠ σε όρους 2014.

³³⁷ Wolfram Berger, Michael Pickhardt, Athanassios Pitsoulis, Aloys Prinz και Jordi Sardà (2013), “The Hard Shadow of the Greek Economy: New Estimates of the Size of the Underground Economy and Its Fiscal Impact”

³³⁸ Πρόκειται για τον θεσμό των διήμερων αμβυκούχων, οι οποίοι έχουν δικαίωμα να αποστάζουν μικρές ποσότητες για συγκεκριμένα διήμερα (πάντα με άδεια).

Προκειμένου να γίνει αντιληπτό το μέγεθος της παραοικονομίας και η σχέση της με τη φοροδιαφυγή, αξίζει να αναφέρουμε ότι αν δεν αποδίδονταν φόροι για το σύνολο της πρώτης, κάτι το οποίο θα αποτελούσε μάλλον ακραίο σενάριο καθότι έστω και μέσω της κατανάλωσης ένα τουλάχιστον μέρος της σκιάδους οικονομίας καταλήγει τελικά να φορολογείται, και λαμβάνοντας ως δεδομένο το μέγεθος της παραοικονομίας η οποία για το 2014 ανήλθε στα €43 δις. περίπου (23,3% του ΑΕΠ) και τον τελικό συνολικό συντελεστή φορολόγησης για το ίδιο έτος στο 28%,³³⁹ η συνεπαγόμενη φοροδιαφυγή θα έφτανε περίπου στα €12 δις. ή στο 6,5% του ΑΕΠ της χώρας!³⁴⁰

6.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η πάταξη του φαινομένου της παραοικονομίας έχει καταταχθεί στις προτεραιότητες της εκάστοτε κυβέρνησης της χώρας μας καθώς παρουσιάζει διαχρονικά πολύ υψηλά επίπεδα σε σχέση με τις υπόλοιπες αναπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ και εμφανίζεται να έχει ποικίλες επιβλαβείς πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις.

Μεταξύ των παραγόντων που συμβάλουν θετικά στην εμφάνιση και ανάπτυξη της παραοικονομίας, μπορούμε να κατατάξουμε το επίπεδο της ανεργίας, της φορολογικής επιβάρυνσης των πολιτών, το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων καθώς κι εκείνο της οικονομικής ανάπτυξης που παρουσιάζει η χώρα. Επίσης, οι πολιτικές διαστάσεις της κρίσης χρέους που μαστίζει τη χώρα υποδηλώνει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του φαινομένου της παραοικονομίας κι εκείνου της διαφθοράς. Αντίθετα, αρνητική εμφανίζεται η σχέση του φαινομένου με την επιχειρηματική ελευθερία, τη φορολογική συνείδηση των πολιτών και την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου.

Μία κοινή πρακτική προς την κατεύθυνση αυτή, αποτελεί το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, που συνιστά την παράνομη αποφυγή της φορολογίας από τα φυσικά και νομικά πρόσωπα και συνδέεται στενά με την άτυπη οικονομία. Άλλοι παράγοντες που εμφανίζονται να σχετίζονται με την εμφάνιση και έξαρση του φαινομένου, αποτελούν η επιβολή υψηλής φορολογίας και αυστηρού θεσμικού πλαισίου, η ποιότητα της κυβέρνησης και η διαφθορά (Bose et. al, 2012), ενώ ισχυρή εμφανίζεται, επίσης, η συσχέτιση μεταξύ του επιπέδου της παραοικονομίας και των οικονομικών κύκλων (Kearney και Schneider, 2013). Έτσι, σε περιόδους ύφεσης, όπου το εισόδημα μειώνεται και το ποσοστό της ανεργίας αυξάνει, αυξάνει, επίσης, ο φόβος και η ανασφάλεια των πολιτών για το μέλλον, με αποτέλεσμα να στρέφονται στην παράνομη οικονομική δραστηριότητα με στόχο αφενός να αυξήσουν τα εισοδήματά τους και αφετέρου να επιτύχουν την απόκρυψη τους από τις φορολογικές αρχές.

Το μεγαλύτερο μέρος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, φαίνεται να διαπράττεται από τους αγρότες και τους ελεύθερους επαγγελματίες, όπου οι τελευταίοι φαίνεται να αποκρύπτουν το 43-45% του εισοδήματός τους,³⁴¹ ενώ ταυτόχρονα, παρουσιάζεται μία ευθεία σχέση μεταξύ του επιπέδου του εισοδήματος και της τάσης για φοροδιαφυγή (U-Shaped pattern of income under-reporting by income class). Επίσης, την πρώτη θέση στη φοροδιαφυγή εμφανίζονται να καταλαμβάνουν οι ελεύθεροι επαγγελματίες του ιατρικού κλάδου, καθώς κι εκείνων της εκπαίδευσης, οι νομικοί και οι μηχανικοί, ενώ ακολουθούν οι επαγγελματίες στο κλάδο των μέσων μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ). Τα υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής που

³³⁹ Ο υπολογισμός του τελικού συντελεστή (28%) βασίστηκε στο λόγο των συνολικών φορολογικών εσόδων για το 2014 (€43,3 δις.) προς την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (€160 δις.) για το 2014.

³⁴⁰ διαΝΕΟσις (Ιούνιος 2016) “Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και προτάσεις καταπολέμησης της”.

³⁴¹ Nikolaos Artavanis, Adair Morse και Margarita Tsoutsoura (2015), “Tax Evasion across Industries: Soft Credit Evidence from Greece”

εμφανίζουν οι εν λόγω επαγγελματίες, θα μπορούσαν, κυρίως, να αποδοθούν στις οργανωμένες ομάδες και την ισχυρή κυβερνητική εκπροσώπηση που διαθέτουν.³⁴² Οι Artavanis et al. (2015), σε έρευνα τους, υπολόγισαν ότι το πραγματικό εισόδημα των αυτοαπασχολούμενων στη χώρα, είναι 1,75 έως 1,84 φορές μεγαλύτερο από το δηλωθέν, ποσοστό που αντιστοιχεί σε ποσά € 22,8 έως 28,2 δισ., για τα έτη 2006-2009 και σε € 9,1 έως 11,2 δισ. διαφυγόντα φορολογικά έσοδα για την ίδια περίοδο, ενώ για το 2009 το αντίστοιχο ποσό φοροδιαφυγής υπολογίζεται μεταξύ των € 26,8 και 29,9 δισ. και τα αντίστοιχα διαφυγόντα φορολογικά έσοδα σε τουλάχιστον 30% του ελλείμματος του προϋπολογισμού.³⁴³

Όσον αφορά τη γεωγραφική σκοπιά της φοροδιαφυγής, αυτή είναι εμφανής τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές, με τάση ενίσχυσης στις τελευταίες που θα μπορούσε να αποδοθεί αφενός στη δραστηριοποίηση περισσότερων μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων και στους έντονους κοινωνικούς δεσμούς που χαρακτηρίζουν τις περιοχές αυτές καθώς και στο γεγονός στις εν λόγω περιοχές η οικονομική δραστηριότητα κινείται γύρω από τον αγροτικό, κατασκευαστικό και τουριστικό τομέα, σε αντίθεση με τις πρώτες που οι περισσότεροι κάτοικοι τους είναι μισθωτοί.³⁴⁴ Ωστόσο, τόσο οι εύπορες όσο και οι άπορες περιοχές της χώρας, παρουσιάζουν σχεδόν τα ίδια ποσοστά φοροδιαφυγής.³⁴⁵

Αξιοσημείωτο, επίσης, εμφανίζεται το γεγονός ότι το επίπεδο της φοροδιαφυγής φαίνεται να συνδέεται θετικά με το μέγεθος της οικογένειας, κάτι που θα μπορούσε να αποδοθεί στο γεγονός ότι για τις περισσότερες μεγάλες οικογένειες το εισόδημα τους προέρχεται από ελεύθερα και αγροτικά επαγγέλματα. Έτσι, οι ανύπαντροι παρουσιάζονται να φοροδιαφεύγουν λιγότερο από εκείνους που διαθέτουν οικογένεια και παιδιά, ενώ στην πρώτη κατηγορία, οι άνδρες παρουσιάζουν μεγαλύτερη ροπή προς τη φοροδιαφυγή (10,6%), έναντι εκείνης των γυναικών (3,9%).³⁴⁶ Επίσης, αν και η κρίση δεν φαίνεται να ενισχύει την τάση για φοροδιαφυγή, δεν ισχύει το ίδιο για τις μεταβολές στη φορολογική πολιτική, οι οποίες παρουσιάζονται να επιφέρουν μία περίπου ισάξια αύξηση του μεγέθους του φαινομένου.³⁴⁷

Η φορολογική διοίκηση από την άλλη, εμφανίζεται να γνωρίζει τους κλάδους που τείνουν να φοροδιαφεύγουν, χωρίς ωστόσο να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα, κυρίως λόγω έλλειψης πολιτικής βούλησης και αδυναμίας απόδειξης της διάπραξης της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ελλειπούσης πολιτικής βούλησης για αντιμετώπιση του φαινομένου, αποτελεί η απόσυρση του νομοσχεδίου που κατατέθηκε στη βουλή το 2009 και αφορούσε την επιβολή φορολογικών ελέγχων σε κατηγορίες ελευθέρων επαγγελματιών οι οποίες δήλωναν ετήσιο εισόδημα μικρότερο από €20.000, και στο οποίο περιλαμβάνονταν και επιστημονικοί κλάδοι με υψηλά ποσοστά φορολογικής παραβατικότητας, όπως γιατροί, δικηγόροι και μηχανικοί. Το γεγονός ότι τα περισσότερα από τα επαγγέλματα αυτά συνέπιπταν με εκείνα των βουλευτών της χώρας, θα μπορούσε,

³⁴² Nikolaos Artavanis, Adair Morse και Margarita Tsoutsoura (2015), "Tax Evasion across Industries: Soft Credit Evidence from Greece"

³⁴³ Nikolaos Artavanis, Adair Morse και Margarita Tsoutsoura (2015), "Tax Evasion across Industries: Soft Credit Evidence from Greece"

³⁴⁴ Manos Matsaganis and Maria Flevotomou (2010) "Distributional Implications of Tax Evasion in Greece."

³⁴⁵ Nikolaos Artavanis, Adair Morse και Margarita Tsoutsoura (2015), "Tax Evasion across Industries: Soft Credit Evidence from Greece"

³⁴⁶ Manos Matsaganis and Maria Flevotomou (2010) "Distributional Implications of Tax Evasion in Greece."

³⁴⁷ Manos Matsaganis, Chrysa Leventi και Maria Flevotomou (2012), "The Crisis And Tax Evasion in Greece: What Are The Distributional Implications?" CESifo Forum Vol. 13, Iss. 2, pp. 26-32

ενδεχομένως, να εξηγήσει την απροθυμία των κυβερνητικών παραγόντων για θέσπιση φορολογικής μεταρρύθμισης για αυτές τις δραστηριότητες.³⁴⁸

Καθώς, η φορολόγηση, και κατά συνέπεια η φοροδιαφυγή, εκτός από το διαθέσιμο εισόδημα των πολιτών, επηρεάζει και σημαντικά μακροοικονομικά μεγέθη όπως την προσφορά και ζήτηση αγαθών και εργασίας, το επίπεδο της κατανάλωσης και της αποταμίευσης και συνεπώς των επενδύσεων (Slemrod και Yitzhaki, 2002, Sandmo, 2005), η πάταξη του φαινομένου διαδραματίζει βαρυσήμαντο ρόλο στην ελληνική κρίση χρέους και τελικά στην κοινωνική συνοχή της χώρας. Οι Matsaganis και Flevotomou (2010), σε έρευνα τους απέδειξαν ότι το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, οδηγεί σε αύξηση της ανισότητας και της φτώχειας, μείωση της φορολογικής προοδευτικότητας και τελικά σε σημαντική μείωση των φορολογικών εσόδων. Η ασκούμενη οικονομική πολιτική, από την άλλη, επηρεάζει τα δημοσιονομικά ελλείμματα και συνεπώς τη φορολογική επιβάρυνση των πολιτών, ενώ ταυτόχρονα, μέσω των κανονισμών, θέτει το πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς εργασίας και αγαθών και επηρεάζει την ποιότητα των δημοσίων θεσμών και της διοίκησης (Enste, 2010), τα οποία αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες της παραοικονομίας, ενώ ταυτόχρονα συμβάλλουν στη διαμόρφωση της φορολογικής συνείδησης των πολιτών, η οποία, επίσης, αποτελεί προσδιοριστικό παράγοντα της παράνομης οικονομικής δραστηριότητας.³⁴⁹

Ως κυριότερος αποτρεπτικός παράγοντας της φοροδιαφυγής, θα μπορούσε να επισημανθεί ο κίνδυνος εντοπισμού και επιβολής τιμωρίας, ενώ η φορολογική συνείδηση των πολιτών συνδέεται τόσο με το υφιστάμενο επίπεδο κοινωνικής ανάπτυξης, όσο και με την αντίληψη που αυτοί έχουν για το κράτος. Πιο συγκεκριμένα, αν οι πολίτες πιστεύουν ότι το κράτος είναι ένας μη αποτελεσματικός οργανισμός και δεν αποσκοπεί στην προώθηση της ευημερίας, θα στραφούν ευκολότερα στην παράνομη οικονομική δραστηριότητα. Επίσης, η εξασθένηση του θεσμικού πλαισίου που πραγματοποιείται από το κράτος για ποικίλους λόγους, φαινόμενο ιδιαίτερα σύνθητες σε προεκλογικές περιόδους στην Ελλάδα, συμβάλει, επίσης, θετικά στην εμφάνιση και ενίσχυση του φαινομένου της παραοικονομίας.³⁵⁰

Από τα ανωτέρω προκύπτει το συμπέρασμα ότι επιδίωξη κάθε κυβέρνησης θα πρέπει να αποτελεί η διαμόρφωση αποτελεσματικών δημοσίων οργανισμών, οι οποίοι θα λειτουργούν αποτελεσματικά και ανεξάρτητα από πολιτικές σκοπιμότητες (Schneider, 2010), ενώ οι πολιτικές που θα εφαρμοστούν για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να επικεντρωθούν στη μείωση των φορολογικών συντελεστών και την ενίσχυση του ελεγκτικού μηχανισμού που θα οδηγήσει στην αποτελεσματική συλλογή των φορών και την αντιμετώπιση της διαφθοράς.³⁵¹

³⁴⁸ Nikolaos Artavanis, Adair Morse και Margarita Tsoutsoura (2015), “Tax Evasion across Industries: Soft Credit Evidence from Greece”.

³⁴⁹ Manos Matsaganis and Maria Flevotomou (2010) “Distributional Implications of Tax Evasion in Greece.”

³⁵⁰ Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013) “The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece”

³⁵¹ Aristidis Bitzenis, Vasileios Vlachos και Friedrich Schneider (2016) “An Exploration of the Greek Shadow Economy: Can its Transfer into the Official Economy Provide Economic Relief Amid the Crisis?”

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ:

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

7.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι το ξέπλυμα παράνομου χρήματος, το οποίο εμπίπτει στη σφαίρα της παραοικονομίας, αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο με πολυδιάστατες δυσμενείς οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο, καθώς επηρεάζει τόσο την αξιοπιστία των επίσημων δεδομένων και των διαφόρων κοινωνικοοικονομικών δεικτών που βασίζονται σε αυτά, όσο και σχεδόν όλους τους κύριους στόχους της οικονομικής πολιτικής μίας χώρας. Η ανάγκη ύπαρξης και ανάπτυξης του φαινομένου απορρέει από το γεγονός ότι σχεδόν όλες οι παράνομες δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα σε μετρητά, τα οποία και πρέπει να ξεπλυθούν προκειμένου να αποφέρουν «νόμιμα» έσοδα τα οποία θα μπορούν να επενδυθούν ή να καταναλωθούν στη νόμιμη οικονομία.³⁵²

Αξιοσημείωτες, ωστόσο, είναι και οι αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρει στη δημοσιονομική πολιτική, καθώς μειώνεται η απόδοση των άμεσων και έμμεσων φόρων και τελικά οδηγεί σε δραματική μείωση των δημοσίων εσόδων και αύξηση των δημοσίων δαπανών, κυρίως μέσω της αύξησης των κοινωνικών μεταβιβάσεων και των επιτοκίων, με αποτέλεσμα την περαιτέρω αύξηση του δημοσίου ελλείμματος και χρέους.³⁵³

Άξιο, επίσης, αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι η οικονομία ολοένα και περισσότερων κρατών τείνει να εξαρτάται από τις παράνομες δραστηριότητες, αλλά και την παραοικονομία γενικότερα, καθώς αποτελεί για μεγάλο μέρος του πληθυσμού μία ουσιαστική πηγή πλουτισμού. Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η έκταση και η σημασία του φαινομένου, ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το ξέπλυμα χρήματος αποτελεί την τρίτη σε όγκο αγορά στον κόσμο, μετά την εμπορία πετρελαίου και το ξένο συνάλλαγμα. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση που μαστίζει πολλές χώρες καθιστά τις οικονομίες των κρατών αυτών περισσότερο ευάλωτες και ανεκτικές σχετικά με την προέλευση των χρημάτων που υπεισέρχονται σε αυτές και τους κανόνες δέουσας επιμέλειας κενό γράμμα του νόμου, καθώς η επερχόμενη από την ύφεση μείωση της ρευστότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων έρχεται να αντισταθμιστεί από τα άμεσα διαθέσιμα προς κατάθεση χρηματικά κεφάλαια της παραοικονομίας. Έτσι, καθώς το οικονομικό έγκλημα όχι μόνο καταλαμβάνει ολοένα και μεγαλύτερο κομμάτι της οικονομίας αλλά αποτελεί και ρυθμιστικό παράγοντα αυτής, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου σε υποθέσεις ξεπλύματος χρήματος εμπλέκονται ευυπόληπτοι πολίτες υπεράνω κάθε υποψίας, η νομιμοποίηση των παρανομών εσόδων οδηγεί σε κλονισμό της εμπιστοσύνης που τρέφουν οι πολίτες στις αξίες και τις αρχές που διέπουν κάθε κοινωνία, διαβρώνοντας, τελικά, τόσο τα οικονομικά όσο και τα κοινωνικά θεμέλια της.³⁵⁴

Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι πολιτικοί και ακαδημαϊκοί φορείς της διεθνούς κοινότητας να στρέψουν το ενδιαφέρον τους στην αποτύπωση και μελέτη του, με απώτερο στόχο την πάταξη του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες

³⁵² Schneider Friedrich (2010) “Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Results”

³⁵³ George Manolas, Kostas Rontos, George Sfakianakis, Ioannis Vavouras (2013) “The Determinants of the Shadow Economy: The Case of Greece”

³⁵⁴ Καραδήμας Θ., Καραδήμα Π « Τεχνικές ξεπλύματος χρήματος και τα μέτρα πρόληψης των ελληνικών τραπεζών», e-Journal of Science & Technology (e-JST)

δραστηριότητες. Ωστόσο, οι προσπάθειες τους αυτές έρχονται αντιμέτωπες με την ίδια την παράνομη φύση του φαινομένου, η οποία καθιστά δυσχερές την συλλογή επίσημων στοιχείων, καθώς και με τη διεύρυνση του ποινικού πεδίου αναφορικά με τα «οικονομικά εγκλήματα» και τη συνακόλουθη δημιουργία παρερμηνειών που αυτή συνεπάγεται. Έτσι, η στατιστική αντανάκλαση του «οικονομικού εγκλήματος», ως ενιαία κατηγορία, ποικίλλει ανάλογα με τις εκάστοτε επιστημονικές αναζητήσεις και ενασχολήσεις, ενώ ενδέχεται ο συνολικός αριθμός των στατιστικών αθροισμάτων συναφών κατηγοριών αδικημάτων κατά την κρατούσα θεωρία και πρακτική να εμφανίζει υπερεκτιμήσεις ή υποτιμήσεις ανάλογα με τα αδικήματα που κάθε φορά συμπεριλαμβάνονται στην μετα-ταξινομητική κατηγορία του «οικονομικού εγκλήματος».³⁵⁵ Συνεπώς, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι σχεδόν αδύνατον να οδηγηθούμε σε ασφαλή συμπεράσματα για την έκταση του φαινομένου του ξεπλύματος παράνομου χρήματος και της παραοικονομίας, με αποτέλεσμα να περιοριζόμαστε σε προσεγγιστικές αναλύσεις αυτού.

Ωστόσο, η οικονομική παγκοσμιοποίηση και η άνευ προηγουμένων συρρίκνωση του χρόνου και του χώρου εκτέλεσης οποιαδήποτε ανθρώπινης δραστηριότητας που αυτή συνεπάγεται, παρείχε στους φορείς του εγκλήματος τη δυνατότητα μετεγκατάστασης της δραστηριότητας τους και είχε ως συνέπεια το οργανωμένο έγκλημα να λάβει διεθνείς διαστάσεις. Επιπλέον, οι νέες τεχνολογίες στις μεθόδους πληρωμών, όπως οι προπληρωμένες κάρτες, το online banking και τα «κρυπτονομίσματα» (“cyber money”), καθιστούν εφικτές τις οικονομικές συναλλαγές, χωρίς κανένα νομικό ή εδαφικό περιορισμό και έλεγχο από τους κρατικούς φορείς, καθώς και επιτακτική την ανάγκη πραγματοποίησης τους μέσω νόμιμων και διαφανών τραπεζικών λογαριασμών.³⁵⁶

Αναγκαία κρίνεται, λοιπόν, η επανεξέταση του αντίστοιχου ρόλου των εθνικών εγκληματικών συστημάτων και της διεθνούς συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, ιδίως σε εγκλήματα που λόγω της φύσης τους, παρουσιάζουν τις πιο επιζήμιες απομακρυσμένες εκδηλώσεις. Επίσης, η αναγκαιότητα αλλαγής του υφισταμένου θεσμικού πλαισίου θα πρέπει να αξιολογηθεί λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη άλλων καταλληλότερων τρόπων μακροπρόθεσμης αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος και προστασίας του χρηματοπιστωτικού τομέα, μέσω της ανάπτυξης μίας αποτελεσματικότερης πολιτικής στο θέμα των ναρκωτικών και θέσπισης αποτελεσματικότερων προληπτικών μέτρων, τη χάραξη μίας οικονομικής στρατηγικής κατά του οργανωμένου παράνομου εμπορίου και την εν γένει εφαρμογή ενός συνεπούς εποπτικού πλαισίου.³⁵⁷

Ωστόσο, οι μέχρι στιγμής προσπάθειες καταστολής του φαινομένου αποβαίνουν άκαρπες κυρίως λόγω της αδυναμίας των διεθνών οργανισμών να ελέγξουν τη δράση των φορολογικών παραδείσων και του υπεράκτιου τραπεζικού συστήματος, να καταπολεμήσουν το οργανωμένο έγκλημα και να εμποδίσουν, τελικά, τη νομιμοποίηση των εσόδων του.³⁵⁸

Η FATF, κύριος διεθνής οργανισμός ταγμένος στην καταπολέμηση της νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, που σήμερα απαριθμεί 37 κράτη-μέλη, προσπαθεί να επιτελέσει το έργο του με μόνα μέσα την έκδοση «Συστάσεων»

³⁵⁵ Ιωάννα Τσίγκανου (2017), «Η στατιστική απεικόνιση του «οικονομικού εγκλήματος» στην Ελλάδα σήμερα. Μία προκαταρκτική διερεύνηση»

Πηγή: <http://theartofcrime.gr>

³⁵⁶ Schneider Friedrich και Windischbauer Ursula (2010), “Money Laundering: Some Facts”.

³⁵⁷ Στ. Κάτσιος (1998) “Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος», Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 159

³⁵⁸ Schneider Friedrich (2010) “Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Results”

στις οποίες καλούνται να συμμορφωθούν τα κράτη – μέλη και τη δημοσίευση μίας λίστας με τις χώρες που δεν συμμορφώνονται σε αυτές.³⁵⁹

Επίσης, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ισχύουσα νομοθεσία λαμβάνει κυρίως υπόψη της και ενσωματώνει τις Συστάσεις της FATF, οι οποίες επηρεάζονται από τη δράση των Ηνωμένων Εθνών και επιχειρείται να εναρμονιστούν με τις ιδιαιτερότητες της Ένωσης αλλά και του κάθε κράτους-μέλους αυτής.³⁶⁰ Οι κυριότερες εγκληματικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στη Κεντρική Ευρώπη και που οδηγούν σε ξέπλυμα παράνομου χρήματος, εμφανίζονται να είναι τα ναρκωτικά με ποσοστό 40%, το παράνομο εμπόριο όπλων, με ποσοστό 20%, τα οικονομικά εγκλήματα (απάτη σε πληρωμές καθώς και σε λήψη επιδοτήσεων) με ποσοστό 15%, ενώ ακολουθούν εκείνα που σχετίζονται με τη «νυχτερινή ζωή» (πορνεία, σωματεμπορία, τζόγος) και την ιδιοκτησία (κλοπές) με 10%. Τελευταία σε ποσοστό μόλις 5% εμφανίζονται τα εγκλήματα που σχετίζονται με τη βία και αφορούν τις απαγωγές, την παροχή προστασίας και τις ένοπλες ληστείες.³⁶¹

Στη διαδικασία της νομιμοποίησης των παράνομων αποκτηθέντων χρημάτων, βαρυσήμαντος αποδεικνύεται ο ρόλος των φορολογικών παραδείσων και του υπεράκτιου τραπεζικού συστήματος (“offshore banking”), κυρίως λόγω της ελάχιστης διαφάνειας και της μέγιστης αυτονομίας ιδιωτικής δράσης που παρέχουν.

Ο ρόλος των φορολογικών παραδείσων στη διαδικασία αυτή, έγκειται στη σύσταση διαφόρων υπεράκτιων εταιρειών με έδρα κάποιο κράτος που λειτουργεί υπό το εν λόγω καθεστώς. Οι εταιρείες αυτές, οι οποίες εμφανίζονται κυρίως υπό τη μορφή «εταιρειών κέλυφος» (“shell companies”), «εταιρειών φαντασμάτων» και εμπιστευμάτων (“trusts”), προβαίνουν σε νομιμοποίηση των παράνομων χρημάτων μέσω υπερτιμολογήσεων και εμφάνισης πλασματικών ζημιών, όπου με τις μεθόδους αυτές καθίσταται εφικτή και η επίτευξη φοροδιαφυγής, πλασματικής αύξησης της τιμής της μετοχής της μητρικής εταιρείας, αγοράζοντας μεγάλες ποσότητες αυτών και μειώνοντας με τον τρόπο αυτό την προσφορά τους, καθώς και της πραγματοποίησης πλασματικών συναλλαγών.

Στη διαδικασία της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων, εξίσου βαρυσήμαντος κρίνεται ο ρόλος του υπεράκτιου τραπεζικού συστήματος (“offshore banking”). Στην ουσία πρόκειται για τράπεζες ή άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα τα οποία λειτουργούν ως υπεράκτια (“offshore”) και είναι ιδιαίτερα ελκυστικά στους κατόχους του παράνομου χρήματος, καθώς τα εν λόγω ιδρύματα είναι απαλλαγμένα από ένα ευρύ φάσμα κανονισμών οι οποίοι επιβάλλονται στα «χερσαία» (“onshore”), όπως η επιβολή φορολογίας, οι περιορισμοί στα επιτόκια και η υποχρέωση τήρησης αποθεματικών. Τέλος, άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι το υπεράκτιο τραπεζικό σύστημα, στο οποίο υπάγονται και τα τραπεζικά ιδρύματα που λειτουργούν ως θυγατρικές εταιρείες και τα υποκαταστήματα μεγάλων διεθνών τραπεζών που δραστηριοποιούνται σε χώρες και περιοχές που χαρακτηρίζονται ως «φορολογικοί παράδεισοι», χαίρει επιπλέον δικαστικής και ερευνητικής ασυλίας καθώς ιδιοκτήτες των ιδρυμάτων αυτών σε τοπικό επίπεδο είναι επιχειρηματίες με ισχυρούς πολιτικούς δεσμούς.³⁶²

³⁵⁹ Schneider Friedrich και Windischbauer Ursula (2010), “Money Laundering: Some Facts”.

³⁶⁰ Leonardo Borlini (2012) “EU Anti-moneyLaundering Regime: An Assessment within International and National Scenarios”

³⁶¹ Schneider Friedrich και Windischbauer Ursula (2010), “Money Laundering: Some Facts”.

³⁶² Jack A. Blum, Esq., Prof. Michael Levi, Prof. R. Thomas Naylor, Prof. Phil Williams “Financial Havens, Banking Secrecy and Money Laundering”, prepared on behalf of the United Nations under the auspices of the Global Programme Against Money Laundering, Office for Drug Control and Crime Prevention

Ευνοϊκός παράγοντας στην όλη διαδικασία θεωρείται η έντονη τεχνολογική πρόοδος, η οποία μεταξύ άλλων, σηματοδότησε την μετάβαση από τις εθνικές στη διεθνή οικονομία, επιτρέποντας, την άνευ προηγούμενων ταχύτατη μετακίνηση των κεφαλαίων (Flight capital). Έτσι, μετακινούμενα κεφάλαια που αναζητούν προνομιακά επιτόκια ή ευκαιρίες κερδοσκοπίας καθώς και τα έσοδα από εγκληματικές δραστηριότητες, συνδυάζονται με πληρωμές συμβολαίων και διακανονισμούς χρεών δημιουργώντας ένα τεράστιο, γρήγορο και περίπλοκο μείγμα κινήσεων και συναλλαγών. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διεξαγωγή του παγκόσμιου εμπορίου, την επικράτηση των διακρατικών και πολυεθνικών εταιρειών και την ταχεία κίνηση των επενδυτικών κεφαλαίων, καθιστώντας την παγκοσμιοποίηση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών προαπαιτούμενο της συνολικής διαδικασίας παγκοσμιοποίησης. Η ταυτόχρονη ανάπτυξη των μηχανισμών ηλεκτρονικών μεταφορών χρημάτων από την εταιρεία Παγκόσμιων Διατραπεζικών Χρηματοπιστωτικών Τηλεπικοινωνιών (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications System – SWIFT)³⁶³, το Ομοσπονδιακό αποθεματικό (Federal Reserve - Fedwire)³⁶⁴ καθώς και το Διατραπεζικό Σύστημα Διακανονισμού πληρωμών (Clearing House Interbank Payments System - CHIPS)³⁶⁵, οδήγησε στη μαζική ανάπτυξη του ηλεκτρονικού χρήματος (“megabyte money”) και των ηλεκτρονικών πληρωμών.

Η επικράτηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, η αδυναμία αναγνώρισης της προέλευσης των μετακινούμενων χρημάτων, και η δυνατότητα ενσωμάτωσης παράνομων εσόδων στους μεγάλους όγκους συναλλαγών των νόμιμων επιχειρήσεων αποτελούν, από πολλές απόψεις, ιδανικές συνθήκες για το ξέπλυμα χρήματος. Το πρόβλημα αυτό επιδεινώνεται από την έλλειψη μίας κεντρικής βάσης δεδομένων αναφορικά με τις πραγματοποιούμενες μεταφορές εμβασμάτων και τα στοιχεία των αποστολών και των παραληπτών αυτών καθώς και την ένταξη των χρηματιστηρίων στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, που επιτρέπουν την ανώνυμη διαπραγματεύση και καθιστούν δυνατή τη συγκάλυψη τόσο της προέλευσης όσο και της ιδιοκτησίας των κεφαλαίων. Επίσης, ελλείψει ενός δημοσίου μηχανισμού παρακολούθησης των διεθνών τραπεζικών συστημάτων, η εισαγωγή νέων τραπεζικών πρακτικών οι οποίες επιτρέπουν τη διενέργεια συναλλαγών από τους ίδιους

³⁶³ Η Εταιρεία Παγκόσμιων Διατραπεζικών Χρηματοπιστωτικών Τηλεπικοινωνιών (SWIFT) παρέχει ένα δίκτυο που επιτρέπει στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παγκοσμίως να στέλνουν και να λαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές σε ένα ασφαλές, τυποποιημένο και αξιόπιστο περιβάλλον.

Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/Society_for_Worldwide_Interbank_Financial_Telecommunication

³⁶⁴ ο Fedwire (παλαιότερα γνωστό ως Federal Reserve Wire Network) είναι ένα σύστημα μεταφοράς κεφαλαίων σε ακαθάριστο διακανονισμό σε πραγματικό χρόνο που λειτουργεί από τις Τράπεζες των Ηνωμένων Πολιτειών, το οποίο επιτρέπει στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να μεταφέρουν κεφάλαια ηλεκτρονικά μεταξύ των περισσότερων από 9.289 συμμετεχόντων (από τις 19 Μαρτίου 2009). Οι μεταφορές μπορούν να ξεκινήσουν μόνο από την τράπεζα αποστολής αφού λάβουν τις κατάλληλες οδηγίες καλωδίου από την τράπεζα λήψης. Αυτές οι οδηγίες περιλαμβάνουν: τον αριθμό δρομολόγησης της τράπεζας λήψης, τον αριθμό λογαριασμού, το όνομα και το ποσό δολαρίου που μεταφέρονται. Οι πληροφορίες αυτές υποβάλλονται στη Fed μέσω του συστήματος Fedwire. Μόλις ληφθούν και επεξεργαστούν οι οδηγίες, η Fed θα χρεώσει τα χρήματα από το λογαριασμό αποθεματικών της τράπεζας αποστολής και θα πιστώσει το λογαριασμό της τράπεζας λήψης. Οι τηλεπικοινωνιακές μεταφορές που αποστέλλονται μέσω του Fedwire ολοκληρώνονται την ίδια ημέρα, ενώ μερικές ολοκληρώνονται αμέσως.

Πηγή: <https://en.wikipedia.org/wiki/Fedwire>

³⁶⁵ Το Διατραπεζικό Σύστημα Πληρωμών (CHIPS) του Clearing House είναι ιδιωτικό εκκαθαριστικό γραφείο των Ηνωμένων Πολιτειών για συναλλαγές μεγάλης αξίας. Μέχρι το 2015, επρόκειτο να διευθετηθεί πολύ πάνω από 1,5 τρισεκατομμύρια δολάρια την ημέρα σε περίπου 250,000 διατραπεζικές πληρωμές σε διασυνοριακές και εγχώριες συναλλαγές. Μαζί με την υπηρεσία Fedwire Funds Service (η οποία λειτουργεί από τις τράπεζες των Federal Reserve), το CHIPS αποτελεί το κύριο αμερικανικό δίκτυο για τις εγχώριες και διεθνείς πληρωμές σε δολάρια μεγάλης αξίας, όπου το μερίδιο αγοράς του είναι περίπου 96%.

Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/Clearing_House_Interbank_Payments_System

τους πελάτες χωρίς τη μεσολάβηση της τράπεζας (e-banking), υπονομεύουν την ικανότητα του πιστωτικού ιδρύματος για έλεγχο των κινήσεων των λογαριασμών, ενώ ταυτόχρονα καθιστά τους πελάτες τους ικανούς να χειραγωγούν την ταυτότητα του τελικού αποδέκτη.³⁶⁶

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, τα υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα, εκτός από ιδιαίτερα ελκυστικά, λόγω της ανωνυμίας και της δυνατότητας φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής που παρέχουν, καθίστανται, επιπλέον, εύκολα προσβάσιμα στους εγκληματίες που επιδιώκουν να νομιμοποιήσουν τα έσοδα των παράνομων δραστηριοτήτων τους.

7.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στη χώρα μας, το άνευ προηγουμένων επίπεδο του δημοσίου χρέους καθιστά τη δημοσιονομική προσαρμογή επιτακτική ανάγκη και την πάταξη των φαινομένων της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική εξυγίανση και ανάπτυξη. Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα πολιτικής δράσης τα οποία θα δίνουν προτεραιότητα στους παράγοντες εκείνους που επηρεάζουν το μέγιστο δυνατό εύρος πολιτών, θα αποσκοπούν στη βελτίωση του φορολογικού συστήματος και τελικά θα οδηγήσουν στην καταστολή και κυρίως στην πρόληψη της σκιώδους οικονομίας. Επίσης, οι πολιτικές αυτές θα πρέπει να οδηγούν στη διαφάνεια του φορολογικού συστήματος καθώς και στο συστηματικό και διασταυρωμένο φορολογικό έλεγχο των πολιτών. Ως σημαντικότεροι παράγοντες μπορούν να χαρακτηριστούν η φορολογική ηθική, οι αντισταθμιστικές δαπάνες, το υποκειμενικό φορολογικό βάρος και η κρατική παρέμβαση, ενώ η πρόληψη μπορεί να επιτευχθεί μέσω πολιτικών εξορθολογισμού της φορολογικής επιβάρυνσης η οποία θα αντιστοιχεί στην πραγματική κατάσταση της οικονομίας και θα αποβλέπει στη φορολογική δικαιοσύνη. Τα μέτρα καταστολής, από την άλλη, θα πρέπει να περιλαμβάνουν κυρώσεις που θα επιβάλλονται στους παραβάτες με αποτελεσματικό τρόπο και θα προωθούν την έννοια της φορολογικής δικαιοσύνης.³⁶⁷

Με κριτήριο τον χρονικό ορίζοντα στον οποίο αναμένεται να αποφέρουν καρπούς οι ανωτέρω προτάσεις πολιτικής, μπορούν να διακριθούν σε βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες. Πιο συγκεκριμένα:

7.2.1 ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΑ:

- Μείωση συντελεστών φορολογίας και μη επιβολή εκτάκτων ή επιπρόσθετων φόρων στα δηλωθέντα εισοδήματα.

Έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη θετικής σχέσης μεταξύ του ύψους των φορολογικών συντελεστών και του μεγέθους της φοροδιαφυγής, καθώς αυξάνει το όφελος και συνεπώς το κίνητρο, από την μη πληρωμή του φόρου. Έτσι, σύμφωνα με έρευνα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Δ.Ν.Τ.), η αύξηση του φορολογικού συντελεστή κατά 10%, μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των δηλωθέντων εισοδημάτων κατά 8%.³⁶⁸

³⁶⁶ Jack A. Blum, Esq., Prof. Michael Levi, Prof. R. Thomas Naylor, Prof. Phil Williams “Financial Havens, Banking Secrecy and Money Laundering”, prepared on behalf of the United Nations under the auspices of the Global Programme Against Money Laundering, Office for Drug Control and Crime Prevention

³⁶⁷ George Manolas, Kostas Rontos, George Sfakianakis, Ioannis Vavouras (2013) “The Determinants of the Shadow Economy: The Case of Greece”

³⁶⁸ IMF(2015), Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries, Working Paper WP/15/118, σελ. 5

Στη χώρα μας, σύμφωνα πάντα με το Δ.Ν.Τ., εφαρμόζονται από τους υψηλότερους συντελεστές φορολογίας εισοδήματος για μισθωτή εργασία σε σύγκριση με τις χώρες του ΟΟΣΑ³⁶⁹ ενώ οι συντελεστές για τον ΦΠΑ υπερβαίνουν το μέσο όρο των χωρών αυτών.³⁷⁰ Επιπλέον, ο συντελεστής φορολογίας που εφαρμόζεται επί των κερδών των νομικών προσώπων και που σήμερα διαμορφώνεται στο 29%, υπερβαίνει επίσης τον αντίστοιχο συντελεστή για τις ίδιες χώρες.³⁷¹

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των ανωτέρω, αποτελεί η αύξηση των δηλωθέντων συναλλαγών κατά 11,8% που καταγράφηκε το 2013 από τη μείωση του συντελεστή Φ.Π.Α. στο χώρο της εστίασης. Προκύπτει, λοιπόν, ότι η μείωση αυτή, οδήγησε σε μείωση της φοροδιαφυγής και αύξηση της φορολογικής συμμόρφωσης με πολύ μικρό δημοσιονομικό κόστος.³⁷²

- Χρήση πλαστικού χρήματος και ηλεκτρονικής τιμολόγησης.

Λύση στο πρόβλημα της φοροδιαφυγής από την πλευρά των αυτοαπασχολούμενων, δίνουν επίσης η επέκταση των ηλεκτρονικών συναλλαγών και της χρήση του πλαστικού χρήματος. Σε αυτό συμβάλει το γεγονός ότι οι ηλεκτρονικές συναλλαγές αφήνουν το φορολογικό τους αποτύπωμα διευκολύνοντας έτσι τον έλεγχο, την ενίσχυση της διαφάνειας συμβάλλοντας τελικά στον δραστικό περιορισμό της φοροδιαφυγής.³⁷³

Η χρήση των ηλεκτρονικών συναλλαγών μπορεί να συνδράμει και στην αποτελεσματικότερη απόδοση του Φ.Π.Α., καθώς αγαθά και υπηρεσίες που υπάγονται στον έμμεσο αυτό φόρο θα παρέχονται ηλεκτρονικά. Εξέλιξη της ηλεκτρονικής απόδοσης Φ.Π.Α. αποτελεί και η νεοεισαχθείσα στην Ελλάδα διάταξη περί αυτόματης απόδοσης του φόρου κατά τον χρόνο της συναλλαγής. Ωστόσο το μέτρο αυτό δεν έχει ακόμα τεθεί σε ισχύ, καθώς εκκρεμεί η έκδοση απόφασης για τη ρύθμιση της διαδικασίας εφαρμογής του.³⁷⁴

Μία από τις υποχρεώσεις της Ελλάδα έναντι των θεσμών, είναι η προώθηση και διευκόλυνση των ηλεκτρονικών συναλλαγών και η ταυτόχρονη μείωση της χρήσης μετρητών. Για το σκοπό αυτό, εισήχθη με τον Ν. 4446/2016, η υποχρεωτική εξόφληση με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, των δαπανών που καταβάλλονται στο πλαίσιο εργασιακής σχέσης από τις επιχειρήσεις, προκειμένου να είναι δυνατή η έκπτωση της δαπάνης καθώς και η υποχρεωτική εξόφληση συναλλαγών από € 500 και άνω αποκλειστικά με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, με παράλληλη υποχρεωτική διαβίβαση των στοιχείων πληρωμών σε ηλεκτρονική βάση της ΓΓΔΕ.³⁷⁵ Επιπλέον, με τον ίδιο νόμο, προβλέπονται κίνητρα προς τους φορολογούμενους προς την διενέργεια ηλεκτρονικών συναλλαγών, όπως η παροχή εκπτώσεων στο φόρο μισθωτών υπηρεσιών και η διενέργεια λοταρίας για τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται ηλεκτρονικά με χρηματικά ή σε είδος έπαθλα.³⁷⁶

Τέλος, η ηλεκτρονική τιμολόγηση συνιστά σημαντικό εργαλείο στα χέρια της φορολογικής διοίκησης για την ουσιαστική πάταξη της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής, καθώς

³⁶⁹ IMF (2013), Greece, selected issues (country report No. 13/155), σελ. 23.

³⁷⁰ OECD (2015), Revenue Statistics –Greece

³⁷¹ OECD (2016), OECD Economic Surveys: Greece 2016, OECD Publishing, σελ. 93.

³⁷² Artavanis N. (2015), VAT Rates and Tax Evasion: Evidence from the Restaurant Industry in Greece, Isenberg School of Management, σελ. 3, 14.

³⁷³ Καλαντώνης Θ. (9/8/2015), Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές εργαλείο για την πάταξη της φοροδιαφυγής, «Το Βήμα».

³⁷⁴ Άρθρο 1 παρ. 2 Ν. 4334/2015 (ΦΕΚ 80/16-07-2015 ΤΕΥΧΟΣ Α).

³⁷⁵ Άρθρα 69 και 72 Ν. 4446/2016 (ΦΕΚ 240/22-12-2016 ΤΕΥΧΟΣ Α).

³⁷⁶ Άρθρα 68 και 70 Ν.4446/2016 (ΦΕΚ 240/22-12-2016 ΤΕΥΧΟΣ Α).

μέσω αυτής μπορούν να εντοπιστούν οι αδήλωτες συναλλαγές αλλά και τα εικονικά και πλαστά φορολογικά στοιχεία.

- Εντατικοποίηση των ελέγχων και επιβολή κυρώσεων.

Ο φόβος ενός ενδεχόμενου ελέγχου και η πιθανότητα επιβολής αυστηρών προστίμων και ποινών μπορούν να αποτελέσουν κινητήριο δύναμη για την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης των φορολογουμένων. Όπως έχει άλλωστε παρατηρηθεί, η αύξηση των φορολογικών ελέγχων κατά 1% ημερησίως μειώνει τον αριθμό των παραβατών της φορολογικής νομοθεσίας κατά 0,3 – 0,4% ημερησίως.³⁷⁷

Οι έλεγχοι θα πρέπει να διενεργούνται από εξειδικευμένους ελεγκτές της φορολογικής αρχής, με την αποτελεσματική χρήση των μεθόδων ανάλυσης κινδύνου,³⁷⁸ ενώ θα πρέπει να υιοθετούνται στρατηγικές που θα εστιάζουν περισσότερο σε κατηγορίες φορολογούμενων με υψηλό ποσοστό ρίσκου προς την τέλεση φοροδιαφυγής.³⁷⁹ Επιπλέον, τα πρόστιμα και οι ποινές που επιβάλλονται σε περίπτωση παραβατικής συμπεριφοράς, θα πρέπει να τηρούνται απαρέγκλιτα και να λειτουργούν αποτρεπτικά προς την τέλεση φοροδιαφυγής.

Τέλος, θα πρέπει να εκθλίψει η εφαρμογή προγραμμάτων φορολογικής αμνηστίας που εφαρμόζονται κατά καιρούς προκειμένου να δηλωθούν αδήλωτα εισοδήματα, καθώς αφενός δημιουργούν στον παραβάτη την πεποίθηση ότι θα μπορεί να συνεχίσει να φοροδιαφεύγει και να δηλώσει εν καιρώ το αδήλωτο εισόδημα, εκμεταλλευόμενος ένα πρόγραμμα φορολογικής αμνηστίας με ευνοϊκούς όρους και αφετέρου γιατί καλλιεργούν το αίσθημα αδικίας στον συνεπή φορολογούμενο. Αντιθέτως, προγράμματα εκούσιας φορολογικής συμμόρφωσης, όπως εκείνο της οικειοθελούς αποκάλυψης φορολογητέας ύλης παρελθόντων ετών, το οποίο εισήχθη με τον Ν. 4446/2016 και παρέχει στους φορολογούμενους τη δυνατότητα να δηλώσουν αποκρυβείσα φορολογητέα ύλη με μειωμένες προσαυξήσεις και χωρίς την επιβολή ποινικών κυρώσεων, θα μπορούσαν να έχουν μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα κατά της φοροδιαφυγής, με δεδομένο ότι σε περίπτωση μη συμμόρφωσης η πιθανότητα εντοπισμού κατόπιν ελέγχου και επιβολής βαριάς τιμωρίας θα είναι μεγάλη.³⁸⁰

7.2.2 ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ:

- Οργάνωση της Φορολογικής Διοίκησης.

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω η ελλιπής οργάνωση, η γραφειοκρατία και η τυπολατρία που ακολουθείται στις δράσεις της φορολογικής διοίκησης, καθιστούν αναποτελεσματική την εκτέλεση του έργου της. Οι συνεχείς εσωτερικές αναδιαρθρώσεις όπως η μεταβολή των αρμοδιοτήτων, η σύσταση νέων διευθύνσεων και γραφείων, οδηγούν αφενός σε ανασφάλεια δικαίου και, αφετέρου, σε μη συνέχεια του έργου της διοίκησης. Για την αντιμετώπιση της εσωτερικής αυτής δυσλειτουργίας, κρίνεται σκόπιμη η δημιουργία ενός σταθερού οργανωτικού πλαισίου το οποίο θα καθορίζει με σαφήνεια και ακρίβεια τις επιμέρους δραστηριότητες και το οποίο θα μένει αμετάβλητο, προκειμένου να λειτουργήσει με συνέχεια και συνέπεια. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η αύξηση της αποτελεσματικότητας/ αποδοτικότητας της φορολογικής διοίκησης αποτελεί την κύρια πρόκληση που μπορεί να επιτευχθεί μέσω της μείωσης του διαχειριστικού κόστους της είσπραξης των φόρων, της μείωσης του κόστους συμμόρφωσης των επιχειρήσεων με τις

³⁷⁷ Tagkalakis A. (2014), Tax administration reforms and the fight against tax evasion: recent evidence from Greece, VOX CEPR's Policy Portal, σελ. 1

³⁷⁸ OECD (2016), OECD Economic Surveys: Greece, OECD Publishing, σελ. 34.

³⁷⁹ IMF (2013), Greece, selected issues country report No. 13/155), σελ. 31.

³⁸⁰ Άρθρα 57-61 Ν.4446/2016.

φορολογικές τους υποχρεώσεις καθώς και της αντιμετώπισης του προβλήματος της μη συμμόρφωσης. Προς τον σκοπό αυτό, θα ήταν χρήσιμη η υιοθέτηση, από την φορολογική διοίκηση, σύγχρονων εργαλείων μέτρησης της αποτελεσματικότητας της, όπως το Εργαλείο Διαγνωστικής Αξιολόγησης της Φορολογικής Διοίκησης (TADAT) και το Εργαλείο Αξιολόγησης – Μέτρησης της Αποδοτικότητας της Διαχείρισης Δημοσίων Οικονομικών (PEFA).³⁸¹

Προς την κατεύθυνση αυτή, η χώρα μας προχώρησε στη σύσταση ενός αυτόνομου φορέα εσόδων, ο οποίος λειτουργεί από την 01/01/2017, υπό την ονομασία «Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων», με στόχο τον περιορισμό/ εξάλειψη των εξωτερικών παρεμβάσεων στο έργο της Φορολογικής Διοίκησης.³⁸² Παράλληλα, η χώρα μας έχει αναλάβει, ως μνημονιακή υποχρέωση, την ενίσχυση της Μονάδας Μεγάλων Οφειλετών, προκειμένου να βελτιωθεί η ικανότητα της σχετικά με τη διεκπεραίωση θεμάτων που αφορούν την εκκαθάριση και την είσπραξη φόρων.³⁸³ Τέλος, κατά το παράδειγμα άλλων χωρών, υιοθετήθηκε η ενσωμάτωση της είσπραξης εισφορών κοινωνικής ασφάλισης στη Φορολογική Διοίκηση, ενώ αναμένεται η θέσπιση κοινού μητρώου των υπόχρεων καταβολής ασφαλιστικών εισφορών και φόρου εισοδήματος.³⁸⁴

Ωστόσο, προκειμένου η εν λόγω αναδιάρθρωση να φέρει αποτελέσματα, θα πρέπει να στηρίζεται σε σταθερές οργανωτικές δομές αλλά κυρίως οι συγκεκριμένοι φορείς και μονάδες να μπορέσουν να λειτουργήσουν χωρίς σημαντικές μεταβολές για σεβαστό χρονικό διάστημα, ώστε να εξασφαλιστεί η διαρκής και συνεχείς άσκηση φορολογικής πολιτικής.

- Εκσυγχρονισμός Φορολογικής Διοίκησης / Δημιουργία Ηλεκτρονικής Φορολογικής Διοίκησης.

Επίσης, σημαντικοί παράγοντες τόσο για την πρόληψη όσο και την καταστολή των φαινομένων αποτελούν η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κρατικών μηχανισμών ελέγχου, μέσω της εισαγωγής νέων τεχνολογιών και την στελέχωση τους με εξειδικευμένο και παραγωγικό προσωπικό.³⁸⁵

Η ψηφιοποίηση και η δημιουργία ηλεκτρονικής φορολογικής διοίκησης, θα επιταχύνουν τη διαδικασία υποβολής κάθε είδους δήλωσης και στοιχείων και θα επιτρέψουν στις φορολογικές και τελωνειακές αρχές να συγκεντρώνουν άμεσα τα δεδομένα και τα στοιχεία των φορολογούμενων και να τα χρησιμοποιούν γρήγορα και αποτελεσματικά, με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνονται εύκολα αντιληπτοί τυχόν κίνδυνοι μη φορολογικής συμμόρφωσης.³⁸⁶

Επίσης, η ηλεκτρονική οργάνωση θα συμβάλει στο μετριασμό του αισθήματος ανασφάλειας δικαίου των φορολογουμένων αλλά και των υπάλληλων της Φορολογικής Διοίκησης, ως απότοκο της πολυνομίας που διέπει το πεδίο της φορολογίας στην Ελλάδα, καθώς με τη δημιουργία μίας βάσεως δεδομένων, θα μπορούν να ανασύρουν ανά πάσα

³⁸¹ Κατερίνα Σαββαΐδου, Λέκτορας της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Δικηγόρου - Διαμεσολαβήτριας τ. Γενικής Γραμματεώς Δημοσίων Εσόδων, Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας, Τεύχος 1580, 355.

³⁸² Ν.4389/2016(ΦΕΚ 94/27-05-2016 ΤΕΥΧΟΣ Α).

³⁸³ Άρθρο 3 παρ. Γ' 2.2. περ. vii Ν. 4336/2015

³⁸⁴ Άρθρο 3 παρ. Γ' 2.2. περ. v Ν. 4336/2015 και άρθρο 45 Ν. 4387/2016.

³⁸⁵ George Manolas, Kostas Rontos, George Sfakianakis, Ioannis Vavouras (2013) "The Determinants of the Shadow Economy: The Case of Greece"

³⁸⁶ EY report (2016), Tax administration is going digital: understanding the challenges and opportunities, σελ. 1.

στιγμή την ισχύουσα νομοθεσία καθώς και τις ερμηνευτικές οδηγίες αυτής και να ενημερώνονται έγκυρα και έγκαιρα για τις οποιοσδήποτε εξελίξεις.

Ο εκσυγχρονισμός, από πλευράς δημιουργίας ηλεκτρονικής διοίκησης, θα συνεισφέρει σαφέστατα και στην αποτελεσματική διενέργεια φορολογικών ελέγχων καθώς οι ελεγκτές θα έχουν στη διάθεση τους εξαρχής σημαντικές πληροφορίες για τον ελεγχόμενο φορολογούμενο και θα μπορούν έτσι να επικεντρώνονται σε ειδικότερα θέματα ελέγχου αλλά και να ολοκληρώσουν την ελεγκτική διαδικασία σε μικρότερο χρονικό διάστημα, ενώ ταυτόχρονα θα εκλείψουν τυχόν φαινόμενα διαφθοράς, καθώς η προσωπική επαφή μεταξύ των φορολογούμενων και των ελεγκτών θα περιοριστεί στο ελάχιστο.

Συνεπώς, κρίνεται αναγκαία η καθιέρωση ηλεκτρονικών συναλλαγών του φορολογούμενου για κάθε είδους δήλωσης του προς την εν λόγω αρχή. Με τον τρόπο αυτό θα εξοικονομηθούν χρόνος και κόστος τόσο για τον φορολογούμενο, όσο κι για το κράτος, θα μειωθεί αισθητά η γραφειοκρατία ενώ ταυτόχρονα θα οδηγήσει σε εξοικονόμηση ανθρωπίνου δυναμικού της διοίκησης, προκειμένου να αξιοποιηθεί σε πιο καίριες θέσεις, όπως αυτές της διενέργειας φορολογικών ελέγχων.

- Συνεχής εκπαίδευση / κατάρτιση των υπαλλήλων της φορολογικής Αρχής.

Βασικό στοιχείο της επαγγελματικής κατάρτισης των φορολογικών ελεγκτών αποτελεί η γνώση και η αποτελεσματική εφαρμογή των νόμων, των υπουργικών αποφάσεων και των εγκυκλίων, ενώ η καθημερινή πρόσβαση στην ενημέρωση καθίσταται επιτακτική. Προς την κατεύθυνση αυτή, η ΑΑΔΕ, επιχειρεί την ίδρυση της φορολογικής ακαδημίας στην οποία θα φοιτούν οι νεοπροσληφθέντες υπάλληλοι της αρχής. Επιτακτική, ωστόσο κρίνεται και η διεξαγωγή επικαιροποιημένων σεμιναρίων με πρακτικά παραδείγματα (case studies), τεχνικές ελέγχου, αλλά και με διεθνή φορολογικά θέματα, όπως BEPS, και ενδοομιλικές συναλλαγές, καθώς και η σύνδεση των ατομικών υπολογιστών των εφοριακών σε διαδικτυακές πλατφόρμες, όπως η «ΝΟΜΟΣ», και διάφορες ομάδες συζήτησης (forum).

Σύμφωνα με έρευνα του ΟΟΣΑ, το 17% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι το βασικό πρόβλημα στην ελληνική Φορολογική Διοίκηση είναι η εσφαλμένη αξιοποίηση των ικανοτήτων του ενεργού εργατικού δυναμικού. Συγκεκριμένα, αναφορικά με τα προσόντα και τις ικανότητες των νέων υπαλλήλων εν γένει, οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι αποτελούν πλεονέκτημα για τη διοίκηση το οποίο δεν αξιοποιείται στο μέγιστο βαθμό. Σκόπιμη κρίνεται επίσης η μετάθεση των έμπειρων και ικανών υπαλλήλων σε καίριες θέσεις καθώς και η κατανομή τους σύμφωνα με τις ανάγκες της εκάστοτε μονάδας.³⁸⁷

- Σύνδεση των ταμειακών μηχανών των επιχειρήσεων με το Υπουργείο Οικονομικών - Έλεγχος των τριών σημείων.

Η υιοθέτηση της ηλεκτρονικής τιμολόγησης σε συνδυασμό με την online σύνδεση των ταμειακών μηχανών με το Υπουργείο Οικονομικών, θα μπορούσαν μεσοπρόθεσμα να συμβάλουν στην πάταξη της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής καθώς θα καλύψουν το κενό που έχει δημιουργηθεί εξαιτίας της κατάργησης των «θεωρημένων στοιχείων» που εξέδιδαν οι επιχειρήσεις. Πράγματι, με την κατάργηση του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (ΚΒΣ) και την αντικατάστασή του από τον Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών (ΚΦΑΣ), ο οποίος στη συνέχεια αντικαταστάθηκε από τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (ΕΛΠ), καταργήθηκε η διαδικασία θεώρησης των βιβλίων ή των στοιχείων, χωρίς ωστόσο να αντικατασταθεί από άλλο μηχανισμό διασφάλισης των

³⁸⁷ OECD (2011), Public Governance Reviews, Greece, Review of the central administration, OECD Publishing, σελ. 78-81.

συναλλαγών, με αποτέλεσμα την παντελή έλλειψη ελέγχου στα βιβλία και στοιχεία που τηρούν και εκδίδουν οι επιχειρήσεις, γεγονός που απαιτεί άμεση αποκατάσταση.

Επίσης, στον Ν.4308/2014 Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α' 251/24-11-2014), μεταξύ άλλων προβλέπεται η διασταύρωση φορολογικών πληροφοριών (έλεγχος τριών σημείων), μεταξύ:

- I. Της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων, με την άμεση και ηλεκτρονική παραλαβή των στοιχείων πωλήσεων των επιχειρήσεων καθημερινά,
- II. Των Τραπεζών, με τις ηλεκτρονικές πληρωμές και
- III. Των δύο συναλλασσόμενων μέσω της διασταύρωσης με την Μηνιαία Κατάσταση Πελατών Προμηθευτών και Συναλλαγών - Μ.Υ.Φ. από 0,01€ στις χονδρικές πωλήσεις και την άμεση δήλωση των λιανικών πωλήσεων.³⁸⁸

7.2.3 ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ

- Δημιουργία σταθερού και απλοποιημένου φορολογικού συστήματος.

Ένα οργανωμένο και καλά σχεδιασμένο φορολογικό σύστημα είναι σε θέση να ενισχύσει την ανάπτυξη, την απασχόληση και την ανταγωνιστικότητα, να εξασφαλίσει δημοσιονομική σταθερότητα και να συμβάλει σε μία δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών και των κοινωνικών επιδομάτων, καλλιεργώντας έτσι την πεποίθηση ενός δίκαιου, από φορολογική και κοινωνική σκοπιά, κράτους.

Επίσης, ένα καλά σχεδιασμένο και οργανωμένο φορολογικό σύστημα είναι, κατά κανόνα, και σταθερό, περιορίζοντας, έτσι, την αβεβαιότητα των επιχειρήσεων και επιτυγχάνοντας υψηλότερο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης της οικονομίας, μέσω προσέλκυσης επενδύσεων.³⁸⁹

Παράλληλα, η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος θα συνεισφέρει σαφέστατα στην εμπέδωση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των πολιτών προς τις δράσεις της Διοίκησης και θα θέσει τις βάσεις για την καλύτερη εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας, τόσο από την πλευρά των φορολογούμενων, όσο κι από εκείνη της διοίκησης.

Ωστόσο, στην Ελλάδα, η επίτευξη του στόχου αυτού, προϋποθέτει την ταυτόχρονη διενέργεια άλλων μεταρρυθμίσεων, όπως η αναδιοργάνωση και η αναδιάρθρωση του ευρύτερου δημόσιου τομέα, η μείωση των φορολογικών συντελεστών και η παροχή ενός σταθερού κοινωνικού και πολιτικού περιβάλλοντος.

- Πάταξη του φαινομένου της διαφθοράς.

Άμεση εμφανίζεται η συσχέτιση των φαινομένων της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής με αυτό της διαφθοράς, καθώς η τελευταία επηρεάζει αρνητικά τους κανόνες της οικονομίας και τους θεσμούς, διαβρώνοντας τους όρους του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων και ισονομίας στους πολίτες και έχει ιδιαίτερα αρνητική επίπτωση στη δυνατότητα μίας χώρας να προσελκύσει ξένα κεφάλαια (Hines, 1995 και Lambsdorff, 1999) καταλήγοντας, τελικά, να είναι περισσότερο επώδυνη από την φορολογία αυτό καθ' αυτό (Wei, 1997b). Έτσι, το φαινόμενο της διαφθοράς, μέσω της αρνητικής επίδρασης που ασκεί στην οικονομική ανάπτυξη, στην προοδευτικότητα του φορολογικού συστήματος και στην κατανομή των περιουσιακών στοιχείων, στο μέγεθος και την αποτελεσματικότητα των κοινωνικών δαπανών, στο σχηματισμό ανθρώπινου

³⁸⁸ Ν.4308/2014, ΦΕΚ 251/24-11-2014 ΤΕΥΧΟΣ Α

³⁸⁹ διαΝΕΟσις (2016), Το νέο παραγωγικό μοντέλο— Ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο για την Ελληνική οικονομία και η μετάβαση σε αυτό, σελ. 58.

κεφαλαίου και στη δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση, οδηγεί στην αύξηση των εισοδηματικών ανισοτήτων και τη φτώχεια, (Gupta et al.).³⁹⁰

Άρα, τα μέτρα πολιτικής θα πρέπει, επίσης, να αποσκοπούν στην αποτελεσματική καταπολέμηση της, την βελτίωση της ποιότητας διακυβέρνησης, κυρίως μέσω του περιορισμού του κρατικού παρεμβατισμού και την κατάργηση των πελατειακών σχέσεων των πολιτικών με το εκλογικό σώμα και των υπαλλήλων του δημοσίου με τους πολίτες.³⁹¹

- Διαρθρωτικές αλλαγές στη δομή των επιχειρήσεων και αλλαγή του αναπτυξιακού μοντέλου.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η ελληνική οικονομία απαρτίζεται από ένα ιδιαίτερα αυξημένο ποσοστό αυτοαπασχολούμενων, ο οποίος εμφανίζεται να είναι περίπου ο διπλάσιος από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η διάρθρωση αυτή της οικονομίας στηρίχτηκε στα κίνητρα που δίνονταν κατά καιρούς από την πολιτεία και ευνοούσαν κυρίως την αυτοαπασχόληση και τη δημιουργία μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων.

Ωστόσο, η δομή αυτή καθιστά δυσχερές το έργο των ελεγκτικών αρχών, ενώ παράλληλα ευνοεί πρακτικές φοροδιαφυγής, γεγονός που επιτάσσει την παροχή κινήτρων από την πολιτεία προς το σχηματισμό και την ανάπτυξη μεγάλων επιχειρήσεων. Τα κίνητρα αυτά θα πρέπει να αποτελέσουν μέρος ενός γενικότερου αναπτυξιακού μοντέλου, στο οποίο το τραπεζικό σύστημα θα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο και που θα καθιστά μη ελκυστική την ίδρυση μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

- Ενίσχυση φορολογικής συνείδησης των πολιτών.

Μεγαλύτερη, ενδεχομένως, βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί στην τόνωση της φορολογικής συνείδησης των πολιτών, δηλαδή στην ανάπτυξη της αντίληψης της συνειδητής συμμόρφωσης προς τους φορολογικούς κανόνες με ταυτόχρονη καλλιέργεια της αντίληψης ότι η φοροδιαφυγή δεν αποτελεί μόνο παράβαση από νομικής, αλλά κι από ηθικής και αξιακής πλευράς. Πιο συγκεκριμένα, καθώς η φορολογική ηθική λειτουργεί αποτρεπτικά στην απόκρυψη του εισοδήματος και προάγει τη φορολογική συμμόρφωση των πολιτών, σκοπός της φορολογικής διοίκησης θα πρέπει να είναι η καλλιέργεια του κλίματος εμπιστοσύνης των πολιτών προς το κράτος, μέσα από την ενίσχυση της πεποίθησης ότι βαθύτερος στόχος της φορολόγησης είναι η βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας τους, ενώ η μη καταβολή των φόρων δεν βλάπτει μόνο την κυβέρνηση αλλά έχει αντίκτυπο τόσο σε αυτούς όσο και στις μελλοντικές γενιές.³⁹²

Για τη διαμόρφωση ισχυρής φορολογικής συνείδησης, απαιτούνται η εφαρμογή κυβερνητικών πολιτικών με μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Τέτοιου είδους πολιτικές αποτελούν η προβολή της ηθικής πλευράς της φορολογικής συμμόρφωσης μέσω των ΜΜΕ, η δημόσια διαπόμπευση των παραβατών καθώς και η ενημέρωση των μαθητών και σπουδαστών όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων, για τις αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρει η φοροδιαφυγή για το κράτος και τους πολίτες. Επίσης, στα μέτρα αυτά μπορούν να περιληφθούν η τόνωση της διαφάνειας του δημοσίου τομέα, μέσω της δημοσιοποίησης των εισπραχθέντων φόρων, του τρόπου αξιοποίησης αυτών καθώς και η καθιέρωση ενός ανταποδοτικού συστήματος προς όφελος των πολιτών.

³⁹⁰ Ν. Τάτσος (2001) «Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

³⁹¹ George Manolas, Kostas Rontos, George Sfakianakis, Ioannis Vavouras (2013) “The Determinants of the Shadow Economy: The Case of Greece”

³⁹² Ν. Τάτσος (2001) «Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

Μέσα στα πλαίσια αυτά, τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί, από πλήθος κρατών, μία σειρά προσπαθειών που στοχεύουν όχι μόνο στην πάταξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής, αλλά και στην καλλιέργεια της φορολογικής συνείδησης.

Πιο συγκεκριμένα, στα τέλη του 2011 ξεκίνησε, με πρωτοβουλία των κρατών – μελών του ΟΟΣΑ και των κρατών που συμμετέχουν στη Σύνοδο Υπουργών Οικονομικών G20, το σχέδιο δράσης αναφορικά με τη «Διάβρωση της Φορολογικής Βάσης και τη Μεταφορά Κερδών» (Base Erosion and Profit Sharing – BEPS), με στόχο την πρόληψη της φοροδιαφυγής και της φοροαπόφυγης καθώς και την εξάλειψη της διπλής φορολογίας.

Αντίστοιχη δράση έχει αναπτυχθεί και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μέσω της υιοθέτησης του «πακέτου κατά της φοροαποφυγής» υπό τη μορφή οδηγίας, που δημοσιεύτηκε στις 28/01/2016. Σκοπός της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η ομοιόμορφη αντιμετώπιση των προκλήσεων με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπα τα κράτη – μέλη της, εξαιτίας του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού, και η καταπολέμηση των πρακτικών φοροαποφυγής με τη μεταφορά κερδών σε φορολογικούς παραδείσους εκτός της ενιαίας αγοράς.³⁹³

Αντίστοιχοι κανόνες για την πάταξη της φοροδιαφυγής έχουν εισαχθεί και στο ελληνικό φορολογικό δίκαιο. Έτσι, στον Κώδικα Φορολογικών Διαδικασιών (ΚΦΔ, Ν. 4174/2013), προβλέπεται ένας γενικός κανόνας φοροαποφυγής σύμφωνα με τον οποίο κατά τον προσδιορισμό του φόρου η Φορολογική Διοίκηση δύναται να αγνοεί κάθε τεχνητή διευθέτηση ή σειρά διευθετήσεων, που αποβλέπει σε αποφυγή της φορολόγησης και η οποία οδηγεί σε φορολογικό πλεονέκτημα.³⁹⁴ Στο άρθρο 66, του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ, Ν.4172/2013), έχουν εισαχθεί, για πρώτη φορά στο εσωτερικό δίκαιο, κανόνες για την αποτροπή της φοροαποφυγής των εγχώριων εταιριών, μέσω μεταφοράς των εσόδων σε θυγατρικές που βρίσκονται σε χώρες με χαμηλή φορολογία.³⁹⁵

Προς την κατεύθυνση αυτή, σημαντικός είναι και ο ρόλος των πολυμερών ελέγχων, δηλαδή των συντονισμένων ελέγχων της φορολογικής υποχρέωσης ενός ή περισσότερων φορολογούμενων που διενεργούν δύο ή περισσότερες χώρες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται τουλάχιστον ένα κράτος – μέλος της Ε.Ε., στα αντίστοιχα εδάφη τους και για τους οποίους έχουν κοινά ή συμπληρωματικά συμφέροντα. Οι έλεγχοι αυτοί χρηματοδοτούνται μέσω του κοινοτικού προγράμματος FISCALIS, και μπορεί να αφορούν τόσο την άμεση, όσο και την έμμεση φορολογία.³⁹⁶

Επιπλέον, σε παγκόσμιο επίπεδο, έχουν αναπτυχθεί κι άλλες δράσεις για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των χωρών που αφορούν αλλοδαπούς τραπεζικούς λογαριασμούς φυσικών προσώπων. Η αυτόματη ανταλλαγή ξεκίνησε από τις ΗΠΑ, με την εφαρμογή του Νόμου περί Φορολογικής Συμμόρφωσης Λογαριασμών της Αλλοδαπής (FATCA)³⁹⁷ και ο οποίος τους δίνει τη δυνατότητα, μέσω διακρατικών συμφωνιών, να λαμβάνουν πληροφορίες από αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, αναφορικά με τους λογαριασμούς που τηρούν σε αυτά Αμερικανοί φορολογούμενοι. Αντίστοιχα, υιοθετήθηκε

³⁹³ <http://ec.europa.eu>

³⁹⁴ Άρθρο 38 παρ. 1 του Ν. 4174/2013

³⁹⁵ Άρθρο 66 του Ν. 4172/2013, Ελεγχόμενες Αλλοδαπές Εταιρείες

³⁹⁶ Υπ' αριθ. πρωτ.1094206/6403/1000/Δ0014/19.09.2008 έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Φορολογικών και τελωνειακών Θεμάτων.

³⁹⁷ <https://www.irs.gov/Businesses/Corporations/Foreign-Account-Tax-Compliance-Act-FATCA>

το 2014 από τον ΟΟΣΑ, ένα ενιαίο πρότυπο για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών (Common Reporting Standard – CRS)³⁹⁸, το οποίο ακολούθως ενσωματώθηκε στη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προσφάτως στο ελληνικό δίκαιο.³⁹⁹

Η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, αποτελεί σαφώς ένα χρήσιμο εργαλείο για την ελληνική Φορολογική Διοίκηση στον εντοπισμό των πραγματικών δικαιούχων αδήλων εισοδημάτων. Ωστόσο, τα αποτελέσματα από την υλοποίηση των προαναφερθέντων διεθνών δράσεων στην Ελλάδα θα κριθούν εν καιρώ, καθώς εξαρτώνται από την ουσιαστική και έγκυρη αξιοποίηση των πληροφοριών που θα συλλεχθούν, προς τον σκοπό εντοπισμού της πραγματικής φοροδιαφυγής (αδήλων εισοδημάτων), διασφαλίζοντας παράλληλα και την αποφυγή της διπλής φορολόγησης.

Εν κατακλείδι, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι εφόσον εφαρμοστούν όλα τα προαναφερόμενα μέτρα για την πάταξη των φαινομένων του ξεπλύματος του βρώμικου χρήματος και της φοροδιαφυγής η χώρα μας θα είναι σε θέση να επιστρέψει σε ένα καθεστώς οικονομικής και κοινωνικής σταθερότητας. Πιο συγκεκριμένα, η πάταξη των φαινομένων αυτών, θα οδηγήσει σε σημαντική αύξηση των εθνικών φορολογικών εσόδων και σε ενίσχυση της πιθανότητας αύξησης του ΑΕΠ. Παράλληλα δε, θα εδραιωθεί μία ισχυρή και αποδοτική οικονομία και θα αρθούν οι κοινωνικές ανισότητες που οφείλονται στην άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών μεταξύ των πολιτών. Επίσης, η αύξηση των δημοσίων εσόδων θα οδηγήσει σε αύξηση της ποσότητας και της ποιότητας των δημοσίων αγαθών που παρέχονται από το κράτος στους πολίτες, ενώ η δημοσιονομική εξυγίανση θα θέσει τις βάσεις για τη βελτίωση βασικών τομέων της οικονομίας όπως εκείνοι της δημόσιας υγείας και της εκπαίδευσης, καθώς και βασικών δημοσίων υποδομών, αναγκαίων για την ανάπτυξη και την ενίσχυση του βιοτικού επιπέδου.

Τέλος, η καταπολέμηση των φαινομένων της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής πέραν της αύξησης των κρατικών εσόδων, θα θέσει επιπλέον τα θεμέλια για τη δημιουργία ενός σταθερού και υγιούς οικονομικού περιβάλλοντος, που θα προσελκύσει επενδύσεις, θα προασπίζει τον υγιή ανταγωνισμό και τελικά θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των πολιτών έναντι του κράτους.⁴⁰⁰

³⁹⁸ <http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard/>

³⁹⁹ Ν. 4378/2016 και Ν. 4428/2016

⁴⁰⁰ διαΝΕΟσις (Ιούνιος 2016) « Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και προτάσεις καταπολέμησης της.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΚΤΩ

8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης « Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (Ν.3691/2008), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2009.
- Σταύρος Α. Κάτσιος (1997), « Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος», εκδόσεις Σάκκουλα.
- Νίκος Στεργίου, 2016 “Ξέπλυμα μαύρου χρήματος και ο ρόλος της F.A.T.F.”, Πηγή: <https://powerpolitics.eu>
- Νικόλαος Αγγελινός (2014), «Η ιστορική προέλευση του όρου “ξέπλυμα βρώμικου χρήματος», Πηγή: <http://www.creteplus.gr>
- Θανάσης Κουκάκης, 2018 «Αξιολογούνται τον Οκτώβριο οι επιδόσεις της Ελλάδας στην καταπολέμηση του “Ξεπλύματος” χρήματος.» Πηγή: <https://www.cnn.gr>
- διαΝΕΟσις (Ιούνιος 2016) “Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και προτάσεις καταπολέμησης της”.
- Καραδήμας Θ., Καραδήμα Π., «Η έκταση του φαινομένου του ξεπλύματος χρήματος με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία», e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας.
- Θάνος Στεφανίδης (2006), «οι επιπτώσεις στα πιστωτικά ιδρύματα από την εφαρμογή στην πράξη των διατάξεων του παραρτήματος 4 της ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006», Ελληνική Ένωση Τραπεζών: Αφιέρωμα για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας
- Δήγκας Άγις-Γεώργιος (2016), Από το εκπαιδευτικό υλικό του ΠΜΣ «Τεχνο-οικονομικά συστήματα» του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου
- Χεκμιόγλου Αχιλλέας (11/7/2009), Πηγή: <http://www.tovima.gr>
- Παναγιώτης Ε. Δουβής (2008), “offshore δραστηριότητες”
- “Panama Papers: Πως γίνεται το ξέπλυμα χρήματος Όλοι οι ορισμοί κι οι μεθοδολογίες για να μην πιάνεστε "αδιάβαστοι"” (17/4/2016), Πηγή: <http://ependisinews.gr/blog/kosmos/panama-papers-pos-ginetai-to-kseplyma-xrimatos>
- Δημήτρης Μελάς (2010) «Διεθνής φορολογικός σχεδιασμός & υπεράκτιες επιχειρήσεις»
- Κώστας Κυριακόπουλος «Ελλάδα και παγκόσμιο πλυντήριο», Ελευθεροτυπία, Σάββατο 31 Οκτωβρίου 2009
- Νένα Π. Διονυσοπούλου, «Νόμος 4174/2013, φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις»
- Ν. Τάτσος (2001) «παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση
- Παναγιώτης Γ. Παυλόπουλος (2002), «Η παραοικονομία στην Ελλάδα: Επανεξέταση»
- Μάνθος Ντελής «Φοροδιαφυγή και ηλεκτρονικές πληρωμές», Πηγή: <http://greekeconomistsforreform.com>
- Ιωάννα Τσίγκανου (2017), «Η στατιστική απεικόνιση του «οικονομικού εγκλήματος» στην Ελλάδα σήμερα. Μία προκαταρκτική διερεύνηση», Πηγή: <http://theartofcrime.gr>
- Καλαντώνης Θ. (9/8/2015), «Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές εργαλείο για την πάταξη της φοροδιαφυγής» Πηγή: <https://www.tovima.gr>.

- διαΝΕΟσις (2016), Το νέο παραγωγικό μοντέλο– Ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο για την Ελληνική οικονομία και η μετάβαση σε αυτό.
- Καραδήμας Θ., Καραδήμα Π « Τεχνικές ξεπλύματος χρήματος και τα μέτρα πρόληψης των ελληνικών τραπεζών», e-Journal of Science & Technology (e-JST)

B. ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Ligita Gaspareniene, Jekaterina Kartasova, Rita Remeikiene (2014), “Evaluation of Shadow Economy Emergence and Development. Factors in Service Sector: Greek Case”, *Mediterranean journal of Social Sciences*, Vol. 5, No 13.
- Nikolaos Artavanis, Adair Morse και Margarita Tsoutsoura (2015), “Tax Evasion across Industries: Soft Credit Evidence from Greece”, *Fama – Miller Center for Research in France*, Chicago Booth Paper No. 12-25.
- Schneider Friedrich, (2011), “The Financial Flows of the Transnational Crime: Some Preliminary Empirical Results”, *Economist of Security working Paper*, No 53.
- Friedrich Schneider (2010), “Turnover of Organized Crime and Money Laundering: Some Preliminary Empirical Findings”, *Public Choice VOL. 144, No.3/4, (Macro-) Economic Policy and Public Choice: Essays in Honor of Gebhard Kirchgassner (September)*, p.p. 473-486.
- Schneider Friedrich (2013), “The Financial Flows of Transnational Crime and Tax Fraud in OECD Countries: What Do we (Don’t) know?” , *Public Finance Review*, 2013 – journals.sagepub.com
- Peter Reuter (2007), “Are estimates of the volume of money laundering either feasible or useful?” , an edited version of remarks derived at the conference. It draws heavily on Levi, M and Reuter (2006) “ Money Laundering: A Review of Current Controls and their Consequences” *Crime and justice: An annual Review of Research Vol. 34* 289-375.
- Brigitte Unger (2009) “The Gravity Model for Measuring Money Laundering and Tax Evasion”, Paper prepared for the workshop on Macroeconomic and Policy Implication of Underground Economy and Tax Evasion, February 5-6, 2009 at Bocconi University, Milan. Italy.
- John Walker, Brigitte Unger, *Measuring Global Money Laundering: “The Walker Gravity Model”* (2009), University of Wollongong, Australia; Utrecht University School of Economics, *Review of Law & Economics*, Volume 5, Issue 2, Pages 821–853.
- Bagella, Busato και Argentiero (2009), “Money Laundering in a Microfounded Dynamic Model: Simulations for the U.S. and the EU-15 Economies”, *Review of Law & Economics*, Volume 5, Issue 2, Pages 879–902.
- Schneider, Friedrich; Windischbauer, Ursula (February 2010), “Money Laundering: Some Facts” *Economics of Security Working Paper*, No 25, Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW), Berlin.
- Joras Ferwerda, Mark Kattenberg, Han-Hsin Chang, Brigitte Unger, Loek Groot, and Jacob A. Bikker (2011), “Gravity Models of Trade-based Money Laundering”. *DNB WORKING PAPER No. 318/ September 2011*.
- Haigner Stefan, Schneider Friedrich και Wakolbinger, Florian (2012), “The Financial Flows of Terrorism and Transnational Crime”, *EUSECON Policy Briefing*, No 17.

- Bojan Dobovšek, Boštjan Slak (2013), “The Significance of Studying and Investigation Art Crime: Old reason, New World”, VARSTVOSLOVJE, Journal of Criminal Justice and Security No.4 – p.p. 392 – 405.
- Dr. J. Van Der Knoop (2017), “Risk of Money Laundering and the financing of Terrorism in the gambling sector”, A report published by commission of the Research and Documentation Centre WODC (Wetenschappelijk Onderzoek-en Documentatiecentrum) of the Dutch Ministry of Security and Justice.
- Brenig et al. (2015), “Economic Analysis of Cryptocurrency Backed Money Laundering” , Twenty-Third European Conference on Information Systems (ECIS), Münster, Germany, 2015.
- Alkaabi, Ali and Mohay, George M. and McCullagh, Adrian J. and Chantler, Alan N. (2010) “ Dealing with the problem of cybercrime” , Part of the Lecture Notes of the Institute for Computer Sciences, Social Informatics and Telecommunications Engineering book series (LNICST, volume 53).
- Terence C. Halliday, Michael Levi και Peter Reuter (2014): “Global Surveillance of Dirty Money: Assessing Assessment of Regimes to Control Money-Laundering and Combat the Financing of Terrorism.” Center on law and globalization – A partnership of the University of Illinois College of Law and the American Bar Foundation.
- Ali Alkaabi, George Mohay, Adrian McCullagh, and Nicholas Chantler (2010), “Money Laundering and FATF Compliance by the International Community”. Part of the IFIP Advances in information and Communication Technology. Book series (IFIPAICT, volume 328).
- Huang Ching Choo, Mira Susanti Amirrudin, Nur Adura Ahmad Noruddin και Rohana Othman (2014), “Anti-Money Laundering and its effectiveness”, MALAYSIAN ACCOUNTING REVIEW, VOLUME 13 No.2, 2014
- S. Gao, D. Xu (2009) “Conceptual modeling and development of an intelligent agent-assisted decision support system for anti-money laundering”, Elsevier journals - Expert Systems with Applications vol. 36, Issue 2, Part 1 March 2009, Pages 1493–1504.
- Michael Levi and Peter Reuter (2006), “Crime and Justice”, The University of Chicago Press Journal, Vol. 34, No. 1
- Jack A. Blum, Esq., Prof. Michael Levi, Prof. R. Thomas Naylor, Prof. Phil Williams “Financial Havens, Banking Secrecy and Money Laundering”, prepared on behalf of the United Nations under the auspices of the Global Programme Against Money Laundering, Office for Drug Control and Crime Prevention. Criminal Justice Matters Journal, Vol. 36, 1999.
- U.S. Money Laundering Threat Assessment, December 2005, Working Group.
Πηγή:<https://www.treasury.gov>
- Haigner, Stefan, Schneider, Friedrich, Wakolbinger, Florian (2012), “The financial flows of terrorism and transnational crime”. EUSECON Policy Briefing, No 17. Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW), Berlin
- Maria E. De Boyrie, Simon J. Park και John S. Zdanowicz, “Money Laundering and Income Tax Evasion: The Determination of Optimal Audits and Inspections to Detect Abnormal Prices in International Trade”, Journal of financial crime Vol. 12, No 2, 2004
- M. Michelle Gallant (2007), “Tax and Terrorism: a new partnership? , Journal of Financial Crime, Vol, 14, No. 4, pp. 453-459, 2007.
- Peter Reuter, Edwin Truman (2005), “Anti-Money Laundering Overkill?” , The International Economy, Winter 2005, pp. 56 - 60.

- Manos Matsaganis και Maria Flevotomou (2010) “Distributional Implications of Tax Evasion in Greece.” Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, GreeSE Paper No. 31.
- Anoop Singh, Sonali Jain-Chandra και Adil Mohommad (2012) “Inclusive Growth, Institutions, and the Underground Economy”, Finance & Development, June 2012, Vol. 49, No. 2, IMF WORKING PAPER No. NO. 12/47.
- Leventi, Chrysa, Matsaganis, Manos και Flevotomou, Maria (2013), “Distributional implications of tax evasion and the crisis in Greece”, EUROMOD Working Paper, No. EM17/13, Univ. of Essex, Institute for Social and Economic Research, Colchester. Manolas, Rontos, Sfakianakis και Vavouras (2013) “The Determinants of the Shadow Economy: The case of Greece” , International Journal of Criminology and Sociological Theory, Vol. 6, No.1, January 2013, pages 1036 – 1047.
- Elgin και Garcia (2014) “Tax Enforcement, Technology, and the Informal sector” , Economic Systems. 39. 10.1016/j.ecosys.2014.05.007.
- Aristidis Bitzenis, Vasileios Vlachos και Friedrich Schneider (2016) “An Exploration of the Greek Shadow Economy: Can its Transfer into the Official Economy Provide Economic Relief Amid the Crisis?”, Journal of Economic Issues, Vol. 50, 2016, Issue 1.
- Rita Remeikiene, Ligita Gaspareniene, Jekaterina Kartasova (2014) “Country- Level Determinants of the Shadow Economy during 2005-2013: The case of Greece”, Mediterranean Journal of Social Sciences, Vol. 5, No. 13.
- Georgios L. Vousinas (2017), “Shadow economy & Tax evasion The Achilles heel of Greek economy, Determinants, effects and policy proposals” , Journal of Money Laundering Control, Vol. 20 Issue: 4, pp.386-404.
- OECD (2011) “OECD Economic Surveys: Greece 2011”
- Georgia Kaplanoglou, Vassilis Rapanos, (2013) “Fiscal Deficits and the Role of Fiscal Governance: The Case of Greece”, Economic Analysis & Policy, Vol. 43 No. 1, MARCH 2013.
- Wolfram Berger, Michael Pickhardt, Athanassios Pitsoulis, Aloys Prinz και Jordi Sardà (2014), “The Hard Shadow of the Greek Economy: New Estimates of the Size of the Underground Economy and Its Fiscal Impact.” , Journal of Applied Economics, Vol. 46, 2014, p.p. 2190 – 2204
- Leonardo Borlini (2012) “EU Anti-moneyLaundering Regime: An Assessment within International and National Scenarios”, (September 1, 2012). Paolo Baffi Centre Research Paper No. 2012-125; Bocconi Legal Studies Research Paper No. 2144122.
- IMF(2015), Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries, Working Paper WP/15/118
- IMF (2013), Greece, selected issues (country report No. 13/155)
- OECD (2015), Revenue Statistics –Greece
- OECD (2016), OECD Economic Surveys: Greece 2016, OECD Publishing.
- Artavanis N. (2015), VAT Rates and Tax Evasion: Evidence from the Restaurant Industry in Greece, Isenberg School of Management
- Tagkalakis A. (2014), “Tax administration reforms and the fight against tax evasion: recent evidence from Greece”, VOX CEPR’s Policy Portal.
- EY report (2016), Tax administration is going digital: understanding the challenges and opportunities.
- OECD (2011), Public Governance Reviews, Greece, Review of the central administration, OECD Publishing.

Γ. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

- <https://powerpolitics.eu>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>
- <https://publications.europa.eu/el/publication-detail>
- <http://www.oecd.org/eco/surveys/economic-survey-greece>
- <https://athens.indymedia.org>
- <http://www.fatf-gafi.org/>
- <https://www.bis.org/publ/bcbs110.pdf>
- https://www.hba.gr/Events/UpFiles/parousiaseis/stelexoi/Panagiotidis_November%202007.pdf
- <http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/20/money-laundering-and-terrorist-financing-presidency-and-parliament-reach-agreement/>
- <https://www.lawspot.gr>
- <https://www.forin.gr>
- <http://www.e-forologia.gr>
- <http://www.bankofgreece.gr>
- <http://www.ethe.org.gr>
- <http://www.hcmc.gr>
- <http://www.zougla.gr>
- <http://www.elte.org.gr>
- <https://www.icpac.org>
- <https://www.e-nomothesia.gr>
- <https://www.taxheaven.gr>
- <http://www.opengov.gr>
- <http://www.grant-thornton.gr>
- <http://www.imf.org>
- <https://en.wikipedia.org>
- <http://www.worldbank.org>
- <https://www.baselgovernance.org>
- <https://www.interpol.int>
- <https://egmontgroup.org>
- <http://www.fatf-gafi.org>
- <https://www.eba.europa.eu>
- <https://eiopa.europa.eu>
- <https://www.esma.europa.eu>
- <https://www.eba.europa.eu>
- <https://www.europol.europa.eu>
- <http://www.iefimerida.gr>
- <https://www.quora.com>
- <http://www.newsbomb.gr>
- <http://www.kathimerini.gr>
- <http://www.reporter.gr>
- <http://ependisinews.gr>
- <https://www.cnn.com>
- <http://elg-v.blogspot.gr>
- <https://www.dianeosis.org>
- <https://www.kepe.gr>
- <https://athens.indymedia.org>
- <https://www.transparency.org>

- <https://www.dee.gr>
- <https://www.tovima.gr/>
- <http://www.academia.edu/>
- http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/anti_tax_avoidance/index_en.htm
- <https://www.irs.gov/Businesses/Corporations/Foreign-Account-Tax-Compliance-Act-FATCA>
- <http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard/>

Δ. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ & ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ:

- Ν.2331/1995 (ΦΕΚ Α 173/24-08-1995).
- Ν. 2479/1997 (ΦΕΚ 67/6-5-1997 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- Ν. 2515/1997 (ΦΕΚ 154/25-7-1997 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- ΦΕΚ 264/1-12-1998 ΤΕΥΧΟΣ Α
- ΦΕΚ 265/1-12-1998 ΤΕΥΧΟΣ Α
- ΦΕΚ 155/30-7-1999 ΤΕΥΧΟΣ Α
- ΦΕΚ 48/3-3-2000 ΤΕΥΧΟΣ Α
- ΦΕΚ 141/27-9-2001 ΤΕΥΧΟΣ Α
- ΦΕΚ 153/28-6-2002 ΤΕΥΧΟΣ Α
- ΦΕΚ 136/6-5-2003 ΤΕΥΧΟΣ Α
- Ν. 3424/2005 (ΦΕΚ 305/13-12-2005 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- Ν.3691/2008 (ΦΕΚ 166/5-8-2008 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- Ν.4478/2017 (ΦΕΚ 91/23.6.2017 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- Ν.4174/2013, (ΦΕΚ 170/26-07-2013 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- ΠΟΛ.1067/5.4.2011
- ΠΟΛ.1196/16.10.2012
- Ν.3601/2007 (ΦΕΚ 178 Α)
- Π.Δ.Τ.Ε.2577/2006 – ΦΕΚ 59/20.3.2006 ΤΕΥΧΟΣ Α
- ΦΕΚ 2385/ 6.11.2015 (ΤΕΥΧΟΣ Β')
- Ν.3693/2008 (ΦΕΚ 174/25-8-2008 ΤΕΥΧΟΣ Α).
- Ν.3867/2010 (ΦΕΚ 128/03.08.2010 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- Ν.3932/2011 (ΦΕΚ 49 / 10.3.2011 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- ΠΟΛ.1151/14.11.2008
- ΠΟΛ.1127/31.8.2010
- ΠΟΛ.1067/5.4.2011
- ΠΟΛ.1196/16.10.2012
- ΠΟΛ.1207/3.9.2013
- Ν.4172/2013 (ΦΕΚ 167/23.7.2013 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- ΠΟΛ.1023/20.1.2014
- Ν. 4334/2015 (ΦΕΚ 80/16-07-2015 ΤΕΥΧΟΣ Α).
- Ν.4446/2016 (ΦΕΚ 240/22-12-2016 ΤΕΥΧΟΣ Α).
- Ν.4389/2016 (ΦΕΚ 94/27-05-2016 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- Ν. 4336/2015 (ΦΕΚ 94/14-08-2015 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- Ν. 4387/2016 (ΦΕΚ 85/12-05-2016 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- Υπ' αριθ. πρωτ.1094206/6403/1000/Δ0014/19.09.2008 έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Φορολογικών και τελωνειακών Θεμάτων.
- Ν. 4378/2016 (ΦΕΚ 55/05-04-2016 ΤΕΥΧΟΣ Α)
- Ν. 4428/2016 (ΦΕΚ 190/13-10-2016 ΤΕΥΧΟΣ Α)